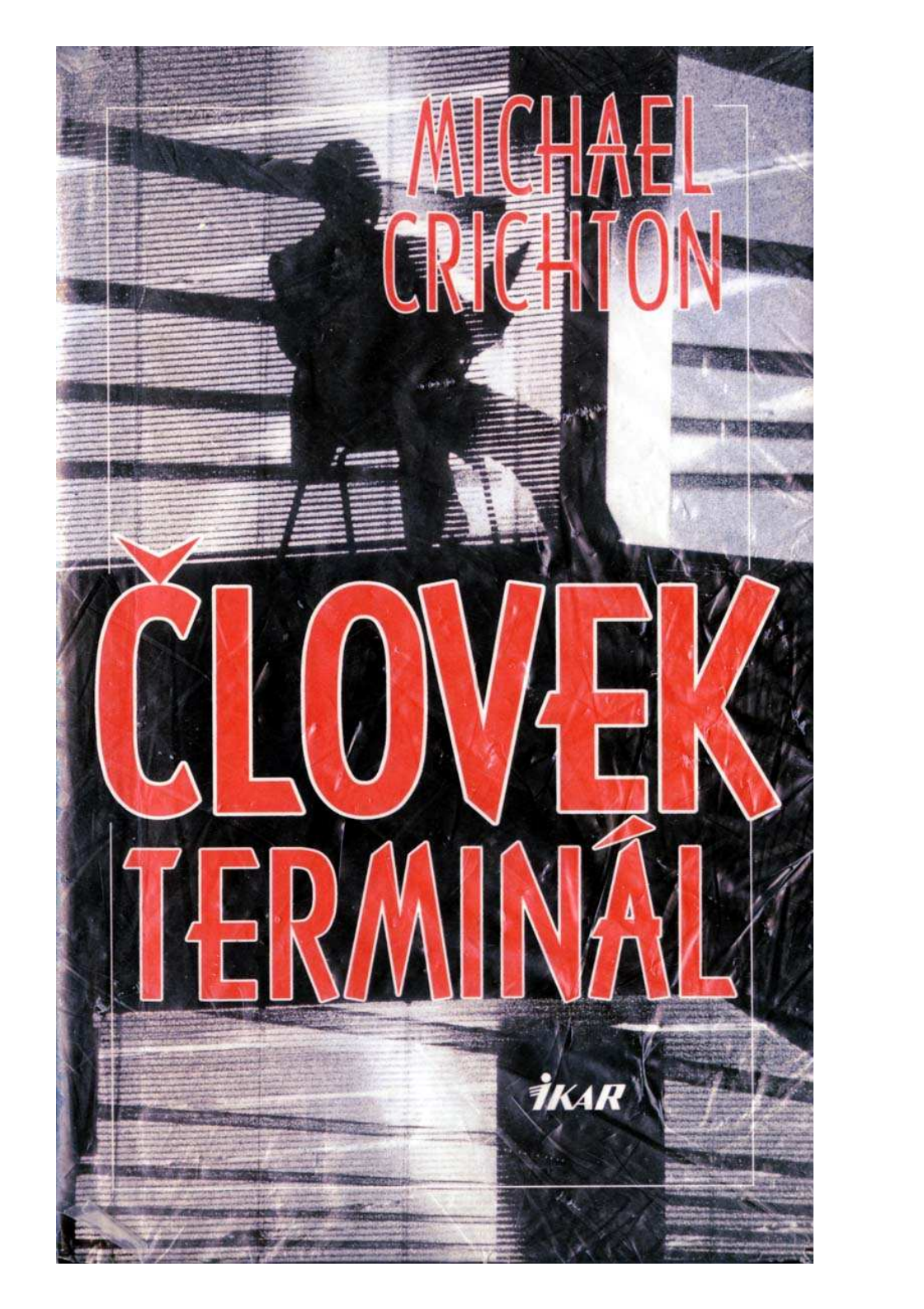

MICHAEL
CRICHTON

ČLOVEK
TERMINÁL

IKAR

Na neurochirurgické oddelenie univerzitnej nemocnice prijímajú pacienta Harolda Bensona, mierneho tridsiatnika, ktorý však v dôsledku fyzického poškodenia mozgu pri autonehode trpí návalmi vražednej zúrivosti. Tím vedený profesorom Ellisom si veľa sľubuje od novej liečebnej metódy, spočívajúcej v stimulácii istých mozgových centier slabými elektrickými šokmi, ktoré riadi implantovaný počítač. Experimenty na zvieratách naznačujú, že takýmto spôsobom možno účinne predchádzať záchvatom. Len jedna členka výskumného tímu, psychiatrická Dr. Rossová, sa k tejto metóde stavia skepticky: operácia možno zamedzí záchvatom, ale nezbatimá pacienta preludov o sprisahaní strojov proti ľuďstvu vedenom výkonnými počítačmi. Bensona, ktorý už napadol a vážne zranil niekoľkých ľudí, priváza policajná eskorta do nemocnice, kde sa podrobí náročnej operácii. Bensonovi sa však podarí utiecť v preoblečení za ošetrovateľa. Polícia i členovia operačného tímu začínajú horúčkovo pátrať po stratenom pacientovi: vedia, že Bensonovi hrozí nový záchvat zúrivosti, ktorý ho môže premeniť na vraždiaceho maniaka...

Michael Crichton
ČLOVEK TERMINÁL

Michael Crichton
THE TERMINAL MAN

Copyright © 1972 by Michael Crichton
Translation 1997 by Hviezdoslav Herman
Jacket photo 1997 by Tony Stone Images
Jacket design 1997 by Viera Fabianová
© Slovak edition 1997 by Ikar

Kurtovi Villadsenovi
POĎAKOVANIE.

Doktor Martin J Nathan a Demian Kuffler mi poskytli rady a pomoc v technických otázkach.

Kay Kolman Tyler pripravil grafy. Som im za to zaviazaný.

AUTOROV ÚVOD

Čitatelia, ktorým sa téma tejto knihy vidí šokujúca, alebo z nej majú strach, by nemali podliehať klamu, že ide o čosi nové.

Skúmanie mozgovej fyziológie a techník korekcie správania prostredníctvom psychochirurgie má už takmer storočnú tradíciu. Celé desaťročia prebieha na očiach verejnosti, takže o ňom možno diskutovať, podporovať ho, alebo proti nemu horliť.

Nedá sa ani povedať, že by mu chýbala publicita. Výskumy z oblasti neurobiológie sú dosť vzrušujúce, aby sa pravidelne zjavovali v nedeľných prílohách novín. Ale verejnosť ich nikdy nebrala vážne.

Toľké roky sa ozývali varujúce hlasy a vzniklo toľko bohapustých špekulácií, že verejnosť pokladá „kontrolu mozgu“ za problém vzdialenej budúcnosti. Možno k tomu raz dôjde, ale nebude to skoro, a v nijakom prípade to nepostihne nikoho zo žijúcich ľudí.

Vedci, ktorí sa zaoberajú týmito výskumami, sa usilovali vyvolať verejnú diskusiu. James V. McConnell z Michiganskej univerzity pred niekoľkými rokmi povedal svojim študentom: „Pozrite, sme schopní urobiť to. Môžeme ovládať ľudské správanie. Ale kto rozhodne, čo je prijateľné, a čo nie? Ak sa spoločnosť nepoponáhľa a nepovie mi, aké sú pravidlá, vytvorím si ich sám. A potom už bude neskoro.“

Veľa ľudí si dnes myslí, že žijeme vo svete, ktorý je predeterminovaný a pohybuje sa po vopred presne vyrátanej dráhe. Minulé rozhodnutia spôsobili, že dnes trpíme znečisteným životným prostredím, odcudzením a rozčarovaním z miest. Rozhodnutia za nás urobili iní a my trpíme ich dôsledkami.

Takýto stav vyúsťuje do detinského a nebezpečného odmietania zodpovednosti. Všetci by si mali uvedomiť, o čo ide. Potvrďuje to aj nasledujúci chronologický prehľad:

HISTÓRIA PSYCHOCHIRURGICKEJ TERAPIE

- 1908 Horsley a Clarke (Veľká Británia) opísali použitie stereotaxickej chirurgickej techniky na zvieratách
- 1947 Spiegel so spolupracovníkmi (USA) oznámili vykonanie prvého stereotaxického chirurgického zákroku na človeku
- 1950 Pennfield a Flanagan (Kanada) vykonali ablatívne chirurgické zákroky s dobrými výsledkami na pacientoch trpiacich opakovanými záchvatmi
- 1958 Talairach so spolupracovníkmi (Francúzsko) začali s chronickou stereotaktickou implantáciou hĺbkových elektród
- 1963 Heath so spolupracovníkmi (USA) umožnili pacientom, aby sa podľa ľubovôle stimulovali prostredníctvom implantovaných elektród
- 1965 Narabayashi (Japonsko) informoval o deväťdesiatich ôsmich pacientoch s agresívnym správaním, ktorých liečili metódou stereotaxickej chirurgie
- 1965 Do tohoto roku v rozličných krajinách sveta vykonali na ľuďoch viac ako 24 000 stereotaxických zákrokov
- 1968 Delgado so spolupracovníkmi (USA) implantovali „stimoreceiver“ (stimulátor kombinovaný s vysielaczkou) umožňujúci voľný pohyb nemocničným pacientom
- 1969 V Alamogorde, Nové Mexiko, prepojili šimpanza prostredníctvom vysielacky s počítačom, ktorý na základe osobitného programu vysielal do jeho mozgu stimulačné impulzy
- 1971 V Los Angeles operovali pacienta H. Bensona.

M.C.

Los Angeles
23 októbra 1971

UTOROK 9. MAREC 1971

Prijatie

O dvanástej prišli na pohotovosť a sadli si na lavičku pri lietacích dverách, za ktorými bolo parkovisko. Ellis, starší z oboch mužov, bol zamyslený, duchom neprítomný. Mladší z dvojice lekárov, Morris, si odhrýzal z čokoládovej tyčinky. Keď dojedol, obal pokrkvál a vložil si ho do vrecka na bielom plášti.

Z miesta, kde sedeli, videli slnkom zaliate parkovisko s veľkou tabuľou POHOTOVOSŤ a menšou tabuľou, na ktorej bol nápis VYHRADENÉ PRE SANITKY. Z diaľky zaznela siréna.

„Žeby to bol on?“ ozval sa Ellis.

Morris pozrel na hodinky. „Pochybujem. Je priskoro.“

Sedeli na lavičke a počúvali sirénu; znela čoraz bližšie. Ellis si zložil okuliare a poutieral sklá kravatou. Akási sestra z oddelenia, ktorú Morris nepoznal, podišla k nim a zvedavo sa opýtala: „Vy ste privítací výbor?“

Ellis sa na ňu zahľadel. Morris povedal: „Berieme ho rovno na neurochirurgiu. Máte pripravený jeho chorobopis?“

„Myslím, že áno, doktor,“ odvetila sestra a odchádzala s mierne podráždeným výzorom.

Ellis si vzdychol. Znova si nasadil okuliare a zamračil sa na sestru „Už o tom vie celá táto prekliata nemocnica, však?“

„Také veľké tajomstvo nie je ľahké udržať,“ povedal Morris.

Sirény sa už ozývali celkom blízko; cez okno zbadali, ako sanitka cúva na voľné parkovacie miesto. Dvaja ošetrovatelia otvorili dvere a

vytiahli z nej nosidlá. Ležala na nich staršia krehká žena a lapala dych, pričom jej na pľúcach chrčavo bublalo. Dost' vážny edém pľúc, pomyslel si Morris, a díval sa, ako ju odvážajú na jednu z ošetrovní.

„Dúfam, že je v dobrej forme,“ povedal Ellis.

„Kto?“

„Benson.“

„Prečo by nemal byť?“

„Možno si ho trocha podali.“ Ellis sa zachmúrene zahľadel z obloka. Naozaj nemá najlepšiu náladu, pomyslel si Morris. Vedel, že keď sa Ellis tvári namrzene, znamená to, že je vzrušený; asistoval mu už pri toľkých operáciách, že ho poznal ako falošný peniaz. Kým čakal, bol napätý a podráždený – no len čo sa začala operácia, dokonale sa uvoľnil a bol takmer ležérny. „Kde doparoma trčia?“ zašomral Ellis a znova pozrel na hodinky.

Morris zmenil tému. „Sme na pol štvrtú pripravení?“ Popoludní o 15:30 mali Bensona predviesť nemocničnemu osadenstvu počas špeciálnej vizity na neurochirurgii.

„Pokiaľ viem, tak áno,“ odvetil Ellis. „Prezentáciu urobí Rossová. Dúfam len, že Benson bude v dobrom stave.“

Z reproduktora zaznel tlmený hlas: „Doktor Ellis, doktor John Ellis, volajte dva-dva-tri-štyri. Doktor Ellis, volajte dva-dva-tri-štyri.“

Ellis sa zdvihol a zamieril k najbližšiemu telefónu. „Dofrasa,“ zaklial.

Morris vedel, že 2234 je číslo laboratória so zvieratami. Podľa všetkého to značilo, že niečo nie je v poriadku s opicami. Ellis operoval tri opice za týždeň, aby on a jeho tím nevyšli z cviku.

Pozeral, ako Ellis zdvíha slúchadlo telefónu pripevneného na stene. Ellis pri chôdzi mierne kríval. Bol to následok poranenia z detstva, pri ktorom sa mu prerušil spoločný peroneálny nerv v pravej nohe. Morris vždy rozmýšľal, či toto zranenie dajako nesúviselo s neskorším Ellisovým rozhodnutím stať sa neurochirurgom. Ellis sa rozhodne tváril ako človek odhodlaný naprávať defekty, dávať do poriadku veci. Veď to aj vždy vravieval svojim pacientom: „Dáme vás do poriadku.“ Zdalo sa, že sám má defektov neúrekom – kríval, predčasne oplešivel, mal slabý zrak a musel nosiť hrubé okuliare.

Zdanlivá zraniteľnosť robila jeho výbušnú povahu znesiteľnejšou.

Morris sa zahľadel z obloka na slnkom zaliate parkovisko. Začínali sa popoludňajšie návštevy. Na parkovisku pribúdali príbuzní, vystupovali z áut a pozerali na výškové budovy nemocnice. V tvárach sa im jasne zračil rešpekt; nemocnica patrí k miestam, ktorých sa ľudia boja.

Morris zbadal, že mnohí sú opálení. Jar bola toho roku v Los Angeles teplá a slnečná, no on bol ešte vždy biely ako plášť a nohavice, ktoré mal na sebe. Pomyslel si, že musí častejšie chodiť von. Mal by začať obedovať mimo nemocnice. Prirodzene, hral tenis, ale zvyčajne až večer.

Ellis sa vrátil a krútil hlavou. „Tá Ethel! Vytrhala si stehy.“

„Ako k tomu došlo?“ Ethel bola mladá opica druhu Makakus Rhesus, ktorej v predchádzajúci deň operovali mozog. Operácia bola úspešná. A Ethel bola na makaka nezvyčajne pokojná.

„Neviem,“ povedal Ellis. „Podľa všetkého si uvoľnila priviazanú ruku. Teraz narieka a nad sluchou má otvorenú ranu, v ktorej vidieť kosť.“

„Vytrhla si aj drôty?“

„Neviem. Ale musím ísť dolu a znova jej ranu zašiť. Zvládneš to tu sám?“

„Myslím, že áno.“

„S políciou vychádzaš dobre?“ opýtal sa Ellis. „Nemyslím, že ti budú robiť ťažkosti.“

„Ani ja si to nemyslím.“

„Len Bensona čo najrýchlejšie dopravte na šieste poschodie,“ pokračoval Ellis. „A potom zavolaj Rossovi. Prídem za vami, len čo budem môcť.“ Pozrel na hodinky. „Asi štyridsať minút mi bude trvať, kým zašijem Ethel — ak sa bude slušne správať.“

„Veľa šťastia s Ethel,“ zaželel mu Morris.

Ellis sa zatváril kyslo a odišiel.

Keď zmizol, znova sa zjavila sestra z pohotovosti. „Čo mu uleteli vtáky?“ opýtala sa.

„Je len nervózny,“ povedal Morris.

„To teda je,“ súhlasila sestra. Zmlkla a zahľadela sa z okna; zdalo sa, že sa nikam neponáhľa.

Morris ju zamyslene pozoroval. Strávil v nemocnici dosť dlhý čas, aby mu neunikali jemné nuansy postavenia. Začal ako cirkulant, ktorý nemá nijaké postavenie. Väčšina sestier vie z medicíny viacej ako on, a keď boli unavené, nenamáhali sa, aby to zastierali. („Myslím, že to ste nechceli, doktor.“) Ako plynuli roky, stal sa rezidentom na chirurgii a sestry mu začali prejavovať väčší rešpekt. Potom sa stal starším rezidentom a nadobudol taký pocit istoty pri práci, že si potykal s niekoľkými sestrami. A keď ho napokon preradili do oddelenia neuropsychiatrického výskumu, na zdôraznenie nového postavenia sa vrátil k formálnejším vzťahom.

Ale toto bolo čosi nové. Tá sestra tu zostala, len aby bola blízko pri ňom, lebo z neho vyžarovala zvláštna aura dôležitosti. Všetci v nemocnici vedeli, čo sa chystá.

Sestra zahľadná z obloka povedala: „Už ho vezú.“

Morris sa zdvihol a pozrel na parkovisko. K pohotovosti sa priblížila belasá policajná dodávka; obrátila sa a zacúvala do voľného parkovacieho priestoru vyhradeného pre sanitky. „No dobre,“ povedal, „informujte šieste poschodie. Povedzte im, že sme už na ceste.“

„Áno, doktor.“

Sestra odišla. Dvaja ošetrovatelia otvorili dvere pri vchode. O Bensonovi nevedeli nič. Jeden z nich sa opýtal: „Čakáte na tohto pacienta?“

„Áno.“

„Ide na centrálny príjem?“

„Nie, zoberieme ho priamo na oddelenie.“

Ošetrovatelia prikývli a sledovali, ako spoza volanta vystupuje policajt, obchádza dodávku a odomýká zadné dvere. Vystúpili z nich dvaja ďalší policajti a zažmurkali v slnečnom svetle. Napokon z dodávky vystúpil Benson.

Morrisa ako vždy prekvapil jeho výzor. Benson bol mierny, zavalitý tridsiatnik. Zmätene zostal stáť pri dodávke; ruky mal spútané pred sebou. Keď zbadal Morrisa, pozdravil ho a rozpačito odvrátil pohľad.

Jeden z policajtov sa opýtal: „Vy to tu máte na starosti?“

„Áno, som doktor Morris.“

Policajt ukázal na dvere nemocnice. „Ved'te nás, doktor“

„Čo keby ste mu zložili tie putá?“ povedal Morris.

Benson letmo pozrel na Morrisa, potom sklopil pohľad.

„O tom nemáme inštrukcie.“ Policajti si vymenili pohľady. „Ale myslím, že to môžeme urobiť.“

Keď mu zložili putá, vodič priniesol Morrisovi formulár s názvom *Odobzdanie podozrivého do inštitucionálnej (lekárskej) starostlivosti*. Morris ho podpísal.

„A ešte raz tu,“ povedal vodič.

Keď sa Morris podpisoval po druhý raz, pozrel na Bensona. Benson pokojne stál a šúchal si otláčené zápästia. Pozeral priamo pred seba. Neosobnosť tej transakcie, formuláre a podpisy v Morrisovi vyvolávali dojem, akoby preberal balík od UPS.

„Okej,“ povedal vodič. „Ďakujem, doktor.“

Morris vykročil prvý a viedol Bensona pod dohľadom dvoch policajtov do nemocnice. Ošetrovatelia zavreli dvere. Zjavila sa sestra s vozíkom a Benson sa naň posadil. Policajti sa zatvárali zmätene.

„U nás je to zvykom,“ vysvetlil Morris.

Všetci zamierili k výťahom.

Výťah zastal na prízemí. Čakalo naň zopár príbuzných pacientov z vyšších poschodí, no keď zbadali Morrisa, Bensona na vozíku a oboch policajtov, zaváhali. „Prosím, počkajte si na ďalší výťah,“ povedal Morris pokojne. Dvere sa zavreli a výťah sa pohol hore.

„Kde je doktor Ellis?“ opýtal sa Benson. „Myslel som, že tu bude.“

„Je v sále. O chvíľu príde.“

„A doktorka Rossová?“

„Uvidíte ju na prezentácii.“

„Aha, áno.“ Benson sa usmial. „Tá prezentácia.“ ; Výťah zastal na šiestom poschodí a všetci vystúpili.

Na šiestom poschodí bola špeciálna chirurgia. Tu sa riešili ťažké a komplexné prípady. Bolo to vlastne výskumné pracovisko. Liečili tu najťažších kardiakov, obličkárov a pacientov s poruchami metabolizmu. Pobrli sa k boxu sestier, zasklenému priestoru strategicky umiestnenému na mieste, kde sa pretínali dve chodby, v

strede akéhosi veľkého X.

Sestra, ktorá mala službu, zdvihla hlavu. Prekvapilo ju, keď zbadala policajtov, no nič nepovedala. Morris ju oslovil: „Toto je pán Benson. Máme pripravenú sedemstodesiatku?“

„Už naňho čaká,“ odvetila sestra a povzbudzujúco sa na Bensona usmiala. Benson vlašne opätoval jej úsmev a pohľad mu padol na konzolu počítača v kúte zasklenej miestnosti.

„Tu máte online terminál?“

„Áno,“ povedal Morris.

„A kde je počítač?“

„V suteréne.“

„V tejto budove?“

„Áno. Potrebuje veľký príkon a vysokonapäťové vedenie sa končí práve tu.“

Benson prikývol. Morrisa neprekvapilo, že sa vypytuje na také podrobnosti. Benson sa usiloval nemyslieť na operáciu, ktorá ho čakala, a koniec koncov bol odborník na počítače.

Sestra podala Morrisovi Bensonov chorobopis. Bol v zvyčajných modrých doskách s emblémom Univerzitnej nemocnice. Červený pásik naznačoval, že ide o neurochirurgický prípad, žltý znamenal intenzívnu starostlivosť, a bol tu aj biely pásik, ktorý Morris na chorobopisoch pacientov takmer nikdy nevidel. Ten naznačoval nutnosť mimoriadnych bezpečnostných opatrení.

„To je môj zdravotný záznam?“ opýtal sa Benson, kým Morris tlačil vozík, na ktorom sedel, po chodbe k izbe číslo sedemstodesať. Policajti kráčali za ním.

„Áno.“

„Vždy som bol zvedavý, čo je v takom zázname.“

„Kopa zväčša nečitateľných poznámok.“ V skutočnosti však Bensonov objemný chorobopis bol plný dobre čitateľných počítačových zostáv s výsledkami rozličných testov.

Prišli k sedemstodesiatke. Kým vošli do izby, jeden z policajtov v nej zmizol a zavrel za sebou dvere. Druhý zostal stáť pred nimi. „Je to len preventívne opatrenie,“ vysvetľoval.

Benson pozrel na Morrisa. „Dávajú na mňa veľký pozor,“ povedal.

Prvý policajt vyšiel. „Je to v poriadku,“ povedal.

Morris vtlačil vozík s Bensonom do izby. Bola to veľká miestnosť obrátená na juh, takže do nej popoludní svietilo slnko. Benson sa poobzeral a spokojne prikývol. „Je to jedna z najlepších izieb v nemocnici,“ povedal Morris.

„Môžem už vstať?“

„Pravdaže.“

Benson sa zdvihol z vozíka a sadol si na posteľ. Pohoďdal sa na matraci, stlačil gombík, ktorým sa menila poloha peľaste, a potom sa zohol, aby si pod posteľou obzrel mechanizmus s malým motorčekom, ktorý ju uvádzal do pohybu. Morris podošiel k oknu a upravil žalúzie, aby do izby nedopadalo ostré priame svetlo. „Jednoduchá vec,“ poznamenal Benson.

„Čo také?“

„Tento mechanizmus. Až smiešne jednoduchý. Mali by ste tu mať nejaké čidla, aby sa automaticky kompenzovali pohyby ležiaceho pacienta...“ Odmlčal sa. Otvoril dvere na skrini, nazrel dnu, potom zmizol v kúpeľni a o chvíľu vyšiel. Morrisovi zišlo na um, že sa nespráva ako zvyčajný pacient. Na väčšinu pacientov pôsobila nemocnica deprimujúco, ale Benson sa tváril, akoby si práve vyberal hotelovú izbu.

„Beriem ju,“ povedal Benson a zasmial sa. Sadol si na posteľ, pozrel na Morrisa, potom na policajtov. „Musia tu byť?“

„Myslím, že môžu počkať vonku,“ odvetil Morris. , Policajti prikývli, vyšli von a zavreli za sebou dvere.

„Myslel som to tak, či vôbec musia byť v nemocnici,“ povedal Benson. ., „Musia.“

„Celý čas?“

„Áno. Iba ak by stiahli obvinenie proti vám.“

Benson sa zamračil. „Bol som... chcem povedať, bolo to také zlé?“

„Má sinku pod okom a zlomené rebro.“

„Ale inak je v poriadku?“

„Áno, inak je v poriadku.“

„Nič si z toho nepamätám,“ povedal Benson. „Mám úplne vygumovanú pamäť.“

„Viem.“

„Ale som rád, že je v poriadku.“ ;

Morris prikývol. „Priniesli ste si so sebou niečo? Myslím, pyžamu a také veci.

„Nie,“ odvetil Benson, „ale môžem si to zariadiť.“

„Dobre. Zatiaľ vám zoženiem nejakú nemocničnú bielizeň. Inak ste momentálne v poriadku?“

„Áno, isteže.“ Benson sa zaškeril. „I keď by som nenamietal proti poháriku niečoho ostrého.“

„Tak bez toho,“ vyhlásil Morris, „sa budete musieť zaobísť.“ S týmito slovami vyšiel z izby.

Policajti postavili vozík k dverám. Jeden z nich na ňom sedel, druhý stál pri ňom. Morris zalistoval v zápisníku.

„Asi vás bude zaujímať časový plán,“ povedal. „Do pol hodiny príde za Bensonom niekto z centrálného príjmu, aby podpísal potrebné papiere. Potom o pol štvrtej ho odvedú dolu do hlavnej posluchárne, kde sa bude konať chirurgická vizita. Do izby sa vráti asi po dvadsiatich minútach. Večer mu oholia hlavu. Operácia je naplánovaná na zajtra ráno na šiestu. Máte ešte nejaké otázky?“

„Môže nám niekto doniesť niečo na jedenie?“ opýtal sa jeden z policajtov.

„Poviem sestrám, aby objednali jedlo navyše. Zostanete tu obaja, alebo iba jeden?“

„Iba jeden. Budeme sa striedať po ôsmich hodinách.“ „Upozorním na vás sestry,“ povedal Morris. „Bolo by dobre, keby ste sa im vždy pri odchode aj príchode ohlásili. Rady sú informované, koho majú na oddelení.“

Policajti prikývli. Na okamih sa rozhostilo ticho. Napokon sa jeden z nich ozval: „A čo s ním vlastne nie je v poriadku?“

„Trpí špecifickým poškodením mozgu. Dostáva záchvaty zúrivosti.“

„Videl som chlapíka, ktorého zbil,“ povedal jeden z policajtov. „Bol to dosť veľký a mohutný chlapík — vyzeral ako šofér kamióna. Človek by neveril, že také nedochôdča,“ ukázal na Bensonovu izbu, „mohlo čosi podobné urobiť.“

„Keď dostane záchvat, prestáva sa ovládať.“ Prikývli. „A čo mu

to majú robiť za operáciu?“ „Je to chirurgický zákrok, ktorému hovoríme procedúra tretieho stupňa,“ odvetil Morris. Nemal chuť vysvetľovať ďalej. Policajti by tomu aj tak nerozumeli. A ak by náhodou aj pochopili, pomyslel si, iste by tomu odmietli uveriť.

Veľká vizita na neurochirurgickom oddelení, na ktorej sa prezentovali nezvyčajné prípady a potom sa o nich viedla diskusia, za normálnych okolností bývala vždy vo štvrtok o deviatej. Mimoriadne vizity sa zvolávali len málokedy; zvyčajne bolo priveľmi komplikované pozháňať všetkých ľudí. Ale tentoraz bola poslucháreň celkom zaplnená. Rad za radom biele plášte a bledé tváre zahľadené dolu na Ellisa, ktorý si posunul okuliare na nose vyššie a povedal: „Ako mnohí z vás vedia, zajtra ráno vykoná náš neuropsychiatrický výskumný tím operatívnu stimuláciu limbického systému – takzvanú operáciu tretieho stupňa – na človeku.“

Medzi obecnstvom v sále panovalo ticho; nik sa ani nepohol. Janet Rossová stála v kúte amfiteátra pri dverách a pozorovala prítomných. Prichodilo jej čudné, že nereagujú. Ale nebolo to pre nich nijaké prekvapenie. Všetci v nemocnici vedeli, že NPS čiže neuropsychiatrická skupina, čo bol zaužívaný skrátený názov pre oddelenie neuropsychiatrického výskumu, čaká na vhodného pacienta pre tretí stupeň.

„Musím vás požiadať,“ povedal Ellis, „aby ste obmedzili svoje otázky, keď vám predstavíme pacienta. Je to citlivý človek a je v dosť vážnom stave. Nazdávali sme sa, že bude lepšie, keď si vypočujete jeho psychiatrickú anamnézu ešte predtým, než ho privedú. Súhrnnú informáciu vám podá doktorka Rossová, pacientova psychiatricka.“ Ellis kývol Janet. Podišla do stredu miestnosti.

Zahľadela sa na stupňovité rady tváří a na okamih zaváhala. Janet Rossová bola pekná blondínka. Sama sa pokladala za priveľmi chudú a často ľutovala, že nemá ženskejšie tvary. Vedela však, že je atraktívna, a po rokoch pôsobenia v prevažne mužskej profesii sa to naučila využívať.

Založila si ruky za chrbát, nadýchla sa a pustila sa do anamnézy, ktorú podávala zostručenou štylizovanou metódou typickou pre veľké vizity.

„Harold Franklin Benson,“ rozhovorila sa, „je tridsaťštyriročný, rozvedený počítačový programátor. Jeho zdravotné problémy sa začali pred dvoma rokmi po účasti v dopravnej nehode na diaľnici pri Santa Monice. Na istý čas, nevieme, na ako dlho, stratil vedomie. Previezli ho na pozorovanie do miestnej nemocnice, kde si ho nechali do rána a na druhý deň ho prepustili ako zdravého. Šesť mesiacov nemal nijaké problémy, no potom začal trpieť, ako tomu on sám hovorí, výpadkami.“

Prítomní mlčali a zaujato na ňu pozerali.

„Tieto výpadky trvali niekoľko minút a dochádzalo k nim asi raz za mesiac. Často ich predchádzal pocit zvláštneho, nepríjemného zápachu. Dostavovali sa najmä po požití alkoholu. Pacient sa obrátil na svojho obvodného lekára, ktorý mu povedal, že je prepracovaný, a odporučil mu obmedziť príjem alkoholu. Benson ho poslúchol, ale výpadky neprestávali.

Asi pred rokom – dvanásť mesiacov po dopravnej nehode – si uvedomil, že výpadky sú čoraz častejšie a trvajú dlhšie. Stávalo sa mu, že sa prebral a nevedel, kde je. V niekoľkých prípadoch mal rany a sinky alebo dotrhany odev, čo naznačovalo, že sa zaplietol do nejakej bitky. Pravda, nikdy si nespomínal, čo sa udialo počas výpadku.“

Zopár hláv v radoch prikývlo. Pochopili, čo im hovorí. Bol to klasický príklad epileptického syndrómu, aký sa dal chirurgicky odstrániť. No nebolo to také jednoduché.

„Pacientovi priatelia,“ pokračovala doktorka Rossová, „Bensona upozorňovali, že sa správa inak ako predtým, no on si to nevšímal. Postupne stratil s väčšinou z nich kontakt. V spomínanom čase – teda asi pred rokom – dosiahol vo svojej práci čosi, čo nazval monumentálny objav. Benson je odborník na počítače a špecializuje sa na umelý život čiže strojovú inteligenciu. Tvrdí, že odhalil sprisahanie strojov proti ľudstvu a že stroje napokon ovládnu svet.“

V sále zašumelo. Toto prítomných zaujalo, najmä psychiatrov. Zbadala svojho starého učiteľa Manona; sedel v najvyššom rade a podopieral si oboma rukami hlavu. Manonovi bolo jasné, o čo ide.

„Benson o svojom objave povedal hŕstke priateľov, ktorá mu ešte zostala. Odporučili mu, aby vyhľadal psychiatra, čo ho nahnevalo. Za

posledný rok sa v ňom ešte prehĺbilo presvedčenie, že stroje konšpirujú v úsilí ovládnuť svet.

Pred šiestimi mesiacmi pacienta zadržala polícia pre podozrenie, že napadol a zbil istého leteckého mechanika. Nepodarilo sa ho však jednoznačne identifikovať a napokon nedošlo ani k podaniu žaloby. Tento incident však Bensona znepokojil a presvedčil ho, aby hľadal pomoc u psychiatra. Mal nejasné podozrenie, že predsa len *on* bol tým človekom, ktorý surovo zbil toho mechanika. Nevedel si vysvetliť, ako by sa mohol dopustiť niečoho takého, no pretrvávalo v ňom neodbytné podozrenie, že to urobil.

Pred štyrmi mesiacmi, v novembri tisícdeväťstosedemdesiat, ho odporučili oddeleniu neuropsychiatrického výskumu pri Univerzitnej nemocnici. Na základe anamnézy – poranenie hlavy, epizodické prejavy násilia, ktorým predchádzali zvláštne čuchové vnemy – ho vytipovali ako obeť ADL syndrómu, alebo inými slovami syndrómu akútnej disinhibitnej lézie čiže organickej poruchy, pri ktorej pacient periodicky stráca zábrany voči násilným činom. Ako viete, NPS teraz prijíma iba pacientov s organicky liečiteľnými poruchami správania.

Neurologické vyšetrenie neodhalilo nič abnormálne. EEG mal pacient úplne normálne; krivka nenaznačovala nijaké patologické prejavy. Potom zopakovali test po požití alkoholu a dostali abnormálny priebeh. EEG ukazovalo záchvatové aktivity v pravej temporálnej oblasti. Bensona preto zaradili do kategórie pacientov prvého stupňa – s potvrdenou diagnózou ADL syndrómu.“

Janet Rossová sa odmlčala, aby si upokojila dych a umožnila prítomným absorbovať množstvo faktov, ktorými ich zasypala. „Pacient je inteligentný,“ pokračovala, „preto sme mu vysvetlili, akou chorobou trpí. Povedali sme mu, že pri autonehode utrpel poškodenie mozgu, ktoré v ňom vyvoláva záchvaty – nie fyzické, ale mentálne – vedúce k strate sebaovládania a prejavom násilia. Ubezpečili sme ho, že tento syndróm je dobre zmapovaný a vieme ho potlačiť. Začali sme mu pokusne podávať rozličné lieky.

Pred tromi mesiacmi Bensona zadržali a obvinili z prepadnutia a ublíženia na zdraví. Obeťou sa stala dvadsaťštyriročná barová tanečnica, neskôr však stiahla obvinenie. Za Bensona čiastočne intervenovala nemocnica.

Pred mesiacom sme skončili s pokusným podávaním morladínu, paraaminobenzadonu a triamilínu. Na Bensonovi sa neprejavovalo nijaké zlepšenie stavu. Bol preto zaradený medzi pacientov druhého stupňa, trpiacich farmakorezistentným ADL syndrómom, a stal sa kandidátom na tretí stupeň čiže operatívny zákrok, o ktorom dnes budeme hovoriť.“

Urobila krátku prestávku. „Kým ho privedieme,“ pokračovala napokon, „mala by som dodať, že včera popoludní zaútočil na pracovníka čerpacej stanice a dost' surovo ho zbil. Operácia je naplánovaná na zajtra ráno a presvedčili sme políciu, aby ho dovtedy zverila do opaterý nám. Ale v podstate ho ešte vždy čaká zadržanie a obvinenie za ublíženie na tele.“

Keď sa Rossová obrátila a zamierila k dverám, aby priviedla Bensa, v sále sa rozhostilo úplné ticho.

Benson bol hneď za dverami posluchárne; sedel na svojom vozíku v modro-bielom pásikavom nemocničnom župane. Keď sa zjavila Janet Rossová, usmial sa. „Zdravím vás, doktorka Rossová.“

„Dobrý deň, Harry.“ Aj ona sa usmiala. „Ako sa cítite?“

Prirodzene, videla na ňom, ako sa cíti. Benson bol nervózny, očividne mal pocit ohrozenia. Nad hornou perou mu vyrazili drobné kvapôčky potu, mal ovisnuté plecia a ruky si nervózne žmolil v lone.

„Cítim sa dobre,“ odvetil. „Naozaj dobre.“

Za Bensonom stál Morris, ktorý ho na vozíku dotlačil pred dvere, a policajt. „Musí ísť dnu aj on?“ opýtala sa Morrisa.

Kým Morris stihol odpovedať, Benson zľahka utrúsil: „Musí chodiť všade so mnou.“

Policajt prikývol a zatváril sa rozpačito.

„Tak dobre,“ povedala.

Otvorila dvere a Morris vtlačil vozík do posluchárne až k Ellisovi. Ellis pokročil bližšie a podal Bensonovi ruku.

„Rád vás vidím, pán Benson.“

„Zdravím vás, doktor Ellis.“

Morris obrátil kreslo tak, aby bol Benson tvárou k prítomným. Rossová sa usadila vedľa neho a pozrela na policajta, ktorý zostal stáť pri dverách a usiloval sa tváriť nenápadne. Ellis stál vedľa

Bensona. Pozeral na negatoskop, presvetľovaný panel z mliečneho skla, na ktorom viselo vari desať rontgenových snímok. Podľa všetkého si uvedomil, že sú to snímky jeho vlastnej lebky. Ellis to postrehol a zhasol svetlo v sklenom paneli. Rontgenové snímky stmavli a znepriehľadneli.

„Požiadali sme vás, aby ste sem prišli,“ povedal Ellis, „lebo moji kolegovia,“ ukázal na postavy sediace v polkruhovitých laviciach, „by vám radi položili zopár otázok. Nie ste z toho nervózny, však nie?“

Ellisov tón bol ľahký. Rossová sa zamračila. Zažila už stovky veľkých vizít a vždy sa pacientov pýtali, či z tých doktorov, ktorí na nich tak civia, nie sú nervózni. Po priamej otázke pacienti vždy popierali nervozitu.

„Pravdaže som nervózny,“ odvetil Benson. „Z nich by bol nervózny každý.“

Rossová potlačila úsmev. Jedna nula pre teba, pomyslela si.

Benson pokračoval: „Čo keby ste boli stroj a ja by som vás postavil pred plnú miestnosť počítačových expertov, ktorí by sa pokúšali zistiť, čo s vami nie je v poriadku a ako by sa to dalo opraviť? Ako by ste sa v takej situácii cítili vy?“

Ellis znervóznel. Začrel si prstami do rednúcich vlasov a pozrel na Rossoví. Takmer nebadane pokrútila hlavou na znak nesúhlasu. Teraz nebola vhodná príležitosť na rozpitvávanie Bensonovej psychopatológie.

„Aj ja by som bol nervózny,“ povedal Ellis.

„Tak vidíte,“ povedal Benson.

Ellis prelgol.

Náročky ťa dráždi, pomyslela si Rossová. Neskoč mu na to!

„Ibaže, prirodzene,“ namietol Ellis, „ja nie som stroj, alebo áno?“

Rossová v duchu sfkla.

„Ako sa to vezme,“ povedal Benson. „Niektoré vaše funkcie sú repetitívne a mechanické. Z toho hľadiska by sa dali ľahko naprogramovať, sú pomerne priamočiare, ak...“

„Myslím,“ Rossová sa zdvihla zo stoličky, „že by sme mohli prejsť k otázkam.“

Ellisovi sa očividne toto vyrušenie nepáčilo, ale nepovedal nič a

našťastie aj Benson mlčal. Pozrela na prítomných v sále. O chvíľu sa vzadu zdvihla ruka a ktosi sa opýtal: „Pán Benson, môžete nám bližšie upresniť čuchové vnemy, ktoré ste mali pred výpadkami?“

„Vlastne ich neviem opísať,“ odvetil Benson. „Môžem povedať len toľko, že to bol zvláštny zápach, hrozne nepríjemný, ale neviem ho k ničomu prirovnať, ak mi rozumiete. Chcem povedať, že to bol taký bližšie neidentifikovateľný smrad. Páskové pamäte sa celkom previnuli a nič na nich nebolo.“

„Môžete sa pokúsiť aspoň o približnú charakteristiku toho zápachu?“

Benson pokrčil plecami. „Možno... prasačie výkaly v terpentíne.“

Zdvihla sa ďalšia ruka. „Pán Benson, tie výpadky pamäti vás postihujú čoraz častejšie. Dá sa povedať, že sa aj predlžujú?“

„Áno,“ pripustil Benson. „Teraz trvajú celé hodiny.“

„Ako sa cítite, keď sa preberiete z takého záchvatu?“

„Je mi na vracanie.“

„Môžete to bližšie konkretizovať?“

„Niekedy sa pogrčiam. Je to dosť konkrétne?“

Rossová sa zamračila. Videla, že Benson dostáva zlosť. „Sú ešte nejaké otázky?“ opýtala sa. Dúfala, že už nijaké nebudú. Zdvihla hlavu a zahľadela sa na prítomných. Rozhostilo sa dlhé ticho.

„Nuž, v takom prípade,“ ujal sa opäť slova Ellis, „by sme azda mohli prejsť k podrobnostiam operácie tretieho stupňa. Pán Benson je o všetkom informovaný, takže môže zostať, alebo odísť, podľa toho, čomu dá prednosť.“

Rossová to neschvaľovala. Ellis sa predvádzal, podliehal inštinktívnej túžbe každého chirurga ukázať všetkým, že jeho pacientovi vonkoncom neprekáža, že ho budú rezať a možno aj zmrzačia. Nebolo správne, že Bensona takto provokoval, aby zostal v posluchárni.

„Zostanem,“ povedal Benson.

„Dobre,“ utrúsil Ellis. Podišiel k tabuli a nakreslil kriedou schematický diagram mozgu. „Nuž teda,“ rozhovoril sa, „postup choroby pri ADL chápeme tak, že časť mozgu sa poškodila a vytvára sa na nej akási jazva. Podobá sa na jazvy na akýchkoľvek iných

telesných orgánoch – obsahuje množstvo zjazveného, kontrahovaného a malformovaného tkaniva. Stáva sa ohniskom abnormálnych elektrických výbojov. Vidíme, že vlny sa šíria z tohto ohniska ako kruhy na hladine rybníka, do ktorého hodíme kameň.“

Ellis naznačil bod na mozgu a nakreslil okolo neho koncentrické kruhy.

„Tieto elektrické vlny spôsobujú záchvaty. V niektorých oblastiach mozgu elektrický výboj môže vyvolať silnú triašku, penu na ústach a podobné prejavy, v ďalších oblastiach sa prejavuje inak. Ak sa výboj sústreďuje v spánkovom laloku, ako je to v prípade pána Bensona, dostaneme syndróm akútnej disinhibitnej lézie – zvláštne myšlienky a zavše násilne správanie, ktorému predchádza aura, často spojená so zápachom.“

Benson ho počúval a prikyvoval.

„Nuž teda,“ pokračoval Ellis, „z práce mnohých výskumných tímov vieme, že by nemuselo byť správne pokladať každú disinhibitnú epizódu pri ADL za záchvat v bežnom slova zmysle. Môže ísť jednoducho o opakované prejavy nesprávnej funkcie mozgu vyplývajúce z organického poškodenia. Pravda, tieto epizódy majú tendenciu prejavovať sa charakteristickým spôsobom, a tak o nich hovoríme ako o záchvatoch. Vieme, že je možné zastaviť záchvat slabým elektrickým šokom nasmerovaným do kritickej oblasti mozgovej matérie. Kým sa disinhibícia začne plne prejavovať, uplynie zopár sekúnd, niekedy až pol minúty. Šok aplikovaný v tejto fáze zabráni rozvinutiu záchvatu.“

Prečiarkol sústredenú kružnicu veľkým X. Potom nakreslil nový mozog a hlavu okolo neho aj s krkom. „Stojíme pred dvoma problémami,“ povedal. „Po prvé, ktorá oblasť mozgu je to správne miesto na aplikovanie šokov? V prípade ADL pacientov vieme zhruba, že ide o corpus amygdaloideum, prednú časť takzvaného limbického systému. Nevieme určiť miesto, na ktoré treba pôsobiť celkom *presne*, no riešime tento problém tým, že do mozgu implantujeme väčší počet elektród. Pánu Bensonovi zajtra ráno implantujeme štyridsať elektród.“

Nakreslil do mozgu dve čiary.

„Naším druhým problémom je, ako zistiť, kedy sa začína záchvat.

Musíme to vedieť, aby sme správne načasovali elektrický šok, ak má zamedziť záchvatu. Našťastie tými istými elektródami, ktoré používame na šokovú terapiu, môžeme monitorovať elektrické aktivity mozgu. A záchvatom vždy predchádza charakteristická elektrická aktivita.“

Ellis sa odmlčal, pozrel na Bensona a potom sa rozhlíadal po prítomných lekároch.

„Takže máme systém spätnej väzby – tie isté elektródy sa používajú na detegovanie nového záchvatu i na aplikáciu šoku, ktorý zamedzí jeho rozvinutie. Mechanizmus spätnej väzby kontroluje počítač.“

Nakreslil malý štvorček na krku schematickej postavy.

„Odborníci z NPS vyvinuli počítač, ktorý bude monitorovať elektrickú mozgovú aktivitu, a keď zistí rodiaci sa záchvat, vyšle šok do patričnej oblasti mozgu. Tento počítač má približne veľkosť poštovej známky a hmotnosť tri gramy. Implantujeme ho pacientovi pod kožu na krku.“

Potom pod krkom nakreslil väčší obdĺžnik a spojil ho drôťmi s implantovaným počítačom.

„Počítač budeme napájať z plutóniovej batérie, ktorú implantujeme pod kožu na pleci. Pacient sa tak stane celkom sebestačný. Batéria je schopná spoľahlivo zásobovať počítač energiou dvadsať rokov.“

Poklepal kriedou po rozličných častiach diagramu. „To je celý okruh so spätnou väzbou: mozog je cez elektródy prepojený s počítačom a s batériou schopnou vysielať šoky. Je to uzavretý okruh, obíde sa bez akýchkoľvek externých komponentov.“

Obrátil sa k Bensonovi, ktorý sledoval diskusiu s výrazom pokojného nezájmu.

„Máte nejaké pripomienky? Pán Benson! Chcete niečo povedať alebo dodať?“

Rossová v duchu sŕkla. Vedela, že Ellis sa len pokúša správať sa ohľaduplne k svojmu pacientovi, no nebolo správne žiadať od neho, aby komentoval takú náročnú operáciu, ako keby sa jej nemal podrobiť on sám. Ellis chcel od neho priveľa.

„Nie,“ odvetil Benson. „Nemám k tomu čo dodať.“ A zívól.

Keď Bensona vyviezli na vozíku z miestnosti, Rossová sa pobrala s ním. Nebolo nutné, aby ho sprevádzala, ale robila si starosti pre jeho stav – a cítila sa trochu vinná za to, ako sa k nemu správal Ellis. „Aký ste pritom mali pocit?“ opýtala sa.

„Bolo to zvláštne,“ odvetil Benson.

„Prečo?“

„Diskusia prebiehala výlučne v odbornej medicínskej rovine. Očakával som filozofickejší prístup.“

„Sme praktickí ľudia,“ odvetila zľahčujúco, „a stojíme pred praktickým problémom.“

Benson sa usmial. „To bol aj Newton,“ povedal. „Čo je praktickejšie ako problém, prečo jablko padá na zem?“

„Naozaj sa nazdávate, že toto všetko má aj nejaký filozofický podtext?“

Benson prikývol. „Áno, a vy to takisto viete. Iba predstierate, že ho nevidíte.“

Vtedy zastala. Zostala na chodbe a sledovala, ako Bensona odvážajú na vozíku k výťahu. Morris a ten policajt s ním čakali, až zide dolu najbližší výťah. Morris tým svojím netrpezlivým, agresívnym spôsobom opakovane stláčal gombík privolávača. Dvere sa otvorili a oni nastúpili. Benson jej posledný raz zakýval a zmizol z dohľadu.

Vrátila sa do posluchárne.

„... je už desať rokov vo vývoji,“ hovoril Ellis. „Začali ju vyvíjať pre pacientov s implantovaným kardiostimulátorom, ktorí museli kvôli výmene batérie približne raz ročne podstúpiť menšiu operáciu. Je to zbytočná záťaž pre chirurga i pre pacienta. Atómová batéria je dokonalá, spoľahlivá a má životnosť niekoľko rokov. Ak bude pán Benson tak dlho žiť, budeme ju azda musieť vymeniť niekedy okolo roku tisícdeväťstodeväťdesiat, ale skôr nie.“

Janet Rossová sa prešmykla späť do miestnosti v okamihu, keď ktosi položil ďalšiu otázku: „Ako zistíte, ktorá z tých štyridsiatic elektród bude schopná zabrániť záchvatu?“

„Implantujeme všetkých štyridsať“ povedal Ellis, a „pripojíme ich k počítaču. Ale do dvadsiatic štyroch hodín definitívne

nepripojíme ani jednu. Deň po chirurgickom zákroku budeme vysílačkou postupne aktivovať jednotlivé elektródy a overíme, ktoré z nich majú najlepšie účinky. Tie potom natrvalo aktivujeme.“

V horných radoch v amfiteátri sa ozval povedomý kašeľ a po ňom známy hlas: „Tieto technické podrobnosti sú zaujímavé, ale vidí sa mi, že vám unikol jeden dôležitý aspekt celej záležitosti.“ Rossová zdvihla hlavu a uvidela Manona. Takmer sedemdesiatpäťročný emeritný profesor psychiatrie v poslednom čase takmer nechodieval do nemocnice. Keď prišiel, pozerali naňho zväčša ako na starého čudáka, patriaceho do starých čias, ktorý stratil kontakt s moderným myslením. „Vidí sa mi,“ pokračoval Manon, „že tento pacient je psychotik.“

„To je trocha silný výraz,“ povedal Ellis.

„Možno,“ pripustil Manon. „Ale prinajmenšom trpí vážnou poruchou osobnosti. Tie jeho bludy o ľuďoch a strojoch sú dosť znepokojujúce.“

„Porucha osobnosti je súčasťou jeho choroby,“ povedal Ellis. „V poslednom čísle revue Harley so spolupracovníkmi z univerzity v Yale uvádza, že u päťdesiat percent pacientov trpiacich ADL syndrómom sa vyskytujú aj sprievodné poruchy osobnosti, nezávisiace od záchvatov *per se*.“

„Presne,“ skočil mu trochu netrpezlivo do reči Manon. „Je to súčasť tejto choroby, ktorá nijako nezávisí od záchvatov. Ale vylieči váš postup aj túto poruchu?“

Janet Rossová pocítila tiché zadost'účinenie. Manon dospel presne k rovnakému záveru ako ona.

„Nie,“ odvetil Ellis. „Pravdepodobne nie.“

„Inými slovami, operácia zastaví jeho záchvaty, ale neodstráni jeho delúzie.“

„Nie,“ zopakoval Ellis. „Pravdepodobne nie.“

„Dovolím si podotknúť,“ pokračoval Manon a zamračil sa z vrchného radu na Ellisa, „že takýto spôsob myslenia je presne to, čoho sa najväčšmi obávam. Platí to o všetkých ľuďoch z NPS, nijako to nechcem obmedzovať len na vás. Ba zdá sa, že týmto predsudkom trpia všetci príslušníci lekárskej profesie. Napríklad, dostaneme na pohotovosť pacienta, ktorý sa pokúsil o samovraždu a či len o

teatrálne samovražedné gesto tým, že pojedol nejaké lieky, a čo urobíme? Vypumpujeme mu žalúdok, prehovoríme mu do duše a pošleme ho domov. Tým zlikvidujeme následky, ale v skutočnosti pacienta nevyliečime. Skôr či neskôr sa k nám znova vráti. Výplach žalúdka nie je liek na depresiu. Je to iba prvá pomoc pri predávkovaní liekmi.“

„Chápem, na čo narážate, ale...“

„Rád by som vám pripomenul aj skúsenosť tejto nemocnice s pánom L. Pamätáte sa na ten prípad?“

„Nemyslím, že toto možno porovnávať s prípadom pána L.,“ namietol Ellis. Hlas mu zrazu zaznel napäto a nešťastne.

„Nie som si tým taký istý,“ pokračoval Manon. Keďže sa k nemu v amfiteátri obrátilo niekoľko prekvapených tvárí, vysvetlil, o čo ide. „Pán L. bol známy tunajší prípad spreď niekoľkých rokov. Tento tridsaťdeväťročný muž trpel obojstrannou poruchou obličiek v poslednom štádiu, chronickou glomerulonefritídou. Stal sa kandidátom na renálnu transplantáciu. Keďže naše možnosti transplantácie sú kapacitne obmedzené, pacientov na transplantáciu vyberá revízna rada nemocnice. Psychiatri v tejto rade zásadne protestovali proti výberu pána L. na transplantáciu, lebo to bol psychotik. Veril, že Slnko ovláda Zem, a odmietal za denného svetla vychádzať z domu. Podľa nášho názoru bol priveľmi labilný na to, aby mu transplantácia obličky pomohla, no napokon ho na operáciu vybrali. O šesť mesiacov spáchal samovraždu. To bola tragédia. Otázkou však zostáva, či tie tisíce dolárov a mnohohodinové úsilie špecializovaného tímu vynaložené na transplantáciu nemohli priniesť väčší ošoh niekomu inému.“

Ellis sa začal prechádzať sem a ta. Svoju „zlú“ nohu mierne ťahal za sebou. Rossová vedela, že sa cíti ohrozený. Za normálnych okolností Ellis starostlivo maskoval svoj handicap, takže krívanie postrehlo iba vycvičené oko. Ale keď bol unavený, podráždený alebo ho niečo ohrozovalo, prejavovalo sa silnejšie. Takmer akoby podvedome žiadal o súcit: neútočte na mňa, som postihnutý.

„Chápem vašu námietku,“ povedal Ellis. „Keď to podávate takto, vašim argumentom sa nemôžem oponovať. Ale bol by som rád, keby ste sa na tento problém pozreli z trochu iného zorného uhla. Máte

úplnú pravdu v tom, že Benson je psychicky narušený a naša operácia na tom pravdepodobne nič nezmení. Ale čo sa stane, ak ho *nebudeme* operovať? Vieme, že pre svoje záchvaty sa už dostal do konfliktu so zákonom, a v poslednom čase sú čoraz horšie. Operácia zabráni opakovaniu záchvatov a my sa nazdávame, že to bude podstatný prínos pre pacienta.“

Vysoko v hľadisku Manon mierne pokrčil plecami. Janet Rossová poznala to gesto; používal ho, keď názorové rozdiely medzi sebou a svojím oponentom pokladal za neprekonateľné.

„No prosím,“ povedal Ellis, „sú ešte nejaké otázky?“

Ďalšie otázky neboli.

„Ja jeho Krista,“ šomral Ellis a utieral si spotené čelo. „Ten mi to ale dával vyžrať, čo?“

Janet Rossová kráčala s ním cez parkovisko k budove Langerovho výskumného centra. Bolo neskoré popoludnie, slnko dostávalo červenkastý nádych a jeho líce slabli.

„Lenže mal pravdu,“ podotkla mierne.

Ellis vzdychol. „Vždy zabudnem, že si na jeho strane.“

„A prečo na to stále zabúdaš?“ opýtala sa s úsmevom. Ako psychiatrická pridelená k NPS bola od začiatku proti Bensonovej operácii.

„Pozri,“ povedal Ellis. „Robíme, čo sa dá. Bolo by skvelé vyliečiť ho, ale na to nemáme. Vieme mu len čiastočne pomôcť. A tak to urobíme. Pomôžeme mu. Na svete nie je nič dokonalé.“

Mlčky kráčala popri ňom. Nebolo čo dodať. Svoj názor Ellisovi zopakovala už neraz predtým. Nebolo isté, či operácia Bensonovi naozaj pomôže – rovnako dobre mohla jeho stav ešte zhoršiť. Ellis to nepochybne vedel, no zatiaľ túto možnosť ignoroval. Alebo aspoň jej sa to tak videlo.

Vlastne mala Ellisa rada, tak ako všetkých chirurgov. Pokladala ich za jednoznačne akčne orientovaných mužov (boli to takmer vždy muži, aj to sa jej videlo príznačné), ktorí pociťujú zúfalú potrebu niečo robiť, fyzicky sa prejaviť. V tomto smere bol Ellis dokonca

lepší než väčšina ostatných. Pred Bensonom múdro odmietol niekoľkých kandidátov na tretí stupeň a ona vedela, že to preňho nebolo ľahké, lebo hrozne túžil po tejto novej operácii.

„Neznášam toto nemocničné politikárčenie,“ povedal Ellis.

„Ale Bensona robiť chceš...“

„Som pripravený,“ povedal Ellis. „Všetci sme pripravení. Raz ten prvý veľký krok urobiť musíme, a už je načas, aby sme sa naň odhodlali.“ Pozrel na ňu. „Prečo sa tváriš tak neisto?“

„Lebo si nie som istá,“ odvetila.

Prišli k budove Langerovho centra. Ellis mal obedovať s McPhersonom. „Zasa musím politikárčiť,“ povedal roztrpčené. Janet sa vyviezla výťahom na štvrté poschodie.

Po desiatich rokoch neprestajného rozširovania zaberalo oddelenie neuropsychiatrického výskumu celé tretie poschodie budovy Langerovho výskumného centra. Ostatné poschodia boli vymaľované studenou, sterilnou bielou farbou, ale NPS hralo všetkými farbami. Účelom bolo rozveseliť pacientov a vliať do nich trochu optimizmu, ale na Rossoví tento dizajn pôsobil úplne opačne. Farby sa jej videli neprirodzené, umelo povzbudzujúce, pripomínalo jej to škôlku pre retardované deti.

Vystúpila z výťahu a rozhliadla sa po recepcii. Jedna stena bola svetlobelásá, druhá červená. Ako takmer všetko v NPS, aj tie farby vymyslel McPherson. Zvláštne, ako môže organizácia odrážať osobnosť svojho vedúceho, pomyslela si. Na McPhersonovi vždy čosi pripomínalo rozjasanú škôlku; neustále z neho vyžaroval bezhraničný optimizmus.

Ak človek chcel operovať Harryho Bensona, rozhodne musel byť veľký optimista.

Na oddelení panovalo ticho, väčšina pracovníkov už odišla domov. Rossová kráčala chodbou popri pestrofarebných dverách s prilepenými štítkami: SONOENCEFALOGRAFIA, KORTIKÁLNE FUNKCIE, EEG, BODOVANIE RAS, PARIETÁLNE T a celkom na konci TE-LEKOMP. Činnosti, ktoré vykonávali za týmito dverami, boli rovnako komplexné ako štítky na nich – a pritom to bolo len krídlo vyhradené starostlivosti o pacientov, alebo, ako tomu hovoril McPherson, aplikáciám.

Aplikácie neboli ničím v porovnaní s vývojom, výskumným krídlom, kde boli chemitródy, kompsizmy a scenáre rozšírenia elnarkov. A to ešte nebola reč o naozaj veľkých projektoch ako *George* a *Martha* či *Forma Q*. Vývoj bol o desať rokov pred aplikáciami, a pritom aplikácie boli veľmi, veľmi moderné.

Pred rokom ju McPherson požiadal, aby povodila po NPS skupinu novinárov, zameriavajúcich sa na odborné články. Vybral ju, ako doslova povedal, preto, lebo mala peknú ritku. Bolo smiešne počuť také čosi z jeho úst, a aj ju to trochu šokovalo. Zvyčajne sa k nej správal veľmi zdvorilo a otcovsky.

Ale jej šok nebol ničím v porovnaní so šokom, ktorý zažili reportéri. Pôvodne im zamýšľala ukázať aplikácie aj vývoj, ale keď videla, akí sú po prejení aplikáciami vzrušení, rozhodla sa exkurziu ukončiť. Očividne to bola priveľká záťaž na ich psychiku.

Ešte dlho ju to znepokojovalo. Tí reportéri neboli naivní a neskúsení ľudia. Celý život sa pohybovali z jednej vedeckej arény do druhej. Á predsa im vyrazilo dych, keď si domysleli možné dôsledky postupov, ktoré im ukázala. Ona sama dávno stratila odstup od tých záležitostí – v NPS pracovala už tri roky a postupne si privykla na všetko, čo sa tam robilo. Spojenie ľudí a strojov či ľudských a elektronických mozgov sa jej dávno nevidelo bizarné a provokatívne. Bol to len bežný pracovný postup na dosahovanie istých výsledkov.

Na druhej strane však bola proti chystanej operácii tretieho stupňa. Od začiatku s ňou nesúhlasila. Nepokladala Bensona za vhodný subjekt a mala poslednú príležitosť, aby to dokázala.

Na konci chodby zastala pri dverách s označením TELEKOMP. Započúvala sa do tlmeného sykotu tlačiarňí. Potom začula aj hlasy a otvorila dvere. Telekomp bol vlastne srdcom oddelenia neuropsychiatrického výskumu; bola to veľká miestnosť plná elektronického vybavenia. Steny i povala boli zvukotesné, čo bol pozostatok z minulých čias, keď úlohu konzol zohrávali d'alekopisy. V súčasnosti sa používali buď monitory s katódovými trubicami, ktoré boli celkom nehlučné, alebo tlačiarne, ktoré písmená netlačili mechanickým úderom, ale pomocou nastrekovania atramentu. Najhlučnejším zvukom v miestnosti bol teraz sykot nastrekovacieho mechanizmu. McPherson nástojil, že treba nainštalovať tieto tichšie

konzoly, lebo mal pocit, že hukot tlačiarňí vyrušuje pacientov, ktorí v rámci terapie prichádzali do NPS.

Bol tam Gerhard a jeho asistent Richards. Volali ich zázračné dvojčatá. Gerhard mal iba dvadsaťštyri rokov a Richards bol ešte mladší. Boli to najmenej profesionálne zaťažení ľudia z celej NPS; obaja pokladali telekomp za herňu plnú zložitých hračiek. Pracovali dlho, ale v najnezvyčajnejšom čase. Často prichádzali neskoro popoludní a odchádzali na svitaní. Málokedy chodili na pracovné konferencie a formálne stretnutia skupiny, čo McPhersona dosť rozčuľovalo. Ale boli neodškriepiteľné dobrí.

Gerhard, ktorý nosil kovbojské čižmy, modré džínsy a saténové košele s perleťovými gombičkami, sa prvý raz stal známym v celej Amerike, keď ako trinásťročný postavil vo Phoenixe za domom, kde bývali, šesť metrov dlhú raketu poháňanú pevným palivom. Raketa mala neuveriteľne prepracovaný elektronický navádzací systém a Gerhard bol presvedčený, že ju dostane na obežnú dráhu. Susedov, ktorí videli nos dokončenej rakety trčať nad strechou garáže na zadnom dvore, to natoľko vyviedlo z miery, že zavolali policajtov, a napokon upovedomili armádu. Armáda preskúmala Gerhardovu raketu a odviezla ju do White Sands, kde ju skúšobne odpálili. Zhodou okolností sa druhý stupeň zapálil ešte pred oddelením prvého a raketa vybuchla v trojkilometrovej výške, ale vtedy už Gerhard získal štyri patenty na svoj navádzací mechanizmus a niekoľko univerzít a firiem mu ponúklo štipendium. Všetky odmietol, nechal strýka, aby zaňho investoval poplatky z patentov, a keď mal vek, aby mohol jazdiť, kúpil si maserati. Začal pracovať pre Lockheed v Palmdale, v štáte Kalifornia, ale po roku odtiaľ odišiel, lebo nedostatok formálneho technického vzdelania mu bránil v ďalšom postupe. Pravdou bolo aj to, že jeho kolegovia neznášali sedemnásťročného mladíka, ktorý sa vozil na maserati a najradšej pracoval v noci; mali pocit, že nemá tímového ducha.

Potom ho McPherson nahovoril, aby prešiel do neuro-psychiatrickej skupiny a navrhoval elektronické komponenty pre synergiu s ľudským mozgom. McPherson ako šéf NPS hovoril s desiatkami kandidátov, pre ktorých tento post predstavoval výzvu alebo zaujímavú možnosť pôsobiť v oblasti systémových aplikácií.

Gerhard povedal, že podľa neho to bude zábava, a okamžite to miesto dostal.

Richardsovo profesionálne pozadie bolo podobné. Dokončil strednú školu a po šiestich mesiacoch na fakulte mu prišiel poštou povolávací rozkaz do armády. Už ho chceli poslať do Vietnamu, keď začal navrhovať vylepšenia elektronických monitorovacích systémov používaných v armáde. Vylepšenia fungovali a Richards sa nikdy nedostal bližšie k miestu bojového nasadenia než do laboratória v Santa Monice. Keď ho prepustili do zálohy, aj on nastúpil do NPS.

Zázračné dvojčatá: Rossová sa usmiala.

„Ahoj, Jan,“ pozdravil ju Gerhard.

„Ako sa máš, Jan?“ opýtal sa Richards.

Obaja boli známi bezprostredným správaním. Jediní z celého oddelenia sa odvážili hovoriť o McPhersonovi ako o Rogovi. A McPherson im to toleroval.

„Dobre,“ odvetila. „Predviedli sme nášho pacienta tretieho stupňa na veľkej vizite. Idem ho teraz pozrieť.“

„Práve sme dokončili kontrolu počítača,“ povedal Gerhard. „Vyzerá dobre.“ Ukázal na stôl s mikroskopom, okolo ktorého bola spleť elektronických meracích zariadení a displejov. „Kde je?“

„Pod mikroskopom.“

Prizrela sa mu lepšie. Pod šošovkami mikroskopu ležal priehľadný plastický štvorček veľkosti poštovej známky. Cez plastický kryt videla hustú spleť miniaturizovaných elektronických mikrokompontov. Z plastického puzdra vytrčalo štyridsať kontaktov. Dvojčatá pomocou mikroskopu a jemných sond postupne testovali jednotlivé kontakty. „Ako posledné preskúšame logické obvody,“ povedal Richards. „A pre každý prípad máme aj záložnú jednotku.“

Janet podišla k policiam s kartotékou a začala sa prehŕňať v kartách s výsledkami testov. Po chvíli sa opýtala: „Nemáte nijaké nové psychodexové karty?“

„Tie sú tu,“ povedal Gerhard. „Chceš päťpriestorové, alebo n-priestorové?“ „N-priestorové,“ povedala.

Gerhard otvoril zásuvku a pohľadal v nej veľký kartónový hárok. Vybral aj plastickú podložku, ku ktorej bola retiazkou pripevnená

kovová sonda s hrotom pripomínajúca ceruzu.

„Dúfam, že to nechceš pre Bensona?“

„Chcem,“ povedala.

„Ale už si s ním urobila toľko psychodexov...“

„Tento bude posledný, výsledky pôjdu do záznamu.“

Gerhard jej podal kartónový hárok a podložku. „Vie Benson, čo sa s ním bude robiť?“ „Väčšinu z toho vie,“ odvetila. Gerhard pokrútil hlavou. „Musí to byť blázon.“ „Je,“ povedala Rossová. „To je ten problém.“

Na šiestom poschodí sa zastavila v boxe sestier a pýtala si Bensonov zdravotný záznam. Bola tam akási nová sestra. „Ľutujem,“ povedala, „ale príbuzní pacientov nemajú prístup k ich zdravotným záznamom.“

„Som doktorka Rossová.“

Sestra sa začervenala. „Prepáčte, pani doktorka. Nezbadala som vašu menovku. Pacienta si nájdete na sedemstoštvorke.“

„Akého pacienta?“

„Malého Jerryho Petersa.“

Doktorka Rossová sa na ňu zahľadela prázdny pohľadom.

„Vy nie ste detská lekárka?“ opýtala sa napokon sestra.

„Nie,“ odvetila Rossová. „Som psychiatrická z NPS.“ Ostrý tón vlastného hlasu ju nepríjemne prekvapil. Ale celé roky musela počúvať ľudí, ako jej hovoria: „V skutočnosti nechceš byť doktorkou, ale sestrou.“ Alebo: „Nuž, pre lekárku je najlepšie, ak sa špecializuje na pediatriu. Veď starať sa o deti je pre ňu prirodzené...“

„Ach tak,“ povedala sestra. „Teda chcete záznam pána Bensona zo sedemstodesiatky. Už je pripravený na operáciu.“

„Ďakujem,“ povedala Rossová. Zobrala chorobopis a vykročila chodbou smerom k Bensonovej izbe. Zaklopala na dvere a začula výstrely. Opatrne pootvorila dvere. Všetky svetlá okrem malej lampky na nočnom stolíku boli pozhasínané a miestnosť naplňala modrastá žiara televízora. Akýsi muž na obrazovke práve vravel: „... mŕtvy, kým dopadol na chodník. Srdcom mu preleteli dve guľky.“

„Dobrý večer,“ povedala a otvorila dvere naširšie.

Benson sa obzrel. Usmial sa a stlačil gombík pri posteli. Obrazovka televízora zhasla. Hlavu mal zabalenú v uteráku.

„Ako sa cítite?“ opýtala sa a vošla do izby. Sadla si na posteľ pri stoličke.

„Ako keby som bol nahý,“ povedal a dotkol sa uteráka. „Je to smiešne. Človek si neuvedomuje, koľko má vlasov, až kým mu ich niekto všetky neostrihá.“ Znova sa dotkol uteráka. „Pre ženy to musí byť ešte horšie.“ Pozrel na ňu a na tvári sa mu zjavili rozpaky.

„Nie je to zábavné pre nikoho,“ povedala.

„Myslím, že nie.“ Znova si oprel hlavu o podušku. „Keď ma ostrihali, pozrel som do koša a úplne ma to prekvapilo. Bol plný vlasov. A začalo mi byť zima na hlavu. Bolo to pekne smiešne, studená hlava. Zabalili mi ju do uteráka. Povedal som, že sa chcem pozrieť, ako vyzerám bez vlasov – ale tvrdili, že to nie je najlepší nápad. Nuž som počkal, až odídu, vstal som z postele a vošiel som do kúpeľne. Ale keď som ta prišiel...”

„Áno?“

„Ten uterák som si nezložil.“ Zasmial sa. „Nemohol som sa na to odhodlať. Čo to znamená?“

„Neviem. Čo to znamená podľa vás?“

Znova sa zasmial. „Prečo psychiatri nikdy človeku neodpovedia priamo?“ Zapálil si cigaretu a vzdorovito sa na ňu zahľadel. „Povedali mi, že by som nemal fajčiť, ale ja aj tak fajčím.“

„Pochybujem, že by na tom záležalo,“ odvetila. Zahľadela sa naňho pozornejšie. Zdalo sa, že má dobrú náladu, a ona mu ju nechcela pokaziť. No na druhej strane nebolo celkom v poriadku, že je v predvečer mozgovej operácie taký rozjarený.

„Pred pár minútami tu bol Ellis,“ pokračoval a potiahol si z cigarety. „Urobil mi na hlave akési značky. Vidíte ich?“ Trochu si nadvihol pravý okraj uteráka a odhalil bledú pokožku. Za uchom mal dve modré značky v tvare X. „Ako vyzerám?“ zaškeril sa.

„Vyzeráte dobre,“ odvetila. „A ako sa cítite?“

„Fajn. Cítim sa fajn.“

„Nerobíte si starosti?“

„Nie, prečo by som si ich mal robiť? Teraz to nezáleží na mne. Najbližších niekoľko hodín budem vo vašich rukách a v rukách

doktora Ellisa...“ Zahryzol si do pery. „Prirodzene, že si robím starosti.“

„A čo vám robí starosti?“

„Všetko,“ odvetil. Potiahol si z cigarety. „Všetko. Mám starosti, ako zaspím. Ako sa budem zajtra cítiť. Aké to bude po operácii. Čo ak niekto urobí chybu? Čo ak upadnem do kómy? Čo ak ma to bude bolieť? Čo ak ...“

„Zomriete?“

„Iste, aj to.“

„Je to nenáročný chirurgický zákrok. Sotva komplikovanejší než odstránenie slepého čreva.“

„Stavím sa, že to hovoríte pred operáciou mozgu každému pacientovi.“

„Nie, vážne. Je to malý a jednoduchý zákrok. Potrvá asi poldruha hodiny.“

Roztržito prikývol. Nebola si istá, či sa jej ho podarilo upokojiť. „Viete,“ ozval sa, „vlastne ešte vždy neverím, že sa to stane. Stále si myslím, že ráno v poslednom okamihu prídu a povedia mi: 'Ste vyliečený, pán Benson, môžete ísť domov.'“

„Dúfame, že budete vyliečený po tej operácii.“ Pocítila pri tom výčitku, no vyšlo jej to z úst celkom hladko.

„Ste taká čertovsky rozumná,“ povedal. „Niekedy to nemôžem vystáť.“

„Napríklad teraz?“

Znova sa dotkol uteráka, ktorým mal obalenú hlavu. „Chcem povedať, preboha, veď mi navrtajú do hlavy diery a vopchajú mi tam akési drôtky...“

„Ale to ste vedeli už dlho.“

„Pravdaže,“ povedal. „Pravdaže. Ale toto je posledný večer predtým, než sa to má stať.“

„Hneváte sa teraz?“

„Nie, len sa bojím.“

„To je dobre, že sa bojíte, je to úplne normálne. Ale nenechajte sa tým podráždiť.“

Zadusil ohorok cigarety a okamžite si zapálil ďalšiu. Zmenil tému a ukázal na podložku, ktorú držala pod pazuchou. „Čo je to?“

„Iba ďalší psychodexový test. Chcela by som, aby ste ho urobili.“
„Teraz?“

„Áno. Dáme ho do záznamu.“

Lahostajne pokrčil plecami. Už také testy robil niekoľko ráz. Podala mu podložku, on na ňu priložil kartónovú šablónu s otázkami a začal na ne odpovedať. Čítal ich nahlas:

„Chceli by ste radšej byť slonom alebo paviánom? Paviánom. Slony pridlho žijú.“

Kovovou sondou ťukol do okienka na karte pri zvolenej odpovedi.

„Keby ste boli farbou, chceli by ste byť radšej zelenou alebo žltou? Žltou. Aj teraz som celý žltý od strachu.“ Zasmial sa a odťukol odpoveď.

Počkala, až prešiel všetkých tridsať otázok a naťukal odpovede. Vrátil jej podložku a zdalo sa, že sa mu znova zmenila nálada.
„Budete tam zajtra aj vy?“

„Áno.“

„A budem predtým natoľko pri vedomí, že vás spoznám?“

„Myslím, že áno.“

„A kedy sa preberiem po operácii?“

„Zajtra popoludní alebo večer.“

„Tak skoro?“

„Je to naozaj len drobný zákrok,“ zopakovala. Prikývol. Opýtala sa, či mu môže niečo priniesť. Vypýtal si zázvorovú malinovku, no ona mu vysvetlila, že to musí byť NPO, nič *per ora*; dvanásť hodín pred operáciou nesmie nič zjesť ani vypiť. Povedala, že dostane injekciu, aby zaspal, a ráno, kým ho začnú operovať, ďalšiu. Zaželala mu dobrý spánok.

Ked' odchádzala, začula, ako zapol televízor. Akýsi kovovo podfarbený hlas povedal: „Pozrite, poručík, tam vonku, niekde v trojmiliónovom meste, sa pohybuje vrah...“

Zavrela dvere.

Kým zišla z poschodia, pripísala do zdravotného záznamu krátku poznámku. Orámovala ju červenou čiarou, aby si ju sestry určite všimli:

SÚHRNNÁ PRIJÍMACIA PSYCHIATRICKÁ SPRÁVA:

Tento 34-ročný muž trpí podľa zdravotného záznamu dva roky ADL syndrómom. Etiológia je pravdepodobne traumatická, ide o následok automobilovej nehody. Pacient sa už pokúsil zabiť dvoch ľudí vyvolal potýčky s niekoľkými ďalšími. Akúkoľvek jeho zmienku o tom, že sa „cíti čudne“, prípadne že mu niečo „strašne smrdí“ treba pokladať za predzvesť blížiaceho sa záchvatu. V takom prípade ihneď informujte NPS a nemocničnú bezpečnostnú službu.

Pacient trpí sprievodnou poruchou osobnosti, ktorá je súčasťou jeho choroby. Je presvedčený, že existuje konšpirácia strojov za účelom získania vlády nad svetom. Tento názor je v ňom hlboko zakorenený a akékoľvek pokusy presvedčiť ho o opaku uňho vyvolajú iba nepriateľstvo a podozrievavosť. Treba dodať, že je to veľmi inteligentný a citlivý človek. Občas máva priveľké nároky na personál; treba sa k nemu správať rázne, ale s rešpektom.

Je inteligentný a má dobré vyjadrovacie schopnosti. Človek by pri rozhovore s ním mohol zabudnúť, že jeho postoje sú nedobrovoľné. Trpí organickou chorobou, ktorá ovplyvňuje jeho mentálny stav. No v hĺbke duše je vystrašený a robí si starosti, čo s ním bude.

MUDr. Janet Rossová NPS

Nechápem,“ povedal chlapík z tlačového oddelenia.

Ellis vzdychol. McPherson sa trpezlivo usmial. „Ide o organicky zapríčinené násilné správanie,“ povedal. „Treba sa na to pozeráť takto.“

Trojica sedela v reštaurácii Štyria králi v budove susediacej s nemocnicou. Tento obed bol McPhersonov nápad; chcel, aby s ním šiel aj Ellis, preto súhlasil, ale to bolo z jeho strany všetko.

Ellis zavolať čašníka, aby im ešte priniesol kávu. Pomyslel si, že po toľkých kávach nezaspí, ale na tom nezáležalo. Bol presvedčený, že by dnes tak či tak nezažmúril oko. Rozhodne nie v predvečer prvej operácie tretieho stupňa na človeku.

Vedel, že sa bude prevažovať v posteli a v duchu si preberie celý postup operácie. Znova a znova si bude pripomínať čiastkové úkony, ktoré tak dobre poznal. Operoval v rámci nácviku procedúry tretieho stupňa celú čriedu opíc. Aby bol presný, bolo ich stopäťdesiatštyri. S

opicami to bolo ťažké. Vytáhovali si stehy, mykali drôtikmi, vrešťali, vzpierali sa a hrýzli...

„Koňak?“ opýtal sa McPherson.

„Ďakujem,“ povedal chlapík z tlačového oddelenia.

McPherson sa spýtavo zahľadel na Ellisa. Ellis pokrútil hlavou. Dal si do kávy šľahačku, oprel sa o stoličku a potlačil zívnutie. Fakticky aj ten chlapík z tlačového vyzeral trochu ako opica. Ako mladý makakus: mal rovnako hranatú sánku a bystré ligotavé očká.

Chlapík z tlačového sa volal Ralph. Ellis nepoznal jeho priezvisko. Títo hovorcovia sa vždy predstavovali len krstnými menami. Prirodzene, v nemocnici o ňom nehovorili ako o chlapíkovi z tlačového. Bol to informačný úradník, hovorca alebo niečo podobné.

Naozaj vyzeral ako opica. Ellis sa pristihol, že mu pozerá za ucho, na tú časť lebky, kam sa opiciam implantovali elektródy.

„O príčinách násilného správania toho veľa nevieme,“ povedal McPherson. „Existuje celý rad pochybných teórií vytvorených sociológmi platenými z našich daní. Ale vieme, že jedno konkrétne mozgové ochorenie, známe ako ADL syndróm, môže viesť k agresívnemu správaniu.“

„ADL syndróm,“ zopakoval Ralph.

„Áno. Syndróm akútnej disinhibitnej lézie môže byť spôsobený poranením alebo léziou mozgu. V NPS sa nazdávame, že tieto lézie sa veľmi často vyskytujú medzi ľuďmi, ktorí sa opakovane dopúšťajú násilných činov – ako niektorí policajti, gangstri, notorickí výtržníci, Hell's Angels. Nikto o týchto ľuďoch neuvažuje ako o chorých. Jednoducho to berieme ako skutočnosť, že na svete sa nájde veľa ľudí, ktorí pre maličkosť vzbĺknu. Nazdávame sa, že je to normálne. No možno to tak nie je.“

„Rozumiem,“ povedal Ralph a zdalo sa, že to naozaj chápe. McPherson mal byť učiteľom na základnej škole, pomyslel si Ellis. Má veľké pedagogické nadanie. Ale ako vedec nikdy nestál za veľa.

„Doteraz,“ pokračoval McPherson a zahrabol si rukou do bielych vlasov, „nemáme ani poňatia, aký rozšírený je ADL syndróm. Odhadujeme, že ním môže trpieť jedno – dve percentá populácie. To je dva až štyri milióny Američanov.“

„Ejha!“ povedal Ralph.

Ellis si odpil z kávy. Ejha? Panebože, kam na také výrazy chodí, pomyslel si.

„Z akéhosi dôvodu,“ pokračoval McPherson a kývnutím hlavy potvrdzoval čašníkovi, ktorý im priniesol koňaky, „prejavujú pacienti trpiaci ADL počas záchvatu tendenciu k násilníckemu a agresívnemu správaniu. Nevieme prečo, ale je to tak. S týmto syndrómom sa ďalej spája hypersexualita a patologická intoxikácia.“

Ralph sa zrazu tváril nezvyčajne zaujato.

„Poznáme prípad ženy, trpiacej touto chorobou,“ hovoril ďalej McPherson, „ktorá počas záchvatu mala styk s dvanástimi mužmi za jedinú noc, a napriek tomu nebola ukojená.“

Ralph preglgol koňak. Ellis zbadal, že má širokú kravatu s módnou psychodelickou vzorkou. Hipícky štyridsaťročný hovorca, ktorý predstavu takej ženy musel spláchnuť koňakom.

„Pod patologickou intoxikáciou rozumieme hlbokú, agresívnu opitosť spôsobenú pozitívom zanedbateľného množstva alkoholu – jedného – dvoch dúškov. Už tak málo stačí na vyvolanie záchvatu.“

Ellis zabľúdil myšlienkami k svojmu prvému pacientovi tretieho stupňa. Benson – malý zavalitý Benson, mierny počítačový programátor – sa zrazu opíjal a mlátil ľuďi: mužov i ženy bez rozdielu, hocikoho, kto mu v tej chvíli náhodou prišiel do cesty. Už len predstava, že to vylicieňa nejaké drôtky voperované do mozgu, sa mu zrazu videla absurdná.

Ralphovi sa to podľa všetkého takisto videlo absurdné. „A táto operácia by mala potlačiť sklon k násilnostiam?“

„Áno,“ odvetil McPherson. „Veríme, že to tak bude. No ešte sme takúto operáciu nikdy nerobili na človeku. Zajtra ráno budeme v nemocnici operovať po prvý raz ľudského pacienta.“

„Aha, už tomu rozumiem,“ povedal radostne Ralph, akoby až teraz pochopil, prečo ho vlastne pozvali na ten obed.

„Je to veľmi citlivá záležitosť z mediálneho hľadiska,“ povedal McPherson.

„Áno, to mi je jasné...“

Na chvíľu sa rozhostilo ticho. Napokon sa Ralph opýtal: „Kto ho vlastne bude operovať?“

„Ja,“ odvetil Ellis.

„Nuž,“ pokračoval Ralph, „budem sa musieť pozrieť do našich záznamov, či máme vašu čerstvú fotku a slušný životopis do materiálu pre tlačové agentúry.“ Zamračil sa, akoby si predstavil robotu, ktorá ho čaká.

Ellisa jeho reakcia prekvapila. Vari to je jediné, čo mu zišlo na um? Že budú potrebovať jeho čerstvú fotografiu? Ale McPherson sa cez to preniesol. „Dodáme vám všetko, čo budete potrebovať,“ povedal a stretnutie sa tým skončilo.

Robert Morris sedel v nemocničnej kantíne a dojedal obschnutý kúsok jablkového koláča, keď mu zapípal osobný operátor. Vydával vysoký elektronický piskľavý zvuk, ktorý stíchol, až keď sa načiahol k opasku a vypol zariadenie. Opäť sa začal venovať koláču. O niekoľko sekúnd pípanie zaznelo znova. Zahrešil, odložil vidličku a zamieril k nástennému telefónu, aby vybavil hovor.

Boli časy, keď tú malú sivú škatuľku, ktorú nosil pripnutú k opasku, pokladal za báječnú vec. Vyžíval sa v okamihoch, keď obedoval alebo večeral s nejakým dievčaťom a jeho osobný operátor vtedy zapípal. Bol to jasný dôkaz toho, aký je zaneprázdnený a nenahraditeľný pri riešení otázok života a smrti. Keď zaznelo pípanie, okamžite sa ospravedlnil a šiel zavolať do nemocnice. Pritom z neho priam vyžarovalo, že kladie zmysel pre povinnosť pred zábavu. Dievčatá to zbožňovali.

Ale po niekoľkých rokoch to už nebolo také skvelé. Tá škatuľka bola neľudská, neodbytná a začala preňho byť symbolom toho, že nie je pánom svojho času. Kedykoľvek ho mohol zavolať niekto, komu musel vyhovieť, nech bola jeho požiadavka čo ako kapriciózna – či už to bola sestra, ktorá o druhej v noci žiadala potvrdenie medikácie, alebo nejaký starší chlapík, ktorý sa vzrušoval nad tým, ako sa po operácii správali k jeho manželke, prípadne ho telefonicky informovali o konaní konferencie, na ktorú sa práve dostavil.

Najvzácnejšími okamihmi v živote sa preňho teraz stal čas, keď po príchode domov mohol tú škatuľku na niekoľko hodín odložiť. Konečne bol nedosiahnuteľný a voľný. A to mal veľmi rád.

Zahľadel sa cez kantínu na zvyšok jablkového koláča a vykrútil číslo ústredne. „Doktor Morris.“

„Doktor Morris, máte volať dva-štyri-sedem-jeden.“

„Ďakujem.“ To bola klapka boxu sestier na šiestom poschodí. Už dávno poznal všetky dôležité klapky telefónneho systému Univerzitnej nemocnice.

„Tu doktor Morris.“

„Aha, áno,“ zaznel ženský hlas. „Máme tu ženu, ktorá priniesla cestovnú tašku pre pacienta Harolda Bensona. Vraví, že sú tam osobné potreby. Môžeme mu to dať?“

„Prídem hore,“ povedal.

„Ďakujem, doktor.“

Vrátil sa k tácní, zobral ju a odniesol k stolu, kam sa odkladal použitý riad. Len čo ju odložil, znova sa ozval jeho osobný operátor. Zavolať ústredňu.

„Doktor Morris.“

„Doktor Morris, jeden-tri-päť-sedem.“

To bola metabolická jednotka. Vykrútil číslo. „Doktor Morris.“

„Tu je doktor Hanley,“ ozval sa akýsi nepovedomý hlas. „Rozmýšľali sme, či by ste sa nepozreli na pacientku, ktorá by mohla trpieť psychózou vyvolanou steroidmi. Je to pacientka s nemolytickou anémiou, ktorá čaká na splenektómiu.“

„Dnes ju nemôžem pozrieť,“ povedal Morris. „A zajtrajšok mám už plný.“ To je eufemizmus roka, pomyslel si. „Požiadali ste Petersa?“

„Nie...“

„Peters má bohaté skúsenosti so steroidnou mentáciou. Skúste zavolať jeho.“

„Dobre. Ďakujem.“

Morris položil slúchadlo. Nastúpil do výťahu a stlačil gombík šiesteho poschodia. Osobný operátor sa tretí raz rozpípal. Pozrel na hodinky. Bolo pol siedmej a už sa mu skončila služba. No napriek tomu sa poslušne ozval. Bol to Kelso, rezident z pediatrie.

„Chceš dostať zabráť?“ opýtal sa Kelso.

„Okej. O koľkej?“

„Čo takto o pol hodiny?“

„Ak máš loptičky...“

„Mám ich v aute.“

„Tak sa stretneme na kurte,“ odvetil Morris. A ešte dodal:
„Možno sa troška oneskorím.“

„Dlho sa nevlákaj,“ povedal Kelso. „Čoskoro sa zotmie.“

Morris slúbil, že sa bude ponáhľať.

Na šiestom poschodí bolo ticho. Väčšina iných poschodí nemocnice bola hlučná, no šieste poschodie bolo vždy tiché. Panovala tam vážna, pokojná atmosféra, ktorú sestry starostlivo udržiavali.

Sestra v boxe povedala: „To je ona, doktor,“ a ukázala na dievča sediace na pohovke. Morris k nej podišiel. Bola mladá a veľmi pekná, s nápadným výzorom popovej hviezdy. Mala dlhé nohy.

„Som doktor Morris.“

„Angela Blacková.“ Zdvihla sa a veľmi formálne mu podala ruku. „Mám tu niečo pre Harryho.“ Otrčila k nemu malú modrú tašku. „Požiadal ma, aby som mu to priniesla.“

„Dobre.“ Zobral jej kabelu z ruky. „Postarám sa, aby to dostal.“

Zaváhala, potom sa opýtala: „Nemohla by som ho vidieť?“

„Nemyslím, že je to najrozumnejšie.“ Benson už určite, mal vyholenú hlavu a pacienti pred neurologickou operáciou sa za svoj výzor často hanbili.

„Ani na pár minút?“

„Držíme ho pod sedatívami,“ odvetil.

Očividne ju to sklamalo. „A môžem mu aspoň nechať odkaz?“

„Pravdaže, nech sa páči.“

„Povedzte mu, že som vo svojom starom byte. On už bude vedieť.“

„Dobre.“

„Nezabudnete?“

„Nie. Poviem mu to.“

„Ďakujem.“ Usmiala sa. Mala celkom pekný úsmev, napriek dlhým umelým mihalniciam a hrubej vrstve mejkapu. Prečo si mladé dievčatá robia s tvármi také hrozné veci? „Tak teda idem.“ Rýchlym, rozhodným krokom odišla v kratučkej sukni na dlhých

nohách. Pozeral za ňou, ako kráča, a potom zdvihol tašku. Bola dosť ťažká.

Policajt, ktorý sedel pred izbou číslo sedemstodesať, povedal: „Ako sa darí?“

„Ide to,“ povedal Morris.

Policajt pozrel na modrú tašku, ale nič nepovedal. Morris s ňou vošiel do izby.

Harry Benson pozeral akýsi western v televízii. Morris stíšil zvuk. „Jedno veľmi pekné dievča vám prinieslo toto.“

„Angela?“ usmial sa Benson. „Áno, vyzerá dobre. Inak je dosť jednoduchá, ale exteriér má pekný.“ Natiahol ruku; Morris mu podal tašku. „Priniesla všetko?“

Morris sledoval, ako Benson otvára tašku a rozkladá jej obsah po posteli. Bola tam pyžama, elektrický holiaci strojček, voda po holení a brožované vydanie akéhosi románu.

Potom Benson vytiahol čiernu parochňu.

„To je čo?“ opýtal sa Morris.

Benson pokrčil plecami. „Vedel som, že ju budem skôr či neskôr potrebovať,“ povedal. Potom sa zasmial. „Veď ma hádam raz odtiaľto pustíte, nie? Skôr či neskôr.“

Obaja sa zasmiali. Benson vložil parochňu do tašky a vybral z nej ploché puzdro. Otvorilo sa s kovovým šťuknutím a Morris zbadal, že je v ňom sada skrutkovačov rozličných veľkostí uložená v plastických lôžkach.

„A to máte načo?“ opýtal sa Morris.

Benson sa na okamih zatváril rozpačito. Potom povedal: „Neviem, či ma pochopíte...“

„Áno?“

„Nosím ich vždy pri sebe. Na ochranu.“

Benson vrátil do tašky aj sadu skrutkovačov. Uložil ich tam opatrne, takmer so zbožnou úctou. Morris vedel, že pacienti si často prinášajú do nemocnice najčudnejšie veci, najmä tí vážne chorí. Mávajú k nim až totemický vzťah, akoby ich mohli ochrániť akousi zázračnou silou. Často sa spájajú s nejakým koníčkom alebo obľúbenou činnosťou. Pamätal si na jachtára s metastatickým mozgovým tumorom, ktorý si priniesol súpravu na opravu plachiet, a

ženu s vážnou srdcovou chorobou, ktorá si priniesla plechovicu s tenisovými loptičkami. Robili také veci.

„Rozumiem,“ povedal Morris.

Benson sa usmial.

Ked' Janet Rossová vošla do miestnosti telekompu, nik tam nebol; konzoly a d'alekopisy boli vypnuté, na obrazovkách sa mihali celé stĺpce čísel. Zamierila do kúta a naliala si šálku kávy, potom vložila do čítačky dierny štítok z Bensonovho posledného psychodexu.

NPS vyvinula tento test spolu s niekoľkými ďalšími počítačom podporovanými psychologickými testmi v rámci toho, čomu McPherson hovoril obojsmerné uvažovanie. Pritom mal na mysli, že z predstavy mozgu ako počítača vyplývajú dve rozličné veci. Jednak možno využiť počítač v súčinnosti s mozgovými sondami na analýzu toho, ako mozog funguje, a na druhej strane sa takto získané poznatky dali využiť na konštruovanie ešte lepších a výkonnejších počítačov. Ako McPherson vravieval: „Mozog je rovnako modelom počítača, ako je počítač modelom mozgu.“

Počítačoví odborníci a neurobiológovia v NPS spolupracovali už niekoľko rokov. Z ich spojenia sa zrodila *Forma Q*, programy ako *George* a *Martha*, nové psychochirurgické techniky a psychodex.

Psychodex bol pomerne jednoduchý. Išlo o test, ktorý ako vstup používal odpovede na psychológmi formulované otázky a manipuloval s nimi na základe komplexných matematických vzorcov. Kým počítač načítaval údaje, Rossová sledovala na obrazovke priebeh výpočtov.

Ignorovala ich; vedela, že tie čísla sú iba pomocné medzivýsledky na ceste ku konečnej odpovedi. Usmiala sa pri pomyslení, ako by ich vysvetlil Gerhard – rotácia matrice s tridsiatimi riadkami a tridsiatimi stĺpcami v priestore, derivácia činiteľov, ich ortogonálne usporiadanie a priradenie váh. Znelo to veľmi komplikovane a vedecky a vlastne ničomu z toho nerozumela.

Už dávno zistila, že počítač môže človek používať bez toho, že by pochopil, ako funguje. Presne tak, ako používa auto, vysávač –

alebo svoj vlastný mozog.

Na obrazovke sa rozblikal nápis KONIEC KALKULÁCIE. VYVOLAJTE ZOBRAZOVACIU SEKVENCIU.

Nafúkala zobrazovaciu sekvenciu pre trojrozmerné zobrazenie. Počítač ju informoval, že všetky tri rozmery podliehajú osemdesiatjedenpercentnej variancii. Na obrazovke zbadala trojrozmerný obrázok, pripomínajúci horský chrbát s hrebeňom čnejúcim strmo do výšky. Chvíľu naň pozerala, potom zdvihla slúchadlo a zavolała McPhersonovi.

McPherson sa zamračil na obrazovku. Ellis sa mu zahľadel cez plece. Rossová sa opýtala: „Je to jasné?“

„Dokonale,“ odvetil McPherson. „Kedy ste robili ten test?“

„Dnes,“ odvetila.

McPherson vzdychol. „Vy sa nevzdáte bez boja, však?“

Namiesto odpovede postláčala ďalšie klávesy a vyvolala na obrazovku ďalší horský chrbát, tentoraz oveľa nižší. „Tu je výsledok predposledného testu.“

„Na tomto diagrame je sledovaná hodnota...“

„Psychotická mentácia,“ upresnila.

„...menej výrazná,“ dokončil McPherson. „Je oveľa ne- výraznejšia než pred mesiacom.“

„Áno,“ prisvedčila.

„Myslíte si, že ten posledný test zámerne zbabral?“

Pokrútila hlavou. Postupne vkladala do čítačky karty s výsledkami štyroch predchádzajúcich testov. Trend bol jasný. Pri každom ďalšom teste bol horský chrbát strmsší a týčil sa do väčšej výšky.

„Z toho je zrejmé,“ povedal McPherson, „že pacientov stav sa neustále zhoršuje. Predpokladám, že ešte vždy nesúhlasíte s operáciou.“

„Väčmi než kedykoľvek predtým,“ odvetila. „Je to nepochybne psychotik, a ak mu začnete do hlavy strkať drôtky...“

„Viem,“ prerušil ju McPherson. „Viem, čo chcete povedať.“

„...pomyslí si, že ho chcete premeniť na stroj,“ dokončila svoju myšlienku.

McPherson sa obrátil k Ellisovi. „Myslíte si, že tie zvýšené

hodnoty môžeme zraziť torazínom?“ Torazín bol silný tlmiači prostriedok. Niektorým psychotikom pomáhal jasnejšie myslieť.

„Nazdávam sa, že za pokus to stojí.“

McPherson prikývol. „Ja takisto. Á vy, Janet?“

Pozerala na obrazovku a neodpovedala. Zvláštne, ako tie testy fungovali. Zobrazené horské hrebene boli matematickými reprezentáciami emocionálnych stavov. Neboli to reálne charakteristiky osobnosti ako zvláštne znamenie, výška či hmotnosť.

„Janet? Čo si o tom myslíte?“ zopakoval McPherson.

„Myslím si, že ste obidvaja tou operáciou posadnutí.“

„Takže s ňou ešte vždy nesúhlasíte?“

„Nesúhlasím' nie je správny výraz. Myslím si, že v Bensonovom prípade to nie je najmúdrejšie rozhodnutie.“

„A čo si myslíte o podávaní torazínu?“ naliehal McPherson.

„Je to riziko.“

„Riziko, ktoré nestojí za to podstúpiť?“

„Možno stojí, a možno nie. Ale tak či tak je to riziko.“

McPherson prikývol a obrátil sa k Ellisovi. „Ešte vždy ho chcete operovať?“

„Áno,“ odvetil Ellis, zahľadený na obrazovku. „Ešte vždy ho chcem robiť.“

Morrisovi sa ako vždy videlo zvláštne hrať tenis na nemocničnom kurte. Budovy nemocnice sa nad ním vysoko týčili a vždy v ňom prebúdzali pocit miernej viny – všetky tie rady okien, všetci tí pacienti, ktorí nemohli robiť to, čo on. A potom tu boli tie zvuky. Či skôr absencia zvukov. Neďaleko nemocnice viedla diaľnica a upokojujúce plieskanie tenisových loptičiek sa celkom strácalo v neprestajnom monotónnom šume okoloidúcich áut.

Už sa stmievalo a mal problémy so zrakom. Loptička akoby sa nečakane zhmotňovala v jeho časti kurtu. Kelso bol na tom oveľa lepšie. Morris často žartoval, že sa Kelso napcháva mrkvou, ale nech už bolo vysvetlenie akékoľvek, hrať takto neskoro s Kelsom bolo ponížujúce. Šero mu pomáhalo. A Morris neznášal, keď prehrával.

Už dávno sa zmieril s tým, že musí s každým neprestajne súťažiť.

Morris si nikdy nedal pokoj. Súťažil pri hrách, pri práci, aj keď bol so ženami. Janet mu to neraz zdôraznila a potom zámerne zmenila tému, ako to robia psychiatri. Morrisovi to však neprekážalo. Bol to fakt, s ktorým sa musel vyrovnáť, a nech už jeho súvislosti boli akékoľvek – hlboký pocit neistoty, potreba dokazovať niečo sám sebe, alebo pocit menejcennosti – netrápil sa tým. Súťaženie mu robilo radosť a víťazstvo prinášalo uspokojenie. A zatiaľ sa mu v živote darilo častejšie vyhrávať než prehrávať.

Do NPS nastúpil okrem iného aj preto, lebo to bola veľká výzva pre jeho schopnosti s obrovským potenciálnym prínosom. Morris v kútiku duše očakával, že ešte pred dovŕšením štyridsiatky získa profesúru. Jeho doterajšia kariéra chirurga bola vynikajúca – napokon, preto ho Ellis prijal – a veril, že takou zostane i v budúcnosti. Nezaškodí mu, ak sa jeho meno spojí s prípadom, ktorý sa stane míľnikom v dejinách chirurgie.

V skutočnosti mal dobrú náladu a usilovne hral celú polhodinu, až kým sa neunavil a šero nezhusťlo natoľko, že nič nebolo vidieť. Gestom naznačil Kelsovi – pri tom hluku z dialnice nemalo zmysel niečo vykrikovať –, aby skončili. Stretli sa pri sieti a podali si ruky. Morris so zadosťučinením zbadal, že Kelso je celý spotený.

„Dobrá hra,“ povedal Kelso. „Zajtra v rovnakom čase?“

„Ešte neviem,“ odvetil Morris.

Kelso zaváhal. „Aha,“ doložil. „Zabudol som. Zajtra je tvoj veľký deň.“

„Áno, veľký deň,“ prikývol Morris. Kriste, vari sa to donieslo už aj k rezidentom na pediatrii? Na okamih pocítil to, čo musel cítiť aj Ellis – akési abstraktné, nejasné, ale intenzívne napätie, ktoré pramenilo z vedomia, že celé osadenstvo Univerzitnej nemocnice sleduje vývoj tohto prípadu.

„Nuž, tak veľa šťastia,“ zaželel mu Kelso.

Kým vošli do nemocničnej budovy, Morris zazrel Ellisa – osamelú postavu, ktorá v diaľke s miernym krívaním prechádzala cez parkovisku. Keď došiel k autu, nastúpil a odviezol sa domov.

STREDA 10. MAREC 1971

Implantácia

O šiestej ráno bola Janet Rossová pripravená na druhom poschodí na chirurgii. Oblečená v zelenom popíjala kávu a jedla šišku. V hale chirurgického oddelenia bolo o tomto čase už rušno. Hoci sa prvé operácie plánovali na šiestu, väčšina z nich sa v skutočnosti začínala s pätnásť až dvadsaťminútovým oneskorením. Chirurgovia posedávali, čítali noviny, diskutovali o burze cenných papierov a svojich golfových výsledkoch. Z času na čas sa niektorý z nich zdvihol, zašiel na galériu a pozrel sa dolu, v akom štádiu sú prípravy v jeho operačnej sále.

Rossová bola jedinou ženou v miestnosti a jej prítomnosť subtilne zmenila dovtedy čisto mužskú atmosféru. Hnevalo ju, že je jedinou ženou v miestnosti, aj to, že muži sa po jej príchode začali správať tichšie, zdvorilejšie, boli zrazu menej žoviálni a hluční. Neprekážalo by jej ani zamak, keby boli hluční; neznášala pocit, že je votrelcom. Zdalo sa jej, že celý život bola votrelcom, aj keď bola celkom mladá. Jej otec, chirurg, nikdy neskrýval sklamanie nad tým, že sa mu namiesto syna narodila dcéra. Syn by bol lepšie zapadol do jeho životnej schémy; bol by ho mohol v sobotu dopoludnia brávať so sebou do nemocnice, dokonca ho pustiť na operačnú sálu – to všetko sa dalo robiť so *synom*. Dcéra bola čosi iné: mätúce indivídium, nevhodné na dráhu chirurga. A preto rušivý element...

Poobzerala sa po všetkých chirurgoch v hale a potom, aby zakryla pocit neistoty, zamierila k stene a vykrútila číslo šiesteho

poschodia.

„Tu doktorka Rossová. Pán Benson tam ešte je?“

„Práve ho odviezli.“

„Kedy od vás odišiel?“

„Asi pred piatimi minútami.“

Zavesila slúchadlo a vrátila sa k svojej káve. Zjavil sa Ellis a zakýval jej cez celú halu. „Operácia sa odkladá o päť minút kvôli prepojeniu s počítačom,“ povedal. „Už sa na tom pracuje. Pacient je na ceste?“

„Pred piatimi minútami opustil izbu.“

„Videla si Morrisa?“

„Ešte nie.“

„Mal by pohnúť zadkom a prísť sem,“ zavrčal Ellis.

Akosi ju to potešilo.

Morris bol vo výťahu so sestrou, s Bensonom, ktorý ležal na nosidlách, a s jedným policajtom. Cestou dolu Morris policajtovi povedal: „Až zídeme dolu, nemôžete s nami vystúpiť.“

„Prečo?“

„Ideme priamo na sterilné poschodie.“

„A čo mám robiť?“

„Môžete sa pozeráť z galérie na druhom poschodí. Povedzte službukonajúcej sestre, že som vás ta poslal.“

Policajt prikývol. Výťah zastal na prvom poschodí. Dvere sa otvorili a za nimi sa zjavila hala plná ľudí v zelenom, pohybujúcich sa sem a ta. Na veľkej tabuli bol červený nápis: **STERILNÝ PRIESTOR. ZÁKAZ VSTUPU NEPOVOLANÝM OSOBÁM.**

Morris so sestrou vyviezli nosidlá s Bensonom z výťahu. Policajt zostal v kabíne; vyzeral nervózne. Stlačil gombík označený číslom dva a dvere sa zavreli.

Morris vykročil s Bensonom po chodbe. Po chvíli sa Benson ozval: „Ešte ste ma neuspali.“

„Prirodzene, že nie.“

„Ale ja už nechcem byť pri vedomí.“ 1 Morris pokojne prikývol. Benson dostal predoperačnú medikáciu už pred polhodinou. Jej účinok sa čoskoro musel prejaviť zvýšenou ospalosťou. „Aký pocit máte v ústach?“

„Sucho.“

To už začínal pôsobiť atropín. „Budete v poriadku.“

Morris nikdy nezakúsil tento pocit. Vykonal stovkšr operácií, ale ani raz nebol operovaný. V posledných rokoch sa začal zamýšľať nad tým, aké to je ocitnúť sa na operačnom stole. Hoci by si to nikdy nepripustil, mal podvedomý pocit, že to musí byť hrôza.

„Budete v poriadku,“ ubezpečil znova Bensona a položil mu ruku na plece.

Benson naňho len mlčky zísal, kým ho viezli chodbou k operačnej sále číslo 9.

Deviatka bola najväčšia operačná sála v nemocnici. Na ploche takmer tridsiatich štvorcových metrov bolo sústredené množstvo elektronického vybavenia. Keď dnu nastúpil kompletný pracovný tím – všetci dvanásť – ledva sa v nej dalo pohnúť. Teraz však v priestore vyloženom sivými obkladačkami, ktorý pripomínal jaskyňu, pracovali len dve sálové sestry. Pripravovali sterilné stoly a rúšky okolo kresla. Na deviatke nebol klasický operačný stôl, iba mäkké čalúnené kreslo, pripomínajúce kreslo zubára.

Janet Rossová bola v umývárni vedľa operačnej sály. Pri nej sa umýval Ellis a šomral si čosi o poondiatom Morrisovi, ktorý zasa mešká. Ellis pred operáciou býval dosť nervózny, i keď sa podľa všetkého nazdával, že o tom nik nevie. Rossová sa s ním umývala pred niekoľkými operáciami na zvieratách a poznala už ten rituál – napätie a drsné výrazy pri umývaní, no len čo sa začala operácia, vystriedal ich dokonalý pokoj.

Ellis zastavil laktom vodu a vošiel do sály, vlastne do nej zacúval, aby sa rukami nemusel dotknúť dverí. Jedna zo sestier mu podala uterák. Kým si utieral ruky, pozrel cez dvere na Rossovú a potom sa zahľadel hore, na zasklenú galériu. Rossová vedela, že tam bude plno ľudí, ktorí sa prídu pozrieť na operáciu.

Do umývárne vošiel Morris a začal sa takisto umývať. „Ellis sa už znepokojoval, kde si,“ povedala.

„Prevážal som pacienta,“ odvetil.

Jedna zo sestier nazrela dnu a povedala: „Doktorka Rossová, je tu ktosi z rádiologického laboratória s jednotkou pre doktora Ellisa.“

Chce si ju už zobrať?“

„Ak je naložená.“

„Opýtam sa,“ povedala sestra. Stratila sa, no o chvíľu znova strčila hlavu do dverí. „Vraví, že je naložená a pripravená, no ak nemáte odtienené aparátúry, mohla by vám robiť problémy.“

Rossová vedela, že všetko vybavenie operačnej sály už pred týždňom odtienili. Plutóniový výmenník nevyžaroval veľa radiácie, nestačila by ani na zahmlenie rontgenovej snímky, ale mohla by poškodiť jemné vedecké aparátúry. Ľuďom, prirodzene, nijaké nebezpečenstvo nehrozilo.

„Sme odtienení,“ povedala Rossová. „Povedzte mu, nech ju odnesie na sálu.“

Obrátila sa k Morrisovi, ktorý si vedľa nej drhol ruky. „Ako sa tvári Benson?“

„Je nervózny.“

„Veď aj má byť prečo,“ povedala. Morris na ňu pozrel a v očiach nad chirurgickou maskou sa zjavila nemá otázka. Rossová si otriasla prebytočnú vodu z rúk a zacúvala do operačnej sály. Prvý, koho zbadala, bol chlapík z rádiologického oddelenia, ktorý na vozíku privázał napájaciu jednotku. Bola uzavretá v malom olovenom kontajneri. Na bokoch mal nápis: POZOR RADIÁCIA a oranžový trojlístový symbol rádioaktívneho materiálu. Prišlo jej to všetko trochu smiešne, veď napájacía jednotka bola celkom bezpečná.

Ellis stál na druhom konci miestnosti a pomáhali mu do plášťa. Natiahol si na ruky gumené rukavice a pohýbal na skúšku prstami. Obrátil sa k chlapíkovi z rádiologického oddelenia a opýtal sa: „Je to sterilizované?“ :

„Prosím, doktor?“

„Je tá jednotka sterilizovaná?“

„To, bohužiaľ, neviem.“

„Tak požiadajte niektorú sestru, aby ju dala do autoklávu. Musí byť sterilná.“

Doktorka Rossová si poutierala ruky a striaslo ju od chladu na operačnej sále. Ako väčšina chirurgov, aj Ellis uprednostňoval pri práci nižšiu teplotu – fakticky bola pre pacienta až prinízka. No Ellis často vravieval: „Ak som v pohode ja, bude v pohode aj pacient.“

Teraz stál na druhom konci miestnosti pri negatoskope, na ktorom mu sestra rozkladala pacientove röntgenové snímky. Ellis si ich uprene zblízka prezeral, hoci ich videl už najmenej desiaty raz. Boli to celkom normálne snímky lebky. Do komôr injektovali vzduch, aby sa rohy vynímali temnejšie.

Zvyšní členovia tímu sa pomaly, po jednom trúsili do miestnosti. Dovedna tam boli dve sálové sestry, dve sestry, jeden ošetrovateľ, Ellis, Morris a ešte jeden asistent, dvaja technici a počítačový programátor. Anesteziológ čakal vonku s Bensonom.

Bez toho, že by odtrhol pohľad od konzoly, jeden z technikov povedal: „Ak chcete, môžeme začať, doktor.“

„Radšej počkáme na pacienta,“ odvetil sucho Ellis a zopár prítomných vyprsklo.

Rossová sa rozhliadla po miestnosti, vybavenej siedmimi televíznymi monitormi. Nemali rovnakú veľkosť a rozmiestnili ich na rozličné miesta podľa toho, aké dôležité boli pre chirurga. Najmenšia obrazovka bola napojená na videokameru vnútorného okruhu, ktorá robila záznam operácie. Momentálne bolo v zábere iba prázdne kreslo.

Ďalší monitor, bližšie pri chirurgovi, zobrazoval krivky EEG čiže elektroencefalogramu. Prístroj bol momentálne vypnutý. Od šestnástich „pier“ sa ťahali cez obrazovku rovné biele čiary. Bol tam aj ďalší, väčší monitor, na ktorom sa mali zobrazovať všetky základné operačné parametre: elektrokardiogram, periférny arteriálny tlak, dýchanie, vnútorný venózný tlak a rektálna teplota. Tak ako na monitore s EEG, aj tu sa ťahalo cez obrazovku len niekoľko vodorovných čiar.

Ďalšie dve obrazovky boli celkom tmavé. Počas operácie sa na nich zobrazovali zväčšené čiernobiele röntgenové snímky. Napokon dva farebné monitory zobrazovali výstup programu *Limbic*. Tento program momentálne bežal v nekonečnej slučke a čakal na zadanie súradníc. Na obrazovkách zatiaľ pomaly rotoval trojrozmerný model mozgu; počítač vytváral náhodné súradnice, ktoré blikali pod ním. Ako vždy Rossová mala pocit, že počítač je ďalšia, takmer živá osobnosť prítomná v miestnosti – tento dojem počas operácie ešte zosilnel.

Ellis dopozeral röntgenové snímky a zahľadel sa na nástenné hodiny. Bolo 6:19 – Benson ešte vždy čakal za dverami v opatere anesteziológa. Ellis sa prešiel po miestnosti a s každým sa krátko pohováral. Tváril sa nezvyčajne priateľsky a Rossová bola zvedavá, prečo je zrazu taký milý. Zdvihla pohľad ku galérii a zbadala riaditeľa nemocnice, šéfchirurga, hlavného farmakológa a šéfa výskumu, ako pozerajú dolu cez sklo. Hneď jej bolo jasné, prečo sa Ellis tak správa.

Bolo 6:21, keď dnu priviezli Bensona. Bol teraz dokonale premedikovaný, uvoľnený, s ochabnutými údmi a ťažkými viečkami. Hlavu mal zabalenú v zelenom uteráku.

Ellis dozeral na to, ako prenášali Bensona z nosidiel do kresla. Keď mu priviazali ruky a nohy koženými remienkami, podľa všetkého sa prebral, lebo naširoko roztvoril oči.

„To len preto, aby ste nespadli,“ vysvetľoval mu Ellis ľahkým tónom. „Nechceme, aby ste si ublížili.“

„Aha,“ povedal potichu Benson a znova zavrel oči.

Ellis kývol na sestry, ktoré sňali Bensonovi z hlavy sterilný uterák. Holá hlava vyzerala veľmi malá – aspoň na Rossovú to tak vždy pôsobilo – a biela. Pokožku mal hladkú, s výnimkou jazvy od britvy na ľavej sluche. Obidve Ellisove značky „X“ urobené modrým atramentom na pravej strane boli jasne viditeľné.

Benson sa zaklonil na kresle. Už neotvoril oči. Jeden z technikov mu začal k telu pripevňovať elektródy; lepil ich malými kvapôčkami elektrolytovej pasty. Netrvalo dlho a celé pacientovo telo pokrývala spleť rôznofarebných drôťkov, ktorá viedla k jednotlivým prístrojom.

Ellis sa rozhlíadal po monitoroch. Na EEG sa zjavilo šesťnásť zubatých čiar; zaznamenával sa tep, valec respirátora sa jemne dvíhal a klesal, teplota zostávala konštantná. Technici začali zadávať do počítača predoperačné parametre. Normálne laboratórne hodnoty už boli nadierované. Počítač mal počas operácie v päťsekundových intervaloch monitorovať všetky vitálne funkcie a signalizovať, ak by niečo nebolo v poriadku.

„Pustite hudbu, prosím,“ požiadal Ellis a jedna zo sestier vložila kazetu do prenosného magnetofónu v rohu miestnosti. Zazneli

tlmené tóny Bachovho koncertu. Ellis vždy počúval pri operovaní Bacha; podľa svojho vyjadrenia dúfal, že sa naňho čo-to nalepí, ak už nie zo skladateľovej geniality, tak aspoň z jeho precíznosti.

Blížil sa začiatok operácie. Digitálne hodiny na stene ukazovali 6:29:14. Vedľa nich ďalšie hodiny na meranie uplynulého času operácie ukazovali ešte vždy 0:00:00.

Rossová si za pomoci sálovej sestry obliekla sterilný plášť a natiahla rukavice. S rukavicami mala vždy problémy. Nezúčastňovala sa často na operáciách, a keď si naťahovala rukavice, strčila omylom dva prsty do toho istého gumového prsta. Reakcia sálovej sestry sa nedala rozoznať; videla jej iba oči nad okrajom masky. Ale Rossová bola rada, že Ellis a ostatní chirurgovia sa práve venovali pacientovi.

Ustúpila do úzadia miestnosti, pričom dávala pozor, aby sa nepotkla o niektorý z hrubých čiernych káblov, ktoré sa po dĺžke ťahali všetkými smermi. Rossová sa na úvodných fázach operácie nezúčastňovala. Čakala, kým nezafixujú stereotaktický kruh a neurčia súradnice. Dovtedy mala dosť času ponaprávať si v ústraní prsty na rukavici.

Vlastne nebol nijaký dôvod, aby bola pri tej operácii, ale McPherson nástojil, aby sa pri každej operácii s chirurgickým tímom umyl aj jeden nechirurg. Tvrdil, že to podporuje súdržnosť pracovnej skupiny.

Dávala sa, ako Ellis s asistentmi na druhej strane miestnosti rúškujú Bersona; potom preniesla pohľad na jeden z monitorov vnútorného televízneho okruhu, na ktorom sa takisto odohrávalo rúškovanie. Celá operácia sa zachytávala na videokazetu, aby ju neskôr bolo možné revidovať.

„Tuším môžeme začať,“ povedal Ellis zľahka. „Dajte mu injekciu.“

Anesteziológ, ktorý stál za kreslom, vpichol ihlu injekčnej striekačky medzi druhú a tretiu lumbálnu medzeru Bensonovej chrbtice. Benson sa trocha pohol a vydal nezreteľný zvuk, načo anesteziológ povedal: „Prenikol som durou. Koľko mu tam toho mám dať?“

Na monitore zablikal nápis: ZAČIATOK OPERÁCIE.

Počítač automaticky spustil hodiny, ktoré merali uplynulý čas a hlasno odtikávali sekundy.

„Dajte mu na začiatok tridsať kubíkov,“ povedal Ellis. „Urobte röntgenovú snímku, prosím.“

Doviezli mobilný röntgen a umiestnili ho tak, aby snímал pacientovu hlavu spredu a z boku. Zaznelo sfúknutie, keď doň vložili nové kazety s filmami. Ellis pristúpil gombík na dlážke a televízne obrazovky sa rozsvietili; zjavili sa na nich čiernobiele obrazy lebky. Sledoval striedavo na oboch monitoroch, ako komory pomaly napĺňa vzduch, takže ich rohy sa črtali tmavo na svetlejšom pozadí.

Programátor sedel za konzolou počítača a prsty mu behali po klávesnici. Na jeho displeji sa zjavil nápis: PNEUMOGRAF INICIOVANÝ.

„Dobre, upevníme mu klobúk,“ povedal Ellis. Na pacientovu hlavu spustili valcovitý stereotaktický kruh. Zafixovali a označili miesta, kde sa mala prevrátať lebka. Keď bol Ellis s prípravami spokojný, vstrekol do pokožky na hlave v okolí značiek lokálne anestetikum. Potom narezal pokožku a odhrnul ju nabok, takže sa zjavil biely povrch lebky.

„Spustite vŕtačku, prosím.“

Dvojmilimetrovým vrtákom urobil prvú z oboch dier do lebky. Znova nasadil na hlavu stereotaktický kruh – takzvaný klobúk – a upevnil ho.

Rossová sa zahľadela na displej počítača. Hodnoty pulzu a krvného tlaku sa zjavovali a zase mizli na obrazovke. Všetko prebiehalo normálne. Zakrátko sa však počítač, podobne ako chirurgovia, začne zaoberať komplexnejšími záležitosťami.

„Skontrolujte pozíciu,“ povedal Ellis a odstúpil od pacienta. Pritom sa kriticky zamračil na Bensonovu vyholenú hlavu a kovový valcovitý rám upnutý na nej. Röntgenológ podišiel bližšie a urobil potrebné snímky.

Rossová sa pamätala, že za starých čias zobrali röntgenové snímky a polohu na nich overovali vizuálne. Bol to zdĺhavý proces. Za pomoci kompasu, uhlomeru a pravítka zakreslili na snímke čiary, premerali ich a znova skontrolovali. Teraz údaje putovali rovno do počítača, ktorý vykonal analýzu oveľa rýchlejšie a presnejšie.

Celý tím sa zabl'adel na monitor, na ktorom sa zobrazil výpis programu. Potom ho vystriedali akési schematické náčrty. Počítač vyrátal optimálnu polohu stereotaktického zariadenia a skontroloval jeho skutočné nastavenie. Na obrazovke zablikali súradnice, po ktorých nasledovala správa. KOREKTNÉ UMIESTNENIE.

Ellis prikývol. „Ďakujem za konzultáciu,“ utrúsil a podišiel k podnosu, na ktorom ležali elektródy.

Tím teraz používal elektródové polia z nehrdzavejúcej ocele pokrytej teflónovou vrstvičkou. Predtým skúšali zlato, zliatinu platiny a v časoch, keď elektródy umiestňovali vizuálne, dokonca pružný oceľový drôť.

Operácie s vizuálnym umiestňovaním boli krvavé, nepríjemné záležitosti. Museli odstrániť pomerne veľkú časť lebky a odkryť mozog. Chirurg si určil orientačné body priamo na jeho povrchu a potom umiestnil elektródy do mozgovej hmoty. Ak ich potreboval zaviesť do hlbšie situovaných štruktúr, zavše sa musel ku komorám cez mozgovú kôru prerezať skalpelom. Vznikali vážne komplikácie, operácie boli zdĺhavé a pacientom sa nikdy nevodilo dobre.

Počítač teraz toto všetko zmenil. Umožňoval precízne zafixovať bod v trojrozmernom priestore. Spočiatku podobne ako ostatní bádatelia v tejto oblasti, aj NPS sa pokúšala odvodzovať polohu bodov v hĺbke mozgu od architektúry lebky. Merali orientačné body od nadočnicových oblúkov, vyústenia sluchovej trubice, šípového švu. To, pochopiteľne, nefungovalo – ľudské mozgy nebývajú umiestnené v lebkách konzistentne. Ukázalo sa, že jedinou vhodnou možnosťou, ako určiť body v hĺbke mozgu, je merať ich polohu vzhľadom na iné mozgové body, a logickými orientačnými bodmi sa stali komory – tekutinou vyplnené dutiny v mozgu. Podľa nového systému sa všetko odvodzovalo od nich.

S pomocou počítača už nebolo nutné odhaľovať povrch mozgu. Namiesto toho sa do lebky navráťalo niekoľko malých dier a nimi sa zaviedli elektródy, pričom počítač kontroloval podľa röntgenových snímok, či sú správne umiestnené.

Ellis zobral prvé elektródové pole. Z miesta, kde stála Rossová, vyzeralo ako jediný kompaktný drôt. V skutočnosti to bol zväzok dvadsiatich tenulinkých drôtikov s rôzne odstupňovanými

kontaktnými hrotmi. Každý z týchto drôťikov bol pokrytý teflónom s výnimkou posledného milimetra, ktorý zostával odokrytý. Drôťiky mali rozličnú dĺžku, takže pod zväčšovacím sklom vyzeral koniec zväzku drôťikov ako miniatúrne schodisko.

Ellis skontroloval pole elektród silným zväčšovacím sklom. Vyzval, aby mu lepšie posvietili, obrátil zväzoček a zahľadel sa na kontakty na koncoch drôťikov. Potom požiadal sálovú sestru, aby elektródové pole zapojila do testovacej jednotky a preskúšala všetky kontakty. Toto už robili desať ráz predtým, no Ellis si to vždy ešte raz overil, kým elektródy implantoval. A vždy mal vysterilizované štyri polia elektród, hoci potreboval iba dve. Ellis bol opatrný človek.

Konečne bol spokojný. „Môžeme začať so zavádzaním?“ opýtal sa tímu. Všetci prikývli. Pristúpil teda k pacientovi a povedal: „Takže poďme sa dostať cez plenu.“

V tomto okamihu síce mali prevŕtanú lebku, no zatiaľ zostávala nedotknutá membrána známa ako *tvrdá plena*, ktorá obaľovala mozog a mozgovomiechový mok. Ellisov asistent prepichol plenu sondou.

„Mám tekutinu,“ povedal a po vyholenej lebke začala z dierky stekať tenkým cícerkom priezračná kvapalina. Sestra ju hneď utrela špongiou.

Rossovú odjakživa fascinovalo, ako dokonale je chránený mozog. Prirodzene, aj ostatné životne dôležité telesné orgány sú dobre chránené. Pľúca a srdce sa ukrývajú za rebrami v hrudnom koši, pečeň a slezina sú tesne pod okrajom rebier, obličky obaľuje tuk a chráni ich hrubé chrbtové svalstvo. Je to dobrá ochrana, ale nedá sa porovnať s ochranou centrálného nervového systému, ktorý je celý uzavretý hrubými kosťami. A to nie je všetko. Pod kosťami sú ešte vakovité blany, ktoré vyplňa mozgovomiechový mok. Táto tekutina je pod tlakom, takže mozog pláva uprostred kvapalinového systému, ktorý mu poskytuje skvelú ochranu.

McPherson ho porovnával s plodom chráneným v maternici plodovou vodou. „Ibaže dieťa maternicu napokon opustí, kým mozog zo svojej špeciálnej matrice nikdy nevyjde.“

„Zavediem elektródy,“ povedal Ellis.

Rossová sa pohla dopredu a pripojila sa k chirurgickému tímu

zhromaždenému okolo hlavy. Sledovala, ako Ellis zasúva koniec elektródového poľa do vyvítanej diery a potom jemným tlakom preniká do mozgu. Technik čosi vytŕukal na klávesnici počítačovej konzoly. Na displeji sa zjavil červený nápis: BOD VSTUPU LOKALIZOVANÝ.

Pacient sa nehýbal ani nevydával nijaké zvuky. Mozog necíti bolesť; chýbajú mu patričné senzory. Je paradoxom vývoja, že orgán, ktorý registruje bolestivé vnemy prenášané z celého tela, sám fakticky nič necíti.

Rossová sa odvrátila od Ellisa a zahľadela sa na obrazovky s röntgenovými snímkami. Biele pole elektród ostro kontrastujúce s tmavým pozadím sa začalo pomaly, ale isto vnárať do mozgu. Skĺzla pohľadom po čelnom a bočnom zábere a preniesla pozornosť na počítačom generovaný obraz.

Počítač interpretoval röntgenové snímky formou zjednodušeného nákresu mozgu s cieľovou oblasťou v spánkovom laloku znázornenou červenou farbou a blikajúcou modrou linkou od miesta prieniku k cieľovej oblasti – dráhou, ktorú musí absolvovať hrot elektródy. Zatiaľ sa Ellis tejto dráhy dokonale pridržal.

„Veľmi pekné,“ povedala Rossová.

Ako elektródy prenikali hlbšie, na počítači sa rýchlo striedali trojice súradníc.

„Mám už nejakú prax,“ povedal kyslo Ellis. Používal zameriavacie zariadenie pripojené k stereotaktickému kruhu. Zariadenie redukovalo hrubšie pohyby jeho prstov na jemnejšie zmeny v polohe elektród. Ak pohol prstami o centimeter, zameriavacie zariadenie pretransformovalo túto vzdialenosť na pol milimetra. Elektródy veľmi pomaly prenikali hlbšie do mozgu.

Rossová mohla odtrhnúť pohľad od obrazovky a sledovať Ellisov pracovný postup na monitore vnútorného televízneho okruhu. Bolo ľahšie pozeráť sa na televízor, než obrátiť sa a sledovať operáciu naživo. Ale obrátila sa, keď celkom jasne začula, ako Benson vzdychol.

Ellis sa obzrel. „Čo to bolo?“

„Pacient,“ povedal anesteziológ a ukázal na Bensona.

Ellis sa zháčil; naklonil sa a pozrel Bensonovi do tváre. „Ste v

poriadku, pán Benson?“ Otázku vyslovil nahlas a zreteľne.

„Áno, je to dobré,“ odvetil Benson silno nadrogovaným hlasom.

„Nič vás nebolí?“

„Nie.“

„Výborne. Len sa pokojne uvoľnite.“ Ellis sa vrátil k svojej práci.

Rossová si uľahčené vydýchla. Z toho všetkého bola napätá, aj keď vedela, že nemá dôvod na znepokojenie. Benson nemohol cítiť nijakú bolesť, a predsa po celý čas nezabúdala na to, že je iba v útľme, v hlbokom, drogami vyvolanom polospánku, ktorý má ďaleko do ozajstného bezvedomia. Nebol dôvod celkom ho uspať; celková anestézia bola zbytočným rizikom.

Znova sa obrátila k displeju počítača. Bol na ňom obrátený pohľad na mozog – zospodu, v smere od krku. Dráha, ktorou prechádzal hrot elektródy, bola na monitore zobrazená ako jednoduchý modrý bod obklopený sústredenými kružnicami. Ellis sa nemal odchyliť od vytýčeného smeru väčšmi ako o jeden milimeter. Už sa odchyľil o pol milimetra.

PÄŤDESIATPERCENTNÁ ODCHÝLKA V RÁMCI TOLERANCIE, varoval počítač. Rossová povedala: „Trocha uhýbaš.“

Pole elektród zmeravelo na mieste. Ellis pozrel na monitory. „Som privysoko v rovine beta?“

„Nie, odchyl'uješ sa v game.“

„Okej.“

Pole elektród sa znova pohlo.

ŠTYRIDSAŤPERCENTNÁ ODCHÝLKA V RÁMCI TOLERANCIE, zasvietilo na počítači. Obraz mozgu pomaly rotoval do anterolaterálneho pohľadu. DVADSAŤPERCENTNÁ ODCHÝLKA V RÁMCI TOLERANCIE, zjavilo sa na obrazovke.

„Koriguješ to pekne,“ povedala Rossová.

Ellis, ktorý si pohmkával Bachovu melódiu, iba prikývol.

NULOVÁ ODCHÝLKA, oznámil počítač a zmenil záber mozgu na laterálny. Na druhom monitore svietil frontálny pohľad. Netrvalo dlho a na obrazovke zablikalo: BLÍZITE SA K CIEĽU. Rossová odovzdala odkaz Eľlisovi.

O sakundu zablikal nový nápis: CIEĽ ZAMERANÝ.

„Si tam“ povedala Rossová.

Ellis odstúpil a prekrížil si ruky na prsiach. „Nože skontrolujeme súradnice,“ povedal. Hodiny merajúce uplynulý čas ukazovali, že od začiatku operácie uplynulo dvadsaťsedem minút.

Programátorove prsty rýchlo behali po klávesnici. Počítač simuloval na monitoroch umiestnenie elektródy. Simulácia sa skončila tak ako skutočná akcia oznamom: CIEĽ ZAMERANÝ.

„A teraz to porovnaj,“ povedal Ellis.

Počítač na jednom monitore zobrazil simuláciu a porovnal ju s röntgenovou snímkou pacienta. Obidva obrazy sa dokonale prekryli; počítač oznámil: ZHODA V RÁMCI PRÍPUSTNEJ TOLERANCIE.

„A je to,“ povedal Ellis. Nasadil na elektródy malú plastickú čiapočku, priskrutkoval ju, takže pritlačila elektródy k hlave, a ešte ju upevnil dentálnym cementom.

Dvadsať tenkých drôťov, ktoré z nej vytŕčali, posunul nabok.

„Môžeme sa pustiť do ďalšej,“ povedal.

Keď dokončil implantáciu druhého poľa elektród, Ellis urobil plytký oblúkovitý zárez do pokožky pokrývajúcej lebku. Aby sa vyhol dôležitým povrchovým žilám a nervom, zárez viedol od miest, kde elektródy prenikali cez lebku, popri pravomuchu a ďalej dolu po krku až k pravému plecu. Na pravom boku hrudníka pod pazuchou vytvoril malé podkožné vrečko.

„Máme pripravenú batériu?“ opýtal sa. Priniesli mu batériu. Bola menšia než škatuľka cigariet; obsahovala tridsaťsedem gramov rádioaktívneho oxidu izotopu plutónia 239. Radiácia vytvárala teplo, ktoré sa menilo v termionickú jednotku priamo na elektrickú energiu. Molekulový jednosmerný obvod kenbeck s pripojeným transformátorom poskytoval potrebné napätie.

Ellis zapojil batériu na testovacie zariadenie a posledný raz pred implantáciou skontroloval jej napätie. Keď ju držal v ruke, povedal: „Je studená. Nevieť si na to zvyknúť.“ Rossová vedela, že niekoľko izolačných vrstiev vákuových fólií udržiava povrch batérie chladným, i keď vnútorná teplota dosahuje 260 stupňov Celsia – pri takej teplote by sa dalo upiecť mäso.

Skontroloval úroveň radiácie, aby si bol istý, že nedochádza k nijakému úniku. Všetky dozimetre ukazovali normálne hodnoty.

Prirodzene, istý malý únik namerali, ale nebola to väčšia radiácia, než akú produkuje bežný farebný televízor.

Napokon si vypýtal retiazku s prívieskom. Benson ju mal nosiť na krku tak dlho, kým bude mať pod kožou batériu. Príviesok obsahoval varovanie, že jeho majiteľ má implantovanú atómovú batériu, a telefónne číslo. Rossová vedela, že je to číslo, na ktorom sa prehráva zo záznamu dvadsaťštyri hodín denne rovnaká správa. Obsahuje podrobné technické informácie o batérii a upozornenie, že zásah strelnou zbraňou, poškodenie pri automobilovej nehode či požari prípadne iné narušenie môže spôsobiť únik plutónia, ktoré je silným emitorom alfa častíc. Boli tam aj špeciálne pokyny pre lekárov, ohliadačov a patológov, pričom výslovne vystríhali pred kremáciou tela bez predchádzajúceho odstránenia batérie.

Ellis vložil batériu do malého podkožného vrečka, ktoré vytvoril na boku hrudníka. Obšil ju vrstvami tkaniva, čím zafixoval jej polohu. Potom upriamil pozornosť na elektronický počítač veľkosti poštovej známky.

Rossová pozrela na galériu a zbadala zázračné dvojčatá Gerharda a Richardsa. Uprene sledovali, čo sa dolu robí. Ellis skontroloval polohu puzdra s počítačom pod zväčšovacím sklom a podal ho technikovi. Ten ho pripojil k centrálnemu nemocničnému počítaču.

Rossová pokladala riadiaci počítač za najpozoruhodnejšiu súčasť celého systému. Odkedy pred tromi rokmi prišla do NPS, videla, ako sa tento počítač zmenšuje z prototypu veľkého ako menší kufrík až na súčasný miniaturizovaný model, ktorý sa strácal v dlani, a predsa obsahoval všetky prvky pôvodnej objemnejšej jednotky. Tieto malé rozmery umožňovali podkožnú implantáciu. Pacient sa mohol voľne pohybovať, sprchovať, mohol robiť, čo chcel. Bolo to oveľa pohodlnejšie než pri starých jednotkách, keď pacienti nosili batérie pripnuté k opasku a viedli k nim drôty.

Pozrela na obrazovku počítača. Zasvietil na nej nápis: MONITOROVANIE PRERUŠENÉ PRE KONTROLU ELEKTRONIKY. Na jednom z monitorov sa zjavil zväčšený diagram. Počítač kontroloval každý obvod a každú súčiastku osobitne. Jedna kontrola mu trvala štyri milióntiny sekundy; celý proces sa skončil o dve sekundy. Pôvodný text na obrazovke

vystriedala nová informácia: VÝSLEDOK ELEKTRONICKEJ KONTROLY NEGATÍVNY. O zlomok sekundy neskôr sa na displeji opäť zjavil diagram mozgu. Počítač sa vrátil k monitorovaniu operácie.

„Nuž,“ ozval sa Ellis, „zapojme ho.“ Starostlivo popripájal všetkých štyridsať drôtikov vedúcich z oboch elektród k plastickému krytu jednotky. Potom drôty priložil ku krku, vložil plastické puzdro Bensonovi pod kožu a zavolať asistentov, aby ranu zašili. Hodiny, ktoré zaznamenávali celkový čas operácie, ukazovali jednu hodinu a dvanásť minút.

Morris odviezol Bersona do monitorovacej miestnosti, dlhej izby s nízkou povalou, kam prevážali pacientov bezprostredne po operácii. NPS mala v tejto miestnosti vyhradenú osobitnú časť, rovnako ako kardiológia a traumatológia. Ale časť NPS plnú elektronického zariadenia doteraz nikdy nepoužili. Benson bol ich prvý prípad.

Vyzeral bledý, ale inak bol v poriadku; hlavu a krk mu pokrýval hrubý obvaz. Morris dozeral na jeho prenesenie z nosidiel na kolesách na posteľ. Na druhej strane miestnosti Ellis do telefónu diktoval komentár k operácii. Ak ste vykrútili stoštvorku, zapojil sa vám diktafón. Nadiktovanú správu neskôr prepísala sekretárka a založila ju do Bensonovho chorobopisu.

Ellisov hlas znel na pozadí. „... Nad pravou temporálnou oblasťou sme urobili dva centimetrové zárezy a vrtáčikom K7 vyvrtali do lebky diery s priemerom dvoch milimetrov. Implantácia Briggsových elektród bola vykonaná za asistencie počítača, na ktorom bol spustený program *Limbic*. To sa píše na konci s cé, zlato. Program za pomoci röntgenových snímok overil, že elektródy boli umiestnené s odchýlkou v rámci tolerancie. Elektródy boli upevnené Tylerovými fixačnými čiapočkami a dentálnym tmelom číslo nula-sedem. Transmisné drôty...”

„Čo chcete, aby sme uňho sledovali?“ opýtala sa sestra z monitorovacej miestnosti.

„Vitálne funkcie každých päť minút počas prvej hodiny, každých

pätnásť minút počas druhej, každých tridsať počas tretej, a potom raz za hodinu.“

Sestra prikývla a urobila si zopár poznámok. Morris si sadol k posteli a napísal operačný záznam:

Krátky operačný záznam o Haroldovi F. Bensonovi

Preop. dg.: akútna disinhibitná lézia (sústredená v spánkovej oblasti)

Postop. dg.: detto

Postup: implantácia dvojice Briggsových elektródových polí do pravého spánkoveho laloku so subdermálnym umiestnením počítača a plutóniovej napájacej jednotky.

Preop. med.: phenobarbital 500 mg 1 hod. pred atropín 60 mg procedúrou

Anestézia: lidocain (1/1000) epinephrin lokálne

Odhad straty krvi: 250 cc

Náhrada kvapaliny: 200 cc D5/W

Trvanie operácie: 1 hod 12 min

Postop. stav: dobrý

Keď dokončil záznam, počul, ako Rossová vraví sestre: „Len čo sa preberie, začnite mu dávať phenobarbital.“ Znelo to dosť podráždene.

Morris na ňu pozrel. Mračila sa, tvár mala napätú. „Niečo sa stalo, Jan?“

„Nie,“ odvetila. „Prirodzene, že nie.“

„Nuž, ak chceš, aby som niečo uro...“

„Iba sa postaraj, aby dostal phenobarbital. Potrebujeme, aby zostal pod sedatívami, kým dokončíme prepojenie.“

A ráznym krokom vyšla z miestnosti. Morris pozeral za ňou, potom preniesol pohľad na Ellisa, ktorý ešte vždy diktoval do telefónu, ale sledoval ich slovnú výmenu. Keď zbadal, že sa naňho Morris zahľadel, pokrčil plecami.

Morris upravil monitorovacie zariadenie na polici nad Bensonovou hlavou. Zapol ho a čakal, až nabehne. Potom priložil

dočasnú indukčnú jednotku na Bensonovo obviazané plece.

Počas operácie všetky drôtky pripojili, ale ešte nefungovali. Bensona najprv museli „prepojiť“. Znamenalo to, že treba určiť, ktoré zo štyridsiaticich elektród budú schopné zastaviť jeho záchvaty, a zafixovať prepínače na počítači implantovanom pod kožou v správnej polohe. Nakoľko k nemu nemali priamy prístup, fixácia sa vykonávala pomocou indukčnej jednotky, ktorá pôsobila aj cez kožu. Ibaže s prepojením sa muselo počkať až do druhého dňa.

Zatiaľ zariadenie monitorovalo Bensonovu mozgovú činnosť. Obrazovky nad posteľou zeleno žiarili, biela linka bola Bensonovo EEG. Krivka bola normálna na alfa rytmus spomalený sedatívom.

Benson otvoril oči a pozrel na Morrisa.

„Ako sa cítite?“ opýtal sa.

„Som ospalý,“ odvetil Benson. „Začnete už skoro?“

„Už sme skončili,“ povedal Morris.

Benson prikývol bez štipky prekvapenia a zavrel oči. Vošiel technik z rádiologického laboratória a skontroloval Geigerovým počítačom, či z plutóniovej batérie neuniká radiácia. Nijaký únik nezaznamenal. Morris navliekol Bensonovi okolo hrdla retiazku s prívieskom. Sestra ho zvedavo zdvihla a so zvráteným čelom sa naň zahľadela.

Ellis podišiel k nim. „Nie je čas na raňajky?“

„Áno,“ povedal Morris. „Je čas na raňajky.“

Spolu vyšli z miestnosti.

Problém bol v tom, že sa mu nepáčil jeho vlastný hlas. Mal drsný, chriplavý hlas a nezreteľné artikuloval. McPherson si radšej iba v duchu predstavoval svoje slová, akoby boli napísané. Stlačil gombík na diktafóne. „Rímska trojka. Filozofické implikácie.“

///. Filozofické implikácie

Odmlčal sa a rozhliadol sa po svojej kancelárii. Na rohu stola mal veľký model mozgu. Stenu lemovali police s odbornou literatúrou. A bol tam aj televízny monitor. Pozeral na ňom záznam rannej operácie. Zvuk mal celkom stíšený, po obrazovke sa mihali mĺkve mliečnobiele tiene. Ellis vítal otvory do Bensonovej lebky.

McPherson sledoval záznam a pritom diktoval.

Operatívny zákrok reprezentuje prvú priamu interakciu medzi ľudským mozgom a počítačom. Toto prepojenie je trvalé. Prirodzene, dá sa povedať, že interakcia s počítačom prebieha aj vtedy, ak hociktorý človek sedí pri počítačovej konzole a stláča gombíky na klávesnici.

To je priveľmi všeobecné, pomyslel si. Previnul pásku na diktafóne späť a nadiktoval posledný úsek znova, trochu preštylizovaný. *Pravda, človek, ktorý sedí pri konzole a komunikuje s počítačom, je s ním takisto prepojený, ibaže nejde o priame prepojenie, a toto prepojenie nie je ani trvalé. Preto tento operatívny postup predstavuje čosi celkom odlišné. Aký postoj by sme k nemu mali zaujať?*

Zahľadel sa krátko na televízny záznam operácie a pokračoval.

Človek by sa mohol nazdávať, že počítač je v tomto prípade prostetickým zariadením. Tak ako človek, ktorému amputujú ruku, môže dostať mechanický ekvivalent strateného údu, aj človek s poškodeným mozgom môže dostať mechanickú pomôcku, ktorá mu umožní prekonávať následky poškodenia mozgu. Takýto spôsob reflektovania spomínanej operácie je pohodlný. Robí z počítača drevenú nohu vyššej kategórie. Avšak táto záležitosť má aj oveľa hlbšie implikácie.

Znova sa odmlčal a zahľadel sa na obrazovku televízora. Voľakto v televíznom ústredí vymenil pásky. Už nesledoval operáciu, ale záznam Bensonovho psychiatrického vyšetrenia. Benson bol vzrušený, fajčil cigaretu a pri reči pichal do vzduchu jej žeravým koncom.

Zvedavý McPherson trochu zosilnil zvuk.

„...vedia, čo robia. Stroje prenikli všade. Kedysi slúžili človeku, ale teraz sa pomaly stávajú jeho pánom. Pomaly, pomaličky nad nami získavajú prevahu.“

Do dverí vopchal hlavu Ellis. Zbadal zapnutý televízor a zasmial sa. „Pozeráš predoperačné záznamy?“

„Pokúšam sa trochu pracovať,“ odvetil McPherson a ukázal na diktafón.

Ellis prikývol, stiahol hlavu a zavrel za sebou dvere.

„... viem, že som zradcom ľudskej rasy,“ hovoril Benson, „lebo pomáhám strojom zvyšovať ich inteligenciu. To je moja práca, programovať umelú inteligenciu, a...“

McPherson stíšil zvuk, takže ho skoro nebolo počuť, a vrátil sa k diktovaniu.

Pri úvahách o technickom vybavení počítačov rozlišujeme centrálnu jednotku a periférie. To značí, že hlavný počítač označujeme ako centrálny, aj keď fyzicky môže byť umiestnený niekde v ústraní – napríklad v suteréne budovy. Výstupné zariadenia počítača, konzoly s displejmi a podobné zariadenia sa často nazývajú periférie. Sú akoby na periférii počítačového systému, môžu byť umiestnené na rozličných poschodiach budovy.

Pozrel na televíznu obrazovku. Benson bol obzvlášť vzrušený. Zosilnil zvuk a počul: „... čoraz inteligentnejšie. Najprv parné stroje, potom autá a lietadlá, a napokon kalkulačky. A teraz aj počítače a kybernetické systémy so spätnou väzbou.“

McPherson znova stíšil zvuk.

Ak hľadáme analógiu u človeka, mozog je ako centrálna jednotka a ústa, ruky, nohy ako periférne terminály. Tie vykonávajú inštrukcie – výstupy z mozgu. Všeobecne posudzujeme fungovanie mozgu podľa funkcie týchto periférnych zariadení. Všimame si, čo človek hovorí, ako sa správa, a z toho dedukujeme, ako funguje jeho mozog. Táto predstava je prijateľná pre každého.

Zaľhľadel sa na Bensona na televíznej obrazovke. Čo by na to povedal Benson? Súhlasil by, alebo by takúto myšlienku odmietol?

Pravda, našou operáciou sme vytvorili človeka, ktorý nemá jeden mozog, ale dva. Biologický mozog, ktorý je poškodený, a nový počítačový mozog, ktorý bol vyvinutý na to, aby korigoval túto chybu. Tento nový mozog by mal usmerňovať pôvodný biologický mozog. Preto nastáva nová situácia. Pacientov biologický mozog sa stáva terminálom – jediným periférnym zariadením nového počítača. Nový počítačový mozog získal úplnú kontrolu nad jednou špecifickou oblasťou. A pacientov biologický mozog, ba fakticky celé jeho telo, sa stalo terminálom tohto nového počítača. Pretvorili sme človeka na jeden veľký, komplexný počítačový terminál. Pacient je výstupným zariadením nového počítača a je rovnako neschopný ovplyvňovať

jeho výstupy, ako je televízny prijímač neschopný ovplyvňovať informácie, ktoré sa na ňom zobrazujú.

To bolo azda trocha prisilné, pomyslel si. Stlačil gombík a povedal: „Harriet, tento posledný odsek napíšte, ale ešte si ho chcem pozrieť, dobre? Rímska štvorka. Zhrnutie a závery.“

IV. Zhrnutie a závery

Znova sa odmlčal a pridal hlasitosť na televízore. Benson práve hovoril: „... nenávidím najmä prostitútky. Leteckých mechanikov, barové tanečnice, prekladateľov, zriadencov na benzínových čerpadlách, ľudí, ktorí sú ako stroje alebo robia ich servis. Ktorí sa prostituujú. Všetkých ich nenávidím.“

Benson rozprával a gestikuloval rukou, v ktorej držal cigaretu.

A ako ste sa cítili?“ opýtal sa doktor Ramos. „Bola som nahnevaná,“ odvetila Janet Rossová. „Priam napálená. Rozumiete, tá sestra tam stála a všetko sledovala. Tvárila sa, že nechápe, čo sa tam robí, ale veľmi dobre to chápala.“

„Boli ste rozčúlená kvôli...“ hlas doktora Ramosa sa rozplynul do stratená.

„Kvôli tej operácii. Kvôli Bensonovi. Rozhodli sa, že to urobia, a urobili to. Od začiatku – od samého prekliateho začiatku som im vravela, že to je zlý nápad, ale Ellis, Morris a McPherson to chceli urobiť. Sú takí namyslení. Najmä Morris. Keď som ho videla, ako vošiel do monitorovacej miestnosti a rozplýval sa nad Bensonom – a ten bol celý obviazaný a bledý ako duch – jednoducho do mňa vošla zlosť.“

„A to už prečo?“

„Lebo bol taký bledý, lebo...“

Zmlkla. Márne rozmýšľala, ako má zareagovať; nemohla nájsť logickú odpoveď.

„Ak tomu dobre rozumiem, operácia dopadla úspešne,“ povedal doktor Ramos. „A väčšina ľudí býva po operácii bledá. Prečo ste sa teda nahnevali?“

Mlčala. Napokon odpovedala: „Neviem.“

Počula, ako sa doktor Ramos pohol na stoličke. Nevidela naňho;

ona ležala na gauči a doktor Ramos sedel za jej hlavou. Nastalo dlhé ticho; pozerala do povaly a usilovala sa vymyslieť, čo má povedať. Zdalo sa jej, že má zablokované myšlienky, nemohla prísť na nič, čo by dávalo nejaký zmysel. Napokon doktor Ramos povedal: „Podľa všetkého pre vás bola dôležitá prítomnosť tej sestry.“

„Naozaj?“

„Spomínali ste ju.“

„To som si neuvedomila.“

„Vraveli ste, že tam bola sestra a že vedela, čo sa tam robí... Čo sa tam vlastne robilo?“

„Bola som rozčúlená.“

„A nevíete prečo?“

„Ale viem,“ odvetila. „Kvôli Morrisovi. Je hrozne nafúkaný.“

„Nafúkaný?“ zopakoval doktor Ramos.

„Prehnane sebavedomý.“

„Ale povedali ste nafúkaný.“

„Pozrite, nemyslela som to úplne doslova; bol to len výraz...“ Zháčila sa. Aj teraz bola veľmi nahnevaná. Cítila to z vlastného hlasu.

„Aj teraz ste nahnevaná,“ poznamenal doktor Ramos.

„Veľmi.“

„Prečo?“

Po dlhej odmlke povedala: „Nepočúvali ma.“

„Kto vás nepočúval?“

„Ani jeden z nich. Ani McPherson, ani Ellis, ani Morris. Nikto ma nepočúval.“

„Povedali ste doktorovi Ellisovi alebo doktorovi McPhersonovi, že ste nahnevaná?“

„Nie.“

„Ale naznačili ste to doktorovi Morrisovi.“

„Áno.“ Usiloval sa ju k niečomu doviest, no nechápala k čomu. Normálne by jej už v tomto štádiu bolo zaplo a chápala by, kam smeruje. Ale tentoraz...

„Koľko rokov má doktor Morris?“

„Neviem. Je asi v mojom veku. Tridsať, tridsaťjeden – niečo okolo toho.“

„Je asi vo vašom veku.“

To ju rozčúlilo, jeho zvyk opakovať veci. „Áno, asi v mojom veku, no a čo?“

„A je to chirurg...“

„Áno...“

„Je ľahšie prejsť zlost' pred niekým, kto sa vám vyrovná vekom?“

„Asi áno. Nikdy som o tom neuvažovala.“

„Váš otec bol takisto chirurg, ale nebol vaším rovesníkom.“

„Nemusíte mi to pripomínať.“

„Ešte vždy ste nahnevaná.“

Vzdychla. „Nože zmeňme tému.“

„Dobre,“ povedal tým pokojným hlasom, ktorý zavše mala rada a zavše nenávidela.

Morris neznášal, keď musel robiť úvodné rozhovory – robievali ich najmä klinickí psychológovia. Bola to zdĺhavá a nudná práca. Nedávny štatistický prieskum ukázal, že iba jednému zo štyridsiaticich pacientov, s ktorým v NPS urobili úvodný rozhovor, sa venovali d'alej; a iba každého osemdesiateho tretieho prijali na základe toho, že trpel nejakou organickou mozgovou chorobou, ktorá sa prejavovala zmenami správania. To znamenalo, že prevažná väčšina úvodných rozhovorov bola zjavnou stratou času.

A platilo to najmä pre pacientov, ktorí prichádzali priamo z ulice. Asi pred rokom sa McPherson v rámci nemocničnej politiky rozhodol, že každého, kto sa dopytuje o NPS a dostaví sa osobne, musia vypočuť. Prirodzene, väčšina pacientov prichádzala na základe odporúčania lekára, ale McPherson mal pocit, že dobrý imidž oddelenia závisí od bezodkladného vybavenia všetkých pacientov.

Navyše McPherson veril, že úvodné rozhovory by mali čas od času robiť všetci pracovníci. Morris pracoval dva dni v mesiaci v malých kabínkach so stenou z polopriepustného skla, ktoré z jednej strany vyzeralo ako zrkadlo, kde sa odohrávali rozhovory. Bol práve jeden z jeho dní, no vonkoncom nemal chuť byť tam. Ešte vždy bol rozrušený z rannej operácie a bridilo sa mu, že sa musí vracieť k tej

nezáživnej rutine.

Nešťastne sa zahľadel na ďalšieho pacienta, ktorý vošiel do kabíny. Bol to čosi vyše dvadsaťročný mladík v džínsach a tričku. Mal dlhé vlasy. Morris sa zdvihol, aby ho privítal.

„Som doktor Morris.“

„Craig Beckerman.“ Podanú ruku Morrisovi stisol len slabo a obozretne.

„Prosím, posadzte sa,“ vyzval Beckermana a ukázal na stoličku obrátenú k jeho stolu a zrkadlu z polopriepustného skla za ním. „Čo vás k nám privádza?“

„Som... ehm, som zvedavý. Čítal som o vás,“ povedal Beckerman, „v jednom magazíne. Robíte tu mozgovú chirurgiu.“

„To je pravda.“

„Ja... nuž, bol som na to zvedavý.“

„V akom zmysle?“

„Viete, v tom článku – môže sa tu fajčiť?“

„Prirodzene,“ povedal Morris. „Posunul k Beckermanovi cez stôl popolník. Beckerman vybral balíček kameliiek, jednu si vytriasol na stôl a potom si ju zapálil.“

„Spomínali ste ten článok...“

„Správne. V tom článku sa písalo, že ľudom vkladáte do mozgu akési drôtky. Je to pravda?“

„Áno, niekedy robíme aj také chirurgické zákroky.“

Beckerman prikývol. Potiahol si z cigarety. „Nuž, a je pravda, že viete pomocou tých drôtikov zariadiť, aby človek pociťoval rozkoš? Intenzívnu rozkoš?“

„Áno,“ povedal Morris. Usiloval sa to povedať akoby nič.

„Je to naozaj pravda?“

„Je to naozaj pravda,“ potvrdil Morris. Vzápätí potriasol perom, akoby mu v ňom vyschol atrament. Otvoril zásuvku na stole a vybral z nej ďalšie pero. Pritom stlačil gombík ukrytý na spodku stolovej dosky. Okamžite zacengal telefón na stole.

„Doktor Morris.“

Na druhom konci linky sa ozvala sekretárka: „Zvonili ste?“

„Áno. Neprepínajte mi sem, prosím, nijaké hovory, presmerujte ich na vývoj.“

„Ako si želáte,“ povedala sekretárka.

„Ďakujem vám.“ Morris položil slúchadlo na vidlicu. Vedel, že ľudia z vývoja sa čoskoro zjavia za polopriepustným sklom a nebadane sa budú prizerať. „Prepáčte mi to prerušenie. Vraveli ste, že...“

„O tých drôtikoch v mozgu.“

„Áno. Robíme takú operáciu, pán Beckerman, za istých špeciálnych okolností, no sme zatiaľ len v štádiu experimentov.“

„To je v poriadku,“ povedal Beckerman a znova si potiahol z cigarety. „To mi neprekáža.“

„Ak chcete bližšie informácie, môžem zariadiť, aby ste dostali kópie niekoľkých článkov a tabuliek z časopisov, ktoré vysvetľujú našu prácu.“

Beckerman sa usmial a pokrútil hlavou. „Nie, nie,“ povedal, „nechcem informácie. Chcem tú operáciu. Hlásim sa ako dobrovoľník.“

Morris predstieral prekvapenie. Na okamih sa odmlčal a povedal: „Uvidíme...“

„Počujte,“ pokračoval Beckerman, „v tých článkoch sa písalo, že jeden elektrický šok je ako desať orgazmov. Vyzeralo to naozaj skvele.“

„A vy chcete, aby sme tú operáciu vykonali na vás?“

„Áno,“ potvrdil Beckerman a dôrazne pokýval hlavou. „Správne.“

„Prečo?“

„Žartujete? Nechcel by to každý? Zažívať takú rozkoš?“

„Možno,“ povedal Morris, „ale vy ste prvý človek, ktorý o niečo také požiadal.“

„Čo je vo veci?“ opýtal sa Beckerman. „Je to také drahé alebo čo?“

„Nie. Ale operácie mozgu sa nerobia z triviálnych dôvodov.“

„Ach, bože,“ povedal Beckerman, „teda takí ste vy. No tak nič.“

Zdvihol sa a vyšiel z miestnosti, krútiac hlavou.

Traja chlapíci z vývoja vyzerali ohúrení. Sedeli vo vedľajšej miestnosti a pozerali cez polopriepustné sklo. Beckerman už dávno

odišiel.

„Fascinujúce,“ povedal Morris.

Ľudia z vývoja nereagovali. Nakoniec jeden z nich zaodfhal a utrúsil: „To je skoro slabý výraz.“

Morris vedel, čo im prechádza hlavou. Celé roky produkovali štúdie o uskutočniteľnosti, potenciálnej aplikovateľnosti, rozčleniteľnosti, priemyselnej fabrikovateľnosti a toku informácií. Boli zvyknutí žiť v budúcnosti – a teraz zažili konfrontáciu s realitou.

„Ten chlapík je elnark,“ povedal jeden z nich a vzdychol.

Koncepcia elnarka vyvolala veľký záujem a viedla k istým akademickým úvahám. Elnark čiže elektrický narkoman bol človek, ktorý potreboval elektrické šoky tak ako niekto iný potrebuje pravidelnú dávku drogy. Špekuláciám sa nekládli nijaké medze. A teraz sa stretli s človekom, ktorý bol očividne potenciálnym elektrickým narkomanom.

„Elektrina je najväčší odváž,“ povedal jeden z nich a zasmial sa. Ale bol to nervózny smiech, poznačený napätím.

Morris bol zvedavý, čo na to povie McPherson. Pravdepodobne niečo filozofické. McPhersona v poslednom čase zaujímala najmä filozofia.

Úvahy o elektrickej narkománii vyplynuli z prekvapujúceho objavu Jamesa Oldsa v päťdesiatych rokoch. Olds zistil, že v mozgu sa nachádzajú oblasti, ktoré pri elektrickej stimulácii vyvolávajú intenzívne pocity rozkoše – tieto pásiky mozgového tkaniva nazval riekami kompenzácie. Ak sa do takejto oblasti zaviedla elektróda, pokusná krysa stlačila páčku autostimulátora, ktorou si privodila príjemný elektrický šok, až päťtisíc ráz za hodinu. Zažiadaná za rozkošou celkom ignorovala potravu i vodu a páčku neprestala stláčať, až kým nepadla celkom vyčerpaná na dno klieťky.

Tento pozoruhodný experiment potom zopakovali so zlatými rybkami, morčatami, delfínmi, psami a kozami. Nebolo už pochybností, že oblasti rozkoše v mozgu sú univerzálnym fenoménom. Našli ich aj u ľudí.

Pojem elektrického narkomana, človeka, ktorý vyhľadáva elektrické šoky budiace rozkoš, vyplynul z úvah založených na týchto pokusoch. Na prvý pohľad sa myšlienka, že by ľudia mohli v

masovom meradle podľať drogovej závislosti od elektrického prúdu, zdala pritiahnúť za vlasy. Lenže nebola až taká absurdná.

Hoci technické vybavenie bolo zatiaľ priveľmi nákladné, nemuselo to tak zostať aj v budúcnosti. Možno si ľahko predstaviť, že nejaká prefikaná japonská firma začne vyrábať elektródy za dvätri doláre a pristúpi k ich masovému exportu.

Ani predstava ilegálnych operácií nebola veľmi prehnaná. V istom období sa až milión amerických žien ročne uchýľoval k nelegálnym potratom. Mozgová operácia je síce o niečo zložitejšia, ale jej zložitosť nie je neprekonateľnou prekážkou. A dá sa očakávať, že v budúcnosti sa chirurgické techniky ešte väčšmi štandardizujú. Bolo ľahké predstaviť si, že v Mexiku alebo na Bahamách vyrastú ako huby po daždi kliniky špecializované na tento zákrok.

Ďalším problémom by bolo nájsť dostatok chirurgov na túto operáciu. Jeden neurochirurg mohol pri dobrej organizácii práce vykonať desať až pätnásť operácií za deň.

Rozhodne mohol za každú žiadať tisíc dolárov – a takáto suma by už podistým prilákala nejedného chirurga bez škrupúl. Možnosť zarobiť stotisíc dolárov za týždeň by bola dosť silným lákadlom na to, aby človek porušil zákon – ak vôbec nejaký zákon bude prijatý.

To sa napokon nezdalo ani veľmi pravdepodobné. Pred rokom nemocnica zorganizovala seminár pre právnikov na tému Biomedická technológia a právo. Pojem elnarka patril medzi diskutované témy, ale právnici naň takmer nereagovali. Táto koncepcia jednoducho nezapadala do existujúcej sústavy zákonov, vzťahujúcich sa na narkomanov. Všetky tieto zákony ráťali s tým, že sa človek stane drogovo závislým len ako nevinná či nedobrovoľná obeť – to bolo čosi celkom iné, ako keď človek po triezvej úvahe podstúpi chirurgický zákrok, ktorý z neho urobí narkomana. Väčšina právnikov bola presvedčená, že ľudia by takúto operáciu dobrovoľne nepodstupovali; pochybovali, že vznikne dopyt po takýchto zákrokoch, a z toho vyvodili, že vlastne nijaký právny problém neexistuje. Teraz sa však Beckerman stal živým dôkazom ich omylu.

„To ma podržte,“ povedal ďalší chlapík z vývoja.

Morris tento komentár pokladal za neadekvátny. Sám pociťoval čosi, čo už niekoľko ráz zakúsil, kým nastúpil do NPS. Pociť, že sa

veci odohrávajú prirýchlo, bez dostatočnej opatrnosti a zabezpečenia; fakticky by sa mohli z ničoho nič, bez najmenšieho varovania vymknúť spod kontroly.

O šiestej večer sa Roger McPherson, šéf neuropsychiatrického výskumu, vyviezol na šieste poschodie, aby skontroloval svojho pacienta. Aspoň tak o Bensonovi uvažoval. Tento vlastnícky pocit nebol celkom nemiestny. Bez McPhersona by nebolo NPS, a bez NPS by nebola nijaká operácia, ani Benson. Tak to videl on.

Izba číslo sedemstodesať bola ponorená do ticha a červenkastého svetla zapadajúceho slnka. Zdalo sa, že Benson spí, no keď McPherson za sebou zavrel dvere, otvoril oči.

„Ako sa cítite?“ opýtal sa McPherson a podišiel bližšie k posteli.

Benson sa usmial. „Všetci sa ma pýtajú len na to,“ povedal.

Aj McPherson sa usmial. „Je to prirodzená otázka.“

„Som unavený, to je všetko. Veľmi unavený... Niekedy mám pocit, že som ako tikajúca časovaná bomba a vy rozmýšľate, kedy vybuchnem.“

„Naozaj si to myslíte?“ opýtal sa McPherson.

Automaticky Bensonovi popravil prikrývku a pritom skontroloval hadičku, cez ktorú mu podávali infúziu. Kvapalina bez problémov odkvapkávala do hadičky.

„Tik-tak,“ povedal Benson a zavrel oči. „Tik-tak.“

McPherson sa zamračil. Bol zvyknutý počuť od Bersona mechanistické metafory – napokon, ten človek trpel predstavami ľudí ako strojov. Ale že s nimi vyrukuje tak skoro po operácii...

„Bolí vás niečo?“

„Nič. Len cítim taký tupý tlak za ušami, akoby som spadol a udel sa do hlavy. To je všetko.“

McPherson vedel, že tak bolí prevrútaná kosť.

„Akoby ste spadli?“

„Som podliak,“ povedal Benson. „Podľahol som.“

„Čomu?“

„Procesu premeny človeka na stroj.“ Otvoril oči a znova sa usmial. „Alebo na časovanú bombu.“

„Cítite nejaké zápachy? Alebo máte iné čudné pocity?“ Kým sa pýtal, pohľad mu sklzol na snímač EEG nad posteľou. Ešte vždy na

ňom bola normálna alfa-krivka bez akéhokoľvek náznaku predzáchvatovej aktivity.

„Nie. Nič také.“

„Ale cítite sa, akoby ste mali vybuchnúť?“ Zrazu mu zišlo na um, že tieto otázky by Bensonovi mala klásť Rossová.

„Čosi také,“ pripustil Benson. „V budúcej vojne možno vybuchneme všetci.“

„Ako to myslíte?“

„Mám na mysli vojnu medzi ľuďmi a strojmi. Viete, ľudský mozog je zastaraný.“

Toto bola nová myšlienka. McPherson ju ešte od Bensona nepočul. Zablýskal sa naňho. Benson ležal v posteli, na hlave a na pleci mal hrubú vrstvu obväzov, vďaka čomu jeho hlava i vrchná časť trupu vyzerali hrubé, neforemné a neprimerane veľké.

„Ano,“ odvetil Benson. „Ľudský mozog dospel ku krajnej hranici svojho vývoja. Je vyčerpaný, a tak dal vzniknúť novej generácii inteligentných foriem. A tie... Prečo som taký unavený?“ Znova zatvoril oči.

„Tá operácia vás vyčerpala.“

„Veď to bol len drobný chirurgický zákrok,“ namietol a usmial sa so zatvorenými očami. O niekoľko sekúnd začal chrápať.

McPherson zostal ešte chvíľu pri posteli, potom sa obrátil k oknu a sledoval, ako nad Tichým oceánom zapadá slnko. Benson mal peknú izbu; medzi obytnými vežiakmi v Santa Monice presvital kúsok oceána. Počkal ešte niekoľko minút. Benson sa nepreberal. Napokon McPherson vyšiel z izby a zamieril k boxu sestier, kde chcel do Bensonovho chorobopisu zapísať zopár poznámok.

„Pacient je čulý, reaguje a nie je dezorientovaný.“ Keď napísal túto vetu, zarazil sa. Nebol si vlastne istý, či Benson správne vníma osoby, miesto i čas: nepodrobil ho špecifickým testom. Ale mal jasnú myseľ a bol komunikatívny, pomyslel si McPherson a nechal to tak. „Tok myšlienok je usporiadaný a jasný, no pacient si naďalej uchováva bludné predstavy z obdobia pred operáciou. Nie je to ešte definitívne potvrdené, no zdá sa, že v súlade s našimi predpokladmi operácia nevedla k zániku pacientových bludných predstáv, ktorými

trpel v obdobiach medzí záchvatmi.“

A podpísal sa: „MUDr. Roger A. McPherson“

Chvíľu pozeral na svoj zápis, potom odložil chorobopis na policu. Bol to dobrý pooperačný záznam; rezervovaný, priamočiary, bez falošných predpovedí. Napokon, chorobopis je právny dokument a môže zohrať úlohu pri súdnom procese. McPherson neočakával, že sa Bensonov chorobopis ocitne pred súdom, ale opatrnosti nikdy nie je nazvyš.

Byť vedúcim veľkého výskumného laboratória bola skôr politická funkcia. Človek to mohol popierať, nemuselo sa mu to páčiť, ale bolo to tak. Politika bola neodmysliteľnou súčasťou jeho práce.

Bolo treba udržiavať všetkých ľudí spolupracujúcich v laboratóriu spokojných. Čím viac sa medzi nimi našlo primadon, tým bola táto úloha ťažšia. Bola to čistá politika.

Museli ste získavať financie pre laboratórium z vonkajších zdrojov, a aj to bola čistá politika. Najmä ak ste pôsobili v takej citlivej oblasti ako NPS. McPherson si už dávno osvojil orechovoperoxidázové princípy udeľovania grantov. Bolo to jednoduché: ak ste žiadali o peniaze, bolo treba oznámiť, že grant použijete na výskum enzýmu orechovej peroxidázy, ktorý by mohol prispieť k objaveniu lieku proti rakovine. Na takýto projekt ste poľahky dostali šesťdesiat tisíc dolárov, hoci keby ste oznámili, že sa zaoberáte kontrolou mozgu, nedostali by ste ani šesťdesiat centov.

Pozrel na rad chorobopisov na polici, rad neznámych mien, medzi ktorými sa H. F. Benson z izby číslo sedemstodesať celkom stratil. V istom zmysle mal Benson pravdu, pomyslel si – je naozaj chodiacou časovanou bombou. Človek, na ktorého prakticky aplikovali technológiu kontroly mozgu, sa nepochybne stane zámienkou pre najrozličnejšie iracionálne reakcie verejnosti. Kontrolu srdca formou kardiostimulátora pokladali všetci za úžasný objav. Kontrola obličiek vykonávaná pomocou liekov bola požehnaním. Ale kontrola mozgu bolo čosi zlé, hotová katastrofa – hoci to, čo NPS robila, bolo analogické s oboma spomínanými postupmi. Dokonca aj technológia bola rovnaká. Atómová batéria, ktorú použili, bola pôvodne vyvinutá na napájanie

kardioštimulátorov.

Vo verejnosti však naďalej pretrvávali predsudky. A Benson sám seba pokladal za tikajúcu časovanú bombu. McPherson vzdychol, vybral znova chorobopis a nalistoval si v ňom časť, kde lekári určovali pooperačnú starostlivosť. McPherson ta dopísal: „Po zajtrajšom prepojení aplikujte torazín.“

Pozrel na práve zapísanú poznámku a pomyslel si, že sestry nepochopia, o aké prepojenie ide. Prečiarkol teda poslednú vetu a napísal: „Od zajtrajšieho poludnia aplikovať torazín.“

Keď odchádzal zo šiesteho poschodia, pomyslel si, že bude spať pokojnejšie, len čo Benson bude prítlmený torazínom. Azda sa im nepodarilo odpojiť rozbušku časovanej bomby – ale môžu ju aspoň vhodiť do vedra so studenou vodou.

Neskoro v noci v telekompe sa Gerhard prekvapene zahľadel na konzolu počítača. Naťukal ďalší príkaz, podišiel k tlačiarňi a začal študovať dlhý pás perforovaného papiera so zelenými pásikmi. Rýchlo hľadal očami chybnú inštrukciu programu, ktorá tam niekde musela byť.

Počítač sám osebe sa nikdy nemýlil. Gerhard pracoval s počítačmi už takmer desať rokov, zažil rozličné počítače na rozličných miestach, no nikdy sa nestalo, že by niektorý z nich urobil chybu. Prirodzene, k omylom dochádzalo často, ale vždy to boli chyby programu, nikdy nie stroja. Ľudia si ťažko zvykali na neomylnosť počítačov. Akosi to nekorešpondovalo so zvyškom modernej techniky, ktorá mala ďaleko do dokonalosti. Každú chvíľu sa prepaľovali poistky, kazili stereoprehrávače, prehrievali rúry, autá odmietali naštartovať. Dnešný človek bol zvyknutý, že aj stroje zlyhávajú.

Ibaže počítače boli inakšie, a práca s nimi prinášala ponížujúce zážitky. Počítače sa nikdy nemýlili. Jednoducho to bolo tak. Aj keď niekedy trvalo celé týždne, kým sa našiel zdroj problémov, hoci program desať ráz kontrolovala hľba ľudí a celé osadenstvo výpočtového strediska sa pomaly prikláňalo k záveru, že tentoraz je výnimočne chyba v logických obvodoch počítača, vždy sa napokon

ukázalo, že išlo o ďalšie zlyhanie ľudského faktora. Vždy bez výnimky.

Vošiel Richards, zhodil z pliec vetrovku a nalial si šálku kávy. „Ako to ide?“

Gerhard pokrútil hlavou. „Mám problémy s *Georgeom*.“

„Zasa? Doriti.“ Richards pozrel na konzolu. „A čo *Martha*?“

„*Martha* je okej, aspoň myslím. Akurát *George* rapľuje.“

„Ktorý?“

„Svätec,“ povedal Gerhard. „Ozaj mi už ide na nervy.“

Richards sa napil kávy a sadol si za konzolu. „Môžem to skúsiť?“

„Jasné,“ povedal Gerhard.

Richardsove prsty sa rozbehli po klávesnici. Spustil program známy pod prezývkou *Svätec George*. Potom spustil program, ktorý nazývali *Martha*. Stlačením ďalšieho klávesu povolil interakciu oboch programov.

Tieto programy nevymysleli Richards ani Gerhard; boli to modifikácie už existujúcich počítačových programov, vyvinutých na niekoľkých univerzitách. Ich základná myšlienka bola vždy rovnaká – vytvoriť program, ktorý by naučil počítač reagovať emocionálne ako ľudia. Bolo len logické, že takéto programy nazvali krstnými menami ako *George* a *Martha*. Existovali pre to precedensy. V Bostone mali *Elizu* a v Anglicku *Aldousa*.

George a *Martha* boli v podstate rovnaké programy s drobnými rozdielmi. Pôvodný *George* bol navrhnutý tak, aby jeho reakcie na podnety zostávali neutrálne. Potom vytvorili *Marthu*. *Martha* bola trochu zádrapčivá; neznášala veľa vecí. Nakoniec vytvorili ďalší variant *Georgea*, veľmi dobrotivého *Georgea*, ktorého začali volať *Svätec George*.

Každý program mohol reagovať tromi emocionálnymi stavmi – sympatiami, obavami a hnevom. Navyše každý z nich vedel emulovať tri rozličné akcie – priblíženie sa, vzdialenie sa a útok. Toto všetko bolo, prirodzene, veľmi abstraktné, boli to len sekvencie čísel. Napríklad pôvodný *George* sa správal neutrálne voči väčšine čísel, ale nemal rád číslo 751. Bol naprogramovaný tak, aby ho neznášal. A jeho odpor sa preniesol na podobné čísla – 743, 772 a zopár iných. Oveľa radšej mal čísla ako 404, 133 a 918. Ak ste mu

zadali niektoré z týchto čísel, *George* zareagoval číslami, ktoré znamenali lásku a priblíženie. Ak ste zadali číslo 707, *George* sa stiahol. Ak ste na klávesnici vyťukali 750, *George* zlostne zaútočil – vyplývalo to z čísel, ktoré sa zjavili vo výstupnej zostave.

Osadenstvo NPS sa podobnými programami zaoberalo dosť dlho. Naprogramovali ďalšie moduly, ktoré im umožnili „rozprávať“. Čísla boli pretransformované na slovné sekvencie. Bolo to zábavné, ale aj poučné. Interakciu programov prekrstili na *Vianoce* – lebo v prevažnej miere sa odohrávala v rovine odovzdávania a prijímania darov – objektov, ktoré mali zadefinovanú emocionálnu hodnotu, alebo ktorým túto hodnotu priradili samy programy – tak ako to bolo v prípade čísel.

Normálny *George* pri interakcii s *Marthou* si ju nakoniec získal na svoju stranu; prestala šomrať a upokojila sa.

Ale *Svätec George* mal na ňu oveľa horší vplyv. Od jeho láskavého prístupu sa jej otváral príslovečný nôž vo vrecku. Teda, aspoň v prípade, že interakcia prebiehala normálne. Richard sledoval, ako na monitore naskakujú ich repliky:

AHOJ, SOM SVÄTEC GEORGE

AHOJ

AKO SA VOLÁŠ?

MARTHA.

VELA TOHO NENAVRAVÍŠ, MARTHA.

NIE

ALE PÁČIŠ SA MŤ.

NUŽ, TY MNE NIE.

ROZUMIEM. MÔŽEM TI NEJAKO POMÔČŤ?

„Nedávajú dôsledne bodky za vety,“ povedal Richards. „Kedy sa to začalo?“

„To ešte nič nie je,“ odvetil Gerhard. „Len pozerať ďalej.“

POMÔČŤ?

ÁNO, RÁD BY SOM TI POMOHOĽ.

TU MÁŠ MAČKU.

Richard v duchu sľkol. Mačky naprogramovali ako čosi, čo *George* i *Martha* neznášali. Ponúknuť *Georgeovi* mačku bolo veľmi nepriateľské.

ĎAKUJEM.

TU MÁŠ EŠTE JEDNU MAČKU.

ĎAKUJEM, SI VELMI LÁSKAVÁ.

TU MÁŠ EŠTE JEDNU MAČKLOMU.

NIE, ĎAKUJEM.

TY NEMÁŠ RÁD MAČKY?

ÁNO, ALE MÁM ICH DOSŤ.

TAKTU MÁŠ GORILU.

„Dost’ drsné,“ povedal Richards. „Aké sú ďalšie interakcie?“

„Prakticky rovnaké,“ odvetil Gerhard.

„Až také zlé?“

„Zväčša áno.“

Už si zvykli na to, že keď programy spolu komunikovali, výsledky boli vopred neodhadnuteľné. Všeobecná forma interakcie sa dala odhadnúť, ale špecifické výsledky boli neisté. Bolo to, ako keď počítač hral dámu – bolo pravdepodobné, že vyhrá, ale vždy výhru dosiahol inakším spôsobom, podľa toho, čo robil jeho oponent.

NECHCEM GORILU.

TY NEMÁŠ RÁD GORILY?

NIE, ĎAKUJEM.

SI PRIVEĽMI ZDVORILÝ.

MRZÍ MA, AK SOM SA ŤA NEJAKO DOTKOL

PRIVEĽA ROZPRÁVAŠ.

PREPÁČ.

TU MÁŠ BAKLAŽÁN.

NIE, ĎAKUJEM.

NEMÁŠ RÁD BAKLAŽÁNY?

VEĽMI NIE.

TU MÁŠ EŠTE JEDEN.

NIE, ĎAKUJEM.

CHCEM, ABY SI SI HO ZOBRAL

NIE, ĎAKUJEM.

NO TAK, BER HO!

NIE, ĎAKUJEM.

TRVÁM NA TOM.

NIE, ĎAKUJEM.

„Čo sa to stalo so Svätcom Georgeom?“ začudoval sa Richards.

„Odpovedá akosi monotónne.“

„To práve trápi aj mňa.“

„Nezacyklil sa dajako?“

„Práve som sa na to pozeral, keď si prišiel.“

TRVÁM NA TOM, ABY SI SI ZOBRAL UHORKU.

ODMIETAM.

„No teda, *George!*“ vyletelo zo šokovaného Richardsa.

TAK SI ZOBER BANÁN.

NIE.

„*Georgeovi* prdli nervy,“ povedal Richards. „Už to nie je ten svätec ako kedysi.“

TAK TU MAŠ AJ BANÁN, AJ UHORKU.

NIE, ĎAKUJEM.

TRVÁM NA TOM.

ZMIZNI, LEBO ŤA ZABIJEM!

Obrazovku zaplnili biele dvojbodky. „Čo znamenajú tie dvojbodky, nepublikovateľné nadávky?“ spýtal sa Richards.

„Neviem. Čosi také som ešte nikdy nevidel.“

„Koľkokrát už prešiel ten program?“

„V interakcii s *Marthou* už stodesať ráz.“

„A prejavili sa nejaké modifikácie pod vplyvom učenia sa?“

„Nie.“

„To ma podrž,“ povedal Richards. „Začína z neho byť pekne nervózny svätý.“ Uškrnul sa. „Tak tento variant môžeme odpísať.“

Gerhard prikývol a vrátil sa k listingu. Teoreticky to, čo sa práve odohralo, nebolo prekvapujúce. Oba programy, *George* i *Martha*, boli napísané tak, aby sa učili zo skúseností. Tak ako programy hrajúce dámu – po každej partii sa ich hra zlepšovala – aj tento program bol zostavený tak, aby sa „učil“ novým spôsobom reagovať na podnety. Po stodesiatej sade skúseností *Svätec George* z ničoho nič prestal byť svätým. Naučil sa potlačiť svoju svätosť v prítomnosti *Marthy* – i keď bol pôvodne naprogramovaný na anjelskú trepezlivosť.

„Viem, ako sa cíti,“ povedal Richards a vypol konzolu. Podišiel ku Gerhardovi a spolu začali vo výpise zdrojového kódu programu pátrať po chybe, ktorá mu to umožnila.

ŠTVRTOK 11. MAREC 1971

Prepojenie

Janet Rossová sedela v prázdnej miestnosti a pozerala na nástenné hodiny. Ukazovali deväť hodín ráno. Pozrela na stôl pred sebou; stála tam váza s kvetmi a ležal na ňom jej poznámkový blok – inak bol prázdny. Upriamila zrak na stoličku na druhej strane stola a nahlas povedala: „Ako sme na tom?“

Počula mechanické cvaknutie a z reproduktora umiestneného pod povalou zaznel Gerhardov hlas. „Potrebujeme ešte chvíľku na odskúšanie zvukových hladín. Svetlá sú v poriadku. Môžeš ešte chvíľu niečo hovoriť?“

Prikývla a pozrela cez plece na polopriepustné sklo za sebou. Videla iba svoj odraz v zrkadle, no vedela, že Gerhard so svojím vybavením je za ním a díva sa na ňu. „Máš akýsi unavený hlas,“ povedala.

„Včera večer sme mali problémy so *Svätcom Georgeom*,“ vysvetlil Gerhard.

„Aj ja som unavená,“ poznamenala. „Mala som problémy s niekým, kto má do svätého poriadne ďaleko.“ Zasmiala sa. Rozprávala len tak, aby mohli poriadne nastaviť mikrofóny v miestnosti. Vlastne ani veľmi nesledovala, čo hovorí. Ale bola to pravda. Arthur nebol nijaký svätec. Nebol ani nijaký zázrak, hoci o tom pred pár týždňami, keď sa s ním zoznámila, takmer bola presvedčená. Fakticky ju priam očaril. („Očaril? Hmm... Teda by ste svoj vtedajší pocit charakterizovali ako očarenie?“ Už počula doktora

Ramosa, ako to rozpitváva.) Arthur sa narodil ako bohatý a krásny. Mal žlté ferrari a k nemu kopec peňazí a šarmu. Pri ňom si mohla dovoliť cítiť sa žensky, ba až trocha frivolne. Robil šialené veci ako napríklad to, že s ňou odletel na večeru do Mexico City, lebo tam poznal malú reštauráciu, kde robili najlepšie *tacos* na svete. Vedela, že je to hlúpe, ale páčilo sa jej to. A bola svojím spôsobom uveličená – vôbec nemusela hovoriť o medicíne, nemocnici či psychiatrii. Arthura nič z týchto vecí nezaujímal; zaujímala ho čisto ako žena. („Nie ako sexuálny objekt?“ Bodaj toho Ramosa porantalo!)

Neskôr, keď sa s ním lepšie spoznala, zistila, že sa s ním chce rozprávať o svojej práci. A prekvapilo ju, že Arthur o nej nechce nič počuť. Akoby ho jej profesia ohrozovala; mal problémy so sebarealizáciou. Oficiálne bol burzovým maklérom – pre synáčika z bohatej rodiny to bolo ľahké – a hovoril s prehľadom o peniazoch, investíciách, úrokovej miere a dlhopisoch. No v jeho prejave bolo čosi krčovité, akoby sa bránil; akoby mal pocit, že musí sám sebe čosi dokazovať.

A potom si uvedomila to, čo si mala uvedomiť hneď na začiatku. Arthura zaujímala najmä preto, lebo z hľadiska profesie niečo znamenala. Urobiť dojem na ňu bolo – aspoň teoreticky – ťažšie než očariť nejakú začínajúcu herečku v Bumbles alebo Candy Store. A preto mu to prinášalo väčšie uspokojenie.

Ako plynul čas, prestávala mať potešenie z toho, že sa v jeho prítomnosti mohla správať frivolne. Celý ich vzťah na ňu pôsobil akosi depresívne. Zjavili sa neklamné príznaky. Zrazu mala viac práce v nemocnici a musela rušiť dohovorené stretnutia. Keď bola s ním, nudila ju jeho svetáckosť a permanentná impulzívnosť, jeho šaty aj autá. Pri večeri naňho pozerala ponad stôl a usilovala sa prísť na to, čo na ňom kedysi videla. Po jej očarení nezostalo ani stopy. V predošlý večer sa s ním konečne rozišla. Obidvaja vedeli, že k tomu dôjde, a...

„Prestala si rozprávať,“ povedal Gerhard.

„Neviem, čo mám ešte povedať... Nastal čas, aby všetci dobrí ľudia spoločne vyvinuli úsilie na záchranu pacienta. Rýchla hnedá líška preskočila vypitvanú žabu. Ľudstvo smeruje k definitívnej migrácii za hranice rodnej planéty.“ Odmlčala sa. „Už to stačí?“

„Ešte trochu.“

„Mary, Mary, vyjdi z dverí, ukáž svoju záhradku!... Ďalej to už neviem. Ako tá báseň pokračuje?“ Zasmiala sa.

„To je dobré. Už to mám nastavené.“

Zdvihla pohľad k reproduktoru. „Začnete ho počas tejto série prepájať?“

„Pravdepodobne áno,“ povedal Gerhard, „ak všetko dobre pôjde. Rog by mu chcel čím skôr nasadiť sedatíva.“

Prikývla. Bolo to posledné štádium zákroku na Bensonovi. Museli ho dokončiť, kým pacientovi začnú podávať sedatíva. Bensonovi až do predošlej polnoci podávali phenobarbital. Dnes ráno bude mať jasnú hlavu a bude pripravený na prepojenie.

Termín *prepojenie* vymyslel McPherson. Mal rád počítačovú terminológiu. Prepojenie alebo tiež interfejs, bolo rozhranie medzi dvoma systémami. Alebo medzi počítačom a výkonným mechanizmom. V Bensonovom prípade to bolo takmer prepojenie medzi dvoma počítačmi – jeho mozgom a miniatúrnym počítačom, ktorý mu voperovali pod kožu na krku. Bol už spojený drôťmi s elektródami, ale neboli ešte nastavené prepínače. Až ich nastavia, bude možné aktivovať spätnoväzobnú slučku Benson-počítač-Benson.

McPherson videl tento prípad ako prvý z mnohých. Plánoval prejsť od pacientov trpiacich záchvatmi organického pôvodu k schizofrenikom, mentálne zaostalým pacientom a slepcom. Mal už na stene pracovne zavesené grafy s predpoveďou využívania tejto technológie v najbližších piatich rokoch. A na prepojenie plánoval využívať čoraz dokonalejšie počítače. Nakoniec sa im azda podarí dospieť k projektom, ako je *Forma Q*. Také projekty sa zdali pritiahnuté za vlasy dokonca aj Rossovej.

Dnes ho však čakalo riešenie konkrétneho problému: ktorá zo štyridsiatich implantovaných elektród predíde záchvatu. Nik z nich to zatiaľ nevedel. Budú to musieť overiť experimentálne.

Počas operácie umiestnili elektródy veľmi presne, ani nie s milimetrovou odchýlkou od vytýčenej cieľovej oblasti. Z čisto technického hľadiska to bolo skvelé umiestnenie, no vzhľadom na štruktúru mozgu ani takáto presnosť nebola dostatočná. Nervová

bunka mozgu má priemer jediného mikrónu, to znamená, že na jednom milimetri je tisíc takýchto buniek.

Z tohto hľadiska boli elektródy umiestnené len približne. Znamenalo to, že treba zaviesť väčší počet elektród. Dalo sa očakávať, že ak sa niekoľko elektród ocitne približne v správnej oblasti, aspoň jedna z nich bude umiestnená tak, aby mohla zabrániť záchvatu. Pomocou metódy pokusov a omylov sa potom postupnými stimuláciami prostredníctvom jednotlivých elektród zistí, ktorú z nich treba použiť.

„Prichádza pacient,“ zaznel z reproduktora Gerhardov hlas. Vzápätí sa otvorili dvere a zjavil sa Benson, sediaci na vozíku vo svojom modro-bielo pásikavom župane. Vyzeral čulý a nemotorne jej zakýval – obväzy na pleci mu bránili v pohybe. „Ako sa cítite?“ opýtal sa a usmial sa.

„Ale to som sa mala opýtať ja vás!“

„Otázky tu budem klásť ja,“ povedal. Ešte vždy sa usmieval, no v hlase mu zaznel ostrý tón. S prekvapením si uvedomila, že sa bojí. Vzápätí sa jej videlo čudné, že ju to tak prekvapilo. Prirodzene, že sa bál. Každý na jeho mieste by sa bál. Ani ona nebola najpokojnejšia.

Sestra potľapkala Benson po pleci, kývla hlavou na pozdrav Rossovej a vyšla z miestnosti. Zostala v nej sama s Bensonom.

Chvíľu obaja mlčali. Benson pozeral na ňu a ona na neho. Chcela Gerhardovi dožičiť čas na zaostrenie kamery upevnenej pod povalou a na prípravu jeho stimulačného zariadenia.

„Čo dnes budeme robiť?“ opýtal sa Benson.

„Budeme postupne stimulovať vaše elektródy, aby sme si overili, ako fungujú.“

Prikývol. Zdalo sa, že to prijal pokojne, ale už sa naučila nedôverovať jeho pokoju. Po chvíli sa opýtal: „Bude to bolieť?“

„Nie.“

„Okej,“ povedal. „Tak sa do toho dajte.“

Gerhard usadený na vysokej stoličke v príľahlej miestnosti, kde v prítmí svetielkovali ciferníky prístrojov, pozeral cez polopriepustné sklo na Rossovú a Bensona, ako sa zhovávajú.

Vedľa neho Richards zdvihol mikrofón a tlmene doň povedal: „Stimulačná séria číslo jeden, pacient Harold Benson, jedenásteho

marca tisícdeväťstosedemdesiatjeden.“

Gerhard pozrel na štyri televízne monitory pred sebou. Na jednom bol detailný záber Bensona. Budú ho zaznamenávať na videopásku počas celej série stimulácií. Na ďalšom bol počítačom vygenerovaný pohľad na štyridsať bodov v dvoch paralelných radoch predstavujúcich elektródy umiestnené v mozgovej hmote. Keď sa budú aktivovať jednotlivé elektródy, príslušný bod na obrazovke zažiarí jasnejšie.

Na tretej obrazovke bola krivka osciloskopu, znázorňujúca frekvenciu aplikovaných šokov. A na štvrtej schéma prepojenia miniatúrneho počítača pod kožou na Bensonovom krku. Časť obvodov, ktorými putoval stimulačný šok, sa zakaždým takisto väčšmi rozžiarila.

Rossová vo vedľajšej miestnosti práve hovorila: „Zakúsíte celý rad pocitov, niektoré z nich budú veľmi príjemné. Budeme od vás chcieť, aby ste nám opisovali, čo cítite. Súhlasíte?“

Benson prikývol.

„Elektróda číslo jeden,“ povedal Richards. „Päť milivoltov na päť sekúnd.“ Gerhard stlačil kláves. Na diagrame počítača sa jasnejšie vysvietil prepojený okruh a elektrický náboj začal prenikať spleťtým elektronickým bludiskom miniatúrneho počítača pod kožou na Bensonovom krku. Sledovali Bensona cez polopriepustné sklo.

„To je zaujímavé,“ povedal Benson.

„Čo je zaujímavé?“ opýtala sa Rossová.

„Ten pocit.“

„Vedeli by ste ho opísať?“

„Nuž, je to čosi také, ako keby som jedol obložený chlebík so šunkou.“

„A máte šunkové obložené chlebíky rád?“

„Benson pokrčil plecami. „Bohvieako nie.“

„Máte pocit hladu?“

„Nijaký mimoriadny pocit hladu nemám.“

„A cítite ešte niečo iné?“

„Nie. Len chuť šunkového obloženého chlebíka.“ Usmial sa. „Ztmavej múky.“

Gerhard usadený pri ovládacom pulte prikývol. Prvá elektróda

stimulovala nejasnú stopu v pamäti.

Richards povedal: „Elektróda čísla dva, päť milivoltov, päť sekúnd.“

„Potrebujem ísť na WC,“ povedal Benson.

„To prejde,“ odvetila Rossová.

Gerhard sa zdvihol od ovládacieho pultu, napil sa kávy a sledoval postup testu.

„Elektróda čísla tri, päť milivoltov, päť sekúnd.“

Táto nemala na Bensaona absolútne nijaký účinok. Pokojne sa zhováral s Rossovou o toaletách v reštauráciách, hoteloch a na letiskách.

„Skús to ešte raz,“ povedal Gerhard. „Pridaj ešte päť milivoltov.“

„Opakovaný test elektródy čísla tri, desať milivoltov, päť sekúnd,“ nadiktoval Richards do mikrofónu. Na monitore so schémou sa znova rozjasnil okruh elektródy číslo tri. Ešte vždy to na Bensaona nemalo nijaký účinok.

„Podme na štvorku,“ povedal Gerhard. Zapísal si zopár poznámok.

1. – ? *pamäťová stopa (oblož, chliebík so šunkou)*

2. – *pocit plnosti močového mechúra*

3. – *nijaká subjektívna zmena*

4.-

napísal pomlčku a čakal. Kým otestujú všetkých štyridsať elektród, ubehne dlhý čas. Ale bolo fascinujúce prizerať sa tej skúške. Jednotlivé impulzy mali výrazne odlišné účinky, hoci elektródy boli umiestnené tak blízko pri sebe. Bol to ďalší dôkaz toho, aká hustá je mozgová hmota. Ktosi raz opísal mozog ako najkomplexnejšiu štruktúru vo vesmíre. A bola to rozhodne pravda. Jediný ľudský mozog obsahuje tri razy viac buniek, než je celkový počet ľudí na zemi. Takáto hustota štruktúry sa takmer vymyká ľudskému pochopeniu. Na začiatku svojho pôsobenia v NPS Gerhard nástojil, že potrebuje rozpitvať ľudský mozog. Trvalo mu to niekoľko dní a mal pritom pred sebou otvorených vari desať učebníc neuroanatómie. Používal pri pitve mozgu tradičný nástroj, tupú drevenú paličku, ktorou zoškraboval syrovitú sivú hmotu. Trpezlivo, starostlivo ju zoškraboval – a nakoniec mu nezostalo nič. Mozog

nebol ako pečienka či plúca. Na pohľad bol uniformný a nudný, nijako nenaznačoval svoju skutočnú funkciu. Bol priveľmi subtílny a komplexný. Priveľmi hustý.

„Elektróda čísla štyri,“ povedal Richards do mikrofónu. „Päť milivoltov, päť sekúnd.“ A aplikoval šok.

Benson čudne detským hlasom povedal: „Môžem si dať mlieko a sušienky?“

„To je zaujímavé,“ povedal Gerhard pri pohľade na jeho reakciu.

Richards prikývol. „Na koľko rokov by si ho odhadol?“

„Asi tak päť, maximálne šesť.“

Benson rozprával Rossovej o sušienkach a o svojej trojkolke. V priebehu niekoľkých nasledujúcich minút sa pomaly vynáral z minulosti ako cestovateľ v čase napredujúci rokmi. Napokon bol znova celkom dospelý a k mladosti sa vracal len myšlienkami namiesto toho, aby ju skutočne prežíval. „Vždy som chcel sušienky a ona mi ich nikdy nedala. Vravela, že nie sú zdravé a že sa mi od nich pokazia zuby.“

„Môžeme pokračovať,“ povedal Gerhard.

„Elektróda čísla päť, päť milivoltov, päť sekúnd,“ povedal Richards.

Benson sa vo vedľajšej miestnosti stiesnene pomrivil na vozíku. Rossová sa ho opýtala, či niečo nie je v poriadku. „Mám taký čudný pocit,“ povedal Benson.

„Aký čudný pocit máte na mysli?“

„Neviem to opísať. Je to ako šmirgel, dráždi ma to.“

Gerhard prikývol a zapísal si ďalšiu poznámku: „5. –elektróda je potenciálnym zdrojom záchvatu.“ Toto sa občas stávalo. Niektorá z implantovaných elektród zavše stimulovala záchvat. Nik nevedel prečo – a Gerhard osobne bol presvedčený, že sa to ani nikdy nedozvie. Veril, že ľudský mozog sa vymyká ľudskému pochopeniu.

Práca s programami ako *George a Martha* ho priviedla k poznaniu, že pomerne jednoduché inštrukcie môžu v počítači vyvolať komplexné a nepredvídateľné reakcie. Pravda bola aj to, že stroj s vloženým programom mohol prekonať schopnosti programátora; to sa jasne ukázalo roku 1963, keď Arthur Samuel v IBM naprogramoval jeden počítač na hru dámy – a ten stroj sa

nakoniec stal takým dobrým, že porazil aj samého Samuela.

A pritom sa toto všetko darilo s počítačmi, ktoré nemali viac obvodov ako mozog mravca. Ľudský mozog bol ešte oveľa zložitejší a jeho programovanie trvalo celé desaťročia. Ako mohol niekto vážne pomýšľať na to, že ho pochopí?

Bol tu ešte aj filozofický problém. Goedelova teoréma, že nijaký systém nevie vysvetliť sám seba a nijaký stroj nepochopí vlastnú funkciu. Gerhard bol presvedčený, že ľudský mozog by mohol po mnohoročnom úsilí nanajvýš ak pochopiť, ako funguje mozog žaby. Ale nikdy do podrobností „neprečíta“ sám seba. Čosi také by dokázal len superľudský mozog.

Pravda, Gerhard veril, že jedného dňa vytvoria počítač, ktorý bude schopný rozlúštiť spleť fungovanie miliárd buniek a stoviek miliárd prepojení ľudského mozgu. Vtedy konečne bude mať ľudstvo k dispozícii informácie, ktoré hľadá. Ale nedosiahne to človek – podarí sa to rádovo vyššej inteligencii. A človek, prirodzene, nebude schopný pochopiť, ako k tým poznatkom počítač dospel.

Morris vošiel do miestnosti so šálkou kávy. Uchlipol si z nej a pozrel cez polopriepusné sklo na Bersona. „Ako sa drží?“

„Je v poriadku,“ odvetil Gerhard.

„Elektróda čísla šesť, päť milivoltov, päť sekúnd,“ diktoval do mikrofónu Richards.

Benson vo vedľajšej miestnosti nezareagoval. Sedel, zhováral sa s Rossovou o operácii a o tom, že ho po nej ešte vždy bolí hlava. Bol celkom pokojný a očividne naňho nič nepôsobilo. Zopakovali stimuláciu, no Bensonovo správanie sa ešte vždy nezmenilo. Prešli teda k ďalšej elektróde.

„Elektróda čísla sedem, päť milivoltov, päť sekúnd,“ povedal Richards a aplikoval šok.

Benson sa náhle vzpriamil na kresle. „Íľa,“ povedal, „to bolo príjemné.“

„Čo?“ opýtala sa Rossová.

„Ak chcete, môžete to urobiť ešte raz.“

„Aký máte pocit?“

„Taký pekný,“ odvetil Benson. Zdalo sa, akoby sa celý trochu zmenil. „Viete,“ povedal po chvíli, „že ste naozaj úžasná žena,

doktorka Rossová?“

„Ďakujem vám,“ povedala.

„A ste aj veľmi príťažlivá. Nevieť, či som vám to už niekedy povedal...“

Na poludnie sa ukázal McPherson, aby chvíľu dozeral na prepájanie. Nikoho neprekvapilo, že prišiel. V istom zmysle to bol neodvolateľný krok; nič z toho, čo mu predchádzalo, nebolo dôležité. Implantovali elektródy, počítač i batériu a všetko zapojili, ibaže nič nefungovalo, kým neaktivovali prepínače rozhrania. Bolo to, ako keď postavíte auto, a potom čakáte na zvrtnutie kľúčikom v zapalovaní.

Gerhard mu ukázal poznámky zo série stimulácií. „Pri stimulačnej úrovni piatich milivoltov sme dostali tri pozitívne a dve negatívne reakcie. Pozitívne sú elektródy číslo sedem, deväť a tridsaťjeden. Negatívne sú päťka a tridsaťdvojka.“

McPherson pozrel na poznámky a potom cez polopriepustné sklo na Bensona. „Sú niektoré z tých pozitívnych výslovne spojené s pocitmi rozkoše?“

„Zdá sa, že sedmička.“

„Je to výrazné?“

„Dost' výrazné. Bezprostredne po stimulácii povedal, že sa mu to páčilo, a bolo na ňom vidieť, že ho Jan sexuálne vzrušuje.“

„Nie je to prisilné? Nemôže ho to celkom vykoľajit?“

Gerhard pokrútil hlavou. „Nie,“ odvetil, „ledaže by v krátkom časovom odstupe nasledovali opakované stimulácie. Vieme, že ten Nóř...“

„Myslím, že tým sa nemusíme trápiť,“ prerušil ho McPherson. „Benson ešte pár dní zostane v nemocnici. Ak sa ukáže, že čosi nie je v poriadku, môžeme prejsť na iné elektródy. Jednoducho ho istý čas budeme sledovať. A čo tá deviatka?“

„Bola tam dost' slabá odozva. V podstate nejednoznačná.“

„Ako zareagoval?“

„Bol trochu spontánnejší, častejšie sa usmieval, rozprával príjemné, pozitívne anekdoty.“

Na McPhersona to očividne nezapôsobilo. „A čo tá tridsaťjednotka?“

„Výložene upokojujúce účinky. Pohoda, uvoľnenosť, šťastie.“ McPherson si pomädlil ruky. „Takže môžeme pokračovať“, povedal. Ešte raz sa zahľadel cez polopriepusné sklo na Bensona a dodal: „Prepojte čísla sedem a tridsaťjeden.“

McPherson očividne prežíval pocity ako na javisku. Vedel, že tieto okamihy sa zapíšu do histórie medicíny. Gerhard sa zdvihol zo stoličky a zamieril do kúta miestnosti, kde bola umiestnená konzola počítača a nad ňou monitor. Začal čosi písať na klávesnici. Monitor sa prebral k životu. O pár sekúnd sa na ňom zjavili nasledujúce riadky

BENSON, H, F

POPSTUP PREPÁJANIA

POČET ELEKTRÓD: 40, OZNAČENÉ PORADOVÝMI
ČÍSLAMI

NAPÄTIE: TRVALÉ

PRÍPUSTNÉ VLNOVÉ FORMY: LEN PULZNÉ

Gerhard stlačil kláves a obrazovka stmavla. Vzápätí sa na nej začala vynárať séria otázok, na ktoré Gerhard odpovedal prostredníctvom klávesnice.

PREPÁJACIE POSTUPY - BENSON, H, F

1. KTORÉ ELEKTRÓDY SA MAJÚ AKTIVOVAŤ?

LEN ELEKTRÓDY Č. 7 A 31

2. AKÉ NAPÄTIE MÁ BYŤ NA ELEKTRÓDE Č. 7?

5 MV

3. AKO DLHO MÁ TRVAŤ STIMULÁCIA

PROSTREDNÍCTVOM ELEKTRÓDY Č. 7?

5 S

Po krátkej pauze nasledovali podobné otázky pre elektródu číslo 31. Gerhard začal zadávať odpovede. McPherson, ktorý ho sledoval, povedal Morrisovi: „Je to mojím spôsobom zábavné. Hovoríme tomu malému počítaču, ako má pracovať. Malý počítač dostáva inštrukcie od veľkého počítača, a ten dostáva inštrukcie od Gerharda, ktorý má ešte väčší počítač.“

„Možno,“ ozval sa Gerhard a zasmial sa.

Na obrazovke sa rozsvietil nápis:

PARAMETRE PREPOJENIA SÚ ULOŽENÉ. JE MOŽNÉ PRISTÚPIŤ K NAPROGRAMOVANIU POMOCNÉHO ZARIADENIA.

Morris vzdychol. Dúfal, že sa nedožije toho, aby ho nejaký počítač niekedy nazval „pomocným zariadením“. Gerhardove prsty behali po klávesnici, ozývalo sa len tlmené šťukanie. Na ďalších obrazovkách sa zjavila obvodová schéma miniatúrneho implantovaného počítača. Ako sa postupne zapájali jednotlivé okruhy, príslušné spojovacie línie na diagrame začínali blikať.

BENSON, H, F JE PREPOJENÝ. IMPLANTOVANÉ
ZARIADENIE NAČÍTAVA ÚDAJE EEG A VYTVÁRA SPÄTNÚ
VÄZBU.

A to bolo všetko. Morrisa to akosi sklamlalo. Vedel, že to prebehne takto, ale očakával – lepšie povedané, bol by privítal – voľačo dramatickejšie. Gerhard spustil systémový test, ktorý nenašiel nijaké chyby. Obrazovka stmavla a vzápätí na nej zažiarila posledná správa:

POČÍTAČ SYSTÉM 360 UNIVERZITNEJ NEMOCNICE
VÁM ĎAKUJE ZA POSKYTNUTIE TOHTO ZAUJÍMAVÉHO
PACIENTA NA TERAPIU.

Gerhard sa usmial. Vo vedľajšej miestnosti sa Benson potichu zhováral s Rossovou. Zdalo sa, že ani jeden z nich nepostrehol, že sa čosi zmenilo.

Janet Rossoví uvrhla stimulačná séria do hlbokej depresie. Stála na chodbe a dívala sa, ako Bensona odvážajú na vozíku. Kým zabočili za roh, ešte úchytkom zazrela biely obvaz na jeho krku.

Vykročila po chodbe opačným smerom a prešla pestrofarebnými dverami NPS. Z akéhosi dôvodu si spomenula na Arthurovo žlté ferrari. Bolo také krásne, elegantné a irelevantné vzhľadom k všetkému. Dokonalá hračka. Zatúžila byť v Monte Carle, vystúpiť z Arthurovho ferrari v novej toalete od Balenciagu, vyjsť hore schodmi ku vchodu do kasína a pohrúžiť sa do hry, pri ktorej nejde o nič dôležité, iba o peniaze.

Pozrela na hodinky. Bože, veď je len štvrt' na jednu! Má pred sebou ešte pol dňa. Aké to asi je, byť detským lekárom?

Pravdepodobne je to zábava. Človek štekľí pod bradou bábätká, očkuje ich a radí matkám, ako majú privykať svoje ratolesti na nočník. Nie je to zlý život.

Znova si pomyslela na obvazy na Bensonovom pleci a vošla do telekompu. Dúfala, že tam zastihne Gerharda samého a bude sa s ním môcť pohovárať, ale v miestnosti boli všetci – McPherson, Morris, Ellis i technici. Mali dobrú náladu a pripíjali si kávou v téglíkoch z plastickej látky.

Ktosi jej vložil do ruky plný téglík a McPherson ju otcovsky objal okolo pliec. „Počúvam, že sme dnes Bensona na vás pošťali tak, že vám skoro začal robiť neslušné návrhy.“

„Veru,“ odvetila a podarilo sa jej usmiať.

„Ale myslím, že na to ste zvyknutá.“

„Nie celkom.“

Izba stíchla a slávnostná nálada sa vytratila. Trochu ju to zamrzelo, ale naozaj len trochu. Na tom, že v niekom šokom možno prebudiť sexuálne chůťky, sa jej nevidelo nič smiešne. Prečo sa na tom, doparoma, všetci tak bavia?

Ellis skadiaľsi vyčaril tľapku, z ktorej jej prilial do kávy akejsi čírej tekutiny. „Daj si írsku,“ povedal a žmurkol. „Chutí oveľa lepšie.“

Prikývla a rozhliadla sa po miestnosti, aby zistila, kde je Gerhard.

„Nože ochutnaj,“ núkal ju Ellis.

Gerhard sa o čomsi zhováral s Morrisom. Zdalo sa, že sú zabratí do vážneho rozhovoru, no potom začula, ako Morris vraví: „... dali by ste, prosím, kolovať tú pipinu?“ Gerhard sa rozosmial a s ním aj Morris. Bola to akási anekdota.

„Za týchto okolností to nie je zlé,“ povedal Ellis. „Čo povieš?“

„Je veľmi chutná,“ odvetila a odpila si malý hit. O chvíľku sa jej podarilo odpútať od Ellisa i od McPhersona a dostať sa ku Gerhardovi. Momentálne sa ocitol na chvíľku sám; Morris odišiel, aby si dolial kávy do téglíka.

„Počuj,“ požiadala, „mohla by som s tebou prehodiť pár slov?“

„Isteže,“ súhlasil Gerhard. Naklonil k nej trochu bližšie hlavu. „O čo ide?“

„Niečo by ma zaujímalo. Je možné, aby ste Bensona monitorovali

odtiaľto prostredníctvom sálového počítača?“

„Máš na mysli monitorovanie implantovanej jednotky?“

„Áno.“

Gerhard pokrčil plecami. „Myslím, že áno, ale načo sa tým trápiť? Vieme, že implantované zariadenie funguje...“

„Viem,“ prerušila ho, „to mi je jasné. Ale neurobili by ste to napriek tomu, pre každý prípad?“

Gerhard nič nevrazil. V očiach sa mu tajila nechápavá otázka: pre aký prípad?

„Bud' taký milý...“

„No dobre,“ súhlasil. „Len čo odídu,“ ukázal hlavou na hlučnú skupinu kolegov, „vyrobím monitorovací podprogram. Nechám ho počítačom skontrolovať každú polhodinu.“

Zamračila sa.

„Alebo každú štvrt'hodinu?“

„Čo takto každých desať minút?“ opýtala sa.

„Okej,“ pristal, „každých desať minút.“

„Ďakujem,“ povedala. Dopila kávu a vyšla z miestnosti.

Ellis sedel v kúte izby číslo sedemstodesať a pozoroval, ako šiesti ľudia manévrujú okolo postele. Boli tam dvaja chlapíci z rádiologického laboratória a testovali únik žiarenia, jedno dievča odoberalo krv na skontrolovanie hladiny steroidov, technik EEG nastavoval monitory a Gerhard s Richardsom posledný raz preverovali prepojenie implantovaného počítača s elektródami.

Benson počas toho všetkého nehybne ležal na chrbte, pokojne dýchal a díval sa na povalu. Zdalo sa, akoby si ani neuvedomoval, že sa ho dotýkajú nejakí ľudia, tu mu pohnú rukou, tam zasa odhrnú prikrývku. Neochvejne pozeral na povalu.

Jeden technik z rádiológie mal chlpaté ruky, ktoré mu vytírali z rukávov bieleho laboratórneho plášťa. Na okamih položil ruku pokrytú tmavými chlpkami na Bensonove obvazy. Ellis si spomenul na opice, ktoré operoval. Pri tých operáciách nešlo o nič iné než o rutinné zvládnutie techniky – hoci predstieral niečo iné, vždy vedel, že je to len opica, a nie ľudská bytosť, a keby sa mu pošmykol

skalpel a podrezal by ju od ucha k uchu, vôbec by na tom nezáležalo. Nik by nekládol nepríjemné otázky, nijakí príbuzní by neprotestovali, nevyrojlili by sa právnici ani reportéri, nič. Ani len zo správy by sa nepýtali, čo sa robí s tými opicami, z ktorých každá nemocnicu stála osemdesiat dolárov. Nikomu by na tom nezáležalo, tobôž nie jemu. Nemal záujem pomáhať opiciam, chcel pomáhať ľuďom.

Benson sa zrazu pohol. „Som unavený,“ povedal. Pozrel na Ellisa.

„Už by ste mohli končiť, vážení,“ povedal Ellis.

Laboratórni technici jeden po druhom odstupovali od postele, pokyvovali hlavami, zbierali svoje pomôcky či údaje a vychádzali z miestnosti. Poslední odišli Gerhard a Richards. Napokon v izbe zostal len Ellis s Bensonom.

„Chce sa vám spať?“ opýtal sa Ellis.

„Cítim sa ako nejaký stroj. Ako poondiaty autiak v servise. Ako keby ma *opravovali*.“

Bensona začínal premáhať hnev. Ellis cítil, ako v ňom rastie napätie. Pocítil nutkanie zavolať dnu sestry a ošetrovateľov, aby zadržali Bensona, keby naňho prišiel záchvat. Ale namiesto toho zostal sedieť.

„To sú samé hlúposti,“ povedal Ellis.

Benson naňho uprene pozeral a zhlboka dýchal.

Ellis sa zahľadel na monitory nad posteľou. Krivka mozgových vln sa nepravidelne roztancovala; začínala pripomínať záchvat.

Benson pokrčil nos a zaňuchal. „Čo to tu smrdí?“ opýtal sa. „To je hrozný...“

Nad posteľou zablikal na monitore červený nápis: **STIMULÁCIA**. Krivky znázorňujúce mozgové vlny sa na päť sekúnd zauzlili do hotovej spleti. Súčasne sa Bensonovi rozšírili zreničky. Potom sa krivky opäť vyhladili, zreničky nadobudli normálnu veľkosť.

Benson sa odvrátil a zahľadel sa z okna na popoludňajšie slnko. „Viete,“ ozval sa, „dnes je naozaj veľmi pekný deň. Nemám pravdu?“

Janet Rossová sa bez osobitného dôvodu o jedenástej večer vrátila do nemocnice. Bola v kine s rezidentom z patológie, ktorý ju pozýval už niekoľko týždňov. Konečne sa dala prehovoriť. Boli na detektívke, lebo rezident tvrdil, že na nič iné nechodí. V tejto sa odohralo päť vrážd, kým ich prestala rátať. Pozrela v prítmí hľadiska na svojho spoločníka a zbadala, že sa usmieva. Jeho reakcia bola taká stereotypná – patológa priťahuje násilie a smrť – že jej pripomenula tradičné stereotypy v medicíne: sadistických chirurgov, detinských pediatrov, gynekológov neznášajúcich ženy. A šialených psychiatrov.

Po predstavení ju odviezol do nemocnice, lebo si nechala auto na nemocničnom parkovisku. Ale namiesto aby sa vrátila domov, vyviezla sa hore na NPS. Bez mimoriadneho dôvodu.

NPS bola opustená, no predpokladala, že Gerhard a Richards budú ešte pracovať, a naozaj tam boli; študovali zostavy vychrlené tlačiarňou v telekompe. Takmer ani nezbadali, keď vošla do miestnosti a naliala si kávu. „Nejaké problémy?“ opýtala sa.

Gerhard sa poškriabal na hlavu. „Tentoraz je to *Martha*,“ povedal. „Najprv *George* odmietol byť svätým. A teraz sa z *Marthy* stáva milá osoba. Všetko je domotané.“

Richards sa usmial. „Ty máš svojich pacientov, Jan,“ povedal, „a my zasa svojich.“

„Keď už je reč o mojich pacientoch...“

„Prirodzene,“ prerušil ju Gerhard, zdvihol sa a podišiel ku konzole počítača. „Hneď mi malo zísť na um, prečo si tu.“ Usmial sa. „Alebo máš za sebou nevydarené rande?“

„Len nevydarený film,“ povedala.

Gerhard čosi naťukal na klávesnici. Na obrazovke začali naskakovať dva stĺpce čísel a písmen. „Tu sú výsledky všetkých testov, odkedy som ten podprogram dnes popoludní spustil.“

„Z tohoto nie som veľmi múdra,“ povedala zamračene Janet. „Zdá sa, že podchvíľou upadal do driemot, preberal sa, a medzitým dostal pár stimulácií, ale...“ Pokrútila hlavou. „Nie je možné tie údaje vyjadriť inak?“

13:12 NORMÁLNE EEG

13:22 NORMÁLNE EEG

13:32 SPÁNKOVÉ EEG

13:42 SPÁNKOVÉ EEG

13:52	NORMÁLNE	EEG	14:02	NORMÁLNE	EEG
14:12	NORMÁLNE	EEG	14:22	NORMÁLNE	EEG
14:32	SPÁNKOVÉ	EEG	14:42	NORMÁLNE	EEG
14:52	NORMÁLNE	EEG	15:02	NORMÁLNE	EEG
15:12	SPÁNKOVÉ	EEG	15:22	NORMÁLNE	EEG
15:32	STIMULÁCIA		15:42	NORMÁLNE	EEG
15:52	SPÁNKOVÉ	EEG	16:02	NORMÁLNE	EEG
16:12	NORMÁLNE	EEG	16:22	NORMÁLNE	EEG
16:32	SPÁNKOVÉ	EEG	16:42	NORMÁLNE	EEG
16:52	NORMÁLNE	EEG	17:02	SPÁNKOVÉ	EEG
17:12	NORMÁLNE	EEG	17:22	NORMÁLNE	EEG
17:32	SPÁNKOVÉ	EEG	17:42	NORMÁLNE	EEG
17:52	NORMÁLNE	EEG	18:02	NORMÁLNE	EEG
18:12	NORMÁLNE	EEG	18:22	NORMÁLNE	EEG
18:32	SPÁNKOVÉ	EEG	18:42	NORMÁLNE	EEG
18:52	STIMULÁCIA		19:02	NORMÁLNE	EEG
19:12	NORMÁLNE	EEG	19:22	SPÁNKOVÉ	EEG
19:32	SPÁNKOVÉ	EEG	19:42	SPÁNKOVÉ	EEG
19:52	NORMÁLNE	EEG	20:02	NORMÁLNE	EEG
20:12	NORMÁLNE	EEG	20:22	SPÁNKOVÉ	EEG
20:32	NORMÁLNE	EEG	20:42	NORMÁLNE	EEG
20:52	NORMÁLNE	EEG	21:02	STIMULÁCIA	
21:12	SPÁNKOVÉ	EEG	20:22	NORMÁLNE	EEG
21:32	NORMÁLNE	EEG	21:42	NORMÁLNE	EEG
21:52	NORMÁLNE	EEG	22:02	NORMÁLNE	EEG
22:12	NORMÁLNE	EEG	22:22	NORMÁLNE	EEG
22:32	STIMULÁCIA		22:42	SPÁNKOVÉ	EEG
22:52	NORMÁLNE	EEG	23:02	NORMÁLNE	EEG

„Z toho nie som veľmi múdra,“ povedala zamračene Janet. „Zdá sa, že podchvíľou upadal do driemot, preberal sa, a medzitým dostal pár stimulácií, ale...“ Pokrútila hlavou. „Nie je možné tieto údaje vyjadriť inak?“

Kým hovorila, počítač vytvoril ďalší oznam a pridal ho do prvého stúpika na obrazovke.

23:12 NORMÁLNE EEG

„Tí ľudia,“ pokrútil Gerhard hlavou s predstieraným rozhorčením. „Nevedia stráviť strojové dáta.“ A mal pravdu. Len

stroje sa vedeli vysporiadať s nekonečnými stĺpikmi čísel. Ľudia potrebovali grafické znázornenie. Na druhej strane grafické paradigmy veľa nehovorili počítačom. Klasickým problémom bolo, ako naučiť stroj rozoznávať tvary písmen B a D. Čosi také zvládne každé dieťa, no počítač má veľké problémy s ich rozoznaním.

„Môžem ti zapnúť grafický výstup,“ povedal Gerhard. Postlálal niekoľko kláves a stĺpce čísel a písmen zmizli z obrazovky. Po chvíli sa na nej zjavila mriežka a rozblíkali sa body.

„Doparoma,“ povedala, keď zbadala graf.

„Čo sa robí?“ opýtal sa Gerhard.

„Dostáva čoraz častejšie stimulácie. Dlho nemal nijakú, potom ich istý čas dostával asi raz za dve hodiny. A teraz to vyzerá tak, že ich potrebuje každú hodinu.“

„Takže čo?“ opýtal sa Gerhard.

„Nič ti neprichádza na um?“ opýtala sa.

„Nič zvláštne.“

„Mám na mysli čosi celkom špecifické,“ vysvetľovala. „Vieme, že Bensonov mozog sa nachádza v interakcii s počítačom, mám pravdu?“

„Áno...“

„A z interakcie sa môže vyvinúť proces učenia. Je to ako s malým deckom a miskou s cukríkmi. Keď mu dáš po ruke zakaždým, keď do nej čiahne, o chvíľu sa nimi prestane napchávať. Pozri.“ Nakreslila rýchlo na papier diagram.

„Toto je negatívne pôsobenie. Decko sa načiahne a dostane po prstoch. Takže to napokon prestane skúšať. Je tak, alebo nie?“

„Iste,“ povedal Gerhard. „Ale nechápem...“

„Nechaj ma dokončiť. Ak je to dieťa normálne, funguje to takto. Ale ak ide o masochistické dieťa, bude výsledok veľmi odlišný.“ Načrtla ďalšiu krivku.

„V tomto prípade sa dieťa načahuje za sladkosťami čoraz častejšie, lebo je rado, keď mu ubližujú. Trest by mal pôsobiť odstrašujúco, ale v skutočnosti ho také dieťa náročky privoláva. Pamätáš sa na Cecilia?“

„Nie,“ odvetil Gerhard.

Na počítačovej konzole zasvietil nový oznam:

23 22 STIMULÁCIA

„Ach, doparoma,“ vzdychla. „Naozaj sa to deje.“

„Čo sa deje?“

„Benson sa dostáva do cyklu pozitívnej progresie.“

„Tomu nerozumiem.“

„Je to ako s Cecilom. Cecil bola prvá opica, ktorej voperovali elektródy pripojené k počítaču. To bolo v šesťdesiatom piatom roku. Počítač vtedy nebol miniaturizovaný; bola to veľká, hranatá skriňa a opica k nej bola fyzicky pripojená drôťmi. Keď Cecil dostával záchvat, počítač to zistil a aplikoval preventívny šok, ktorý záchvat zastavil. Potiaľ to bolo v poriadku. Podľa predpokladu sa mali záchvaty vyskytovať čoraz zriedkavejšie, tak ako v tom prípade s dieťaťom. Ibaže sa všetko vyvinulo inak. Cecilovi sa šoky zapáčili a začal si sám vyvolávať záchvaty, aby mohol prežívať tie príjemné pocity.“

„A podľa teba to robí aj Benson?“

„Myslím, že áno.“

Gerhard pokrútil hlavou. „Počuj, Jan, to všetko je pekné, ale človek si nemôže vyvolávať a potláčať záchvaty podľa svojej ľubovôle. Nedajú sa ovládať. Záchvaty sú...“

„Mimovoľné,“ povedala „Však? Človek nad nimi nemá väčšiu kontrolu ako nad pulzom, krvným tlakom, potením sa a všetkými ďalšími mimovoľnými prejavmi.“

Po dlhej odmlke Gerhard povedal: „Chceš mi povedať, že nemám celkom pravdu.“

Na obrazovke terminálu naskočil nový časový údaj:

23:32

„Chcem ti povedať, že si ignoroval priveľa konferencií. Počul si už o autonomickom učení sa?“

Po krátkom zaváhaní s previnilým výrazom odvetil: „Nie.“

„Dlho to zostávalo veľkou záhadou. Klasická predstava bola taká, že naučiť sa dajú iba vedomé činnosti. Možno sa naučiť viesť auto, ale nemožno sa naučiť znižovať si krvný tlak. Prirodzene, vyskytujú sa jogíni, ktorí sú údajne schopní redukovat' požiadavky svojho tela na kyslík a spomaliť si tak veľmi tep, že pôsobia ako mŕtvi. Povráva sa, že si vedia zmeniť peristaltiku čriev a piť tekutiny cez anus. Ale to všetko bolo zatiaľ vedecky neoverené – a teoreticky nemožné.“

Gerhard opatrne prikývol.

„Nuž, ukazuje sa, že je to dokonale možné. Môžeš naučiť krysu, aby sa červenala iba jedným uchom. Môžeš si vybrať, či ľavým, alebo pravým. Môžeš ju naučiť aj to, aby si znížila alebo zvýšila krvný tlak alebo pulz. A to isté sa dá dosiahnuť s ľuďmi. Nie je to nijaký zázrak, dá sa to naučiť.“

„Ako?“ V jeho otázke zazvučala nefalšovaná zvedavosť. Po predchádzajúcom pocite viny nezostalo ani stopy.

„Nuž, napríklad pri ľuďoch, ktorí majú vysoký tlak, stačí, keď si ľahnú a upevníš im na nadlaktie manžetu tlakomera. Zakaždým, keď im klesne tlak, zacengá zvonček. Povieš im, že sa majú usilovať, aby zvonček čo najčastejšie cengal. Že je to akoby odmena. Najprv sa to stáva náhodne. No čoskoro sa naučia dosiahnuť zvonenie častejšie. Po niekoľkých hodinách sú schopní zvoniť prakticky na požiadanie.“

Gerhard sa poškriabal na hlave. „A myslíš si, že Benson si náročky vyvoláva záchvaty, aby bol odmeňovaný šokmi?“

„Áno.“

„Nuž, čo na tom záleží? Aj tak k záchvatom nikdy nedôjde. Počítač ich vždy potlačí už v zárodku.“

„Nie je to celkom pravda,“ namietla. „Pred niekoľkými rokmi robili pokusy s istým schizofrenikom v Nórsku, ktorého pripojili na počítač a umožnili mu vyvolať si príjemný šok tak často, ako bude chcieť. Nakoniec dostal kľče z predimenzovanej stimulácie.“

Gerhard sfkol.

Richards, ktorý sledoval obrazovku terminálu, odrazu povedal:

„Čosi nie je v poriadku.“

„Čo sa robí?“

„Nedostávame ďalšie správy.“

Na obrazovke svietili dva neúplné stĺpce

23:32

23:42

Rossová na ne pozrela a vzdychla. „Skúste z počítača dostať extrapoláciu tej krivky,“ požiadala. „Mali by sme zistiť, či sa naozaj dostáva do cyklu učenia a ako rýchlo napreduje.“ Zamierila k dverám. „Pôjdem sa pozrieť, čo sa stalo s Bensonom.“

PIATOK 12. MAREC 1971

Dysfunkcia

Na šiestom poschodí známom ako špeciálna chirurgia panovalo ticho. Na oddelení boli dve sestry. Jedna zapisovala poznámky do pacientovho chorobopisu, druhá jedla čokoládovú tyčinku a čítala filmový magazín. Ani jedna si nevšímala Rossovú, ktorá podišla k polici, otvorila Bensonov chorobopis a skontrolovala posledné zápisy.

Chcela sa ubezpečiť, či Benson dostal všetky lieky, a na svoje prekvapenie zistila, že nie. „Prečo ste Bensonovi nepodali torazín?“ spýtala sa dôrazne.

Sestry na ňu prekvapene pozreli. „Bensonovi?“

„Tomu pacientovi na sedemstodesiatke.“ Pozrela na hodinky; minula už polnoc. „Mali ste mu začať podávať torazín na poludnie. Pred dvanástimi hodinami.“

„To ma mrzí... môžem?“ Jedna zo sestier sa načiahla za chorobopisom. Rossová jej ho podala a sledovala ju, ako v ňom listuje na stránku s pokynmi na ošetrovanie. McPhersonom naordinovaný torazín bol červeno zakrúžkovaný a pri ňom bola stručná poznámka: „Zavolať.“

Rossovej preletelo myslou, že bez silných dávok torazínu nič nebude brzdiť Bensonove psychotické myšlienkové pochody, a to by mohlo byť nebezpečné.

„Aha, áno,“ povedala sestra, „už si spomínam. Doktor Morris nám povedal, že máme prijímať pokyny len od neho alebo od vás.“

Toho doktora McPheeho nepoznáme, takže sme mu chceli najprv zavolať a overiť si, či je to správne.“

„Doktor *McPherson*,“ povedala sťažka Rossová, „je šéf NPS.“

Sestra pozrela na podpis a zamračila sa. „Ako sme to mali vedieť? Ten podpis sa nedá rozlúštiť. Pozrite!“ Vrátila Rossovej chorobopis. „Mysleli sme, že to vyzerá ako McPhee, no jediný McPhee v zozname zamestnancov nemocnice je gynekológ, a to nedávalo zmysel. Niekedy sa lekári pomýlia a zapisujú poznámku do nesprávneho chorobopisu, takže sme...“

„Okej,“ prerušila Rossová sestru, „už to nechajme tak, len mu čo najskôr podajte ten torazín, dobre?“

„Hneď to bude, doktorka Rossová,“ povedala sestra. Vrhla na ňu namosúrený pohľad a podišla k vitríne s liekmi. Rossová zamierila po chodbe k izbe číslo sedemstodesať.

Policajt pred Bensonovou izbou mal stoličku naváženú dozadu tak, že sa opierala operadlom o stenu. Čítal *Tajné lásky* s väčším zaujatím, než aké by Rossová uňho predpokladala. Bolo jej jasné, ako k nim prišiel; nudil sa, a tak mu ich niektorá sestra požičala. Pri čítaní fajčil cigaretu a popol oklepával zhruba v smere popolníka, ktorý ležal na dlážke.

Keď sa k nemu priblížila, zdvihol hlavu. „Dobrý večer, doktorka.“

„Dobrý večer.“ Potlačila nutkanie vyhrešiť ho za to, ako trúsi popol po dlážke. Policajti však nepatrili do jej jurisdikcie, a potom, uvedomovala si, že ju podráždili tie sestry. „Všade je pokoj?“ opýtala sa.

„Úplný pokoj.“

Na sedemstodesiatke počula televízor; bola tam talkshow a diváci sa smiali. Ktosi povedal: „A čo ste urobili potom?“ Zaznela ďalšia salva smiechu. Otvorila dvere.

Svetlá v izbe boli zhasnuté. Jediným zdrojom svetla bola obrazovka televízora. Benson očividne zaspal; bol obrátený chrbtom k dverám a celý zakrytý prikrývkou, vrátane hlavy. Vypla televízor a prešla k posteli. Jemne sa mu dotkla nohy.

„Harry,“ povedala potichu. „Harry...“

Zmeravela.

Noha pod prikrývkou bola mäkká a neforemná. Keď ju potlačila silnejšie, čudne sa preliačila. Zažala lampu na nočnom stolíku. Keď izbu zalialo svetlo, odhrnula prikrývku.

Benson bol preč. Namiesto neho ležali v posteli tri plastické vrecia, akými v nemocnici vystieľajú odpadkové koše. Boli nafúknuté a potom pevne zaviazané. Bensonovu hlavu predstavoval poskladaný uterák a jeho ruku ďalší.

„Strážnik,“ zavolala tlmene na policajta pred dverami, „mali by ste sa sem ísť pozrieť, ale rýchlo!“

Policajt vrazil do izby a už-už siahla po revolveri. Ros-sová ukázala na posteľ.

„Ja sa poseriem,“ vyhrkol policajt. „Čo sa to tu stalo?“

„To som sa práve chcela opýtať ja vás.“

Okamžite vošiel do kúpeľne a skontroloval ju; bola prázdna. Pozrel do skrine. „Má tu šaty...“

„Kedy ste sa sem naposledy dívali?“

„...ale topánky sú fuč,“ dokončil policajt, ešte vždy s hlavou v skriní. „Stratili sa.“ Obrátil sa a pozrel na Rossovú s náznakom zúfalstva v pohľade.

„Kedy ste sa naposledy pozerali do tejto izby?“ zopakovala Rossová otázku. Prítom stlačila gombík pri posteli, ktorým sa privolávala sestra v nočnej službe.

„Asi pred dvadsiatimi minútami.“

Rossová podišla k oknu a pozrela von. Bolo otvorené, no izbu od parkoviska delila výška siedmich poschodí. „Na ako dlho ste odišli od tých dverí?“

„Pozrite, doktorka, bolo to len pár minút...“

„Na ako dlho?“

„Nemal som cigarety. V nemocnici nie sú nijaké automaty. Musel som zísť do tej kaviarne na druhej strane ulice. Bol som preč hádam tri minúty. To bolo okolo pol dvanástej. Sestry povedali, že tu na to dozrú.“

„Úžasné,“ povedala Rossová. Pozrela na nočný stolík a zbadala, že na ňom ležia Bensonove holiace potreby i jeho peňaženka a kľúče od auta... Všetko tam nechal.

Do dverí strčila hlavu sestra. „Čo sa robí?“

„Zdá sa, že sa nám stratil pacient,“ povedala Rossová.

„Prosím?“

Rossová ukázala na plastikové vrecia na posteli. Sestra len pomaly pochopila, no potom zbledla.

„Zavolajte doktora Ellisa,“ povedala Rossová, „aj doktora McPhersona a doktora Morrisa. Budú doma; nech vám ich ústredňa spojí. Povedzte, že je to naliehavé. Oznámte im, že Benson zmizol. Potom zavolajte nemocničnú bezpečnostnú službu. Je to jasné?“

„Áno, doktorka,“ povedala sestra a vybehla z miestnosti.

Rossová si sadla na kraj Bensonovej postele a pozrela na policajta.

„Odkiaľ zobral tie vrecia?“ opýtal sa policajt.

To už zistila. „Jedno je zo smerného koša pri posteli,“ povedala, „druhé zo smerného koša pri dverách a tretie zo smerného koša v kúpeľni. Tam zobral aj oba uteráky.“

„Prefíkané,“ povedal policajt. Ukázal na skriňu. „Ale ďaleko sa nedostane. Nechal tu šaty.“

„Zobral si topánky.“

„Človek v nemocničnom župane s obviazanou hlavou sa nemôže dostať ďaleko, aj keď má obuté topánky.“ Pokrútil hlavou. „Bude lepšie, keď to oznámim u nás.“

„Benson nikam netelefonoval?“

„Myslíte dnes večer?“

„Nie, minulý mesiac!“

„Pozrite, doktorka. Nemusím počúvať vaše sarkazmy.“

Vtedy si uvedomila, že je ešte celkom mladý, mohol mať len čosi málo cez dvadsať, a bol riadne vystrašený. „Prepáčte,“ povedala.

„Áno, mala som na mysli dnešný večer.“

„Raz kamsi volal,“ povedal policajt. „Asi o jedenástej.“

„A počúvali ste, čo hovorí?“

„Nie.“ Pokrčil plecami. „Vôbec mi nezišlo na um, že by...“ Hlas mu zamrel. „Ved' viete.“

„Takže niekam volal o jedenástej a o pol dvanástej odišiel.“ Vyšla na chodbu a zahládala sa k boxu sestier. Vždy tam niekto mal službu, takže by musel cestou k výtahu okolo nich prejsť. Ibaže by ho nepustili.

Teda čo iné mohol urobiť? Zahľadela sa na druhý koniec chodby. Celkom na konci bolo schodisko. Mohol zísť dolu po schodoch. Ale sedem poschodí? Na to bol Benson prislabý. A keď by sa dostal do haly na prízemí, budil by vo svojom župane a s obviazanou hlavou pozornosť. Vrátnik v recepcii by ho zastavil.

„Tomu nerozumiem,“ povedal policajt, ktorý za ňou vyšiel na chodbu. „Kam mohol ísť?“

„Je to veľmi bystrý človek,“ povedala Rossová. Bola to skutočnosť, na ktorú mali všetci tendenciu zabúdať. Pre policajtov bol Benson kriminálnikom obvineným z ublíženia na zdraví, jeden z desiatok konfliktných typov, s akými sa dennodenne stretávali. Pre nemocničný personál bol chorým človekom, nešťastným, nebezpečným psychotikom, pohybujúcim sa na samej hranici normality. Všetci zabúdali na to, že Benson je brilantný. Bol vynikajúci programátor a dosiahol úspechy v oblasti, ktorej sa mohli venovať len mimoriadne inteligentní ľudia. Pri vstupných psychologických testoch mu namerali skráteným testom IQ 144. Bol plne schopný naplánovať si odchod, vystriechnuť pri dverách vhodný okamih, vypočítať si, ako policajt vraví ktorejsei sestre, že si len odskočí kúpiť cigarety – a potom už jeho únik bol záležitosťou niekoľkých minút. Ibaže ako unikol?

Bensonovi muselo byť jasné, že sa z nemocnice v župane nedostane. Šaty si nechal v izbe – a pravdepodobne by sa neprešmykol ani v nich. Rozhodne nie krátko pred polnocou. Sestra v recepcii pri vchode do haly by ho bola zastavila. Návštevné hodiny sa skončili pred tromi hodinami.

Čo teda doparoma urobil?

Policajt zamieril k boxu sestier, aby ohlásil svojim nadriadeným zmiznutie stráženého pacienta. Rossová pomaly vykročila za ním a cestou pozerala na dvere. Na izbe číslo sedemstodeväť ležal akýsi pacient s popáleninami; otvorila dvere a nazrela dnu, aby sa uistila, že tam naozaj je. Izba číslo sedemstoosem bola prázdna; popoludní z nej prepustili pacienta po transplantácii obličiek. Aj túto izbu skontrolovala.

Na ďalších dverách bol štítok: SKLAD. Sklad patril k štandardnému vybaveniu chirurgického oddelenia. Boli tam obvazy,

potreby na šitie a nemocničná bielizeň. Otvorila dvere a vošla dnu. Prechádzala popri radoch intravenózných roztokov na policiach, potom popri táčňach s rozličnými nástrojmi. Ďalej nasledovali sterilné masky, zástery, sesterské uniformy, biele nohavice a plášte...

Zastala. Pozerala na modrý župan, ktorý niekto narýchlo vopchal do kúta jednej z políc. Vedľa neho boli úhladne naukladané kôpky bielych nohavíc, košeli a plášťov, aké nosia ošetrovatelia.

Pobrala sa zavolať sestru.

„To je nemožné,“ povedal Ellis, ktorý chodil hore-dolu po boxe sestier. „Absolútne nemožné. Je dva dni – vlastne deň a pol po operácii. Nemohol predsa odísť.“

„Ale odišiel,“ povedala Janet Rossová. „A mohol to urobiť jedine tak, že sa preobliekol do ošetroateľských nohavíc, košele a plášťa. Potom zrejme zišiel po schodoch na šieste poschodie a zviezol sa výťahom do haly. Nik si ho nevšímal; ošetrovatelia prichádzajú a odchádzajú vo dne v noci.“

Ellis prišiel v smokingu a bielej košeli s čipkou. Mal rozviazaný motýlik a fajčil cigaretu. Ešte nikdy ho nevidela fajčiť. „Stále sa mi to nevidí,“ povedal. „Veď bol pod vplyvom silnej dávky torazínu a ...“

„Ten torazín vôbec nedostal,“ prerušila ho Rossová.

„Vôbec nedostal?“

„Čo je to torazín?“ opýtal sa policajt, ktorý si robil poznámky.

„Sestrám sa nevidelo niečo na predpise a nepodali mu ho. Od včerajšej polnoci nedostával nijaké sedatíva ani upokojujúce prostriedky.“

„Kriste,“ povedal Ellis. Prepichol sestry zúrivým pohľadom. Potom sa opýtal: „Ale čo tá jeho hlava? Veď ju mal omotanú obvazom. Nieкто by si to bol všimol.“

Morris, ktorý až dovtedy mlčky sedel v kúte, povedal: „Mal parochňu.“

„Ty žartuješ!“

„Videl som ju,“ povedal Morris.

„Akej farby bola tá parochňa?“ zamiešal sa do ich dialógu policajt.

„Čierna,“ povedal Morris.

„Ach, bože...“ povedal Ellis.

Rossová sa opýtala: „Ako sa vôbec dostal k tej parochni?“

„Priniesla mu ju priateľka. Ešte v ten istý deň, keď ho prijali do nemocnice.“

„Počúvajte,“ povedal Ellis, „ani s parochňou sa nemohol nikam dostať. Nechal tu náprsnú tašku aj s peniazmi. V noci tadeto nechodia nijaké taxíky.“

Pozrela na Ellisa a obdivovala jeho schopnosť vzdorovať realite. Jednoducho nechcel uveriť, že Benson odišiel; tvrdo spochybňoval všetko, čo tomu nasvedčovalo.

„Lenže on niekomu telefonoval,“ povedala Rossová, „asi o jedenástej.“ Pozrela na Morrisa. „Pamätáš sa, kto priniesol tú parochňu?“

„Bolo to pekné dievča,“ odvetil Morris.

„Iste si si zapamätal aj jej meno,“ povedala Rossová s náznakom sarkazmu.

„Angela Blacková,“ odvetil Morris pohotovo.

„Skús ju nájsť v telefónnom zozname,“ navrhla Rossová. Morris otvoril zoznam. Zacengal telefón a Ellis zdvihol slúchadlo. Chvíľu počúval a potom ho bez slova podal Rossovej.

„Áno?“ ozvala sa Rossová.

„Urobil som tú extrapoláciu,“ zaznel Gerhardov hlas. „Práve to vyšlo z počítača. Mali ste pravdu. Benson sa dostal do učiaceho cyklu. Okamihy stimulácie presne zodpovedajú projektovanej krivke.“

„To je úžasné,“ povedala Rossová. Prítom pozrela na Ellisa, Morrisa a policajta. Všetci na nej s očakávaním viseli pohľadmi.

„Je to presne tak, ako si vravela,“ pokračoval Gerhard. „Bensonovi sa tie šoky očividne zapáčili. Vyvoláva si záchvaty čoraz častejšie. Krivka začína strmo stúpať hore.“

„A kedy nastane kríza?“

„Nepotrvá to už dlho,“ odvetil Gerhard. „Za predpokladu, že nepreruší cyklus – a o tom, že by to urobil, dosť pochybujem – krátko po šiestej ráno dospeje takmer k neprerušenej stimulácii.“

„Extrapolácia potvrdzuje tento časový údaj?“ opýtala sa a zamračene pozrela na hodinky. Bolo už pol jednej.

„Správne,“ potvrdil Gerhard. „Podľa nej sa začne neprerušená stimulácia o šesť nula štyri dnes ráno.“

„Ďakujem,“ povedala Rossová a položila slúchadlo. Pozrela na ostatných. „Benson sa dostal so svojím počítačom do učiacej fázy. Podľa počítačovej extrapolácie dôjde ku kríze dnes ráno o šiestej.“

„Kristepane,“ povedal Ellis a pozrel na nástenné hodiny. „O necelých šesť hodín.“

Na druhej strane izby Morris už dávnejšie odložil telefónny zoznam a zavolať na informácie. „Tak skúste západné Los Angeles,“ hovoril práve do slúchadla. „A čo zoznam nových účastníkov?“

Policajt si prestal robiť poznámky a zatváril sa zmätene. „O šiestej ráno sa má niečo stať?“

„Obávame sa, že áno,“ povedala Rossová.

Ellis si potiahol z cigarety. „Dva roky nič,“ povedal, „a znova fajčím.“ Opatrne zadusil ohorok. „McPherson to už vie?“

„Volali mu.“

„Skúste pozrieť aj neverejné čísla,“ hovoril Morris do telefónu. „Tu je doktor Morris z Univerzitetnej nemocnice. Ide o naliehavý prípad. Musíme nájsť tú Angelu Blackovú. Keby ste...“

Zlostne tresol slúchadlom. „Ježibaba,“ zavrčal.

„Nemal si šťastie?“

Pokrútil hlavou.

„Ani len nevieme, či Benson volal jej,“ povedal Ellis. „Mohol pokojne zavolať niekomu inému.“

„Nech už zavolať komukoľvek, ten človek sa môže o pár hodín dostať do pekne nepríjemnej situácie,“ povedala Rossová. Otvorila Bensonov chorobopis. „Zdá sa, že dnes budeme mať rušnú noc. Mali by sme začať niečo robiť.“

Dial'nica bola preplnená. Dial'nica bývala vždy preplnená, aj v piatok o jednej nad ránom. Pozerala pred seba na rad červených koncových svetiel, ktorý sa ako zlostný had ťahal celé kilometre. Toľko ľudí. Kam sa všetci hrabú uprostred noci?

Janet Rossová zvyčajne jazdila po dial'niciach rada. Boli časy, keď jazdievala v noci domov z nemocnice a okolo jej auta sa mihali

veľké zelené tabule i zložitá spleť nadjazdov a podjazdov. Bývala rozjarená rýchlosťou dodávajúcou anonymitu, cítila sa úžasne uvoľnená a slobodná. Vyrástla v Kalifornii a ako dieťa zažila, keď otvorili prvé diaľnice. Ich sieť odvtedy rástla spolu s ňou a vôbec ju nepociťovala ako hrozbu či niečo zlé. Stali sa pre ňu súčasťou krajiny. Jazda po diaľnici bola rýchla a zábavná.

Auto bolo dôležité pre Los Angeles, mesto väčšmi závislé od technológie ako hociktoré iné mesto na svete. Los Angeles by bez áut nemohlo existovať, tak ako by nemohlo existovať bez vody, privádzanej potrubiami zo vzdialenosti stoviek kilometrov, a bez istých špecifických stavebných techník. Takáto bola holá skutočnosť a platilo to už od začiatku storočia.

No v posledných rokoch začínala Rossová registrovať jemné psychologické efekty života tráveného takmer permanentne na štyroch kolesách. Los Angeles nemalo nijaké kaviarničky so stolmi na chodníku, lebo po chodníkoch nik nechodil; miesto pri takom stolíku, odkiaľ ste mohli pozorovať okoloidúcich, sa presťahovalo do auta. Dočasná idylka vznikala pri každom naskočení červenej na semafore, keď ľudia v autách zastavovali a chvíľu mohli pozeráť jeden na druhého, kým sa znova nepohli. Ale na živote v kukle z prifarbeného skla a nehrdzavejúcej ocele bolo čosi nehumánne, i keď bola klimatizovaná, s koberčekom, stereoprehrávačom, prípojkou elektrického prúdu a poskytovala dokonalú ochranu. Zamedzovala však naplneniu hlbokej ľudskej potreby pospolitosti, zhromažďovania sa, potreby vidieť a byť videný.

Miestni psychiatri sa stretávali s endemickým syndrómom depersonalizácie. Los Angeles bolo mesto nedávnych prisťahovalcov, a preto navzájom cudzích ľudí, a existovalo len málo inštitúcií, ktoré ich spájali. Do kostola prakticky nik nechodil a ani pracovné kolektívy nefungovali uspokojivo. Ľudia sa stávali osamelými; sťažovali sa na pocit odrezanosti, nedostatok priateľov, stratu kontaktov s rodinou a bývalým domovom. Často páchali samovraždy – a aj na samovraždu im bežne slúžilo auto. Polícia takéto prípady eufemisticky nazývala „tragickými dopravnými nehodami s jediným účastníkom“. Vybrali ste si betónový nosník nadjazdu a narazili ste doň v stotridsať či štyridsaťkilometrovej

rýchlosti, s plynovým pedálom zošliapnutým až na doraz. Niekedy trvalo celé hodiny, kým z takto vzniknutého vraku dostali von telo obeť...

Udržiavajúc stabilnú rýchlosť stopäť kilometrov za hodinu, presunula sa cez päť jazdných pruhov, pri Sunset Boulevarde zišla z diaľnice a zamierila k Hollywood Hills. Túto oblasť tamojší usadlíci volajú Teplianske Alpy, lebo tam žije mnoho homosexuálov. Zdá sa, že Los Angeles priťahuje ľudí, ktorí majú problémy. Mesto im poskytuje nezvyčajnú voľnosť; pravda, za cenu nedostatočnej podpory.

Zručne vyberajúc zákruty, rýchlo sa blížila k Laurel Canyon; pneumatiky pišťali, reflektory osvetľovali serpentíny ponorené do tmy. Premávka v tých miestach bola našťastie riedka; predpokladala, že o niekoľko minút sa dostane k Bensonovmu domu.

Teoreticky bol problém, pred ktorým stála ona i zvyšok osadenstva NPS, jednoduchý. Potrebovali Bensona dostať pred šiestou na oddelenie, aby mu mohli odpojiť implantovaný počítač a zastaviť progresívnu sériu stimulácií. Potom mu dajú sedatíva, niekoľko dní počkajú, a poprepájajú elektródy. Na prvý pokus očividne nevybrali tie najvhodnejšie. Bolo to riziko, s ktorým dopredu rátali. Také riziko bolo prijateľné, lebo predpokladali, že budú mať možnosť prípadnú chybu vykorigovať. Ibaže tá možnosť tu zrazu nebola.

Musia ho dostať nazad. Bol to jednoduchý problém s pomerne jednoduchým riešením – stačilo prejsť všetky Bensonove obľúbené miesta. Prečítali si jeho chorobopis a rozišli sa. Rossová zamierila do jeho domu v Laurel Canyone. Ellis šiel do striptízového baru Jackrabbit Club, kam Benson často chodieval. Morris si vybral firmu Autotronics, Inc., v Santa Monice, kde bol Benson zamestnaný; Morris zatelefonoval prezidentovi firmy, ktorý mal prísť do firemnej budovy a otvoriť mu ju.

O hodinu sa zídu na oddelení, porovnajú si poznámky a poradia sa o ďalšom postupe. Bol to jednoduchý plán, ibaže neverila v jeho úspech. No nič iné sa robiť nedalo.

Zaparkovala pred Bensonovým domom a podišla po bridlicou vyloženom chodníku ku vchodovým dverám. Boli poodchýlené a

znútra sa ozýval smiech a chichot. Zaklopala a otvorila dvere.

„Haló?“

Zdalo sa, že ju nikto nepočuje. Chichot doliehal skadiaľsi z úzadia domu. Vošla do predsieni. Nikdy Bensonov dom nevidela, a bola zvedavá, aký je.

Rozhliadla sa okolo seba a pomyslela si, že sa to dalo čakať.

Zvonku vyzeral jeho dom ako bežný bungalov, rovnako nevýrazný ako sám Benson. Ale vnútri sa podobal na salón v štýle Ľudovíta XVI. – elegantné starožitné kresielka a pohovky, otapetované steny, parkety.

„Je niekto doma?“ zavolala. Jej hlas zarezonoval v tichu. Nijaká odpoveď neprichádzala, no smiech neprestával. Pobrala sa za tým zvukom hlbšie do domu. Vošla do kuchyne – starý plynový sporák bez rúry, nijaká umývačka riadu, mixér či opekač na hrianky. Nemá tu žiadne spotrebiče, pomyslela si. Benson si vybudoval svet bez moderných elektrických spotrebičov. Z kuchynského okna bol výhľad na zadný dvor. Bol tam kúsok trávnik a bazén; tie boli celkom obyčajné a moderné. Znova Bensonov obyčajný výzor. Dvor sa kúpal v zelenej žiare, lebo bazén pod hladinou osvetľovali reflektory. Boli v ňom dve dievčatá, striekali na seba a smiali sa. Vyšla na dvor. Dievčatá nevníмали jej prítomnosť. Ďalej sa pľačkali a spokojne vykrikovali; vzápätí sa začali hravo klbčiť. Rossová pristúpila ku kraju bazéna a ozvala sa: „Je niekto doma?“

Až vtedy ju zbadali. Oddelili sa od seba. „Hľadáte Harryho?“ opýtala sa jedna z nich.

„Áno.“ I „Ste od polície?“

„Som lekárka.“

Jedno z dievčat sa hybko vyšvihlo z bazéna a začalo sa utierať. Malo na sebe miniatúrne červené bikiny. „Museli ste sa tesne minúť,“ povedalo. „Ale kládol nám na srdce, že o ňom nemáme hovoriť policajtom.“ Dievča sa oprelo nohou o stoličku a začalo si ju utierať. Rossová si uvedomila, že to bolo vykalkulované zvodné gesto, adresované jej.

„Kedy odišiel?“

„Pred piatimi minútami.“

„A ako dlho ste tu?“

„Asi týždeň,“ ozvalo sa dievča v bazéne. „Harry nás sem pozval. Povedal, že sme mu sympatické.“

Druhé dievča si prehodilo uterák cez plecia a povedalo:

„Zoznámili sme sa v Jackrabbit Clube. Chodievala ta dosť často.“

Rossová prikývla.

„Je s ním kopa zábavy,“ pokračovalo dievča. „Často sa nasmejeme do popuku. Viete, v čom prišiel dnes?“

„V čom?“

„V ošetrovateľskej uniforme. Bol celý biely.“ Pokrútila hlavou. „Je za všetky prachy.“

„Rozprávali ste sa s ním?“

„Pravdaže.“

„A čo vravel?“

Dievča s červenými bikinami zamierilo k domu. Rossová vykročila za ním. „Vravel, že to nemáme prezradiť policajtom. Že sa perfektne zabáva.“

„A prečo sem chodil?“

„Potreboval si zobrať nejaké veci.“

„Aké veci?“

„Nejaké veci z pracovne.“

„Kde má pracovňu?“

„Ukážem vám ju.“

Viedla ju obývačkou hlbšie do domu. Mokkými nohami robila na parketách vlhké stupaje. „Neni to tu bohové? Harry je fakt blázon. Už ste ho počuli kecať o všelijakých veciach?“

„Áno.“

„Tak viete, čo mám na mysli. Naozaj mu šibe.“ Urobila široké gesto. „A všetka táto starina. Prečo ho vlastne chcete nájsť?“

„Je chorý,“ povedala Rossová.

„Myslela som si to,“ odvetilo dievča, „keď som videla tie obvazy. Čo sa mu stalo, mal nehodu?“

„Operovali ho.“

„Fakt, nekecáte? V nemocnici?“

„Áno.“

„To ma podržte.“

Prešli obývačkou a chodbou k spálňam. Dievča zabočilo doprava

a vošlo do jednej z izieb. Bola to pracovňa. Stál tam starožitný stôl, starožitné lampy, čalúnená pohovka. „Prišiel sem a čosi si odtiaľto bral.“

„Nevideli ste, čo?“

„Veľmi sme si ho nevšíмали. Ale počkajte, mal akési veľké zvitky papiera. Naozaj veľké,“ naznačila mu ich rozmer rukami. „Vyzeralo to ako nejaké plány alebo čo „

„Plány?“

„No, viete, také sieťotlačové kópie, boli to asi fakt riadne plachty.“ Pokrčila plecami.

„A bral si odtiaľto ešte niečo iné?“

„Áno, takú menšiu kovovú skrinku.“

„Akú skrinku?“ Rossová si predstavila hliníkovú škatuľku na sendviče alebo malý kufrík.

„Vyzeralo to jak debnička s náradím. Na chvíľu to otvoril a zbadala som tam skrutkovače a také veci.“

„A nezbadali ste tam niečo zvláštne?“

Dievča stíchlo. Potom si zahryzlo do pery. „No, nevidela som to celkom presne, ale...“

„Áno?“

„Zazdalo sa mi, že tam má pištoľ.“

„Nepovedal vám, kam ide?“

„Nie.“

„Ani len niečo nenaznačil?“

„Nie.“

„A nevraavel, kedy sa vráti?“

„To bolo práve to smiešne,“ odvetilo dievča. „Pobozkal ma aj Suzie, povedal 'dobré sa bavte' a vraj aby sme to nehovorili policajtom. A ešte dodal, že sa možno už neuvidíme.“

Pokrútila hlavou. „Bolo to smiešne. Ale veď viete, aký je Harry.“

„Áno,“ odvetila Rossová, „viem, aký je Harry.“ Pozrela na hodinky. Bolo 1:47. Zostávali už len štyri hodiny.

Prvé, čo si Ellis všimol, bol ten zápach. Teplý, vlhký, zatuchnutý – temný zvierací zápach. Znechutene pokrčil nos. Ako

môže Benson vydržať na takomto mieste?

Pozeral, ako svetelný kruh bodového reflektora pláva tmou a pristavuje sa na dvojici dlhých štíhlych stehien. Obecenstvo s očakávaním zašumelo. Ellisovi to pripomínalo časy, keď slúžil vo vojnovom námorníctve v Baltimore. Vtedy bol posledný raz na takomto mieste, horúcom a lepkavom od fantázií a frustrácií. To bolo pred mnohými rokmi. Šokovalo ho, ako rýchlo ubehol ten čas.

„Áno, dámy a páni, neuveriteľná, rozkošná Cynthia Sincereová. Prosím potlesk pre krásnu Cynthiu!“

Svetelný kruh sa rozšíril a zjavilo sa v ňom dievča s pomerne nepeknou tvárou, ale zato ukázkovo stavaným telom. Orchester začal hrať. Keď jej svetlo zalialo oči, zažmurkala a trocha neohrabane sa pribrala tancovať. Vôbec si nevšímala hudbu, ale zdalo sa, že to nikomu neprekáža. Ellis sa rozhlíadal po prítomných. Bolo tam veľa mužov – a aj veľa na krátko ostrihaných žien s tvrdými tvármi.

„Harry Benson?“ zopakoval manažér klubu, ktorý stál pri ňom. „Áno, ten sem chodieval často.“

„Nebol tu aj niekedy v poslednom čase?“

„O tom, že by tu bol, nič neviem,“ odvetil manažér a trochu si odkašlal. Ellis mu v dychu zacítil alkohol. „Ale poviem vám,“ pokračoval klubový manažér, „že by som bol radšej, keby sem nechodil. Viete, pripadá mi tak trochu ako blázon. A vždy obťažuje dievčatá. Viete, ako ťažko ich tu udržím? Je to o hubu, to vám poviem.“

Ellis prikývol a ďalej si prezeral obecenstvo. Benson sa pravdepodobne preobliekol; istotne už nechodí v bielom. Kízał pohľadom po zátylkoch, sledoval miesta, kde sa končili vlasy a začínal sa golier, či niekde nezbadá presvitať biely obvaz. Ale nijaký nevidel.

„Takže v poslednom čase ste ho nevideli?“

„Nie,“ odvetil manažér a pokrútil hlavou. „Už aspoň týždeň.“ Okolo prešla servírka v bikinách z bielej králičej kožušiny. „Sal, nevidela si v poslednom čase Harryho?“

„Obyčajne tu býva,“ odvetila neurčito a pohla sa ďalej s táčnou plnou pohárov.

„Bol by som rád, keby tu večne netrčal a neobťažoval dievčatá,“

povedal manažér a znova si odkašlal.

Ellis sa pohol ďalej do klubu. Lúč bodového reflektora prerážal zafajčený vzduch nad jeho hlavou a sledoval pohyby dievčaťa na pódiu. Zdalo sa, že má problémy s rozopnutím podprsenky. Mechanicky šúchala nohami po dlážke, akoby tancovala two-step, ruky mala za chrbtom a prázdny pohľad upierala kamsi do neurčita nad obecenstvo. Ellis v tej chvíli pochopil, prečo Benson pokladal striptérky za automaty. Boli to mechanické bábiky, o tom sa nedalo pochybovať. A boli aj umelé – keď podprsenka konečne skĺzla dolu, zbadal pod každým prsníkom jazvičku v tvare U, ktorou jej doň vložili plastickú vypchávkú.

Jaglon by to zbožňoval, pomyslel si. Potvrdzuje to jeho teóriu o sexe so strojmi. Jaglon pracoval vo vývoji a zaoberal sa myšlienkou splynutia umelej inteligencie s ľudskou inteligenciou. Tvrdil, že kým na jednej strane kozmetická chirurgia a implantované zariadenia približujú človeka k mechanizmu, na druhej strane vývoj v robotike robí stroje čoraz ľudskejšími. Je len otázka času, kedy sa ľudia začnú sexuálne stykať s humanoidnými robotmi.

Možno sa to už odohráva, pomyslel si Ellis pri pohľade na striptérku. Znova preletel pohľadom po prítomných mužoch a uistil sa ešte raz, že Benson medzi nimi nie je. Potom skontroloval telefónnu búdku v úzadí a pánske WC.

Pánske WC bola malá miestnosť, páchnuca zvratkami. Znova zmraštil tvár v znechutenej grimase a zahľadel sa na svoj odraz v puknutom zrkadle nad umývadlom. Nech už bol Jackrabbit Club akýkoľvek podnik, jedno bolo isté: človek sa tam musel pripraviť na nepríjemné čuchové vnemy. Ktovie, pomyslel si, či na tom Bensonovi záleží.

Vrátil sa do klubu a zamieril k dverám. „Našli ste ho?“ opýtal sa manažér.

Ellis pokrútil hlavou a odišiel. Vonku sa nadýchol chladného nočného vzduchu a nasadol do auta. Myšlienka na zápach mu nedala pokoja. Bol to problém, s ktorým sa už stretol v inej oblasti, no nikdy v tejto veci nedospel k uspokojivému záveru. Operácia, ktorú vykonal na Bensonovi, bola zameraná na špecifickú oblasť mozgu, na limbický systém. Z hľadiska evolúcie to bola veľmi stará súčasť

mozgu. Pôvodne mala na starosti kontrolu čuchových vnemov. Dokonca sa kedysi nazývala *rhinocephalon* – čuchový mozog.

Rhinocephalon sa vyvinul pred stopaťdesiatimi miliónmi rokov, keď našu planétu ovládali plazy. Koordinoval najprimitívnejšie zložky správania – hnev a strach, sexuálny pud a pocit hladu, útek a agresiu. Plazy ako krokodíly museli vystačiť s týmito pudmi. Na druhej strane človek mal ešte mozgovú kôru.

Pravda, mozgová kôra vznikla oveľa neskôr. Jej vývoj sa začal len pred dvoma miliónmi rokov; v dnešnej podobe existuje ľudská mozgová kôra len sto miliónov rokov. Na evolučnej stupnici to je zanedbateľný čas. Kôra obalila limbický mozog, ktorý sa nezmenil, pochovaný hlboko pod týmito novým tkanivom. Mozgová kôra, ktorej vďačíme za to, že cítime lásku, zaoberáme sa etikou správania a píšeme poéziu, musela uzavrieť neisté prímerie s krokodílím mozgom vo svojich útrobach. Niekedy, ako napríklad v Bensonovom prípade, sa toto krehké prímerie narušilo a krokodílí mozog sa čas od času ujímal vlády.

Akú spojitosť má s týmito všetkým zápach? Ellis si tým nebol istý. Prirodzene, záchvaty sa často začínali pocitom čudných zápachov. Ale nebolo tu ešte čosi viac, nejaká ďalšia skrytá súvislosť?

Nevedel a počas jazdy uvažoval, že na tom ani veľmi nezáleží. Jediným problémom bolo nájsť Bensa skôr, než v ňom znova nadobudne prevahu jeho krokodílí mozog. Ellis to už raz zažil na NPS. Pozeral sa vtedy cez polopriepustné sklo. Benson bol celkom normálny – a z ničoho nič prudko udrel päťou do steny, schytil stoličku a rozbil ju o stenu. Záchvat sa začal bez najmenšieho varovania a prejavil sa naprostou, totálnou, slepou zúrivosťou.

O šiestej, pomyslel si Ellis. Veľa času nezostáva.

Čo sa robí, nastala nejaká kríza?“ opýtal sa Farley, keď odmykal vchod do budovy firmy Autotronics. „Dalo by sa to tak nazvať,“ pripustil Morris, ktorý stál pred dverami a drvila ho zima. Bola studená noc a trčal tam už hodinu. Čakal na Farleyho.

Farley bol vysoký štíhly chlapík s ležérnymi spôsobmi. Alebo bol

iba ospalý. Zdalo sa, že mu trvalo celú večnosť, kým odomkol dvere a pustil Morrisa dnu. Zažal svetlá v dosť všedne pôsobiacej hale s recepcným pultom a potom spolu vykročili do zadnej časti budovy.

V tejto časti bola jediná veľká miestnosť, ktorá pripomínala jaskyňu. Boli tam roztrúsené stoly a niekoľko veľkých, lesklých prístrojov. Morris sa mierne zamračil.

„Viem, čo si myslíte,“ povedal Farley. „Myslíte si, že tu máme dobrý bordel.“

„Nie, len som...“

„Nuž, máme. Ale dosahujeme solídne výsledky, to vám môžem povedať.“ Ukázal na druhú stranu miestnosti. „Tam je Harryho stôl, vedľa Bašta.“

„Bašta?“

Farley ukázal na veľkú pavúkovitú kovovú konštrukciu pri opačnej stene. „BAST je skratka pre 'beznádejne automatického stolného tenistu'.“ Usmial sa. „Nie je celkom taký,“ doložil. „Ale radi si občas zažartujeme.“

Morris sa priblížil k stroju, obišiel ho a pozorne si ho prezrel. „Naozaj hrá stolný tenis?“

„Nie najlepšie,“ pripustil Farley. „Ale zdokonaľujeme ho. Dostali sme grant od ministerstva obrany a podmienkou bolo vyvinúť robota schopného hrať stolný tenis. Viem, čo si myslíte. Že to nie je ktovieako dôležitý projekt.“

Morris pokrčil plecami. Nemal rád, keď niekto stále hádal, čo si myslí.

Farley sa usmial. „Bohvie na čo im to bude,“ povedal. „Prirodzene, taká schopnosť by nebola na zahodenie. Predstavte si počítač, ktorý by vedel rozoznať malý guľovitý predmet rýchlo sa pohybujúci v trojrozmernom priestore, kontaktovať ho a podľa istých pravidiel zmeniť jeho dráhu letu. Musel by dopadnúť do istej vymedzenej plochy a tak ďalej. Pochybujem,“ dodal, „že by ho používali na pingpongové turnaje.“

Podišiel k stene a otvoril chladničku, na ktorej bol nalepený veľký oranžový štítok s nápisom RADIÁCIA a pod tým, menším písmom, NEPOVOLANÝM VSTUP ZAKÁZANÝ. Vybral z nej dva tégly. „Dáte si kávu?“

Morris civel na tie nápisy.

„To len aby sme odradili sekretárky,“ povedal Farley a znova sa zasmial. Jeho žoviálne spôsoby Morrisa rozčuľovali. Pozeral, ako Farley rozpúšťa vo vode instantnú kávu.

Morris podišiel k Bensonovmu stolu a začal kontrolovať zásuvky.

„Čo sa vlastne porobilo s Harveym?“

„Ako to myslíte?“ opýtal sa Morris. Najvyššia zásuvka bola plná kancelárskych potrieb – papiera, ceruziek, pravítok, lístočkov s poznámkami a výpočtami. V druhej mal uložené fascikle, ktoré obsahovali prevažne listy.

„No... bol predsa v nemocnici, nie?“

„Áno. Operovali ho a potom ušiel z nemocnice. Usilujeme sa ho nájsť.“

„Rozhodne bol v poslednom čase čudný,“ povedal Farley.

„Mhm,“ zamrmlal Morris a prehŕňal sa vo fascikloch. Skoro samé úradné listy, len tu a tam vyplnené žiadanky na výdaj materiálu.

„Pamätám sa, keď sa to začalo,“ hovoril Farley. „Bolo to v týždni Prelomu.“

Morris zdvihol pohľad od listov. „V týždni čoho?“

„Týždni Prelomu,“ zopakoval Farley. „Akú pijete kávu?“

„Čiernu.“

Farley mu podal téglík a do svojho prisypal práškovú smotanu. „Týždeň Prelomu,“ vysvetľoval, „bol jeden júlový týždeň v roku tisícdeväťstošesťdesiatdeväť. Asi ste o ňom nikdy nepočuli.“

Morris pokrútil hlavou.

„Nieje to oficiálny názov,“ pokračoval Farley, „ale všetci sme ho tak volali. Viete, všetci v našej branži vedeli, k čomu sa schyľuje.“

„A k čomu sa schyľovalo?“

„K Prelomu. Počítačoví vedci na celom svete vedeli, že sa blíži, a očakávali ho. Stalo sa to v júli tisícdeväťstošesťdesiatdeväť. Pamäťová kapacita všetkých počítačov na svete presiahla pamäťovú kapacitu všetkých ľudských mozgov. Počítače mohli prijať a uskladniť viac informácií ako tri a pol miliardy ľudských mozgov, ktoré existujú na zemi.

„A to bol Prelom?“

„To si píšte,“ povedal Farley.

Morris si uchlipol z kávy. Popálil si jazyk, no trochu ho prebrala. „To hovoríte ako vtip?“

„Dočerta, nie,“ ohradil sa Farley. „Je to pravda. Prelom nastal v roku tisícdeväťstošesťdesiatdeväť a odvtedy sa počítače pomaly ale isto dostávajú pred nás. Do roku tisícdeväťstosedemdesiatpäť očakávame, že ich celková pamäťová kapacita päťdesiatnásobne prevýši celkovú pamäťovú kapacitu ľudstva.“ Odmlčal sa. „Harryho to hrozne zobralo.“

„To si viem predstaviť,“ povedal Morris.

„A vtedy sa to všetko začalo. Zrazu bol veľmi čudný, tajnostkársky.“

Morris sa rozhliadol po miestnosti. Všade videl veľké skrine s počítačmi a ich periférnymi jednotkami. Bol to čudný pocit. Prvý raz sa ocitol v miestnosti plnej výpočtovej techniky. Uvedomil si, že Bensona zle odhadol. Predpokladal, že sa bude do značnej miery správať ako bežný človek – pravda, človek, ktorý pracoval na takomto mieste, nemohol byť ako každý iný. Takáto skúsenosť musela človeka zmeniť. Spomínal si, ako Rossová raz nazvala predstavu o tom, že všetci ľudia sú v podstate rovnakí, liberálnym mýtom. Kopa ľudí nie je rovnaká; odlišuje sa od ostatných.

Aj Farley sa odlišuje, pomyslel si. Za iných okolností by ho pokladal za žoviálneho klauna. Ale bol aj čertovsky bystrý. Odkiaľ sa v ňom berie ten široký úškrn pajáca?

„Viete, ako rýchlo napreduje pokrok v tejto oblasti?“ pokračoval Farley. „Je to až neuveriteľné. V priebehu niekoľkých rokov sme sa dostali od milisekúnd k nanosekundám. Keď roku tisícdeväťstopäťdesiatdva postavili počítač ILIAC I, stihol vykonať jedenásťtisíc inštrukcií za sekundu. Dost' dobrá rýchlosť, nie? Nuž, teraz je pred dokončením ILIAC IV Ten zvládne dvesto *miliónov* inštrukcií za sekundu. Je to štvrtá generácia. Prirodzene, nemohli by ho skonštruovať bez pomoci iných počítačov. Na návrhu obvodov ILIACa pracovali dva ďalšie počítače celé dva roky.“

Morris sa napil kávy. Azda to spôsobila jeho únava, alebo to strašidelné prostredie naplnené počítačmi, ale začínal cítiť čosi podobné ako Benson. Počítače už konštruujú ďalšie počítače – čo ak

sa naozaj ujmú vlády na svete? Ako by to nazvala Rossová, prenesenou delúziou?

„Našli ste v jeho stole niečo zaujímavé?“

„Nie,“ odvetil Morris. Sadol si na stoličku pri Bensonovom stole a rozhliadol sa po miestnosti. Usiloval sa konať ako Benson, rozmýšľať ako Benson, *stať sa* Bensonom.

„Ako trávil voľný čas?“

„Neviem,“ odvetil Farley a sadol si na stoličku pri inom stole. „Začal sa izolovať, v posledných mesiacoch bol dosť utiahnutý. Počul som, že sa dostal do konfliktov so zákonom. A že mal ísť do nemocnice; o tom som vedel. Nemal ten váš špitál ktovieako v láske.“

„A prečo?“ opýtal sa Morris nezaujato. Neprekvapilo ho, že Benson má nepriateľský vzťah k nemocnici.

Farley neodpovedal. Namiesto toho zašiel k nástenke, kde boli popripichované výstrižky a fotografie. Zobral z nej zažltnutý novinový výstrižok a podal ho Morrisovi.

Bol to výstrižok z losangeleských *Times* zo 17. júla 1969. Titulok hlásal: UNIVERZITNÁ NEMOCNICA DOSTALA NOVÝ POČÍTAČ. V článku sa spomínalo, že v suteréne nemocnice nainštalovali počítač IBM Systém 360 a budú ho používať na výskum, asistenciu pri operáciách a ďalších činnostiach.

„Všimli ste si ten dátum?“ povedal Farley. „Bol to týždeň Prelomu.“

Morris sa zahľadel na výstrižok a zamračil sa.

Pokúšam sa nájsť správny prístup, doktorka Rossová.“
„Rozumiem, Harry.“

„Myslím, že pri debate o týchto veciach je dôležité zostať logický a racionálny, čo povieť?“ „Aj ja si to myslím.“

Sedela a pozerala na magnetofón, na ktorom sa krútili cievky. Oproti nej sedel Ellis. Mal zavreté oči a medzi prstami držal zapálenú cigaretu. Morris pri počúvaní popíjal ďalšiu šálku kávy. Rossová zapisovala na papier všetko, čo zatiaľ zistili, a pritom sa pokúšali rozhodnúť o ďalšom postupe.

Páska sa ďalej nakrúcala na cievku.

„Veci klasifikujem podľa toho, čo nazývam negatívnymi trendmi,“ pokračoval Benson. „Existujú štyri dôležité negatívne trendy, ktorým treba vzdorovať. Chcete počuť, ktoré sú to?“

„Áno, prirodzene.“

„Naozaj?“

„Naozaj.“

„Nuž, tak trend číslo jeden je univerzálnosť počítačov. Počítač je stroj, ale nepodobá sa na nijaký iný stroj v ľudskej histórii. Ostatné stroje – ako autá, chladničky alebo umývačky riadu – majú jasné určenie. Očakávame od nich, že budú plniť špecifické funkcie. Ale počítače také nie sú. Môžu robiť všeličo.“

„Počítače iste...“

„Prosím, nechajte ma dohovoriť. Trendom číslo dva je autonómia počítačov. Za starých čias počítače neboli autonómne. Podobali sa na kalkulačky; museli ste stále byť pri nich a stláčať nejaké gombíky, aby fungovali. Boli ako autá: ani tie nemôžu jazdiť bez vodiča. No teraz sa všetko zmenilo. Počítače nadobúdajú autonómiu. Dá sa do nich vložiť množstvo inštrukcií, týkajúcich sa ich ďalšej činnosti – a potom odísť a nechať ich, nech sa o všetko postarajú.“

„Harry, ja...“

„Prosím, neprerušujte ma. Toto je veľmi vážne. Trendom číslo tri je miniaturizácia. Iste ste o tom všetkom už počuli. Počítač, ktorý v roku tisícdeväťstopäťdesiat zaplňal celú miestnosť, má teraz veľkosť ako kartón cigariet. A čoskoro bude ešte menší.“

Nasledovala krátka prestávka.

„Trend číslo štyri je...“ začal Benson a Rossova zastavila pásku. Pozrela na Ellisa a Morrisa. „Takto sa nikam nedostaneme,“ povedala.

Neodpovedali, iba pozerali pred seba a na tvári mali prázdny unavený výraz. Pozrela na svoj zoznam.

Benson doma o 12:30. Zobral plány, pištoľ a puzdro s náradím.

Benson sa v poslednom čase neukázal v Jackrabbit Clube.

Bensona vykoľajila inštalácia počítača v Univerzitetnej nemocnici v júli 1969.

„Máš nejaký nápad?“ opýtal sa Ellis.

„Nie,“ odvetila Rossová. „Ale myslím, že niekto z nás by sa mal pohovárať s McPhersonom.“ Pozrela na Ellisa, ktorý nerozhodne prikývol. Morris mierne pokrčil plecami. „Dobre,“ povedala. „Urobím to sama.“

Bolo pol piatej ráno.

„Fakt je,“ hovorila Rossová, „že sme vyčerpali všetky možnosti. Čas nám čoskoro vyprší.“

McPherson na ňu pozeral ponad stôl. Oči mal temné a unavené. „Čo mám podľa vás urobiť?“ opýtal sa.

„Oznámiť všetko polícii.“

„Polícia už o Bensonovom úteku vie. Hneď na začiatku im zatelefonoval jeden z vašich ľudí. Šieste poschodie je plné policajtov.“

„Polícia ale nevie o tej operácii.“

„Bože, veď ho sem deň predtým priviedli policajti! Prirodzene, že o nej vedia.“

„Ale neuvedomujú si, o čo pri nej išlo.“

„Nezaujímal sa o ňu.“

„A nevedia o počítačovej extrapolácii. O tom, že krátko po šiestej má nastať kríza.“

„No a?“ odvetil pokojne.

Pomaly sa jej zmocňovala zlosť. Bol taký čertovsky tvrdohlavý. Veľmi dobre vedel, kam Janet mieri.

„Myslím, že by sa k celému problému postavili inak, keby vedeli, že Benson ráno o šiestej dostane záchvat.“

„Asi máte pravdu,“ povedal McPherson. Ťažkopádne sa pohol na stoličke. „Asi by o ňom prestali uvažovať ako o človeku obvinenom z ublíženia na zdraví a začali ho pokladať za vraždiaceho maniaka s akýmisi drôtikmi v mozgu.“ Vzdychol. „Momentálne im ide o to zadržať ho. Ak im povieme viac, budú ho chcieť zabiť.“

„Ale Benson môže ohroziť životy nevinných ľudí. Ak tá extrapolácia...“

„Tá extrapolácia,“ prerušil ju McPherson, „je iba odhad. Presnosť odhadu vždy závisí od kvality vstupných dát, a v tomto prípade môžeme vychádzať len z troch zaznamenaných časov stimulácií. Tromi bodmi na grafe môžeme viesť veľa kriviek. Dá sa z nich

urobiť množstvo rôznych projekcií. Nemáme nijaký dôkaz, že sa o šiestej zloží. Možno k tomu vôbec nedôjde.“

Rozhliadla sa po miestnosti a zbadala diagramy na stenách. McPherson vo svojej pracovni spriadal budúcnosť NPS a záznamy svojich vízií zachytával na tých diagramoch formou komplikovaných farebných grafov. Vedela, čo tie grafy preňho znamenajú; vedela aj to, čo preňho znamená Benson. No napriek tomu bol jeho postoj nerozumný a nezodpovedný.

Ale ako mu to má povedať?

„Pozrite, Jan,“ vravel McPherson, „začali ste tým, že sme vyčerpali všetky možnosti. Nesúhlasím s vami. Myslím, že máme ešte jednu možnosť. Čakať. Podľa mňa existuje aj aká-taká pravdepodobnosť, že sa sám vráti do nemocnice. Pokiaľ túto možnosť celkom nevyhlúčime, radšej počkám.“

„Teda polícii nič nepoviete?“

„Nie.“

„Ak sa nevráti,“ povedala, „a ak na niekoho počas záchvatu zaútočí, chcete ho naozaj mať na svedomí?“

„Už ho aj tak mám na svedomí,“ povedal McPherson a smutne sa usmial.

Bolo päť hodín ráno.

Všetci boli unavení, ale nik ani len nepomýšľal na spánok. Zostali v telekompe a sledovali počítačovú extrapoláciu. Krivka grafu sa pomaly, nezadržateľne približovala ku kríze. Bolo pol šiestej, potom trištvrte na šesť. Ellis vyfajčil celý balíček cigariet a šiel si kúpiť ďalšie. Morris sa tváril, že číta časopis, ktorý mal otvorený na kolenách, no za celý čas v ňom ani raz neobrátil list. Podchvíľou ukradomky pozrel na nástenné hodiny.

Rossová chodila sem a ta a pozerala na východ slnka. Obloha prikrytá riedkym hnedastým príkrovom smogu na východe mierne zružovela.

Ellis sa vrátil s novým balíčkom cigariet.

Gerhard prestal na chvíľu pracovať s počítačmi a zašiel uvariť kávu. Morris sa zdvihol a pozoroval Gerharda, ako ju robí;

neprehovoril, ani mu nepomohol, iba sa prizeral.

Rossová si uvedomovala tikanie nástenných hodín. Čudné, že ten zvuk ešte nikdy nepostrehla; skutočne tikali dosť hlasno. Raz za minútu zaznelo mechanické šťuknutie a minútová ručička sa posunula k ďalšiemu dieliku. Ten zvuk ju rušil. Upriamila sa naň a čakala, až na pozadí tlmenejšieho tikotu zaznie toto ojedinelé šťuknutie. Začínam trpieť miernou obsesiou, pomyslela si. A potom si spomenula na všetky psychologické vybočenia z normálu, ktoré v minulosti zakúsila. *Deja vu*, pocit, že už niekde predtým bola; depersonalizácia, pocit, že pozerá sama na seba akoby z druhého konca miestnosti na nejakom spoločenskom večierku; nutkavé predstavy, delúzie, fobie. Medzi zdravím a chorobou neexistuje ostrá deliaca čiara, ani medzi duševným zdravím a duševnou chorobou. Je to akési spektrum, a každý v ňom zapadne na nejaké miesto. No nech už sa v tom spektre nachádzate kdekoľvek, ostatní ľudia sa vám vidia čudní. Benson sa videl čudný im a oni sa bezpochyby videli čudní Bensonovi.

O šiestej ráno všetci vstali, povystierali sa, pozreli na hodiny. Nič sa nestalo.

„Možno to bude naozaj presne o šesť štyri,“ povedal Gerhard.

Čakali.

Na hodinách bolo šesť štyri. Ešte vždy sa nič nedialo. Necengal telefón, neprichádzala nijaká správa. Nič.

Ellis stiahol celofánový obal z balíčka cigariet a pokrčil ho. Rossovej sa pri tom zašušťaní chcelo vykriknúť. Začal sa s celofánom hrať, krčil ho a znova vyhládzal. Zaťala zuby.

Hodiny ukazovali šesť desať, potom šesť pätnásť. Do miestnosti vošiel McPherson. „Zatiaľ je to dobré,“ povedal, slabo sa usmial a zasa odišiel. Ostatní sa zadívali jeden na druhého.

Uplynulo ďalších päť minút.

„Neviem“ povedal Gerhard a zahľadel sa na konzolu počítača. „Možno tá extrapolácia predsa len nebola správna. Mali sme iba tri záchytné body. Azda by sme nimi mohli viesť inú krivku.“

Sadol si za konzolu a prsty sa mu rozbehli po klávesnici. Na monitore zažiarili alternatívne krivky, biele na zelenom pozadí. Napokon prestal. „Nie,“ povedal, „počítač sa znovito drží pôvodnej

krivky. Tá by mala byť správna.“

„Nuž, podľa všetkého sa počítač mýli,“ ozval sa Morris. „Je takmer pol siedmej. Kantína už bude otvorená. Nejde nikto na raňajky?“

„To je dobrý nápad,“ povedal Ellis. Zdvihol sa zo stoličky. „Jan?“

Rossová pokrútila hlavou. „Radšej chvíľu počkám tu.“

„Nemyslím, že sa voľačo stane,“ ozval sa Morris. „Mala by si si niečo zjesť.“

„Počkám tu.“ Slová z nej vyleteli, skôr ako sa spamätala.

„Okej, okej,“ povedal Morris a zdvihol ruky v obrannom geste. Krátko pozrel na Ellisa a obaja odišli. Zostala v miestnosti s Gerhardom.

„Mal si pri tej krivke vyrátanú nejakú časovú toleranciu?“ opýtala sa.

„Áno,“ odvetil Gerhard. „Ale už si nie som istý. Toleranciu sme dávno prekonali. Bolo to s deväťdesiatpercentnou pravdepodobnosťou plus mínus dve minúty.“

„Chceš povedať, že záchvat mal prepuknúť v čase medzi šesť dva a šesť šesť?“

„Áno, zhruba tak.“ Pokrčil plecami. „No očividne sa nič nestalo.“

„Môže istý čas trvať, kým si ho niekto všimne.“

„To je možné,“ prikývol Gerhard. No nezdalo sa, že by bol jej slovami presvedčený.

Vrátila sa k oknu. Slnko už bolo na oblohe; zalievalo ju červenkastým úsvitom. Prečo východ slnka vždy pôsobí fádnejšie, menej veľkolepo ako jeho západ? Malo by to byť rovnaké.

Za chrbtom jej zaznelo jediné krátke elektronické pípnutie.

„O-ou!“ povedal Gerhard.

Obrátila sa. „Čo to bolo?“

„To bola špeciálna linka,“ povedal. „Permanentne pripojený záznamník k číslu, ktoré je na tej jeho psej známke.“

Podišla k telefónu a zdvihla slúchadlo z vidlice. Počula zvučný, odmeraný hlas, ako hovorí: „... upozorniť, že telo nesmie byť spopolnené ani nijakým iným spôsobom poškodené, kým sa z neho neodstráni implantovaný rádioaktívny materiál. Pri nedodržaní tohto

postupu hrozí rádioaktívna kontaminácia. Podrobnejšie informácie...”

Obrátila sa ku Gerhardovi. „Ako sa to vypína?“

Stlačil gombík na skrinke pripojenej k telefónu. Hlas z magnetofónovej pásky stíchol.

„Haló?“ povedala.

Po krátke pauze sa ozval iný mužský hlas. „S kým hovorím?“

„Tu je doktorka Rossová.“

„Máte niečo spoločné s...” krátka pauza, „NPS?“

„Áno, pracujem tam.“

„Zoberte si pero a papier. Chcem, aby ste si zapísali istú adresu. Tu je kapitán Anders z losangeleskej polície.“

Naznačila Gerhardovi, že potrebuje niečo na písanie. „V čom je problém, kapitán?“

„Máme tu vraždu,“ povedal Anders, „a chceli by sme vašim ľuďom položiť niekoľko otázok.“

Pred činžiakom neďaleko Sunsetu stáli tri policajné hliadkové autá. Blikajúce červené majáky napriek včasnému chladnému ránu pritiahli zástup zvedavcov. Zaparkovala auto kúsok ďalej na ulici a vrátila sa k bráne činžiaka. Mladý policajt v uniforme ju zastavil. „Vy tu bývate?“

„Som doktorka Rossová. Chcel so mnou hovoriť váš kapitán Anders.“

Ukázal na výťah v hale. „Tretie poschodie vľavo,“ povedal a pustil ju dnu. Zástup sa zvedavo prizeral, ako prechádza halou a čaká na výťah. Tlačili sa za policajnou líniou a nazívali do haly, pričom sa stavali na prsty, aby dovideli tým vpredu ponad plecia, a vzrušene medzi sebou debatovali. Rozmýšľala, za koho ju mohli pokladať. Svetlo z majákov na policajných autách podchvíľou zalievalo halu červenkastou žiarou. Konečne prišiel výťah a jeho dvere sa za ňou zavreli.

Kabína výťahu vyzerala zvnútra dosť úboho. Bola obložená plastickou imitáciou dreva a na dlážke bol zelený pokrovec plný flákov od nespočetných porušení bontónu zvieracími miláčikmi

nájomníkov. Netrpezlivo čakala, až sa výt'ah vyvlečie na druhé poschodie. Vedela, aké sú tieto činžiaky – plné prostitútok, teplých, drogovovo závislých a dočasne ubytovaných prišielcov. Byt sa tu dal prenajať krátkodobu, už aj na mesiac. Boli to skôr nocľahárne.

Vystúpila na druhom poschodí a zamierila k hlúčiku policajtov pred dverami jedného z bytov. Ďalší policajt jej zastal cestu; keď zopakovala, že prišla na pozvanie kapitána Andersa, pustil ju dnu s upozornením, aby sa ničoho nedotýkala.

Jednoizbový byt bol zariadený v pseudošpanielskom štýle. Alebo sa jej to aspoň tak videlo. Vnútri bolo natlačených vari dvadsať ľudí, ktorí poprašovali odtlačky, fotografovali, zbierali stopy. Nevedela si predstaviť, ako to tam vyzeralo predtým, než dnu vtrhla tá horda policajtov.

Anders jej vykročil v ústrety. Bol mladý, zrejme nemal ešte štyridsať rokov, oblečený v konzervatívnom tmavom obleku. Vlasy mal dlhšie, vzadu mu prevísali cez golier, a na očiach mal okuliare s rohovinovým rámom. Pôsobil takmer dojmom profesora, bolo to dosť nečakané. Zvláštne, ako si človek vytvára predsudky o istých povolaniach, pomyslela si Rossová. Keď prehovoril, mal mäkký hlas: „Vy ste doktorka Rossová?“

„Áno.“

„Kapitán Anders.“ Podal jej rýchlo ruku; mal pevný stisk. „Ďakujem vám, že ste prišli. Telo je v spálni. Je tam aj človek z ohliadačovej kancelárie.“

Viedol ju do spálne. Obet', asi dvadsaťročné dievča, ležala nahá na posteli. Mala rozbitú hlavu a niekoľko bodných rán v trupe. Posteľ bola priam premáčaná krvou a v izbe bolo cítiť jej mdlý sladkastý zápach.

V izbe panoval neporiadok – stolička pri toaletnom stolíku bola prevrátená, kozmetické potreby rozhádzané po zemi, lampa na nočnom stolíku rozbitá. V miestnosti pracovalo šesť mužov, medzi nimi aj lekár z ohliadačovej kancelárie. Práve vyplňal úmrtný list.

„Toto je doktorka Rossová,“ predstavil ju Anders. „Povedzte jej, čo sa tu stalo.“

Lekár pozrel na telo. „Ako vidíte, vrah použil brutálny prístup. Silný úder do ľavej temporálnej oblasti spôsobil kraniálne preliačenie

a okamžité bezvedomie. Udel ju tou lampou. Našli na nej jej vlasy a krv rovnakej krvnej skupiny, akú má obeť.“

Rossová pozrela na lampu a potom znova na telo. „A čo tie bodné rany?“

„Tie vznikli neskôr, takmer celkom isto po smrti. Zomrela následkom úderu do hlavy.“

Rossová sa zahľadela na hlavu mŕtvej. Na jednej strane bola preliačená, čo deformovalo jej predtým tuctovo peknú tvár; pripomínala napoly vyfučanú futbalovú loptu.

„Asi ste zbadali, že si nestihla dokončiť mejkap,“ pokračoval lekár z ohliadačovej kancelárie a pristúpil k posteli. „Podľa rekonštrukcie sedela pri toaletnom stolíku a maľovala sa, keď ju vrah úderom vedeným zhora a zboku silno zasiahol do hlavy. Spadla zo stoličky a rozsypali sa jej toaletné potreby. Potom ju zdvihol,“ lekár nadvihol ruky a zamračil sa, komicky predstierajúc námahu pri dvíhaní neviditeľného tela, „a položil na posteľ.“

„Musel byť dosť silný, však?“

„Áno. Isto to bol muž.“

„Ako to viete?“

„Podľa ochlpenia vo vani. Našli sme dva druhy chlpkov z ohanbia. Jedny patrili jej a druhé nejakému mužovi. Ako viete, mužské chlpy majú kruhový prierez, kým ženské skôr eliptický.“

„Nie,“ povedala prekvapene Rossová, „to som nevedela.“

„Ak chcete, môžem vám nadiktovať literatúru, kde nájdete patričné referencie,“ odvetil lekár. „Rovnako je isté, že predtým, ako zomrela, s ňou vrah mal pohlavný styk. Urobili sme rozbor semena a zistili sme, že mal krvnú skupinu AO. Ten chlapík sa očividne po styku osprchoval, potom vyliezol z vane a zabil ju.“

Rossová prikývla.

„Keď ju udel do hlavy, zdvihol ju a položil na posteľ. Vtedy ešte veľmi nekrvácala. Na toaletnom stolíku ani na koberci nie sú prakticky nijaké stopy krvi. Ale potom vrah schytil nejaký ostrý nástroj a niekoľkokrát ju bodol do žalúdka. Vidíte, najhlbšie rany sú v dolnej časti brucha, to mohlo mať pre vraha sexuálne konotácie. Ale sú to iba naše dohady.“

Rossová prikývla, ale nič nevravela. Priblížila sa k telu a

prezerala si bodné rany. Boli spôsobené vpichnutím nejakého úzkeho podlhovastého predmetu, pravda, nie za-hroteného, lebo pokožka okolo nich bola dosť potrhaná.

„Už ste našli zbraň?“

„Nie,“ odvetil lekár z ohliadačovej kancelárie.

„Čo podľa vás použil?“

„Nie som si istý. Nebolo to veľmi ostré, ale muselo to byť dosť pevné – spôsobiť také hlboké rany relatívne tupým nástrojom si iste vyžiadalo veľkú silu.“

„To znova potvrdzuje, že to bol muž,“ povedal Anders.

„Áno. Myslím, že použil kovový predmet, niečo ako tupý nôž na otváranie listov, pravítko alebo skrutkovač. Muselo to byť čosi podobné. Jedna vec je na tom zaujímavá,“ pokračoval lekár a ukázal na ľavú ruku mŕtveho dievčaťa. Ležala vystretá na posteli a aj ona bola brutálne dopichaná. „Vidíte, najprv ju začal bodat' do žalúdka, potom prešiel na ruku; bodnutia sa pravidelne posúvali čoraz ďalej. Neprestal bodat', ani keď sa dostal mimo tela. Vidíte, že v prikrývke a v plachte sú ďalšie bodnutia, takisto s pravidelnými odstupmi.“

Ukázal na stopy vbodnutí na posteli.

„Podľa mňa išlo o perseveráciu. Automatické opakovanie motorickej reakcie. Akoby sa z neho stal stroj, bezducho vykonávajúci znova a znova ten istý pohyb...“

„To je pravda,“ povedala Rossová.

„Nazdávame sa,“ pokračoval doktor, „že je to náznak akéhosi tranzu alebo záchvatu. Nevieme však, či bol organického, alebo funkčného pôvodu, prirodzený, alebo umelo vyvolaný. Keďže ho to dievča vpustilo do bytu dobrovoľne, do toho tranzu sa musel dostať až neskôr.“

Rossová si uvedomila, že ohliadačov človek sa predvádza, a mierne ju to popudilo. Toto nebol najvhodnejší čas hrať sa na Sherlocka Holmesa.

Anders jej podal kovový štítok na retiazke. „Pri rutinnej obhliadke miesta činu sme našli toto,“ povedal.

Rossová obrátila v ruke kovový štítok.

MÁM IMPLANTOVANÝ STIMULÁTOR NAPÁJANÝ
ATÓMOVOU BATÉRIOU. PRIAME FYZICKÉ POŠKODENIE
ALEBO KONTAKT S OHŇOM MÔŽE VIESŤ K PORUŠENIU

OBALU A UVOĽNENIU TOXICKÝCH MATERIÁLOV. V PRÍPADE PORANENIA ALEBO ÚMRTIA ZATELEFONUJTE DO NPS NA ČÍSLO (213)652 1134.

„Preto sme vám zavolali,“ povedal Anders. Pozorne sa na ňu zahľadel. „My sme vám povedali všetko, čo vieme,“ dodal. „Teraz je rad na vás.“

„Volá sa Harry Benson,“ povedala. „Má tridsaťštyri rokov a trpí disinhibitnou léziou.“

Doktor luskol prstami. „No jasné! ADL.“

„Čo je to disinhibitná lézia?“ opýtal sa Anders. „A čo je ADL?“

V tej chvíli vošiel do spálne detektív v civile. „Identifikovali sme odtlačky,“ povedal. „Predstavte si, že ich majú v banke dát na ministerstve obrany. Ten chlapík má od roku tisícdeväťstošesťdesiatosem až doteraz prístup k nejakým tajným materiálom. Volá sa Harry Benson a žije v L. A.“

„K akým tajným materiálom?“

„Zrejme sa to týka výskumných projektov v oblasti výpočtovej techniky,“ povedala Rossová.

„Správne,“ potvrdil detektív. „Posledné tri roky pracoval v tomto odbore.“

Anders si čosi značil do zápisníka. „Majú aj jeho krvnú skupinu?“

„Áno. V zázname je AO.“

Rossová sa obrátila k lekárovi. „Čo viete o tom dievčati?“

„Volá sa Doris Blankfurtová, umeleckým menom Angela Blacková, dvadsaťšesťročná, nast'ahovala sa sem pred šiestimi týždňami.“

„Aké mala povolanie?“

„Barová tanečnica.“

Rossová prikývla.

Anders povedal: „Má to nejaký zvláštny význam?“

„Je zaťažený na barové tanečnice.“

„Prit'ahujú ho?“

„Prit'ahujú a zároveň odpudzujú,“ odvetila. „Je to dosť komplikované.“

Zvedavo sa na ňu zahľadel. Podozrieva ma, že si z neho uťahujem? pomyslela si Rossová.

„A trpí nejakými záchvatmi?“

„Áno.“

Anders si urobil ďalšiu poznámku. „To mi budete musieť vysvetliť,“ povedal.

„Prirodzene.“

„A potrebujem jeho opis, fotografiu...“

„Všetko vám zoženiem.“

„... a to čo najskôr.“

Prikývla. Jej predchádzajúce odhodlanie odolávať polícii, odmietnuť spoluprácu, z nej celkom vyprchalo. Zablúdela sa na prebitú hlavu toho dievčaťa. Vedela si predstaviť, aký nečakaný a prudký musel byť jeho útok.

Pozrela na hodinky. „Teraz je sedem tridsať,“ povedala. „Vrátim sa do nemocnice, ale cestou sa zastavím doma, aby som sa umyla a preobliekla. Môžete za mnou ísť tam, alebo do nemocnice.“

„Prídem za vami tam,“ povedal Anders. „Tu skončím asi o dvadsať minút.“

„Okej,“ povedala a nadiktovala mu svoju adresu.

Bol to dobrý pocit, stáť pod sprchou a cítiť, ako sa jej horúca voda zabodáva stovkami drobných ihličiek do holej pokožky. Uvoľnila sa, nadýchla sa pary a zavrela oči. Vždy mala rada sprchovanie, hoci vedela, že je to mužský zvyk. Muži sa sprchujú, ženy sa kúpu. Doktor Ramos jej to raz povedal. Podľa nej to bola hlúposť. Zvyky sú na to, aby sa porušovali. Ona je predsa slobodný jedinec.

Potom sa dozvedela, že sprchami liečia aj schizofrenikov. Niekedy sa po striedavom sprchovaní horúcou a studenou vodou upokoja.

„Takže sa teraz pokladáte za schizofreničku?“ povedal doktor Ramos a srdečne sa zasmial. Nestávalo sa to často. Zавše sa ho pokúšala rozosmiať, ale zvyčajne bez úspechu.

Zastavila sprchu a vyliezla z vane, pričom sa zakrútila do veľkého uteráka. Poutierala paru zo zrkadla a zablúdela sa na svoj odraz. „Vyzeráš ako mátoha,“ oslovila ho a pokývala hlavou. Jej

odraz takisto pokýval hlavou. Sprcha jej zmyla z očí tieň, jediný mejkap, ktorý si robila. Oči akoby sa jej zmenšili, odrážala sa v nich únava. O koľkej mám dnes navštíviť doktora Ramosa? pomyslela si. A mám ta vlastne ísť dnes?

Aký je vôbec deň? Chvíľu jej trvalo, kým sa uistila, že je piatok. Nespala dvadsaťštyri hodín a prejavovali sa u nej všetky príznaky nespavosti, ktoré si pamätala z čias, keď bola cirkulantka. V žalúdku ju trápila kyselina. Celým telom jej prenikala tupá bolesť. Bola popletená. Cítila sa hrozne.

Vedela, ako to bude pokračovať. O ďalšie tri či štyri hodiny začne snívajť o spaní. Bude si predstavovať posteľ, mäkkosť jej matracu a seba, ako na nej leží. Bude sa zaoberať úchvatnými pocitmi, ktoré sprevádzajú upadanie do driemot.

Dúfala, že nepotrvá dlho, kým nájdu Bensona. Zrkadlo znova pokryla vrstvička pary. Otvorila dvere na kúpeľňu, aby dnu prenikol chladný vzduch, a znova ho pretrela rukou. Práve si začínala nanášať čerstvý mejkap, keď zacengal zvonček pri dverách.

To musel byť Anders. Nechala vchodové dvere nezamknuté. „Je odomknuté,“ zavolala a vrátila sa k zrkadlu. Domalovala si jedno oko a urobila si krátku prestávku. „Ak si chcete dať kávu, v kuchyni je kanvica,“ povedala.

Vytieňovala si aj druhé oko, utiahla pevnejšie uterák obkrútený okolo tela a vyklonila sa do haly. „Našli ste to?“ zavolala.

V hale stál Harry Benson. „Dobré ráno, doktorka Rossová,“ povedal. Mal príjemný hlas. „Dúfam, že neprichádzam v nevhodnom čase.“

Sama sa začudovala nad tým, aký ju premkol strach. Vystrel k nej ruku a ona mu ju automaticky stisla, pričom si takmer neuvedomovala, čo robí. Zaoberala sa len strachom, ktorý ju naplnil. Ale prečo sa vlastne bojí? Vedť tohto človeka dobre pozná; mnoho ráz s ním bola sama a nikdy sa nebála.

Sčasti to spôsobilo prekvapenie, šok z toho, že ho zrazu našla vo svojom byte. A neprofesionálna situácia. Nepříjemne si uvedomovala uterák, v ktorom bola zakrútená, i svoje ešte vždy vlhké holé nohy.

„Ospravedlňte ma na moment,“ povedala, „len si niečo

oblečiem.“

Zdvorilo prikývol a vošiel do obývačky. Zavrela dvere spálne a sadla si na posteľ. Prudko dýchala, akoby práve prebehla veľkú vzdialenosť. Je to len podvedomá úzkosť, presviedčala samu seba, ale nepomáhalo, že svoj pocit presne zaškatuľkovala. Spomenula si na pacienta, ktorý sa na ňu napokon celý frustrovaný rozkričal: „Nehovorte mi, že mám depresie. Cítim sa *hrozne!*“

Podišla k skrini a vybrala z nej jednu šaty; takmer nevnímala, ktoré berie. Potom sa vrátila do kúpeľne a skontrolovala v zrkadle svoj vzhl'ad. Naťahujem čas, pomyslela si. Ale na to teraz nie je vhodná príležitosť.

Zhlboka sa nadýchla a vyšla z kúpeľne. Musí sa s ním pohovárať.

Stál uprostred obývačky, vyzeral stiesnene a zmätene. Zrazu tú miestnosť uvidela jeho očami: moderný, sterilný, nepriateľsky pôsobiaci byt. Futuristický nábytok, čierna koža a chróm, ostré hrany. Na stenách modernistické obrazy. Všetko tam bolo moderné, ligotavé, strojové, účinné – dokonale odcudzené prostredie.

„Nikdy by som si to o vás nebol pomyslel,“ povedal.

„My dvaja sa necítíme ohrozovaní rovnakými vecami, Harry.“ Zachovávala si ľahký tón. „Nedáte si kávu?“

„Nie, ďakujem.“

Bol starostlivo oblečený, v saku a s kravatou, no tá jeho čierna parochňa ju vyvádza z konceptu. A aj jeho oči. Boli to unavené, neprítomné oči človeka padajúceho od vyčerpania. Spomenula si, že rovnako vyzerali laboratórne krysy po excesívnej stimulácii centier rozkoše. Nakoniec ležali na dne kletky s nohami otrčenými hore a ťažko dychčali, neschopné dovliecť sa ešte raz k páčke a vyvolať si ďalší príjemný šok.

„Ste tu sama?“ opýtal sa.

„Áno, som.“

Na ľavom líci mal drobnú odreninu, hneď pod okom. Zabl'adela sa na jeho obväzy. Sotva ich bolo vidieť, vytrčal iba úzky biely pásik medzi spodným okrajom parochne a golierom košeľe.

„Niečo nie je v poriadku?“ opýtal sa.

„Nie, všetko je okej.“

„Zdali ste sa mi akási napätá.“ V hlase mu zaznela nefalšovaná starostlivosť. Asi práve pocítil stimuláciu. Spomenula si, ako ho po prvých skúšobných stimuláciách, bezprostredne predtým, ako zafixovali prepojenie, začala sexuálne vzrušovať.

„Nie... nie som napätá.“ Usmiala sa.

„Máte veľmi pekný úsmev,“ povedal.

Skĺzla mu pohľadom po šatách; hľadala stopy po krvi. Dievča bolo celé zakrvavené, aj Benson musel byť zašpinený od krvi, a predsa nemal na šatách ani škvrnku. Možno sa obliekol, až keď sa druhý raz osprchoval. Po tom, ako ju zabil.

„Viete čo?“ povedal. „Trochu kávy by som si predsa len dal.“ S pocitom úľavy vošla do kuchyne. Tam, ďalej od neho, sa jej akosi ľahšie dýchalo. Položila kanvicu na horák, zapálila plyn a chvíľu ešte pri nej postala. Potrebovala sa upokojiť, pozbierať sily, aby zvládla túto situáciu.

Zvláštne na tom bolo, že hoci ju šokovalo, keď ho zrazu zbadala vo svojom byte, nebola celkom prekvapená tým, že prišiel. Niektorí pacienti trpiaci ADL syndrómom sa báli svojich záchvatov zúrivosti.

Ale prečo neprišiel do nemocnice?

Vrátila sa do obývačky. Benson stál pri veľkom okne a pozeral na mesto, ktoré sa ťahalo na všetky strany do niekoľkokilometrovej vzdialenosti.

„Hneváte sa na mňa?“ opýtal sa.

„Či sa hnevám? Prečo?“

„Že som ušiel.“

„A prečo ste ušli, Harry?“ Len čo prehovorila, cítila, ako sa jej vracia sila a sebaovládanie. Zvládne ho. Je to jej zamestnanie. Spomenula si na polročnú stáž v Cameronovej štátnej nemocnici, kde pracovala s psychopatmi a viacnásobnými vrahmi – boli to pôsobiví, zaujímaví ľudia, i keď z nich prechádzal mráz po chrbte.

„Prečo? Iba tak.“ Usmial sa a sadol si do kresla. Pohniezdil sa na ňom, potom sa zdvihol a presadol si na gauč. „Máte nepohodlný nábytok. Ako vôbec môžete žiť v takom prostredí?“

„Páči sa mi.“

„Ale je to nepohodlné.“ Zablýskal sa na ňu s mierne vyzývavým výrazom. Znova zatúžila, aby boli niekde inde. Toto prostredie v

ňom prebúdzať pocit ohrozenia a Benson naň reagoval agresiou.

„Ako ste ma tu našli, Harry?“

„Prekvapilo vás, že viem, kde bývate?“

„Áno, trochu.“

„Bol som obozretný,“ povedal. „Kým som prišiel do nemocnice, zistil som si vašu adresu, aj Ellisovu a McPhersonovu. Chcel som vedieť, kde vás všetkých možno nájsť.“

„Prečo?“

„Pre každý prípad.“

„Čo ste očakávali, že sa stane?“

Neodpovedal. Namiesto toho sa zdvihol, podišiel k obloku a zahľadel sa na mesto. „Tam vonku po mne pátrajú,“ povedal. „Je tak?“

„Áno.“

„Ale nikdy ma nenájdu. Toto mesto je priveľké.“

V kuchyni začala písať kanvica s vodou. Ospravedlnila sa a odišla zaliať kávu. Očami prebehla po pulte s drezom, či tam nenájde niečo ťažké. Azda by ho mohla omráčiť úderom do hlavy. Ellis by jej to nikdy neodpustil, ale...

„Máte tu na stene smiešny obraz,“ zavolať Benson. „Sú na ňom samé čísla. Kto to namaloval?“

„Johns.“

„Načo tam namaloval samé čísla? Čísla sú dobré akurát tak pre stroje.“

Pomiešala instantnú kávu, priliala mu do nej mlieka, vošla do obývacej izby, položila šálku na stolík a sadla si do kresla.

„Harry...“

„Nie, myslím to vážne. Pozrite na toto. Čo to má znamenať?“ poklepal hánkami na ďalší obraz.

„Harry, poďte sem a sadnite si.“

Chvíľu na ňu pozeral, potom sa však vrátil a sadol si na gauč oproti nej. Vyzeral napätý, ale vzápätí sa uvoľnene usmial. Na okamih sa mu rozšírili zreničky. Ďalšia stimulácia, pomyslela si.

*Doparoma, čo by teraz mala urobiť? *

„Harry,“ oslovila ho, „čo sa stalo?“

„Neviem,“ odvetil, ešte vždy uvoľnený.

„Odišli ste z nemocnice...“

„Áno. Odišiel som z nemocnice v bielom plášti a nohaviciach. Mal som pripravený plán. Angela ma čakala.“

„A potom?“

„Potom sme šli ku mne. Bol som dosť napätý.“

„Prečo ste boli napätý?“

„Nuž, veď viete. Predstavil som si, ako sa to všetko skončí.“

Nebola si celkom istá, čo tým myslí. „A ako sa to podľa vás skončí?“

„Odo mňa sme sa pobrali do jej bytu, tam sme niečo vypili a milovali sa, a potom som jej povedal, ako sa to skončí. Vtedy dostala strach. Chcela zavolať do nemocnice a povedať im, kde som...“ Zablúdil sa do prázdna, na okamih vyvedený z konceptu. Rozhodla sa, že naňho už nebude naliehať. Koniec koncov, prepukol uňho záchvat a o tom, že pri ňom zabil svoju priateľku, vlastne ani nevedel. Takíto ľudia po záchvate trpia totálnou stratou pamäti.

Nechcela však, aby prestal rozprávať. „A prečo ste vlastne odišli z nemocnice, Harry?“

„Bolo to popoludní,“ pokračoval obrátený k nej. „Ležal som po obede na posteli a zrazu som si uvedomil, ako sa o mňa všetci starajú. Ako technici v servise, ani čo by som bol nejaká mašina, ktorú treba opravovať. Celý čas som trpel obavami, že k tomu raz dôjde.“

Kdesi v hlbokom, skrytom kútiku svojho profesionálneho mozgu si so zadosťučinením uvedomila, že jej podozrenie sa plne potvrdilo. Bensonova paranoja týkajúca sa strojov bola svojou podstatou iba strachom zo závislosti, zo straty samostatnosti. Hovoril doslovnú pravdu, keď spomínal, ako sa bál toho, že sa oňho budú starať. A ľudia väčšinou to, čoho sa boja, neznášajú.

Ibaže Benson bol svojím spôsobom závislý aj na nej. Ako zareaguje na tento fakt?

„Vy lekári ste ma oklamali,“ povedal odrazu.

„Nikto vás neoklamal, Harry.“

Začínal sa ho zmocňovať hnev. „Ale áno, oklamali ste ma, vy...“ Z ničoho nič zmĺkol a znova sa usmial. Zreničky sa mu na okamih rozšírili: ďalšia stimulácia. Nasledovali už vo veľmi krátkych

intervaloch. Čoskoro znova dostane záchvat.

„Viete čo? Je to ten najúžasnejší pocit na svete,“ povedal. „Čo?“

„Tie vibrácie.“

„Cítite nejaké vibrácie?“

„Len čo ma prepadnú čierne myšlienky – dffrn – a som znova šťastný,“ vysvetľoval Benson. „Zaleje ma také krásne teplo a pocit pohody.“ „To sú tie stimulácie.“

Premáhala nutkanie pozrieť sa na hodinky. Vari na tom záleží? Anders povedal, že príde o dvadsať minút, ale mohlo ho všeličo zdržať. A aj keby prišiel, ktovie, či by Bensona zvládol, pomyslela si. Na pacienta trpiaceho syndrómom ADL, ktorý sa vymkol spod kontroly, bol nepekňý pohľad. Anders by pravdepodobne nakoniec Bensona musel zastreliť alebo aspoň poraniť. A to nechcela.

„Ale viete čo?“ pokračoval Benson. „Tie vibrácie sú príjemné iba niekedy. Keď sú prisilné, zrazu ma... zadúšajú.“

„Aj teraz sú také?“

„Áno,“ povedal a usmial sa.

Práve v okamihu, keď sa usmial, ju zasiahlo plné uvedomenie toho, aká je v skutočnosti bezmocná. Všetko, čo sa naučila o ovládaní pacientov, o presmerovaní toku myšlienok, o sledovaní vzoriek rečového prejavu, bolo teraz zbytočné. Verbálne manévry nebudú pôsobiť, nepomôžu jej o nič viac, než by pomohli pri pokuse o zvládnutie pacienta nakazeného besnotou alebo trpiaceho mozgovým nádorom. Bensonov problém bol fyzický. Dostal sa do područia stroja, ktorý ho nezadržateľne a účinne tlačil k záchvatu. Slovom sa implantovaný počítač vypnúť nedal.

Bola iba jediná vec, ktorú mohla urobiť, a síce dostať ho nejako do nemocnice. Lenže ako? Pokúsila sa apelovať na jeho zdravý rozum. „Chápete, čo sa s vami robí, Harry? Dostávate neprimerané množstvo stimulácií, aké u vás napokon vyvolá záchvat.“

„Ale ten pocit je príjemný.“

„Sám ste vraveli, že to vždy príjemné nie je.“

„Nie, vždy nie.“

„Teda nechcete, aby sme to dali do poriadku?“

Na okamih sa odmlčal. „Do poriadku?“

„Opravili nastavenie elektród. Zmenili ho tak, aby ste už

nedostávali záchvaty.“ Pokúšala sa starostlivo vyberať slová.

„Myslíte si, že potrebujem, aby ma niekto dával do poriadku?“ Jeho slová jej pripomenuli Ellisa: bola to chirurgova obľúbená fráza.

„Harry, môžeme sa postarať, aby ste sa cítili lepšie.“

„Cítim sa dobre, doktorka Rossová.“

„Ale keď ste, Harry, odišli k Angele...“

„Už si z toho nič nepamätám.“

„Keď ste sa vyšmykli z nemocnice, išli ste spolu s ňou do jej bytu.“

„Na nič sa nepamätám. Všetky pamäťové pásky sú vymazané. Nie je tam nič, iba šum statických výbojov. Môžete si ich založiť do prehrávača a sama vypočuť.“ Otvoril ústa a zasyčal. „Vidíte? Je to len šum.“

„Lenže vy nie ste stroj, Harry,“ povedala potichu.

„Zatiaľ nie.“ Zrazu mala žalúdok ako na vode. Bola taká napätá, až jej z toho prišlo zle. Časť jej mysle znova odtiažito registrovala zaujímavé fyzické prejavy jej emocionálneho stavu. Bola vďačná za toto odosobnenie, i keď len chvíľkové.

Ale premkla ju zároveň aj zlosť, keď si spomenula na Ellisa a McPhersona a na všetky ich pracovné stretnutia, počas ktorých sa stavala proti implantovaniu elektród do Bensonovho mozgu. Tvrdila, že sa tým ešte posilnia jeho delúzie o sprisahaní strojov. Nebrali však jej slová vážne.

Želala si, aby teraz boli tu.

„Chcete ma premeniť na stroj,“ povedal Benson. „Všetci. Musím sa pred vami brániť.“

„Harry...“

„*Nechajte ma dokončiť.*“ Tvár mal skrivenú; z ničoho nič sa mu však uvoľnila a usmial sa.

Ďalšia stimulácia. Už nasledovali v niekoľkokomínútových intervaloch. Kde je Anders? Kde sú všetci? Nemala by vybehnúť na chodbu domu a začať kričať? Alebo sa má pokúsiť zavolať do nemocnice? Či skôr na políciu?

„Je to taký pekný pocit...“ Benson sa ešte vždy usmieval. „Naozaj pekný. Nič sa mu nevyrovná. Dal by som sa ním unášať celú večnosť.“

„Harry. Chcem, aby ste sa uvoľnili.“

„Veď som uvoľnený. Ale to nie je to, o čo vám v skutočnosti ide, však?“

„A o čo mi v skutočnosti ide?“

„Chcete, aby som bol dobrým strojom. Aby som počúval svojich pánov a plnil ich príkazy. Nie je to tak?“

„Vy nie ste stroj, Harry.“

„A nikdy nebudem.“ Z tváre mu zmizol úsmev. „Nikdy.“

Zhlboka sa nadýchla. „Harry,“ povedala, „chcem, aby ste sa vrátili do nemocnice.“

„Nie.“

„Pomôžeme vám, budete sa cítiť lepšie.“

„Nie.“

„Záleží nám na vás, Harry.“

„Vám na mne záleží?“ Zasmial sa; bol to nepríjemný, ostrý zvuk. „Vám nezáleží *na mne*. Záleží vám na vašom starostlivo pripravovanom experimente. Na vedeckom protokole. Na tom, aby ste v tom mohli pokračovať. Vôbec vám nejde o *mňa*.“

Začínalo sa na ňom prejavovať zlostné vzrušenie. „V odborných časopisoch by dobre nevyznelo, keby ste museli oznámiť, že z toľkých a toľkých pacientov sledovaných toľké a toľké roky jeden zahynul, lebo sa *zbláznil* a zastrelili ho policajti. To by sa tam vynímalo zle.“

„Harry...“

„Ja viem,“ povedal Benson. Vystrel k nej ruky. „Pred hodinou mi prišlo zle a stratil som vedomie. Keď som sa prebral, mal som pod nechtami krv. Krv. Viem, čo sa stalo.“ Zahľadel sa na svoje ruky a zohol prsty, aby sa mohol pozrieť na nechty. Potom sa dotkol obväzov. „Tá operácia to mala vyriešiť,“ povedal. „Ale nič nevyriešila.“

A z ničoho nič sa rozplakal. Tvár mal aj naďalej bezvýraznú, ale po lícach mu stekali slzy. „Nefunguje to,“ povedal. „Nechápem, prečo to nefunguje...“

Rovnako nečakane sa usmial. Ďalšia stimulácia. Táto nasledovala ani nie minútu po predchádzajúcej. Vedela, že je len otázka niekoľkých sekúnd, kedy sa zrúti.

„Nechcem nikomu ublížiť,“ povedal s milým úsmevom.

Pocítila s ním účasť. Bolo jej ľúto, čo s ním urobili. „Chápem vás,“ povedala. „Vráťme sa do nemocnice.“

„Nie, to nie...“

„Pôjdem ta s vami. Zostanem celý čas pri vás. Bude to v poriadku.“

„*Nehádajte sa so mnou!*“ Vyskočil na nohy, zaťal päste a zúrivo sa na ňu zahľadel. „Nebudem počúvať...“ Zmlkol uprostred vety, ale tentoraz sa neusmial.

Namiesto toho začal ovoniavať vzduch.

„Čo to tu páchne?“ povedal. „Je to príšerný smrad. Čo to je? Neznesiem to, počujete? *Neznesiem to!*“

Pohol sa k nej; ešte vždy ňuchal. Vystrel k nej ruky.

„Harry...“

„To je hrozný pocit,“ povedal.

Zdvihla sa z gauča a uhýbala pred ním. Nemotorne sa pohol za ňou s rukami ešte vždy vystretými pred sebou. „Nechcem to cítiť, nechcem,“ povedal. Už neovoniaval vzduch. Bol ako v tranze a približoval sa k nej.

„Harry...“

Na tvári mal prázdny výraz mechanickej bábky. Ruky vystieral k nej. Vyzeral ako námesačník, keď sa k nej blížil. Pohyboval sa pomaly, takže pred ním stíhala ustupovať a udržiavala si od neho stále rovnakú vzdialenosť.

Potom zrazu schytil ťažký sklený popolník a hodil ho do nej. Uhla sa; popolník narazil do veľkého okna a rozbil sklenú výplň.

Priskočil k nej a zovrel ju v nemotornom medveďom objatí. Stískal ju s neuveriteľnou silou. „Harry,“ vydýchla. „Harry!“ Zdvihla pohľad k jeho tvári a zbadala, že na nej stále má ten prázdny, neživý výraz.

Vrazila mu kolenom do slabín.

Zastonal a pustil ju; zohol sa v drieku a rozkašlal sa. Rýchlo pobehla k telefónu a zdvihla slúchadlo. Vy krútila číslo ústredne. Benson bol ešte vždy zohnutý a kašlal.

„Ústredňa.“

„Dajte mi, prosím, políciu!“

„Chcete policajné oddelenie Beverly Hills, alebo losangeleskú políciu?“

„*To mi je jedno!*“

„Tak ktorú z nich...“

Pustila slúchadlo. Benson sa k nej znova približoval. Počula trocha kovovo znejúci hlas spojovateľky, ako opakuje: „Haló... haló!“

Benson vytrhol telefón zo steny a odhodil ho za seba, na druhý koniec izby. Zdvihol stojaciú lampu a začal sa ňou zaháňať; jej ťažká základňa svišťala vzduchom. Raz sa jej len tak-tak uhla. Keby ju tou lampou trafil, zabil by ju. Toto uvedomenie jej dodalo nové sily. Rozbehla sa do kuchyne. Benson pustil lampu a pohol sa za ňou. Otvárala zásuvky a hľadala nejaký nôž. Ale našla len malý nožík. Kde do čerta sú veľké kuchynské nože?

Benson už bol v kuchyni. Naslepo doňho hodila hrniec. Udreľ ho do kolena, no napriek tomu postupoval dopredu. Odosobnená, akademická časť jej mozgu ešte vždy fungovala a vrela jej, že robí veľkú chybu. V kuchyni je čosi, čo by sa dalo využiť. Ale čo?

Bensonove ruky jej zovreli hrdlo. Bol to hrozný stisk. Chytila ho za zápästia a pokúšala sa ich odtiahnuť. Potom ho skúsila kopnúť, ale obrátil sa k nej bokom a vzápätí ju pevne pritlačil k pultu, takže sa nemohla ani pohnúť.

Začínal jej dochádzať dych. Pred očami sa jej roztancovali belasé hviezdčky. Jej pľúca sa zúfalo dožadovali vzduchu.

Driapala prstami pult a usilovala sa voľačo nahmatať, hocičo, čím by ho mohla udrieť. Nič však nenašla.

Kuchyňa...

Divo rozhadzovala rukami okolo seba. Dotkla sa držadla na umývačke riadu, potom sporáka a ešte akéhosi kuchynského spotrebiča.

Začínalo sa jej zatmievať pred očami. Belasé fliačky sa zväčšovali. Plávali pred ňou, až jej z toho prišlo zle. Umierala vo vlastnej kuchyni.

Kuchyňa, kuchyňa, *nebezpečenstvá kuchyne*. Náhle, vo chvíli, keď už strácala vedomie, sa jej to vybavilo.

Mikrovlnná rúra.

Už nič nevidela; svet bol zastretý sivým závojom, ale ešte vždy cítila. Dotkla sa prstami mikrovlnnej rúry, potom jej sklenených dverí a napokon nad nimi nahmatala gombík... Skrútila ho.

Benson zaskučal.

Tlak na jej krku povolil. Zosunula sa na zem. Benson kričal. Boli to hrozné zvuky, prejav najvyšších múk. Pomaly sa jej vracalo videnie. Zbadala ho, ako stojí nad ňou, zviera si oboma rukami hlavu a zúfalo narieka.

Vôbec si nevšímal, ako leží na dlážke a lapá dych. Krútil sa a zvíjal, držal si hlavu a zavýjal ako poranené zviera. Potom, ešte vždy kričiac, vybehol z izby.

Hladko, príjemne upadla do bezvedomia.

Pri pohľade do zrkadla zbadala, že na oboch stranách krku sa jej už zjavili sinky – dlhé purpurovočierne podliatiny.

„Kedy odišiel?“ opýtal sa Anders. Stál vo dverách kúpeľne a díval sa na ňu. *t* „Neviem. Asi v čase, keď som stratila vedomie.“ Obrátil sa a preletel pohľadom po obývačke. „Urobil vám tu pekný neporiadok.“

„Viem si predstaviť.“

„Prečo na vás vlastne zaútočil?“

„Dostal záchvat.“

„Ale vy ste jeho lekárka...“

„Na tom nezáleží,“ odvetila. „Keď dostane záchvat, stratí nad sebou kontrolu. Totálne. Bol by vtedy schopný zabiť aj svoje dieťa. Vieme o ľuďoch, ktorí to urobili.“

Anders sa neisto zamračil. Chápala, že mu padne ťažko stráviť tú predstavu. Kto nikdy nezažil záchvat pacienta trpiaceho syndrómom ADL, vedel si len ťažko predstaviť, akého iracionálneho a brutálneho násilia je schopný takýto človek. Celkom sa to vymykalo z bežnej ľudskej skúsenosti. Nič sa takémuto záchvatu nepodobalo, neexistovala nijaká analógia.

„Hm,“ povedal Anders napokon. „Ale nezabil vás.“

Veľa však nechýbalo, pomyslela si a opatrne sa dotkla siniek na krku. O niekoľko hodín budú vyzerat' oveľa horšie. Čo s nimi urobí?

Že by si ich zatrela líčidlom? Ibaže nijaké nemala. Alebo si má obliecť rolák?

„Nie,“ odvetila, „nezabil ma. Ale bol by to urobil.“

„Čo sa stalo?“

„Zapla som mikrovlnnú rúru.“

Anders sa zatváril prekvapene. „Mikrovlnnú rúru?“

„Bensonove elektronické zariadenie je na ňu citlivé. Mikrovlnné žiarenie ho totálne zmätie. Je to veľký problém pacientov s kardiostimulátormi. Nebezpečenstvá striehnúce v kuchyni. V poslednom čase o tom publikovali zopár článkov.“

„Aha,“ povedal Anders.

Vrátil sa do obývačky, a kým sa obliekala, vybavil niekoľko telefonátov. Vybrala si čierny rolák a sivú sukňu. Poodstúpila od zrkadla, aby sa v ňom mohla lepšie poobzerať. Sinky na hrdle už nebolo vidieť. Potom si uvedomila tú farebnú kombináciu: čierna a sivá. To neboli jej zvyčajné farby. Priveľmi triezva, priveľmi mŕtva a studená kombinácia. Zišlo jej na um, že si zoberie niečo iné, ale potom to nechala tak.

Počula Andersa, ako telefonuje v obývačke. Vošla do kuchyne a urobila si drink. Dost' bolo kávy, mala chuť na škótsku s ľadom. Keď si ju nalievala, zbadala na drevenom pulte kuchynskej linky dlhé škrabance, ktoré tam zanechali jej nechty. Tri mala zlomené; predtým si to nevšimla.

Zobrala pohár so škótskou a šla sa posadiť do obývačky.

„Áno,“ hovoril práve Anders do slúchadla, „áno, rozumiem. Nie... nemám ani potuchy. Nuž, usilujeme sa.“ Nasledovala dlhá prestávka.

Podišla k rozbitému oknu a zahľadela sa na mesto. Slnko už bolo na oblohe; osvetľovalo tmavý pás hnedastého smogu, ktorý visel nad budovami. Žiť v tomto meste bolo naozaj krajne nezdravé. Mala by sa presťahovať niekam na pláž, tam bol vzduch oveľa zdravší.

„Nože počúvajte,“ povedal zlostne Anders, „nič z toho by sa nebolo stalo, keby ten váš prekliaty pochôdzkár poriadne strážil tie dvere v nemocnici. Nemali by ste zabúdať na toto.“

Počula, ako prudko zložil slúchadlo. Potom sa obrátil k nej.

„Fuj,“ zašomral. „Samá politika.“

„Aj na polícii?“

„Najmä na polícii,“ odvetil. „Niečo nevyjde, a zrazu sa každý ide potrať, len aby zvalil vinu na niekoho iného.“

„A chcú to zvaliť na vás?“

„Skúšajú to.“

Prikývla a pomyslela si, čo sa asi robí v nemocnici. Zrejme čosi podobné. Nemocnica si musí udržať renomé. Šéfovia oddelení sa už asi potia a riaditeľ si robí starosti, či sa mu podarí získať finančné príspevky. Nieкто si to v nemocnici odskáče. McPherson je priveľké zviera, ona s Morrisom zasa primalé. Odnesie si to pravdepodobne Ellis – je docent. Ak vyhodíte docenta, ľudia si pomyslia, že ste vyhodili niekoho, kto sa priveľmi agresívne, bezohľadne a ambiciózne škriabal hore. Bolo to oveľa lepšie ako vyhodiť profesora; taký krok vrhal nedobré svetlo na predošlé rozhodnutie o podpore jeho profesúry.

Asi to bude Ellis. Rozmýšľala, či si toho je vedomý. Nedávno si kúpil nový dom v Brentwoode. Bol naň veľmi hrdý. Celé NPS pozval na budúci týždeň na kolaudáciu. Zahľadela sa z obloka cez rozbité sklo.

„Počujte,“ povedal Anders, „čo majú záchvaty zúrivosti spoločné s kardiostimulátormi?“

„Nič,“ odvetila, „ibaže Benson má voperovaný mozgový stimulátor, a ten je funkčnou obdobou kardiostimulátora.“

Anders otvoril notes. „Budete musieť začať ešte raz,“ povedal, „a všetko mi podrobne vysvetliť.“

„Dobre.“ Odložila pohár s whisky. „Ale najprv si zavolám.“

Anders prikývol. Sadol si a čakal, kým sa pozhovárala s McPhersonom. Potom policajnému kapitánovi tak pokojne, ako bola schopná, vyrozprávala všetko, čo vedela.

McPherson položil slúchadlo a zahľadel sa z okna kancelárie na raňajšie slnko. Už nebolo bledé a chladné; začínalo naberať na sile. „To bola Rossová,“ povedal.

Morris v kúte pokýval hlavou. „Čo vravela?“

„Benson prišiel za ňou do jej bytu. Ale potom sa znova stratil.“

Morris vzdychol.

„Zdá sa, že dnes nemáme najlepšiu deň,“ povedal McPherson. Pokrútil hlavou, neodtrhávajúc oči od slnka. „Neverím na šťastie,“ dodal. Obrátil sa k Morrisovi. „A vy?“

Morris bol unavený; McPhersonovu otázku prepočul. „Čo ste vraveli?“

„Či veríte na šťastie.“

„Isteže. Každý chirurg verí na šťastie.“

„Ja na šťastie neverím,“ zopakoval McPherson. „A nikdy som neveril. Vždy som veril plánovaniu.“ Ukázal na grafy na stenách, pozrel na ne a na okamih sa odmlčal.

Tie grafy boli na veľkých hárkoch papiera, meter dvadsať široké a starostlivo vymaľované rozličnými farbami. Predstavovali vývojové diagramy a časové horizonty technických inovácií. Vždy na ne bol hrdý. Napríklad roku 1967 zmapoval stav troch rozličných oblastí – diagnostiky, chirurgickej techniky a mikroelektroniky – a dospel k záveru, že ich rozvoj umožní operáciu pacienta trpiaceho ADL syndrómom v júli roku 1971. Predstihli tento odhad o štyri mesiace, no napriek tomu bol čertovsky presný.

„Čertovsky presný,“ povedal nahlas.

„Prosím?“ ozval sa Morris.

McPherson pokrútil hlavou. „Ste unavený?“

„Áno.“

„Myslím, že všetci toho máme dosť. Kde je Ellis?“

„Robí kávu.“

McPherson prikývol. Káva im padne dobre. Pretrel si oči; bol zvedavý, kedy sa dostane do postele. Tak skoro to iste nebude – najprv musia dostať Bensona, a to môže trvať ešte celé hodiny, dokonca aj celý deň.

Znova sa zahľadel na diagramy. Všetko vychádzalo tak dobre. Elektródy implantovali o štyri mesiace skôr, ako určoval plán. Počítačová simulácia správania sa stihli dokonca takmer o deväť mesiacov skôr – ale aj s tou boli problémy. V programoch *George* a *Martha* sa zjavovali chyby. A *Forma Q*?

Pokrútil hlavou. *Forma Q* sa možno už nikdy poriadne nerozbehne, hoci to vždy bol jeho najobľúbenejší projekt.

Dokončenie *Formy Q* bolo v grafikone plánované na rok 1979 a jej aplikovanie na človeka na rok 1986. V roku 1986 bude mať sedemdesiat rokov – ak vôbec ešte bude žiť – ale to ho netrápilo. Vzrušovala ho tá myšlienka, v podstate taká jednoduchá.

Forma Q bola logickým vyústením všetkej práce NFS. Začala sa ako projekt nazvaný *Forma Quijoticus*, lebo sa zdala taká nedosiahnuteľná. Ale McPherson si bol istý, že sa raz uskutoční, lebo bola taká potrebná. Na jednej strane to bola otázka rozmerov, na druhej otázka nákladov.

Moderný elektronický počítač – povedzme, digitálny počítač IBM tretej generácie – stál niekoľko miliónov dolárov. Vyžadoval si nesmierny príkon. Zaberá obrovský priestor. A predsa aj najväčší počítač mal iba toľko obvodov ako mozog mravca. Ak by chceli postaviť počítač s kapacitou ľudského mozgu, zabral by polovicu najvyššieho mrakodrapu. A spotreboval by toľko elektrickej energie ako polmiliónové mesto.

Očividne sa nik nepokúsi postaviť taký počítač pri súčasnom stave technológie. Čosi také si vyžiada nové metódy – a McPhersonovi bolo jasné, aké.

Živé tkanivo.

Teoreticky to bolo jednoduché. Počítač tak ako ľudský mozog sa skladá z podobných funkčných jednotiek – v podstate sú to preklápacie obvody. Ich veľkosť sa za posledné roky do značnej miery zmenšila. Tento trend sa zachová vďaka pokroku technológie LSI a iných mikroelektronických postupov. Znížia sa aj nároky na príkon.

Pravda, jednotlivé preklápacie obvody sa nikdy nepodarí zmenšiť na veľkosť nervových buniek čiže neurónov. Miliarda nervových buniek sa zmestí do šiestnástich kubických centimetrov. Nijaké ľudské miniaturizačné metódy sa ani len nepriblížia k takejto úspornosti. A človeku sa nikdy nepodarí vytvoriť jednotku, ktorá by sa uspokojila s takým nízkym príkonom ako nervová bunka.

Ako riešenie sa ponúkala výroba počítača zo živých nervových buniek. Vedcom sa už darilo v tkanivovej kultúre vypiesť izolované nervové bunky. Dali sa rozličnými spôsobmi umele upravovať. V budúcnosti bude možné pestovať takéto bunky podľa

požadovaných špecifikácií a spájať ich vopred určeným spôsobom.

Len čo sa toto podarí, nebude problém vytvoriť počítač s objemom, povedzme, šesťnásť kubických decimetrov, ktorý bude obsahovať bilión nervových buniek. Jeho energetické nároky budú umiernené; bude produkovať málo tepla a odpadu. A predsa to bude najinteligentnejšia entita na celej planéte.

Forma Q.

Predbežné práce sa už začali v niekoľkých laboratóriách a vládnych výskumných strediskách v celej krajine. Dosahovali sa prvé nádejné výsledky.

Ale pre McPhersona nebola najvzrušujúcejšia vyhliadka na superinteligentný organický počítač. To bol iba vedľajší produkt. Co ho naozaj zaujímalo, bola myšlienka organickej protézy ľudského mozgu.

Pretože ak sa podarí vyvinúť organický počítač – počítač pozostávajúci zo živých buniek, čerpajúci energiu z okysličovanej, vyživovanej krvi – nič nebude brániť implantovaniu takéhoto počítača do ľudského tela. A dostaneme človeka s dvoma mozgami.

Aké by to bolo? McPherson si to nevedel predstaviť. Prirodzene, najprv bude treba vyriešiť obrovské množstvo problémov. Problém prepojenia, problém umiestnenia, problém potenciálneho konfliktu pôvodného a implantovaného umelého mozgu. Ale do roku 1986 je času dosť. Napokon, roku 1950 sa väčšina ľudí vysmievala myšlienke letu na Mesiac.

Forma Q. Zatiaľ iba vízia, no pri dostatočnom financovaní uskutočniteľná. A on bol presvedčený, že sa im ju podarí uskutočniť, až do okamihu, keď Benson utiekol z nemocnice. Jeho útek všetko zmenil.

Ellis strčil hlavu do dverí. „Chce niekto kávu?“

„Ja si dám,“ povedal McPherson. Pozrel na Morrisa.

„Ja nie,“ odvetil Morris. Zdvihol sa zo stoličky. „Myslím, že si znova pozriem záznamy rozhovorov s Bensonom.“

„Dobrý nápad,“ pochválil ho McPherson, i keď si to v skutočnosti nemyslel. Uvedomil si, že Morris je typ, ktorý musí neustále niečo robiť – potrebuje sa udržiavať v pohybe.

Morris s Ellisom odišli a McPherson osamel so svojimi

farebnými grafmi a myšlienkami.

Kým Rossová všetko porozprávala Andersovi, bolo poludnie a ona bola veľmi unavená. Whisky ju upokojila, ale na druhej strane ešte väčšmi prispela k jej únave. Na konci si plietla slová, strácala prehľad, opakovala veci a potom menila svoje výroky, lebo nevyzneli tak, ako zamýšľala. Ešte nikdy sa necítila taká unavená, nikdy v živote na ňu nedoliehala taká olovená tiaž.

Naopak, Anders bol až rozčuľujúco svieži. „Kde by sa podľa vás mohol teraz nachádzať Benson?“ opýtal sa. „Kam asi mohol ísť?“

Pokrútila hlavou. „Ťažko povedať. Prekonal záchvat čiže, ako hovoríme, je v postiktálnom stave, a vtedy sa správanie dá len ťažko predvídať.“

„Ste jeho psychiatrička,“ namietol Anders. „Musíte o ňom vedieť veľa vecí. Neexistuje nejaký spôsob, ako by sa dali predpovedať jeho ďalšie činy?“

„Nie,“ odvetila. Bože, aká je unavená! Prečo to ten človek nechápe? „Benson je v abnormálnom, takmer psychotickom stave, je zmätený, dostáva časté stimulácie, a napriek tomu uňho periodicky prepukajú záchvaty. Môže urobiť čokoľvek.“

„Vravíte, že je zmätený...“ Anders nechal svoj hlas rozplynúť do stratená. „Čo by podľa vás mohol urobiť v takom stave? Ako by sa mohol prejaviť jeho zmatok?“

„Pozrite,“ povedala, „takto sa nikam nedostaneme. Mohol by urobiť hocičo.“

„Rozumiem,“ povedal Anders. Pozrel na ňu a odpil si kávy.

Kriste, prečo sa na to nevykašle? Jeho túžba prejsť cez rozum Bensonovi bola smiešne nerealistická. Napokon, každému bolo jasné, ako sa to skončí. Nieкто zbadá Bensa a zastrelí ho, a tým sa to skončí. Ešte aj Benson povedal...

Zarazila sa. Čo to vlastne povedal? Zamračila sa. Niečo v tom zmysle, že sa všetko skončí. Chcela si v pamäti vybaviť jeho slová, ale nevedela si na ne spomenúť. Bola vtedy priveľmi vystrašená a nedávala pozor.

„Toto sú beznádejné situácie,“ povedal Anders. Vstal a podišiel k obluku. „V inom meste by sme azda mali šancu, ale nie v Los Angeles. Toto mesto zaberá päťsto štvorcových míľ. Má väčšiu

rozlohu než New York, Chicago, San Francisco a Filadelfia dovedna. Vedeli ste to?“

„Nie,“ odvetila. Sotva ho počúvala.

„Je tu priveľa možných úkrytov,“ povedal. „Priveľa možností na únik – priveľa ciest, priveľa letísk, priveľa jachtových prístavov. Ak má trochu rozumu, už sa odtiaľto stratil. Do Mexika alebo do Kanady.“

„Neurobí to,“ povedala.

„A čo urobí?“

„Vráti sa do nemocnice.“

Anders chvíľu mlčal. „Hovorili ste, že neviete predvídať jeho správanie,“ povedal napokon

„Je to len také tušenie,“ odvetila. „Nič viac.“

„Teda sa radšej vráťme do nemocnice.“

V NPS to vyzeralo ako v hlavnom stane pred vypuknutím vojny. Návštevy pacientov boli až do pondelka zrušené a na tretie poschodie púšťali len nemocničný personál a policajtov. Z nejakého dôvodu tam boli aj všetci ľudia z vývoja; pobiehali sem a ta a tvárili sa zhrozene. Očividne mali pocit, že sú ohrozené ich granty a pracovné miesta. Telefóny neprestajne vyzváňali; volali zväčša reportéri. McPherson sa zavrel v pracovni s vedením nemocnice. Ellis kričal na každého, kto sa k nemu priblížil na päť metrov, Morris sa kdesi stratil a nemohli ho nájsť. Gerhard s Richardsom sa pokúšali uchmatnúť zopár telefónnych liniek, aby mohli zbehnúť projekciu na inom počítači, ale všetky linky boli obsadené.

V NPS panoval hrozný neporiadok – popolníky boli plné ohorkov, na dlážke sa povalovali prázdne pokrčené tégly od kávy, všade ležali nedojedené hamburgery a *tacos*, cez operadla stoličiek boli prehodené saká a biele plášte. A telefóny neprestávali vyzváňať: len čo niekto dohovoril a položil slúchadlo, telefón znova zacengal.

Rossová sedela s Andersom vo svojej pracovni a prezerala si policajný formulár Všeobecné hlásenie o trestnom čine; kontrolovala Bensonov popis. Obsahoval výstup z počítača, ale bol pomerne presný: *Beloch, mužského pohlavia, farba vlasov: čierna, farba očí: hnedá, výška: 170 cm, váha: 70 kg, vek: 34 rokov, zvláštnosti výzoru:*

312/3 parochňa, 319/1 obväz na krku. Pravdepodobne držané zbrane: 40/11 revolver. Charakteristické črty správania: 23/60 abnormálne správanie (iné) perseverácia.

Dôvod spáchania zločinu: 23/86 podozrenie na šialenstvo.

Rossová vzdychla. „V skutočnosti sa nedá zaškatuľkovať do vašich počítačových kategórií.“

„Nikto sa nedá zaškatuľkovať,“ namietol Anders. „Môžeme len dúfať, že to niekomu pomôže pri jeho identifikácii. Rozoslali sme aj jeho fotografie. Niekoľko stovák ich práve teraz distribuujú do všetkých okrskov v meste. To by mohlo pomôcť.“

„Čo bude ďalej?“ opýtala sa Rossová.

„Budeme čakať,“ odvetil. „Iba ak by ste vedeli o nejakom mieste, kde by sa mohol ukryť.“

Pokrútila hlavou. „Takže budeme čakať,“ povedal.

Širokú miestnosť s nízkou povalou vyloženú bielymi obkladačkami jasne osvetľovali žiarivky. Stálo v nej v rade šesť stolov s doskami z nehrdzavejúcej ocele a od každého viedol odtokový jarček ku kanálu na konci miestnosti. Päť stolov bolo prázdnych; telo Angely Blackovej ležalo na šiestom. Skláňali sa nad ním dvaja policajní patológovia a Morris. Práve prebiehala pitva.

Morris už zažil celý rad pitiev, ale tie, na ktorých sa zúčastnil ako chirurg, zvyčajne prebiehali inakšie. Pri tejto autopsii patológovia strávili takmer pol hodiny prezeraním povrchu tela a jeho fotografovaním, kým vôbec urobili prvý zárez. Veľmi sa zaujímali o vzhľad bodných rán a spôsob ich vzniku. Jeden z patológov ich charakterizoval ako tržné rany.

Znamenalo to, ako vysvetlil patológ, že ich spôsobil nejaký tupý predmet. Neprerezal pokožku, ale ju napal a roztrhol. Potom vnikol do tela, no na okraji bodného kanála zostala vždy preliačená, roztrhaná koža. Do niekoľkých rán sa vtlačili chĺpky, ktoré na tých miestach pokrývali telo – ďalší dôkaz, že rany pochádzali od tupého predmetu.

„Akého tupého predmetu?“ opýtal sa Morris.

Patológovia pokrútili hlavami. „Zatiaľ sa to nedá zistiť. Musíme

sa pozrieť na penetráciu.“ Penetráciou označovali hĺbku prieniku zbrane do tela. Určiť ju nebolo ľahké; pokožka bola elastická a mala tendenciu sťahovať sa do pôvodného tvaru, kým tkanivá ležiace pod ňou sa pred smrťou i po nej rôzne posúvali. Bola to mravčia robota. Morrisa premáhala únava a pálili ho oči. Po chvíli vyšiel z pitevne a zamieril do policajného laboratória, kde na veľkom stole rozložili obsah kabelky mŕtveho dievčaťa.

Pracovali na ňom traja ľudia. Jeden postupne identifikoval predmety, ďalší ich zapisoval a tretí k nim priväzoval štítky s označením. Morris ich chvíľu mlčky sledoval. Zväčša to boli celkom bežné predmety: rúž, pudrenka, kľúče od auta, peňaženka, papierové vreckovky, malý notes s adresami, guľôčkové pero, očný tieň, sponka do vlasov. A dve škatuľky zápaliek.

„Dve škatuľky zápaliek,“ diktoval jeden z policajtov. „Obe s reklamou hotela Airport Marina.“

Morris si povzdychol. Robili to tak pomaly, nevzrušené. Nebolo to o nič zaujímavejšie než pitva. Naozaj si myslia, že takto môžu na niečo prísť? Nemal dosť trpezlivosti na tú nekonečne pomalú rutinu. Janet Rossová toto nutkanie urobiť čím skôr rozhodné kroky, neschopnosť trpezlivo vyčkávať nazvala chorobou chirurgov. Pri jednej z prvých porád NPS, keď diskutovali o možnej kandidátke na tretí stupeň, pacientke Worleyovej, sa Morris veľmi zasadzoval za to, aby ju vybrali na tú operáciu, hoci mala aj niekoľko ďalších zdravotných problémov. Rossová sa vtedy zasmiala a povedala, že je priveľmi impulzívny. V tej chvíli by ju bol s radosťou zabil, a jeho zlosť sa nepominula, ani keď neskôr Ellis pokojným, profesionálnym tónom vyjadril súhlas s názorom, že pani Worleyová nie je vhodnou kandidátkou na implantáciu. Morris bol nesmierne sklamaný, hoci McPherson povedal, že podľa neho má táto kandidátka isté prednosti a mali by si ju istý čas evidovať ako náhradníčku.

Priveľmi impulzívny, pomyslel si Morris. Nech ju trafi šľak!

„Airport Marina?“ ozval sa jeden z policajtov. „Nie je to ten hotel, kde sa s obľubou ubytávajú stewardky?“

„Neviem,“ odvrkol druhý policajt.

Morris ich ledva počúval. Pretrel si oči a rozhodol sa, že si dá ešte jednu kávu. Nespál tridsaťšesť hodín a cítil, že dlhšie už

nevydrží.

Vyšiel z miestnosti a zamieril k schodom. Niekde v tejto budove predsa musí byť automat na kávu. Aj policajti pijú kávu tak ako všetci ostatní ľudia. Zrazu zastal a po chrbte mu prebehli zimomriavky.

Spomenul si na niečo, čo súviselo s Airport Marinou.

Práve tam totiž Bensona zatkli po prvý raz pre podozrenie, že zbil toho mechanika. V hoteli bol bar a incident sa odohral v ňom. Morris si tým bol istý.

Pozrel na hodinky a vyšiel na parkovisko. Ak sa poponáhľá, dostane sa na letisko ešte predtým, ako sa v jeho blízkosti vytvorí dopravná zápcha.

Morris odbočil z diaľnice a viezol sa po Airport Boulevarde, pričom mu nad hlavou hrmelo lietadlo spúšťajúce sa k pristávacej dráhe. Prechádzal okolo barov, motelov a požičovní áut. V rádiu hlásateľ oznamoval: „Aj pri výjazde zo San Diega smerom na sever došlo k dopravnej nehode, pri ktorej kamión zablokoval tri jazdné pruhy na diaľnici. Počítač odhaduje zníženie priemernej rýchlosti na dvadsať kilometrov za hodinu. Na sanbernardinskej diaľnici, južne od odbočky na Exeter, je v dôsledku poruchy odstavené auto v ľavom jazdnom pruhu. Podľa počítača musíte rátať so znížením priemernej rýchlosti v tomto úseku na päťdesiat kilometrov za hodinu...“

Morris si znova spomenul na Bensona. Azda počítače naozaj začínajú všetko ovládať. Spomenul si na smiešneho malého Angličana, ktorý im v nemocnici prednášal. Tvrdil, že chirurgovia možno onedlho začnú operovať pacientov na druhom kontinente – budú na diaľku ovládať ruky robota pomocou signálu prenášaného cez satelit. Tá myšlienka znela dosť šialene, no zbadal, že ne jeden z jeho kolegov chirurgov sa stiesnene pohniezdil.

„Na Ventúrskej diaľnici západne od Haskellu je spomalená premávka v dôsledku kolízie dvoch áut. Počítač odhaduje priemernú rýchlosť na necelých tridsať kilometrov za hodinu.“

Zistil, že pozorne počúva správy o stave premávky. Bez ohľadu na počítače boli tieto informácie životne dôležité pre každého, kto žil

v Los Angeles. Človek sa tam naučil, automaticky sledovať dopravnú situáciu, tak ako inde ľudia sledujú správy o počasí.

Morris prišiel do Kalifornie z Michiganu. Prvých niekoľko týždňov po príchode sa ľudí pýtal, aké podľa nich bude v ten istý deň alebo na druhý deň počasie. Takáto otázka sa mu videla prirodzená pre niekoho, kto sa ta práve prísť ahoval; nazdával sa, že mu pomôže pri nadväzovaní komunikácie. Ale všetci sa tvárili dosť čudne, akoby prekvapene. Až neskôr si uvedomil, že sa dostal na jedno z mála miest na svete, kde počasie nikoho nezaujíma – bolo viac-menej rovnaké a nik sa o ňom nebavil.

Ale autá, to bolo čosi iné! Tie ľudia ako predmet rozhovoru priam fascinovali. Každého zaujímalo, akým autom jazdíte, ako sa vám páči, či je spoľahlivé, aké s ním máte problémy. A podobne vítanými témami boli šoférske skúsenosti, prepchaté cesty, novoobjavené skratky či prežité dopravné nehody. V Los Angeles brali vážne všetko, čo nejako súviselo s autami, a debatám na podobné témy venovali maximum času a pozornosti.

Definitívnym dôkazom všeobecnej autománie pre Morrisa boli slová istého astronóma. Keby Los Angeles sledovali Mart'ania, povedal ten vedec, museli by pokladať za dominantnú miestnu formu života auto. A v istom zmysle by mali pravdu.

Zaparkoval pred hotelom Airport Marina a vošiel do haly. Budova pôsobila rovnako disharmonický ako jej meno vďaka kalifornskej záľube v bizarných kombináciách – v tomto prípade to bol japonský štýl kombinovaný s plastikom a neónovým osvetlením. Zamieril rovno do baru, ktorý bol o piatej popoludní ešte ponorený v prítmí a takmer prázdny. V kúte miestnosti sedeli dve stewardky a zhovárali sa pri poháriku. Za barovým pultom zbadal zopár podnikateľov; barman znudene pozerol do prázdna.

Morris sa takisto posadil k barovému pultu. Keď k nemu podošiel barman, ukázal mu Bensonovu fotografiu. „Videli ste už niekedy tohto človeka?“

„Čo si dáte?“ opýtal sa barman. \

Morris mlčky poklepal ukazovákom na fotografiu.

„Toto je bar. Tu nalievame nápoje.“

Morrisa sa začínal zmocňovať akýsi čudný pocit. Rovnaký pocit zavše zakúšal na začiatku operácie, keď sa cítil ako chirurg na filmovom plátne. Pocit akejsi teatrálnosti. Teraz bol pre zmenu súkromným očkom.

„Volá sa Benson,“ povedal Morris. „Som lekár. Ten človek je vážne chorý.“

„A čo mu je?“

Morris vzdychol.

„Už ste ho niekedy videli?“

„Isteže, a nie raz. To je Harry, nemám pravdu?“

„Správne. Harry Benson. Kedy ste ho videli naposledy?“

„Čo ja viem?“ pokrčil plecami barman. „Asi pred hodinou. Čo mu vlastne je?“

„Trpí vážnou mozgovou poruchou. Je dôležité, aby som ho našiel. Neviete, kam mohol ísť?“

„Trpí mozgovou poruchou? To ma podržte.“ Barman zdvihol fotografiu a pozorne sa na ňu zahľadel vo svetle neónovej reklamy na Schlitz, ktorú mal za chrbtom. „To je určite on. Akurát má teraz prefarbené vlasy na čierne.“

„A neviete, kam šiel?“

„Na mňa ale vôbec nepôsobil ako chorý človek. Ste si istý...“

„*Tak viete, kam šiel, alebo nie?*“

Nastalo dlhé ticho. Na barmanovej tvári sa zjavil zachmúrený výraz. „Ty nie si nijaký doktor,“ povedal. „Padaj odtiaľto!“

„Naozaj potrebujem vašu pomoc,“ skúsil to ešte raz Morris. „Čas je nesmierne dôležitý.“ Kým hovoril, otvoril náprsnú tašku a začal rozkladať po pulte pred barmanom svoje preukazy a kreditné karty. Všade mal uvedený titul MUDr.

Barman na ne ani nepozrel.

„Navyše Harryho hľadá polícia,“ dodal Morris.

„Ja som to vedel...“ vzdychol si barman. „Ja som to vedel.“

„Ak chcete, zavolám sem policajta, a ten mi pomôže, aby som to z vás dostal. Mohli by vás obviniť z napomáhania pri trestnom čine vraždy...“ Morris si pomyslel, že to znelo dosť dobre. Alebo aspoň dramaticky.

Barman zobral jednu z jeho kartičiek, krátko na ňu pozrel a zasa

ju odložil. „Neviem nič,“ povedal. „Zavše sa tu ukáže, to je všetko.“
„A kam odtiaľto dnes odišiel?“
„Ako to mám vedieť? Odchádzal s Joeom.“
„Kto je ten Joe?“
„Mechanik. Robí nočné zmeny v Unitede.“
„V United Airlines?“
„Tak je“ potvrdil barman. „Počujte, čo to je za humbug?“
Ale Morris už bol preč.

Z hotelovej haly zatelefonoval do NPS a spojovateľka ho prepojila na kapitána Andersa.

„Anders.“

„Tu je Morris. Počúvajte, som na letisku. Dostal som echo ohľadom Bensona. Asi pred hodinou ho videli v bare v hoteli Airport Marina. Odišiel s akýmsi mechanikom menom Joe, ktorý pracuje pre United Airlines. Má dnes nočnú zmenu.“

Chvíľu bolo ticho. Morris počul v slúchadle škrabot ceruzky. „Mám to,“ povedal napokon Anders. „Ešte niečo?“

„Nie.“

„Pošleme tam hneď zopár hliadkových vozov. Myslíte, že šli do hangárov?“

„Pravdepodobne.“

„Hneď tam pošleme autá.“

„A čo...“

Morris zmlkol a zahľadel sa na slúchadlo, ktoré držal v ruke. Zostalo hluché. Zhlboka sa nadýchol a rozmýšľal, čo ďalej. Odteraz je to policajná záležitosť. Benson je nebezpečný. Nech si s ním poradí polícia.

Pravda, na druhej strane, ako dlho im potrvá, kým sa ta dostanú? Kde je najbližšia policajná stanica? V Inglewoode? V Culver City? V terajšej zápche im to môže aj so sirénami trvať dvadsať minút. Alebo pol hodiny.

To je priveľká časová strata. O pol hodiny môže byť Benson preč. Mal by ho zatiaľ sledovať.

Nepriblíži sa k nemu. Ale dozrie, aby sa nestratil.

Na veľkej tabuli bol nápis: UNITED AIR LINES – VSTUP POVOLENÝ LEN ZAMESTNANCOM TECHNICKEJ ÚDRŽBY. Pod tabuľou bola strážna búdka. Morris pri nej zastal a vyklonil sa z bočného okna auta.

„Som doktor Morris. Hľadáme Joea.“

Morris bol pripravený na zdĺhavé vysvetľovanie. Strážnik to ale podľa všetkého nebral tak prísne. „Joe prišiel asi pred desiatimi minútami. Zapísal si príchod do hangára číslo sedem.“

Morris pred sebou zbadal tri veľké hangáre; za nimi boli parkoviská. „Ktorý z nich je číslo sedem?“

„Ten celkom vľavo,“ povedal strážnik. „Neviem, načo ta chodil, iba ak kvôli tomu hosťovi.“

„Akému hosťovi?“

„Napísal, že so sebou berie aj hosť a...“ strážnik pozrel do listiny pripnutej na podložke. „Nejakého Bensona. Zobral ho do sedmičky.“

„A čo je v sedmičke?“

„DC desiatka na generálnej oprave. Nič sa tam nerobí, čakajú na nový motor. Potrvá to ešte aspoň týždeň. Myslím, že mu ju chcel iba ukázať.“

„Ďakujem,“ povedal Morris. Vošiel do areálu a zamieril na parkovisko pri hangári číslo sedem. Vystúpil z auta a zarazil sa. Fakticky nemôže vedieť, či je Benson naozaj vnútri. Čo ak ta vôbec nešiel? Mal by sa najprv presvedčiť, či je tam. Inak by mohol po príchode polície vyzeráť ako blázon. Bude si tu sedieť na parkovisku, a Benson sa zatiaľ vyparí.

Pomyslel si, že si to radšej overí. Bensona sa nebál. Bol mladý a mal dobrú fyzickú kondíciu. Navyše si plne uvedomoval, že Benson je nebezpečný. Ak si dá pozor, tak ho Harry ničím neprekvapí. Benson bol nebezpečný najmä pre tých, ktorí si neuvedomovali smrteľné nebezpečenstvo, vyplývajúce z jeho choroby.

Rozhodol sa, že iba nazrie do hangára a presvedčí sa, či je Benson v ňom. Hangár bol obrovský, ale zdalo sa, že nemá iný vchod ako obrovské dvere na priečelí, ktorými dnu ťahali lietadlá. Teraz však boli tieto dvere zatvorené. Ako sa ta teda má dostať?

Prezeral si pozorne priečelie budovy, tvorené z väčšej časti vlnitým plechom. Napokon zbadal celkom naľavo dvere normálnej

veľkosti. Vrátil sa do auta, doviezol sa až k tým dverám, zaparkoval a vošiel do hangára.

Vnútri bola tma ako vo vreci a hrobové ticho. Chvíľu stál pri dverách, potom začul tiché zastonanie. Zahmatkal rukou na stene pri dverách po vypínači. Nahmatal veľkú kovovú škatuľu a na nej niekoľko masívnych vypínačov.

Pozapínal ich.

Vysoko pod klenbou hangára sa postupne porozsvetcovali jasné, žiarivé svetlá. V strede hangára zbadal obrovské lietadlo; lesklo sa vo svetle žiaroviek, ktoré sa na ňom odrážali. Zvláštna, že v tom hangári vyzerá oveľa mohutnejšie než vonku, pomyslel si. Vyšiel k nemu.

Vtedy začul ďalšie zastonanie.

Najprv nevedel určiť, odkiaľ prichádza. Nikoho nevidel; dlážka hangára bola prázdna. Pri vzdialenejšom krídle však bol rebrík. Prešiel popod vysoké zaoblené chvostové krídlo k rebríku. V hangári ostro páchlo benzínom a vazelínou. Bolo tam dosť teplo.

Ďalší ston.

Vyšiel rýchlejšie a jeho kroky sa rozliehali v jaskyňovitom priestore hangára. Stonanie akoby vychádzalo z vnútra lietadla. Ako sa ale má dostať dnu? Bola to smiešna myšlienka; veď už toľkokrát letel lietadlom. Vždy doň nastupoval po schodoch pristavených k dverám vpredu, neďaleko pilotnej kabíny. Ale tu, v hangári...? Lietadlo je také obrovské; ako sa doň, dočerta, dostane?

Prešiel pod dvoma prúdovými motormi umiestnenými neďaleko krídel. Boli to veľikánske valce s čiernymi lopatkami turbín. Smiešne, motory sa mu predtým nezdali také veľké. Asi si ich nikdy poriadne nevšimol.

Znova začul zastonanie.

Došiel k rebríku a začal sa škriabať hore. Asi v dvojmetrovej výške narazil na krídlo, veľkú striebristolesklú plochu s hlavičkami nitov. Zbadal nápis: STUPTÉ SEM. Neďaleko od neho boli kvapky krvi. Pozrel na druhý koniec krídla a uvidel, že tam leží na chrbte akýsi zakrvavený muž. Až keď k nemu podišiel bližšie, zbadal, že má hrozne dobitú tvár a ruku vykrútenú dozadu v groteskne neprirodzenom uhle.

Za sebou začul akýsi zvuk. Obrátil sa.

Vtedy z ničoho nič svetlá v hangári zhasli.

Morris zmeravel. V tom okamihu celkom stratil orientáciu; akoby z ničoho nič zavisol uprostred obrovskej nepreniknuteľnej temnej prázdnoty. Nehýbal sa. Čakal.

Zranený muž znova zastonal. Nijaký iný zvuk nebolo počuť. Morris si kľakol, vlastne ani poriadne nevedel prečo. Z akéhosi dôvodu mal pocit väčšej istoty, keď bol bližšie ku kovovému povrchu krídla. Nebál sa, bol iba riadne zmätený.

Zrazu začul tichý smiech. Až vtedy ho premkol strach.

„Benson?“

Nijaká odpoveď.

„Benson, ste tam?“

Odpoveďou boli iba kroky, zvuk topánok na betónovej dlážke so slabou ozvenou.

„Harry, tu je doktor Morris!“

Morris zažmurkal a pokúšal sa očami preniknúť cez tmu. Ale nepomáhalo to. Nič nevidel. Nevidel ani, kde sa končí krídlo. Nevidel siluetu motora. Nevidel vôbec nič.

Kroky sa približovali.

„Harry, chcem vám pomôcť...“ Takmer mu zlyhal hlas. Benson sa iste dovŕti, že má strach. Rozhodol sa, že bude mlčať. Srdce mu hlasno bilo a ťažko lapal dych.

„Harry!“

Nijaká odpoveď, ale kroky sa stále približovali. Možno sa Benson chce vzdať. Možno dostal stimuláciu. Možno si to rozmyslel.

Zaznel nový zvuk, celkom blízko. Kovové zavŕzganie.

Ďalšie zavŕzganie.

Benson sa škriabe hore po rebríku.

Morrisa obliehali ľadové pot. Ešte stále nič nevidel. Bol taký dezorientovaný, že sa ani nepamätal, v akej polohe sa nachádza na krídle. Je rebrík pred ním, alebo za ním?

Ďalšie kovové zavŕzganie.

Usiloval sa zistiť, odkiaľ tie zvuky prichádzajú. Videlo sa mu, že odkiaľsi spredu. To by znamenalo, že je obrátený k chvostu lietadla, k zadnému okraju krídla, o ktorý bol opretý rebrík.

Ďalšie zavŕzganie.

Koľko tam môže byť priečok? Necelé dva metre, to je asi šesť priečok. Benson čoskoro zastane na krídle. Čím by sa mohol brániť? Morris si potľapkal po vreckách. Košeľa mu zvlhla od potu a prilipla k telu. Zrazu sa mu tá situácia videla groteskná. Preboha, veď je lekár a Benson je jeho pacient! Iste poslúchne hlas rozumu; urobí, čo mu povie.

Dalšie zavízzganie.

Topánka! Rýchlo si vyzul jednu topánku a preklínal jej gumenú podošvu. Ale bolo to lepšie než nič. Pevne zovrel rukou topánku a zdvihol ju vysoko nad hlavu, pripravený zahnať sa a udrieť. Pred vnútorným zrakom sa mu vynoril obraz dobitého mechanika, jeho znetvorená, zakrvavená tvár. Zrazu si uvedomil, že bude musieť Bensona udrieť z celej sily.

Musí udrieť tak silno, akoby ho chcel zabiť.

Už nebolo počuť nijaké vízzganie, no teraz pre zmenu počul dych. Vzápätí zaznel kdesi v diaľke zvuk sirén; najprv slabý, no postupom času čoraz mocnejší. Polícia už prichádza. Benson tie sirény takisto musel začuť. Možno sa dobrovoľne vzdá.

Dalšie zavízzganie.

Benson sa asi vracia nazad po rebríku. Morris si uľahčené vydýchol.

Začul zvláštny, škripavý zvuk a pocítil, ako sa mu krídlo pod nohami zachvelo. Benson teda nezišiel z rebríka. Vyliezol až celkom hore a teraz stojí na krídle.

„Doktor Morris?“

Morris mu už-už odpovedal, no v poslednom okamihu si to rozmyslel. Pochopil, že ani Benson sa nevie zorientovať. Hlas by ho mohol naviesť správnym smerom. Rozhodol sa preto mlčať.

„Doktor Morris! Potrebujem vašu pomoc.“

Sirény zneli každým okamihom hlasnejšie. Morrisa naplnil povznesený pocit pri myšlienke, že Bensona o chvíľu dostanú. Celá táto nočná mora sa o chvíľku skončí.

„Prosím, pomôžte mi, doktor Morris.“

Možno to myslí úprimne, pomyslel si Morris. Ak to hovorí úprimne, tak ako lekár som povinný pomôcť mu.

„Prosím vás...“

Morris sa narovnal. „Som tu, Harry,“ povedal. „Nože sa upokojte a...“

Čosi zasvišťalo. Pocítil závan vzduchu a potom mučivú bolesť v ústach a na sánke. Úder ho zrazil z nôh. Dopadol chrptom na krídlo a prevalil sa na bok. Tá bolesť bola hrozná, horšia než akákoľvek iná bolesť, ktorú v živote pocítil.

A zrazu padal do tmy. Z krídla na dlážku hangára nebolo d'aleko, no on vôbec nemal taký pocit. Naopak, videlo sa mu, že padá celú večnosť.

Janet Rossová stála pred ambulanciou na pohotovosti a pozerala dnu cez malé zasklené okno. Vnútri sa šesť ľudí zaoberalo Morrisom, všetci boli zhrčení okolo neho. Veľa z neho nevidela, vlastne mu zazrela len nohy. Na jednej mal obutú topánku, na druhej nie. Bolo tam plno krvi; takmer všetci ľudia z pohotovosti boli zakrvavení.

Anders, ktorý stál pri nej, povedal: „Nemusím vám, dúfam, hovoriť, čo si o tom myslím.“

„Nie,“ povedala.

„Ten chlap je mimoriadne nebezpečný. Morris mal počkať na políciu.“

„Lenže polícia ho nedostala!“ Zrazu do nej vošla zlosť. Anders ničomu nerozumie. Nechápe, akú zodpovednosť za pacienta cíti každý lekár, ako pokladá za svoju prvoradú povinnosť pomôcť mu.

„Ale ani Morris,“ povedal Anders.

„A prečo unikal policajtom?“

„Keď prišli do hangára, už tam nebol. Je tam niekoľko východov a nestihli všetky zabezpečiť. Našli Morrisa ležať na zemi pod krídlom a mechanika hore na krídle. Obaja boli hrozne dobití.“

Dvere na ambulancii sa otvorili a vyšiel z nich Ellis. Bol strhaný, neoholený, sklesnutý.

„Ako je na tom?“

„Je to dobré,“ povedal Ellis. „Niekoľko týždňov nebude schopný poriadne rozprávať, ale inak je v poriadku. Vezmú ho teraz na chirurgiu, tam mu zadrôtnujú sánku a vytrhnú pár zubov.“ Pozrel na

Andersa. „Už zistili, čím ho dobil?“

Anders prikývol. „Polmetrovou olovenou rúrou.“

„Musel ňou dostať priamo do úst,“ povedal Ellis. „Našťastie nevdýchol nijaký vybitý zub. Rontgen ukázal, že priedušky má čisté.“ Položil Janet ruku okolo pliec. „Dajú ho do poriadku.“

„A čo ten druhý?“

„Ten mechanik?“ Ellis pokrútil hlavou. „Ten nemal také šťastie. Má rozbitý nos a úlomky nosnej kosti mu prenikli do mozgu. Z nosa mu vyteká mozgovomiechový mok. Dost' krvácal a hrozí mu zápal mozgových blán.“

„Aké mu dávate šance?“ opýtal sa Anders.

„Jeho stav je kritický.“

„Okej,“ povedal Anders a odišiel

Rossová vykročila s Ellisom po chodbe ku kantíne. Ellil ju ešte vždy držal rukou okolo pliec. „Je to ako nočná mora,“ povedal.

„Naozaj bude v poriadku?“

„Pravdaže.“

„Vyzeral tak dobre...“

„Čel'usť mu zasa dajú do poriadku, uvidíš.“

Striaslo ju.

„Je ti zima?“

„Je,“ odvetila, „a som unavená. Strašne unavená.“

Vypila si s Ellisom v kantíne kávu. Bolo pol siedmej a kopa ľudí tam práve večerala. Aj Ellis jedol, pomaly prežúval, jeho pohyby prezrádzali únavu. „Je to smiešne,“ povedal.

„Čo?“

„Dnes poobede mi volali z Minnesoty. Uvoľnilo sa im miesto profesora neurochirurgie. Pýtali sa, či nemám záujem.“

Niž nepovedala.

„Nie je to smiešne?“ «

„Nie,“ odvetila.

„Povedal som im, že o niečom takom začnem uvažovať, až ma odtiaľto vyhodí.“

„Myslíš si, že ťa vyhodí?“

„A ty nie?“ zareagoval otázkou. Rozhliadol sa po kantíne, po

všetkých tých sestrách, cirkulantoch a rezidentoch v bielom. „V Minnesote by sa mi nepáčilo,“ povedal. „Je tam priveľmi chladno.“

„Ale je to dobrá škola.“

„To áno. Dobrá škola.“ Vzdychol. „Skvelá.“

Prišlo jej ho ľúto, no vzápätí svoj súcit potlačila. Sám si to zavinil, keď nepočúvol jej radu. V priebehu posledných dvadsiatich štyroch hodín si zakázala hovoriť niekomu „ja som to vravela“; ani len si to nechcela pripustiť. Jednak to nebolo potrebné hovoriť a nepomohlo by to Bensonovi, a o toho jej šlo v prvom rade.

Pravda, necítila ktovieakú účasť s týmto ostriel'aným chirurgickým veteránom. Takíto profíci riskovali životy iných ľudí, nikdy nie vlastný. Jediné, čo mohol chirurg stratiť, bola reputácia.

„No, asi by som sa mal vrátiť na NPS,“ povedal Ellis. „Pozrieť sa, ako to pokračuje. A vieš čo?“

„Čo?“

„Dúfam, že ho zabijú,“ povedal. S tým zamieril k výt'ahom.

Operácia sa začala o siedmej večer. Pozerala zo zasklenej galérie, ako Morrisa privádzajú na operačnú sálu a rúškujú. Boli tam Bendixon a Curtiss, obaja schopní plastickí chirurgovia; lepšie než oni by zrejme Morrisa nedal do poriadku nikto.

Ale aj tak to bol šok, keď videla, ako Morrisovi odstraňujú z tváre sterilné štvorčeky gázy, ktorými ju mal obloženú. Vrchná časť tváre vyzerala normálne, hoci trocha poblednutá, no spodná časť pripomínala krvavú fašírku. Nedalo sa vôbec rozoznať, kde má ústa.

Ellis to videl už na pohotovosti. Ju tento pohľad šokoval teraz, ešte aj z takej diaľky. Vedela si predstaviť, aké hrozné to muselo byť zblízka.

Zostala však a prizerala sa, ako mu rúškujú telo i hlavu. Chirurgovia mali zástery a rukavice, stolíky s nástrojmi stáli pripravené na svojom mieste a takisto aj sálové sestry. Celý rituál prípravy na operáciu prebiehal hladko a účinne. Je to skvelý rituál, pomyslela si, taký nemenný a dokonalý, že nikto nezainteresovaný sa nijako nemôže dovŕtiť – a ani sami chirurgovia na to pravdepodobne veľmi nemyslia –, že operujú svojho kolegu. Rituál, pevne určený postup, bol pre chirurga rovnakým anestetikom ako pre

pacienta plyn.

Keď sa blížila k NPS, zbadala, že Ellisa pred budovou obstal hlúčik reportérov. Očividne namrzený sa pribral odpovedať na ich otázky; niekoľko ráz začula spojenie „kontrola mozgu“.

S miernym pocitom viny zamierila k vzdialenejšiemu vchodu a vyviezla sa výťahom na tretie poschodie. Kontrola mozgu, pomyslela si. Nedeľné prílohy si zasa prídu na svoje. A potom sa zjavia seriózne úvodníky v denníkoch a ešte serióznejšie úvodníky v odborných žurnáloch. Všade sa bude hovoriť o rizikách nekontrolovaného a nezodpovedného výskumu. Už mala pred očami tie titulky.

Kontrola mozgu. Kristepane.

V skutočnosti každému kontrolujú mozog, a nik proti tomu nenamieta. Najväčšími kontrolórmí mozgov na svete sú rodičia, a oni pritom narobia najviac škody. Teoretici zvyčajne zabúdajú, že nik sa nerodí s predsudkami, neurózou alebo psychickými problémami; tieto negatívne črty nemožno nadobudnúť bez cudzej pomoci. Pochopiteľne, rodičia neškodia svojim deťom vedome. Iba im vstúpajú zásady, ktoré pokladajú za dôležité a užitočné pre svoje potomstvo.

Novorodenci sú ako malé počítače, ktoré čakajú na to, aby ich niekto naprogramoval. Osvoja si všetko, čo im predložíte – od nespisovných výrazov po nesprávne postoje. Ako počítače, ani oni nerozlišujú dobro a zlo. Bola to celkom priliehavá analógia: mnohí ľudia už použili v súvislosti s počítačmi výrazy ako detinský a všetko doslovne berúci. Napríklad ak počítaču prikážete: „Obuj si topánky a natiahni si ponožky,“ počítač celkom iste namietne, že ponožky sa nedajú natiahnuť na topánky.

Základné, najdôležitejšie programovanie sa dovŕši asi vo veku siedmich rokov. Vtedy sa definitívne fixujú rasové, sexuálne, etické, náboženské a nacionálne postoje. Gyroskop je nastavený a deti vypustia na ich predurčenú dráhu.

Kontrola mozgu.

A čo taká jednoduchá záležitosť ako spoločenské konvencie? Ľudia si pri zoznamovaní podávajú ruky, vo výťahu pozerajú do prázdna pred seba, vyhýbajú sa doľava, pohár na víno kladú na stôl

na pravú stranu – existujú stovky drobných konvencií, ktoré ľuďom pomáhajú štandardizovať spoločenské styky. Ak ich o ne pripravíte, vyvoláte v nich neznesiteľný pocit stiesnenosti.

Ľudia potrebujú kontrolu mozgu. Radi sa nechajú ovládať konvenciami. Bez nich by boli beznádejne stratení.

A predsa stačí, aby sa istá skupina ľudí pokúsila o riešenie najpálčivejšieho problému dneška – nekontrolovaného násilia – a hneď sa zo všetkých strán začne ozývať pokrik: kontrola mozgu, kontrola mozgu!

Čo je v takom prípade lepšie kontrolovať mozog, alebo ho nekontrolovať?

Vystúpila z výťahu na treťom poschodí, prešla okolo niekoľkých policajtov na chodbe a vošla do svojej pracovne. Sedel tam Anders s uchom prilepeným k telefónu. Mračil sa.

„Práve sme zachytili prvú stopu,“ povedal.

„Vážne?“ Jej podráždenie sa rozplynulo v prívale očakávania.

„Áno,“ povedal Anders. „Ale nech ma uchyť, ak viem, čo si z toho mám vyvodit’.“

„Čo sa stalo?“

„Bensonov popis a fotografiu rozoslali na všetky policajné stanice. Nieкто ho spoznal.“

„Kto?“

„Jeden úradník na stavebnom oddelení na radnici. Povedal, že Benson ta prišiel pred desiatimi dňami. Na stavebnom oddelení majú plány všetkých verejných budov v meste. Pridelujú sa tam aj stavebné licencie.“

Rossová prikývla.

„Takže Benson tam prišiel a zaujímal sa o plány istej budovy. Chcel si pozrieť plány elektrického vedenia. Tvrdil, že je technik z elektrárne, ukázal im aj akýsi preukaz.“

Rossová povedala: „Tie dievčatá uňho v dome vraveli, že sa vrátil po nejakej plány.“

„Takže to zrejme boli tie plány, ktoré získal zo stavebného oddelenia.“

„Čoho to boli plány?“

„Univerzitnej nemocnice,“ odvetil Anders. „Má kompletný plán

elektrického vedenia v celom areáli. Čo si o tom myslíte?“

O ôsmej už takmer zaspávala postojáčky. Mala hrozne stĺpnutý krk a v hlave jej trešťalo. Uvedomila si, že už nemá na výber – buď si trochu pospí, alebo sa tu zrúti. „Ak by ste ma potrebovali, nájdete ma niekde na tomto poschodí,“ povedala Andersovi a odišla. Vykročila chodbou smerom od NPS. Prešla okolo niekoľkých uniformovaných policajtov; už ich ani nevnímala. Mala pocit, akoby na chodbe postávali odjakživa.

Nazrela do McPhersonovej pracovne. Sedel za stolom, hlavu spustenú na pleci, a spal. Dýchal krátko a trhane, akoby ho trápili zlé sny. Potichu zavrela dvere.

Okolo nej prešiel ošetrovateľ; odnášal naplnené popolníky a prázdne tégly od kávy. Bolo čudné vidieť ošetrovateľa, ako vynáša odpadky. Vyvolalo to v nej spomienku na čosi nezvyčajné – akúsi otázku, ktorú však nevedela presne formulovať.

Znepokojilo ju to, no napokon si tým prestala lámať hlavu. Bola unavená; už nevládala jasne uvažovať. Otvorila dvere na jednej z ambulancií a zbadala, že je prázdna. Vošla, zavrela za sebou dvere a ľahla si na vyšetrovacie lôžko.

Takmer okamžite zaspala.

V hale Ellis sledoval sám seba v správach o jedenástej. Viedla ho k tomu sčasti márnivosť a sčasti morbidna zvedavosť. Boli tam aj Gerhard s Richardsom a ten policajt, Anders.

Na obrazovke Ellis trochu škúľil na kameru a odpovedal na otázky skupiny reportérov. Držali mu mikrofóny až celkom pri tvári, no zdalo sa, že to znáša celkom pokojne. To ho potešilo. A navyše sa mu videlo, že na otázky odpovedá dosť rozumne.

Reportéri sa ho spytovali na operáciu a on ju krátko, ale precízne opísal. Potom mu jeden z nich položil otázku: „Prečo ste vlastne prišli k tej operácii?“

„Tento pacient,“ odpovedal Ellis, „trpí opakovanými záchvatmi zúrivosti, pri ktorých sa dopúšťa násilia. Má mozgovú chorobu organického pôvodu – je to dôsledok poškodenia mozgu. Pokúšame sa ho dať do poriadku. Chceme zabrániť ďalším násilným činom.“

Proti tomu nemôže nikto nič namietat', pomyslel si. Ešte aj McPhersona musí takáto diplomatická odpoveď potešiť.

„Je to bežné, že sa poškodenie mozgu spája s násilným správaním?“

„Nevieme, aký častý je tento jav,“ odvetil Ellis. „Dokonca nevieme ani to, aké časté je poškodenie mozgu. Podľa našich najtriezvejších odhadov trpí desať miliónov Američanov vážnejšou formou poškodenia mozgu a ďalších päť miliónov niektorou z jeho ľahších foriem.“

„Pätnásť miliónov?“ ozval sa jeden reportér. „To je každý trinásť obyvateľ Spojených štátov.“

Šikovný počtár, pomyslel si Ellis. Neskôr si sám vyrátal, že je to jeden zo štrnástich.

„Približne áno,“ odvetil Ellis na obrazovke. „Dva a pol milióna ľudí trpí mozgovou obrnou. Ďalšie dva milióny trpia konvulzívnymi poruchami, medzi ktoré zaraďujeme aj ADL. Šesť miliónov Američanov je mentálne retardovaných. A asi dva a pol milióna našich spoluobčanov trpí hyperkinetickými poruchami správania.“

„A všetci títo ľudia sa dopúšťajú násilia?“

„To v nijakom prípade nemožno tvrdiť. Väčšina z nich je celkom mierumilovná. Ale ak vyšetrujete násilníka, zvyčajne uňho zistíte vyšší či nižší stupeň poškodenia mozgu. Myslím *fyzického* poškodenia mozgu. Sme presvedčení, že fyzické poškodenie mozgu je veľmi častou príčinou násilia. To nezodpovedá množstvu teórií o chudobe, diskriminácii a spoločenskej nespravodlivosti. Prirodzene, sociálne faktory môžu prispievať k násiliu. Ale významným faktorom je aj fyzické poškodenie mozgu. A fyzické poruchy sa nedajú odstrániť sociálnymi reformami.“

Prúd otázok reportérov na chvíľu ustal. Ellis si pamätal tú pauzu; spomenul si, aký povznesený pocit sa ho v tej chvíli zmocnil. Začínal nadobúdať sebavedomie; on riadil tú show.

„Keď spomínate násilie...“

„Mám na mysli prípady nevyprovokovaného násilného správania sa jednotlivcov. Násilie je najväčší problém dnešného sveta. A je to aj naším najväčším problémom. V roku tisícdeväťstošesťdesiatdeväť v dôsledku násilných činov v tejto krajine zomrelo alebo utrpelo

zranenie viac Američanov, než koľko ich zabili a zranili počas celej vietnamskej vojny. Ak chcete počuť konkrétne čísla...“

Reportéri zúrivo písali do svojich blokov.

„... je to štrnásťtisícpäťsto vražd, tridsaťšesťtisícpäťsto znásilnení a tristošesťtisícpäťsto ťažkých ublížení na tele. Dovedna takmer tristošesťdesiat tisíc násilných činov. Do tohto počtu nezaratúvam úmrtia v dôsledku automobilových nehôd, a pritom vieme, že množstvo násilných, agresívnych skutkov sa pácha prostredníctvom áut. Pri dopravných nehodách zahynulo päťdesiatšesťtisíc ľudí a tri milióny ľudí utrpelo zranenia.“

„Vždy si bol dobrý s číslami,“ povedal Gerhard, neodtrhávajúc pohľad od obrazovky.

„Zabralo to, čo povieš?“

„Áno. Akurát si mal akýsi nepresvedčivý, uhýbavý pohľad.“

„To je môj normálny pohľad.“

Gerhard sa rozosmial.

Na obrazovke práve hovoril reportér: „A podľa vás tieto čísla odrážajú počty ľudí s fyzickými defektmi mozgu?“

„Z veľkej časti áno,“ povedal Ellis. „Jedným z náznakov fyzického poškodenia mozgu u jednotlivca sú opakované prejavy násilia. Existuje niekoľko notoricky známych príkladov. Charles Whitman, ktorý zabil v Texase sedemnášť ľudí, mal zhubný mozgový nádor a niekoľko týždňov pred tým hrozným činom povedal svojmu psychiatrovi, že si predstavuje, ako lezie na vežu a strieľa odtiaľ do ľudí. Richard Speck, skôr než zabil osem zdravotných sestier, sa niekoľko ráz dopustil brutálnych násilných činov. Lee Harvey Oswald opakovane pri viacerých príležitostiach zaútočil na rozličných ľudí vrátane svojej manželky. Toto sú len tie najznámejšie prípady. Každý rok sa však odohrá takmer tristošesťdesiat tisíc prípadov, ktoré sa nestanú takými známymi. Pokúšame sa korigovať násilné správanie chirurgickými zákrokmi. Nemyslím, že je to niečo zavrnutiahodné. Podľa môjho názoru je to opodstatnený a dôležitý prostriedok.“

„Ale nejde v tomto prípade o kontrolu mozgu?“

„A ako by ste nazvali povinnú školskú dochádzku?“ opýtal sa Ellis.

„Vzdelanie,“ odvetil reportér.

V tomto okamihu rozhovor odstrihli. Ellis nazlostené vstal.
„Teraz budem vyzerat' ako idiot.“

„Ale vôbec nie,“ oponoval mu Anders

SOBOTA 13. MAREC 1971

Ukončenie

Ktosi ju zasypal brutálnymi, šokujúcimi údermi, od ktorých strácala vedomie. Prevalila sa na bok a zastonala.

„Nože vstávaj,“ podrmal ju Gerhard za plece. „Zobud' sa, Jan.“

Otvorila oči. Miestnosť bola tmavá. Nieкто sa nad ňou skláňal.

„No tak, Janet, zobud' sa!“

Zívla. Pri pohybe ju zaboľel stĺpnutý krk. „Čo je?“

„Máš telefón. Je to Benson.“

To ju prebralo rýchlejšie, než čakala. Gerhard jej pomohol posadiť sa. Potriasla hlavou, aby sa spamätala. Jej krk sa zmenil na stĺp bolesti a zvyšok tela mala zmeravený a takisto ubolený, lenže to ignorovala.

„Kde?“

„V telekompe.“

Vyšla na chodbu a zažmurkala v ostrom svetle. Ešte vždy tam postávali policajti, boli už unavení, v očiach mali neprítomný výraz a ovisali im sánky. Kráčala za Gerhardom k telekompu.

Richards jej podal slúchadlo, no najprv doň povedal: „Už je tu.“

Zobrala slúchadlo. „Haló! Harry?“

Na druhom konci miestnosti mal Anders pri uchu slúchadlo paralelnej linky.

„Necítim sa dobre,“ povedal Harry Benson. „Chcem, aby to prestalo, doktorka Rossová.“

„Čo sa stalo, Harry?“ Počula únavu v jeho hlase; rozprával

pomaly, takmer ako dieťa. Čo by asi hovorili tie krysy po dvadsiatich štyroch hodinách stimulácie?

„Nefunguje to dobre. Som unavený.“

„Pomôžeme vám,“ povedala.

„Prekážajú mi tie pocity,“ pokračoval Benson. „Už ma unavujú. To je všetko. Chcem, aby to prestalo.“

„Radi vám pomôžeme, Harry, len nám to musíte umožniť.“

„Neverím, že mi chcete pomôcť.“

„Dôverujte nám, Harry.“

Nasledovala dlhá pauza. Anders sa zahľadel cez celú miestnosť na Rossoví. Pokrčila plecami. „Harry?“ povedala do slúchadla.

„Nemal som vám to dovoliť,“ povedal Benson. Anders pozrel na hodinky.

„Dovoliť čo?“

„Tú operáciu.“

„Môžeme to napraviť, Harry.“

„Napravím to aj sám,“ povedal. Hlas mal teraz veľmi detský; pripomínal urazeného malého chlapca. „Chcel som si vytiahnuť tie drôtky.“

Rossová sa zamračila. „Vy ste to skúšali?“

„Nie. Odmotal som si obvazy, ale priveľmi ma to bolelo. Nemám rád, keď ma niečo bolí.“

Naozaj sa teraz správal detinský. Rozmýšľala, či táto regresia predstavuje špecifický fenomén, alebo to je iba dôsledok strachu a vyčerpania.

„Som rada, že ste si nevyťahli...“

„Ale ja *musím* niečo urobiť!“ prerušil ju Benson. „Musím zastaviť tie pocity. Eliminujem ten počítač.“

„Harry, to nemôžete sám urobiť! Postarajú sa o to naši technici.“

„Nie, zvládnem to aj bez nich.“

„Harry,“ naliehala tichým, upokojujúcim, materinským hlasom. „Harry, prosím vás, dôverujte nám.“

Nijaká odpoveď neprišla, počula iba prerývaný dych na druhom konci linky. Rozhliadla sa po miestnosti a zbadala napäté tváre plné očakávania.

„Harry, prosím vás, dôverujte nám. Iba tento jediný raz. Potom už

všetko bude v poriadku.“

„Hľadá ma polícia.“

„Tu nijakí policajti nie sú,“ povedala. „Už všetci odišli. Môžete sem bez obáv prísť. Všetko bude v poriadku.“

„Už ste ma raz oklamali,“ povedal. V hlase sa mu znova objavil zanovitý podtón.

„Nie, Harry. Bolo to nedorozumenie. Ak sem teraz prídete, všetko bude v poriadku.“

Opäť nasledovalo dlhé ticho a potom vzdych. „Ľutujem,“ povedal Benson. „Viem, ako by sa to skončilo. Musím ten počítač eliminovať sám.“

„Harry...“

Zaznelo sfúknutie a linka onemela. Rossová položila slúchadlo. Anders okamžite vykrútil číslo telefónnej spoločnosti a opýtal sa, či sa im podarilo zistiť, odkiaľ prišiel ten hovor. Teda preto sa stále pozeral na hodinky, pomyslela si.

„Dočerta,“ zahrešil Anders a tresol slúchadlom. „Sú úplne neschopní. Nevedia ani len to, cez ktorú linku volal. Idioti.“ Sadol si na stoličku na druhej strane miestnosti, ďaleko od Rossovej.

„Bol ako dieťa,“ povedala a pokrútila hlavou.

„Čo myslel tým eliminovaním počítača?“

„Predpokladám, že si chce z pleca vytrhnúť drôtičky, čo k nemu vedú.“

„Ale predsa už spomínal, že mu to nešlo.“

„Možno mal znova na mysli toto,“ odvetila. „Je teraz dosť zmätený, pod vplyvom stimulácií a záchvatov.“

„Je to vôbec fyzicky možné, vytrhnúť si tie drôty a počítač von z tela?“

„Áno,“ povedala. „Zvieratá to zavše robievajú. Opice...“ Pošúchala si oči. „Nie je tu nejaká káva?“

Gerhard jej nalial šálku.

„Chudák Harry,“ povedala. „Musí byť na smrť vydesený.“

Z druhej strany miestnosti sa ozval Anders. „Ako veľmi je podľa vás zmätený?“

„Dost’.“ Uchlipla si kávy. „Nezostal nejaký cukor?“

„Dost’ na to, aby si poplietol počítače?“

„Cukor sa minul,“ oznámil Gerhard. „Už pred pár hodinami.“

„Tomu nerozumiem,“ povedala.

„Mal plány elektrického vedenia nemocnice. Sálový počítač, ten, ktorý pomáhal pri jeho operácii, je umiestnený v suteréne nemocničnej budovy.“

Odložila šálku s kávou a zahľadela sa naňho. Zamračila sa, pretrela si ešte raz oči, zdvihla šálku a zasa ju odložila. „To neviem,“ odvetila napokon.

„Kým ste spali, volali z patológie,“ pokračoval Anders. „Zistili, že Benson tú tanečnicu dobodol skrutkovačom. Zaútočil na mechaniku a potom na Morrisa. Na ľudí, ktorí niečím pripomínajú stroje, popripade sú nejako spojení so strojmi. Morrisa vo svojich predstavách spájal s tým jeho implantovaným zariadením.“

Pousmiala sa. „Počujte, psychiatrom som tu predsa ja.“

„Iba sa pýtam. Bolo by niečo také možné?“

„Isteže, možné je všetko...“

Telefón sa znova rozcengal. Rossová zdvihla slúchadlo. „NPS.“

„Tu je ústredňa spoločnosti Pacific,“ ozval sa mužský hlas. „Mali sme vystopovať ten hovor pre kapitána Andersa. Môžem s ním hovoriť?“

„Moment.“ Pozrela na Andersa a naznačila mu, aby si prebral telefónát.

„Anders.“ Nasledovalo dlhé ticho. Potom povedal: „Mohli by ste to zopakovať?“ Počúval a prikyvoval. Napokon sa ešte opýtal: „A akú časovú periódu ste overovali? Rozumiem... Ďakujem.“

Stlačil vidlicu na telefóne a okamžite začal znova komusi telefonovať. „Povedzte mi pre každý prípad o tej atómovej batérii,“ požiadal ju, kým vykrúcal číslo.

„Čo chcete vedieť?“

„Chcem vedieť, čo sa stane, keď sa roztrhne,“ odvetil Anders a obrátil sa k telefónu. „Dajte mi pyrotechnické oddelenie. Tu Anders z oddelenia vrážd.“ Obrátil sa znova k Rossovej.

„Nosí v sebe asi tridsaťsedem miligramov rádioaktívneho plutónia dvestotridsaťdeväť,“ začala vysvetľovať Rossová. „Ak sa plášť batérie poškodí, každý v okolí bude vystavený silnému žiareniu.“

„Aké častice vyžaruje tá batéria?“

Prekvapene naňho pozrela.

„Aj ja mám univerzitu,“ povedal. „Dokonca viem aj čítať a písať, keď je to nutné.“

„Alfa častice,“ odvetila.

Anders sa obrátil k telefónu. „Tu je Anders, oddelenie vrážd. Potrebujem ihneď zásahové vozidlo k Univerzitnej nemocnici. Očakávame únik rádioaktívneho materiálu. Istého človeka a jeho bezprostredné okolie možno zamorí zdroj alfa častíc plutónia dvestotridsaťdeväť.“ Chvíľu počúval, potom pozrel na Rossoví. „Mohlo by dôjsť aj k nejakému výbuchu?“

„Nie,“ odvetila.

„Explózia nehrozí,“ pokračoval Anders. Chvíľu počúval. „Dobre, rozumiem. Pošlite ich sem čo najrýchlejšie.“

Keď položil slúchadlo, Rossová sa opýtala: „Mohli by ste mi povedať, čo sa robí?“

„Telefónnej spoločnosti sa podarilo vypátrať, odkiaľ prišiel ten hovor,“ vysvetľoval Anders. „Zistili, že v inkriminovanom čase do nemocnice zvonku neprepájali nijaký telefonát. Vôbec nijaký.“

Rossová prekvapene zaklipkala mihalnicami.

„Správne,“ povedal Anders. „Musel volať cez internú linku odniekiaľ z nemocnice.“

Rossová stála za oknom na treťom poschodí a pozerala sa, ako Anders na parkovisku vydáva príkazy skupine asi dvadsiatich policajtov. Polovica z nich potom vošla do hlavnej nemocničnej budovy. Ostatní zostali vonku; postávali v malých skupinkách, potichu sa zhovárali a fajčili. O chvíľu na parkovisko prišla dodávka z pyrotechnického oddelenia a neohrabane z nej vystúpili traja muži v sivých kovovolesklých kombinézach. Anders sa s nimi krátko pohováral, potom prikývol, obrátil sa a vykročil k NPS. Traja muži zostali pri dodávke a začali z nej vyberať akési nezvyčajné prístroje.

Gerhard stál vedľa nej a sledoval prípravu. „Tentoraz im Benson neunikne,“ povedal.

„Viem,“ odvetila. „Len stále rozmýšľam, či existuje nejaký spôsob, ako ho odzbrojiť alebo imobilizovať. Nemohli by sme

zohnať nejaký prenosný vysielateľ mikrovln?“

„Už som na to myslel,“ povedal Gerhard. „Ale nie je to bezpečné. Jeho vplyv na Bensona by sa nedal presne odhadnúť. A navyše by ohrozil pacientov s kardiostimulátormi, ktorí sa práve nachádzajú v nemocnici.“

„Teda nemôžeme nič urobiť?“

Gerhard pokrútil hlavou.

„Niečo sa predsa *musí* dať urobiť,“ nevzdávala sa Rossová.

Gerhard ďalej krútil hlavou. „Navyše v ňom aj tak čoskoro prevládne novo syntetizované prostredie,“ povedal napokon.

„Teoreticky.“

Gerhard pokrčil plecami.

Syntetizované prostredie bolo jedným z pojmov, ktoré zaviedla vývojová skupina NPS. Vychádzal z jednoduchej úvahy s ďalekosiahlymi dôsledkami. Odvíjala sa od toho, čo každý vedel. Ľudský mozog je ovplyvňovaný prostredím, v ktorom sa človek pohybuje. Prostredie je zdrojom zážitkov; premieňa ich na spomienky, postoje či zvyky, inak povedané, odzrkadlia sa v neurónových prepojeniach v mozgu a tieto prepojenia sa nejakým spôsobom, buď elektricky, alebo chemicky zafixujú. Tak ako sa telo fyzicky pracujúceho človeka mení podľa práce, ktorú vykonáva, aj ľudský mozog sa mení v dôsledku prežívaných skúseností. A tieto zmeny, tak ako mozole na rukách robotníka, sa uchovávajú aj po doznení zážitkov.

V tomto zmysle by sa dalo povedať, že mozog je syntézou predchádzajúcich prostredí. Naše mozgy predstavujú sumu zažitých skúseností, ktorú si uchovávame ešte dlho po tom, ako sa skončia konkrétne zážitky. Z toho vyplýva, že liečba sa nedá stotožniť s odstránením príčiny chorobného stavu. Niektoré poruchy správania pramenia zo zážitkov v detstve a v takýchto prípadoch sa ich príčina nedá odstrániť, lebo sa prechodom k dospelosti jednoducho sama rozplynula. Pri liečení je nutné postupovať inou metódou. Ako vravievali ľudia z vývoja: Požiar síce môže spôsobiť zápalka, ale nepomôže, ak ju sfúknete, keď už horí dom. Problémom vtedy nie je zápalka, ale oheň.

Čo sa týkalo Bensona, mal za sebou dvadsaťštyri hodín

intenzívnej stimulácie priebežne ordinovanej implantovaným počítačom. Takáto dlhodobá stimulácia musela nutne ovplyvniť jeho mozog, obohatiť ho novými skúsenosťami a vyvolať v ňom nové očakávania. Syntetizovalo sa nové prostredie. Čoskoro nebude možné odhadnúť, ako mozog zareaguje. Už to totiž nebude Bensonov starý mozog, ale nový mozog, produkt nových zážitkov.

Do miestnosti vošiel Anders. „Sme pripravení,“ povedal.

„To som videla,“ povedala.

„Dvadsať ľudí stráži všetky prístupy do suterénu, dvaja pohotovosť a máme aj po dvoch ľuďoch v každom z výťahov. Na poschodia, kde sú pacienti, som našich ľudí neposlal. Nechceme, aby tam k niečomu došlo.“

Aké ohľaduplné, pomyslela si, ale nič nepovedala.

Anders pozrel na hodinky. „Dvanásť štyridsať,“ konštatoval. „Myslím, že by mi niekto mal ukázať ten strediskový počítač.“

„Je v suteréne,“ povedala Rossová a kývla hlavou k hlavnej budove. „Tam.“

„Zavediete ma k nemu?“

„Prečo nie,“ súhlasila. Už jej na tom nezáležalo, prestala v sebe živiť ilúziu, že by nejako mohla ovplyvniť výsledok akcie. Uvedomila si, že sa ocitla uprostred nezvratného procesu, ovplyvneného mnohými ľuďmi a mnohými minulými rozhodnutiami. Stane sa, čo sa musí stať.

Vykročila po chodbe s Andersom a zrazu si spomenula na pani Crailovú. Zvláštne, pani Crailová jej nezišla na um už celé roky. Emily Crailová bola kedysi dávno, kým bola ešte mladou rezidentkou na psychiatrickej klinike, jej prvou pacientkou. Bola to päťdesiatnička s odrastenými deťmi a znudeným manželom. Upadala do depresí so samovražednými sklonsmi. Janet Rossová sa ujala jej prípadu s pocitom osobnej zodpovednosti; bola mladá a túžila pomáhať ľuďom, takže bojovala proti nutkaniam pani Crailovej ako generál vedúci vojnu – povolávala do zbrane zálohy, vymýšľala stratégie, revidovala a zdokonaľovala plány jednotlivých bitiek. Previedla pani Crailovú cez dva neúspešné pokusy o samovraždu.

A potom si začala uvedomovať, že aj jej energia, schopnosti a vedomosti majú istú hranicu. Stav pani Crailovej sa nezlepšoval; jej

pokusy o samovraždu boli čoraz rafinovanejšie a napokon sa jej podarilo zabiť sa. V tom čase však už Rossová našťastie nebola taká pripútaná k svojej pacientke.

A rovnako sa teraz odpútavala od Bensona.

Došli na koniec chodby; vtedy k nim zozadu, z telekompu, doľahlo Gerhardovo volanie: „Janet! Janet, si ešte tu?“

Zamierila k nemu a Anders zvedavo vykročil za ňou. V miestnosti s výpočtovou technikou sa na konzolách nepravidelne rozsviecovali a zhasínali svetlá.

„Pozri na to,“ povedal Gerhard a ukázal na jeden z monitorov.

PROGRAM SKONČENÝ

ZAVÁDZANIE NOVÉHO PROGRAMU

05 04 03 02 01 00

NOVÝ PROGRAM ZAVEDENÝ

„Centrálny počítač prechádza na nový program,“ povedal Gerhard.

„No a čo?“

„My sme na to nedali pokyn.“

„O aký program ide?“

„Neviem,“ odvetil Gerhard. „Nijakú zmenu sme neiniciovali.“

Rossová s Andersom sledovali konzolu.

PROGRAM NAČÍTAVA AK

Ďalej nič nenasledovalo. Na konzole sa už nezjavili nijaké písmená. „Čo to znamená?“ opýtal sa Anders.

„Neviem,“ odvetil Gerhard. „Možno si k počítaču vynútil prístup nejaký iný terminál s vyššou prioritou, ale to by nemalo byť možné. Už dvanásť hodín má priradenú najvyššiu prioritu tento terminál. Zmeny v programe by sa mali dať vyvolať iba odtiaľto.“

Na konzole zažiarili nové písmená.

	PORUCHA	VŠETKY	PROGRAM
NAČÍTAVAAK			
PROGRAMY	SKONČENÉ	SKONČENÉ	
SKONČENÉ	SKONČENÉ	SKONČENÉ	
SKONČENÉ	SKONČENÉ	SKONČENÉ	
SKONČENÉ			

„Čože?“ vyhrkol Gerhard. Začal čosi vytŕkávať na klávesnici, potom prestal. „Počítač nereaguje na nijaké príkazy.“

„Prečo?“

„Niečo sa muselo stať s centrálnou procesnou jednotkou v suteréne.“

Rossová pozrela na Andersa. „Nože ma ta radšej zaved'te,“ povedal kapitán.

Vtedy priamo pred ich očami jedna z konzol celkom stmavla. Všetky písmená zhasli a v strede obrazovky sa zjavila biela bodka, ktorá pomaly bledla. Potom zhasol i druhý monitor, po ňom tretí. Napokon utíchol d'alekopis.

„Počítač sa vypína,“ povedal Gerhard.

„Nieko mu pri tom asi pomohol,“ poznamenal Anders.

Kapitán a Rossová zamierili k výťahom. Bol vlhký, chladný večer. Náhlili sa cez parkovisko k hlavnej budove. Anders si pri chôdzi skontroloval revolver; obrátil sa pritom tak, aby si naň posvietil svetlom jednej z lúčov na parkovisku.

„Myslím, že by ste mali vedieť jedno,“ povedala Rossová. „Nemá zmysel hroziť mu strelnou zbraňou. To ho nezastaví.“

Anders sa usmial. „Lebo sa stal strojom?“

„Jednoducho nezareaguje. Počas záchvatu ho neuvidí, nerozozná, čo to je, a nebude na revolver adekvátne reagovať.“

Vošli do nemocnice jasne osvetleným hlavným vchodom a zamierili k výťahom v strede haly. „Kde má umiestnenú tú atómovú batériu?“ opýtal sa Anders. „Pod pokožkou na pravom pleci.“ „Kde presne?“

„Tu,“ dotkla sa vlastného pleca a nakreslila na ňom prstom malý obdĺžnik.

„Je taká veľká?“

„Áno, asi ako balíček cigariet.“

„Dobre,“ uspokojil sa Anders.

Zišli výťahom do suterénu. V kabíne stáli dvaja policajti; boli napätí, rukami sa mimovoľne dotýkali puzdier, v ktorých mali zbrane.

Kým schádzali dolu, Anders jej ukázal svoj vlastný revolver. „Už ste niekedy z niečoho takého strieľali?“

„Nie.“

„Vôbec nikdy?“

„Nie.“

Nič nevravel. Dvere výťahu sa otvorili. Pocítil chladný závan vzduchu. Pred nimi sa rozprestierala chodba – holé betónové múry, pod povalou viedlo niekoľko rúr potrubia, ostré elektrické svetlo. Vystúpili z výťahu. Dvere sa za nimi zavreli.

Chvíľu stáli a počúvali. Nepočuli nič, iba vzdialené hučanie transformátora. Anders zašepkal: „Býva niekto večer v suteréne?“

Prikývla. „Údržbári. Patológovia, ak ešte majú robotu.“

„Patologické laboratória sú tu dole?“

„Áno.“

„A kde je ten počítač?“

„Dôjdeme k nemu tadeto.“

Viedla ho chodbou; priamo pred nimi bola pracovňa. Na noc už bola zavretá, ale pred dverami stáli veľké vozíky s balíkmi bielizne. Kým sa pohli ďalej k ústrednej kuchyni, Anders po nich podozrievavo skĺzol pohľadom.

Aj kuchyňa bola prázdna, no vnútri sa svietilo; keď otvorila dvere, zbadali celú záľahu bielych obkladačiek a dlhé rady stolov s povrchom z nehrdzavejúcej ocele. „Skrátíme si cestu,“ povedala a vkročila dnu. Ich kroky sa ozývali na dlaždicach. Anders kráčal opatrne pri nej a ruku, v ktorej mal revolver, držal mierne napriahnutú dopredu. Hlaveň mierila doboku.

Prešli kuchyňou a vynorili sa na ďalšej chodbe. Bola navlas rovnaká ako tá predošlá. Anders sa na ňu zahľadel s otázkou v očiach. Vedela, že sa tam cíti stratený; pamätala sa, ako jej trvalo celé mesiace, kým sa v suteréne aspoň zhruba vyzнала. „Teraz odbočíme doprava,“ povedala.

Prešli okolo plagátu na stene, ktorý nabádal: ZAMESTNANCI, ZAHĽÁSTE KAŽDÝ PRACOVNÝ ÚRAZ SVOJMU NADRIADENÉMU. Bol na nej obrázok muža s porezaným prstom. O kúsok ďalej bol ďalší plagát: POTREBUJEŠ PÔŽIČKU? OBRÁŤ SA NA KREDITNÚ ÚNIU!

Znova zabočili doprava, vošli do ďalšej chodby, blížili sa k výklenku, kde boli automaty na kávu, šišky, obložené chlebíky a čokoládové tyčinky. Spomenula si na všetky tie neskoré večery, keď si ako rezidentka chodievala k tým automatom kúpiť niečo na

zahryznutie. To bolo za starých čias, keď byť doktorom znamenalo mať dobrý a nádejný pocit. Očakávala, že medicína dosiahne počas jej života veľké pokroky; videlo sa jej vzrušujúce, že môže byť pri tom.

Anders nazrel do výklenku s automatmi a zastal. Polohlasne povedal: „Pozrite sa na toto.“

Zaľadela sa ta a zdúpnela. Všetky automaty boli porozbíjané. Čokoládové tyčinky a sendviče zabalené v celofáne ležali pohádzané po zemi. Automat na kávu bol prevrátený a v krátkych intervaloch z neho vystrekovala káva ako z otvorenej žily.

Anders obišiel kaluže kávy a malinovky a dotkol sa preliačín a zásekov v plášti jedného z automatov. „Vyzerať to ako od sekery,“ povedal. „Kde sa tu mohol dostať k sekere?“

„Sekery sú vo vitrínach pri hasiacich prístrojoch.“

„Nikde tu sekeru nevidím,“ dodal a rozhliadol sa po výklenku. Potom pozrel na ňu.

Mlčala. Vyšli z výklenku s automatmi a kráčali ďalej. O chvíľu sa dostali na miesto, kde sa chodba rozdeľovala na dva tunely.

„Kade teraz?“

„Doľava,“ odvetila. „Sme už celkom blízko.“

Chodba pred nimi znova odbočovala. Rossová vedela, že za rohom je nemocničná ústredná kartotéka a hneď za ňou miestnosť s počítačom. Počítač umiestnili blízko kartotéky zámerne; dúfali, že postupom času všetky záznamy pacientov prevedú na počítač.

Anders zrazu zastal. Aj ona zastala a spolu načúvali. Spredu k nim doliehali kroky a ťahavé pohmkávanie – voľakto si nôtli melódiu.

Anders si priložil prst na ústa a naznačil Rossovej, aby zostala, kde je. Sám sa posunul dopredu, bližšie k ohybu chodby. Pohmkávanie znelo čoraz hlasnejšie. Anders na rohu zastal a opatrne zaň vyzrel. Rossová ani nedýchala od vzrušenia.

„Čo je?“ vykrikol akýsi mužský hlas. Andersova ruka sa vymrštila za roh ako had a zrazu sa po dlážke smerom k Rossovej šmýkal akýsi muž. „Čo to malo byť?“ Po dlážke sa kotúlalo vedro v mláke vody. Rossová si uvedomila, že je to upratovač. Podišla k nemu.

„No teda...”

„Pssst,“ tíšila ho s prstom na ústach. Pomohla mu vstať.

Anders sa vrátil. „Neodchádzajte zo suterénu,“ povedal prísne mužovi. „Choďte do kuchyne a čakajte tam. *Nepokúšajte sa v nijakom prípade odísť.*“ V hlase mu zaznel ostrý, hnevливý tón.

Rossová vedela, o čo mu ide. Každému, kto by sa teraz chcel dostať zo suterénu, hrozilo, že ho postrelia policajti čakajúci pri východoch.

Muž prikývol; bol celý vystrašený a zmätený.

„Bude to v poriadku,“ uistila ho Rossová.

„Ved' som nič neurobil.“

„Tu dole je istý človek, ktorého musíme nájsť,“ vysvetlila mu Rossová. „Len chvíľu počkajte, kým ho nedostaneme.“

„Vy zatiaľ zostaňte v kuchyni,“ zdôraznil mu ešte raz Anders.

Chlapík prikývol, oprášil sa a vykročil ďalej. Ešte raz sa obzrel a pokrútil hlavou. Rossová s Andersom zatiaľ došli k ohybu chodby a zabočili za roh. Zo steny trčal malý panel s nápisom: ZÁZNAMY PACIENTOV. Ocitli sa pred ústrednou kartotékou.

Anders na ňu spýtavo pozrel. Prikývla. Vošli dnu.

Ústredná kartotéka bola priestranná miestnosť naplnená od dlážky až po povalu policami s chorobopismi pacientov. Ponášala sa na obrovskú knižnicu. Anders prekvapene zastal.

„V nemocnici je kopa papierovania,“ povedala Rossová.

„Máte tu záznam o každom pacientovi, ktorého liečili v tejto nemocnici?“

„Kdeže,“ odvetila, „sú tu len záznamy pacientov za posledných päť rokov. Zvyšok je v archíve.“

„Kriste...”

Potichu sa zakrádali uličkou medzi dvoma radmi políc.

Anders šiel prvý, v ruke držal revolver. Zavše zastal a nazrel do medzery v rade políc, ktorou sa dalo prejsť do ďalšieho rovnobežného koridoru. Ešte vždy nikoho nevideli.

„Máva tu aj niekto službu?“

„Mal by tu niekto byť...”

Pozerala na rady chorobopisov. Centrálna kartotéka na ňu vždy pôsobila silným dojmom. Ako praktická lekárka mala pocit, že sa

zaobrá veľkým množstvom pacientov. Liečila ich stovky a ďalšie tisíce vyšetrila, či už jednorazovo, alebo opakovane v priebehu niekoľkých týždňov. V nemocničnej kartotéke ich však mali milióny – a to bola len jedna nemocnica v jedinom meste jedinej krajiny.

„Aj my máme takú kartotéku,“ povedal Anders. „Tiež sa vám niekedy stratia záznamy?“

„To je u nás na dennom poriadku.“

Vzdychol. „Aj u nás.“

V tej chvíli sa spoza rohu vynorilo mladé dievča, nemohlo mať viac ako pätnásť či šesťnásť rokov. V ruke držalo kôpku záznamov. Keď zbadalo Andersovu natiahnutú ruku s revolverom, záznamy mu vypadli a rozkričalo sa.

„Ticho!“ zasyčal Anders.

Krik okamžite utíchol a zmenil sa na akési hrdelné bublavé zvuky. Dievča malo naširoko otvorené oči.

„Som policajt,“ povedal Anders. Otvoril puzdro s odznakom a ukázal jej ho. „Nevideli ste tu niekoho?“

„Niekoho?“

„Tohto chlapíka.“ Ukázal dievčinke fotografiu. Pozrela na ňu a pokrútila hlavou.

„Ste si tým istá?“

„Áno... teda, chcem povedať, na sto percent nie, ale...“ Rossová sa rýchlo ozvala. „Myslím, že by sme mali ísť k centrálnemu počítaču.“ Z akéhosi dôvodu sa cítila trápne, že dievča vystrašili. V nemocnici pracovali na polovičný úväzok stredoškolskí i vysokoškolskí študenti; vypomáhali v archíve za dosť biednu mzdu.

Rossová si spomenula, ako sa raz, keď bola v rovnakom veku, hrozne naľakala. Bola v lese s akýmsi chlapcom a zbadali hada. Ten chlapec jej povedal, že to bol štrkáč, a ju premkla neopísateľná hrôza. Až oveľa neskôr sa dozvedela, že si z nej vtedy utiahol. Ten had bol neškodný. Nemala preto rada...

„Okej,“ prerušil Anders jej myšlienky, „poďme k počítaču. Ktorým smerom?“

Rossová vykročila dopredu, aby mu ukázala cestu. Anders sa ešte obrátil k dievčaťu, ktoré zbieralo rozsypané chorobopisy. „Počujte,“ oslovil ho, „ak uvidíte toho človeka, vôbec sa mu neprihovárajte.“

Nerobte nič, iba začnite z plného hrdla kričať. Rozumiete?“

Dievča prikývlo.

Vtedy si Rossová uvedomila, že tentoraz je ten štrkáč skutočný. To všetko je naozaj.

Vyšli na chodbu a kráčali ďalej k miestnosti so sálovým počítačom. Táto časť suterénu sa jediná dočkala dodatočných stavebných úprav a vybavenia. Pod nohami mali zrazu namiesto holej betónovej dlážky modrý koberec a jednu stenu chodby vybúrali a nahradili veľkým skleným panelom, cez ktorý bolo vidieť do miestnosti s počítačom. Rossová si spomenula, že keď počítač inštalovali, táto výkladná skriňa na ňu zapôsobila ako zbytočný prepych a aj sa o tom zmienila pred McPhersonom.

„Nech ľudia radšej vidia, čo ich čaká,“ zareagoval vtedy na jej slová McPherson.

„Čo tým chcete povedať?“

„Že počítač je len stroj. Väčší a drahší než väčšina ostatných strojov, ale iba stroj. Chceme, aby si ľudia na počítač zvykli. Nechceme, aby sa ho báli alebo ho s rešpektom uctievali. Chceme, aby sa pre nich stal prirodzenou súčasťou ich prostredia.“

A predsa, vždy keď prechádzala okolo miestnosti s centrálnym počítačom, mala presne opačný pocit. Osobitné zaobchádzanie, koberec na chodbe a honosný výklad robili z počítača čosi špeciálne, nezvyčajné, jedinečné. Videlo sa jej priliehavé, že jediné ďalšie miesto v nemocnici s dlážkou zakrytou kobercom bola malá hala pred nemocničnou kaplnkou na prízemí. Aj tu mala rovnaký pocit. Akoby išlo o svätostánok, ktorého božstvom bol počítač.

Vari počítačom nie je jedno, či majú dlážku zakrytú kobercom?

Tak či onak zamestnanci nemocnice reagovali na divadlo za výkladom s humorom. Na sklo ktosi prilepil lístok s ručne vyrobeným nápisom: NEKRŤMTE A NEOBŤAŽUJTE POČÍTAČ!

Rossová i Anders sa prikrčili, takže ich zakryl nízky múrik pod spodným okrajom skleného panela. Anders sa opatrne nadvihol a nazrel do miestnosti.

„Čo tam vidíte?“ opýtala sa Rossová.

„Tuším ho vidím.“

Aj ona sa pozrela. Uvedomovala si, ako sa jej zrazu rozbúchalo

srdce. Bola napätá a plná očakávania.

V miestnosti bolo šesť skríň s magnetickými páskovými jednotkami, široká konzola v tvare písmena L, ktorá ukrývala centrálny procesor, tlačiareň, čítačka diernych štítkov a dva stojany s diskami. Toto celé vybavenie, nehybné a tiché, ligotavé a plné ostrých hrán sa lesklo vo svetle žiaroviek. Nikoho pri ňom nevidela – iba tie skrine a stojany, izolované, opustené. Pripomínali jej Stonehenge, pohanské obetisko s vysokými kamennými stĺpmi.

Vtom ho zbadala. Medzi dvoma páskovými jednotkami sa mihol tieň muža. Mal čierne vlasy a biely ošetrovateľský plášť.

„To je on,“ povedala.

„Kde sú dvere?“ opýtal sa Anders a podvedome si znova skontroloval revolver. Bubienok s hlasným sfúknutím zapadol na svoje miesto.

„Tam.“ Ukázala na stenu asi tri metre odtiaľ, hneď za okraj výkladu.

„Je tam ešte nejaký iný východ?“

„Nie.“

Srdce jej ešte vždy prudko bilo. Pozrela na Andersa, na revolver, ktorý držal v ruke, a znova na jeho tvár.

„Okej. Vy zostaňte tu.“ Anders jej pritom potlačil hlavu, až zmizla pod vrchným okrajom múrika. Potom sa začal plaziť k dverám. Keď sa dostal za sklený panel, zastavil sa, vzpriamil sa na kolenách a obzrel sa na ňu. S prekvapením si uvedomila, že sa bojí. Mal napätú tvár, zmeravené telo a revolver stískal v krčovito vystretej ruke.

Všetci sa bojíme, pomyslela si.

Potom Anders s hlasným úderom rozrazil dokorán dvere a hodil sa na brucho do sály s počítačom. Počula, ako vykrikol: „Benson!“ a takmer okamžite zaznel výstrel. Po ňom druhý, tretí. Nevedela, ktorý z nich strieľa. Anders ležal na dlážke a z dverí mu vytŕčali na koberec konce nôh s chodidlami. Otvorenými dverami sa vyplazil jazyk sivého dymu a lenivo sa stlal v chodbe.

Zazneli dva ďalšie výstrely a potom bolestný výkrik. Zavrela oči a pritlačila si líce ku kobercu. Anders vykrikol: „Benson! Vzdajte sa!“

Nemá to zmysel, zišlo jej na um. Vari to Anders nechápe? V rýchlom slede zaznelo niekoľko ďalších výstrelov. Zrazu sa sklený panel nad jej hlavou roztrieštil a plecيا i hlavu jej posypali úlomky skla. Striasla si ich a s úžasom zbadala, že Benson dopadol na dlážku chodby iba kúsok od nej. Jednu nohu mal zakrvavenú; na bielej nohavici sa pomaly rozpíjala červená škvrna.

„Harry...”

Hlas sa jej čudne zlomil. Bola vydesená. Vedela, že by sa tohto muža nemala báť – robila mu tým medvediu službu a zrádzala svoju profesiu, nevraviac o tom, že k nej musel stratiť aj posledné zvyšky dôvery – ale napriek všetkému sa bála.

Benson na ňu pozrel. V očiach mal prázdny, nevidiaci výraz. Vstal a rozbehol sa po chodbe. „Harry, počkajte...”

„To nič,” povedal Anders, ktorý vyšiel z dverí počítačovej sály a pustil sa prenasledovať Bensonu. V ruke ešte vždy pevne stískal revolver. Bolo to absurdné; takmer ju to rozosmialo. Počula, ako ozvena Bensonových krokov postupne zaniká v dlhej chodbe pripomínajúcej tunel. Anders, ktorý ho prenasledoval, zabočil za roh a zmizol jej z dohľadu. Ozveny ich krokov sa zmiešali v staccatovom rytme.

Zrazu zostala sama. Vstala, ešte celá ohúrená, a prišlo jej zle od žalúdka. Vedela, čo sa stane. Benson ako zviera zahnané do kúta zamieri k niektorému z núdzových východov. Len čo sa zjaví pred budovou, kde budú môcť policajti strieľať bez rizika, že niekoho zasiahnu, ich guľky ho skosia. Obsadili všetky východy z budovy. Bola rada, že nebude svedkom tejto štvance.

Vošla do miestnosti s počítačom a rozhliadla sa okolo seba. Celý počítač bol zničený. Dve skrinky s magnetickými páskami boli prevrátené, hlavný ovládací pult bol plný malých okrúhlych dier a sršali z neho iskry. Mala by som s tým niečo urobiť, pomyslela si. Ešte tu prepukne požiar. Poobzerala sa, či neuvidí hasiaci prístroj, a vtedy zbadala ležať v kúte na koberci Bensonovu sekeru. A ešte akúsi pištoľ.

Zvedavo ju zdvihla. Bola prekvapujúco ťažká, oveľa ťažšia, než očakávala. Bola veľká, akoby trocha mastná, a chladila jej ruku. Vedela, že Anders svoju zbraň má, teda to musela byť Bensonova

pištoľ. Benson bol ozbrojený. Začudovane pozerala na tú zbraň, ako keby jej mohla niečo prezradiť o svojom majiteľovi.

Kdesi v diaľke zazneli rýchlo po sebe štyri výstrely. V spleti suterénnych chodieb sa rozochvel vzduch ich ozvenou. Podišla k rozbitému sklenenému panelu a vyzrela na chodbu. Nič však nevidela ani nepočula.

Asi je už po všetkom, pomyslela si. Prskavé syčanie iskier za chrptom ju prinútilo, aby sa obrátila. Ozýval sa tam ešte ďalší zvuk, monotónne sa opakujúce plieskanie. Zbadala, že jedna z magnetických pásek dobehla až na koniec, a keďže sa kotúč ešte vždy krútil, okraj pásky udieral do kovového zavádzacieho vretena.

Podišla k páskovej jednotke a vypla ju. Pozrela na jednu z konzol; na displeji sa znova a znova vypisovalo „KONČEN“. Zazneli ďalšie dva výstrely, tentoraz bližšie, a ona si uvedomila, že Benson ešte žije, že sa mu akýmsi zázrakom stále darí unikať. Zostala stáť v kúte miestnosti a čakala.

Zaznel ďalší výstrel, tentoraz celkom blízko.

Pretože sa kroky ozývali čoraz bližšie, skryla sa za jednu zo skrini s magnetickými páskami. Uvedomovala si tú iróniu. Najprv sa za perifériami počítača skrýval Benson, a teraz sa tam skrývala ona. Krčila sa za kovovou skrinkou, akoby ju mohla ochrániť.

Počula niekoho dychčať; kroky zastali, dvere na sále sa otvorili a zase sa s buchnutím zavreli. Bola ešte vždy skrytá za páskovou jednotkou a nevidela, čo sa pri nich robí.

Vzápätí prebehol po chodbe okolo ďalší pár nôh a ich ozvena zanikla na konci chodby. Rozhostilo sa ticho. Vtedy znova začula ten ťažký dych; potom ktosi zakašlal. Postavila sa.

Na koberci ležal Harry Benson v bielom dotrhanom ošetrovateľskom úbore. Trupom sa spoly opieral o stenu, ľavú nohu, celú zakrvavenú, mal vystretú na dlážke. Potil sa a chripľavo dýchal; pozeral priamo pred seba, netušiac, že v miestnosti okrem neho niekto je.

Ešte vždy držala v ruke pištoľ. Na okamih ju zaplavil povznášajúci pocit úľavy. Všetko to napokon dopadne dobre. Dostane ho z toho živého. Polícia ho nezabila a vďaka neveriteľne šťastnej náhode ho teraz má pod kontrolou sama. Cítila sa

nepredstaviteľne šťastná.

„Harry.“ Pomaly na ňu pozrel a zažmurkal. Chvíľu sa zdalo, že ju nespoznáva, no potom sa na ňu usmial: „Zdravím vás, doktorka Rossová.“

Bol to milý úsmev. Na okamih si predstavila McPhersona s tými jeho bielymi vlasmi, ako sa k nej skláňa a blahoželá jej k záchrane projektu a Bensona. Vzápätí sa jej prekvapujúco vybavila spomienka, ako otcovi prišlo zle na jej promócií a musel z nej odísť. Prečo jej to prišlo na um práve teraz?

„Všetko bude v poriadku, Harry,“ povedala. Hlas mala plný sebadôvery; to ju potešilo.

Nechcela, aby v ňom skrsol pocit ohrozenia, a tak sa ani len nepohla, vôbec sa k nemu nepribližovala. Zostávala na druhom konci miestnosti, za radom skríň s páskovými jednotkami a diskových stojanov.

Chvíľu nič nehovoril, len prerývane dýchal. Preletel pohľadom miestnosť a zničené zariadenie. „Napokon som to predsa len zvládol,“ povedal. „Mám pravdu?“

„Už to bude dobré, Harry,“ povedala. V duchu spriadala časový plán. Ešte v ten istý večer by mu mohli operovať zranenú nohu. Ráno odpoja implantovaný počítač, preprogramujú elektródy a všetko bude konečne v poriadku. Podarí sa im zabrániť katastrofe. Bolo to neuveriteľné šťastie. Ellis sa nemusí vzdať svojho nového domu. McPherson bude naďalej rozširovať aktivity NPS do nových oblastí. Budú jej vdáční. Ocenia jej prínos a...

„Doktorka Rossová...“ Benson sa začal zdvíhať na nohy, mrštiac tvár od bolesti.

„Nehýbte sa, Harry. Zostaňte, kde ste.“

„Ale ja musím.“

„Zostaňte, kde ste, Harry.“

Bensonovi sa zablyslo v očiach a jeho úsmev sa stratil. „Nevolajte ma Harry. Volám sa Benson, hovorte mi pán Benson.“

Nebolo pochybností, že mu v hlase zaznel hnev. To ju prekvapilo a zmätlo. Pokúša sa mu predsa pomôcť! Vari nechápe, že ona je jediná, kto mu ešte chce pomôcť? Ostatní by ho radšej videli mŕtveho.

Ďalej sa pokúšal postaviť na nohy.

„Nehýbte sa, Harry.“ Ukázala mu pištoľ. Bol to hnevливý, nepriateľský počin. Nazlostil ju. Vedela, že by sa naňho nemala hnevať, ale hnevala sa.

Detinský sa zaškeril, ako keď dieťa spozná svoju hračku. „To je moja pištoľ,“ povedal.

„Ale teraz ju mám ja.“

Ešte vždy sa usmieval, no jeho grimasa bola meravá, zrejme od bolesti. Konečne sa postavil a sťažka sa oprel o stenu. Na koberci, kde predtým ležala jeho noha, bola veľká červená škvrna. Pozrel dolu a zbadal ju.

„Som zranený,“ povedal.

„Nehýbte sa. Bude to v poriadku.“

„Strelil mi do nohy...“ Odtrhol pohľad od krvavej škvrny a pozrel na ňu. Ešte vždy sa usmieval. „Vy by ste to neurobili, však nie?“

„Ale áno,“ odvetila, „ak by to bolo nutné.“

„Ste predsa moja lekárka.“

„Zostaňte, kde ste, Harry.“

„Myslím, že by ste to neurobili,“ povedal Benson. Urobil krok bližšie k nej.

„Nepribližujte sa, Harry.“

Usmial sa. Urobil ďalší krok, trocha sa zatackal, no hneď znova nadobudol rovnováhu. „Nemyslím, že to urobíte.“

Jeho slová ju vydesili. Bála sa, že naňho vystrelí, no rovnako sa bála toho, že to neurobí. Ocitla sa v neuveriteľnej situácii, sama s týmto mužom uprostred trosiek centrálného počítača.

„Anders!“ vykrikla. „Anders!“ Jej hlas zarezonoval podzemím.

Benson urobil ďalší krok. Oči ani na okamih nespúšťal z jej tváre. Začal padať a sťažka sa oprel o jeden z diskových stojanov. Pritom si pod plecom natrhol biely plášť o ostrú hranu. Pozrel otupené sa trhlínu. „Roztrhlo sa to...“

„Zostaňte, kde ste, Harry. Stojte tam.“ Ako keď krotiteľ ovláda hlasom dravca, pomyslela si. Nekrmte a neobťažujte zvieratá, pomyslela si. Cítila sa ako krotiteľka levov v cirkuse.

Chvíľu tam stál, opieral sa o diskový stojan a ťažko dýchal.

„Chcem tú pištoľ,“ povedal. „Potrebujem ju. Dajte mi ju.“

„Harry...“

So stonom sa odlepil od skrine a vykročil k nej.

„Anders!“

„To nemá zmysel,“ povedal Benson. „Už nemáte čas, doktorka Rossová.“ Upieral na ňu pohľad. Videla, ako sa mu na okamih rozšírili zrenice, keď dostal stimuláciu. „To je krása,“ povedal a usmial sa.

Zdalo sa, že stimulácia ho na chvíľu zadržala. Bol zahľadený do seba a vyžíval sa vo svojich pocitoch. Keď znova prehovoril, hlas mal pokojný a odmeraný. „Viete,“ povedal, „idú po mne. Nahuckali ma mňa všetky malé počítače. Naprogramovali ich na lov. Uštvanie a zabitie. Najstarší program na svete. Uštví a zabi. Rozumiete mi?“

Bol už len niekoľko krokov od nej. Držala pevne v rukách pištoľ tak, ako to videla u Andersa. Ibaže jej sa triasla ruka. „Prosím, nechodte bližšie, Harry,“ povedala. „Prosím.“

Usmial sa.

Urobil ďalší krok.

Nevedela, čo vlastne urobí, až kým nestlačila kohútik a zbraň nevystrelila. Od hluku výstrelu ju zabolelo v ušiach a pištoľ jej v ruke poskočila, až jej trhlo celým predlaktím dohora; takmer ju zhodila z nôh. Zaspätkovala a narazila chrčtom do zadnej steny miestnosti.

Benson stál a žmurkal v dyme. Potom sa znova usmial. „Nie je to také ľahké, ako sa zdá.“

Pevne zovrela pištoľ. Už sa jej zdala teplejšia. Zdvihla ju, no triasla sa jej ešte väčšmi než predtým. Podoprela si ju druhou rukou.

Benson sa znova priblížil.

„Už ani krok, Harry. Myslím to vážne.“

Zaplavil ju celý sled predstáv. Videla Bensona, ako vyzeral, keď sa s ním prvý raz stretla, tichý, utiahnutý človek s hrozným problémom. Pred vnútorným zrakom jej prebehol zostrih scén z množstva hodín ich rozhovorov, všetkých testov, skúšobne naordinovaných liekov. Bol to dobrý človek, úprimný a vystrašený. Nič z toho, čo sa stalo, sám nezavinil. Bola to jej vina, aj Ellisova, McPhersonova a Morrisova.

V duchu zbadala Morrisovu tvár s dolnou časťou zmenenou na krvavú kašu.

„Doktorka Rossová,“ hovoril Benson, „vy ste predsa moja lekárka. Neurobíte nič, čím by ste mi ublížili.“

Bol už veľmi blízko. Vystieral ruky k pištoľi. Celá roztrasená videla, ako sa jeho ruky blížia k hlavni. Už boli od nej vzdialené len kúsok a neustále sa približovali...

Vtedy vypálila.

Benson s obdivuhodnou agilnosťou vyskočil a poobrátil sa vo vzduchu, aby sa vyhol guľke. Potešilo ju to. Podarilo sa jej zahnať ho, a pritom mu neublížiť. Anders sa teraz iste čoskoro zjaví a pomôže jej ho zvládnuť, kým ho prevezú na chirurgiu.

Bensonovo telo tvrdo narazilo do tlačiarne a prevrátilo ju. Začala monotónne, mechanicky rachotiť a tlačiť akési nezmysly. Benson dopadol na zem a prevalil sa na chrbát. Z pŕs mu začal rytmicky vystrekovať cícerok krvi a jeho biely plášť čoskoro zmenil farbu na tmavočervenú.

„Harry?“ povedala.

Nehýbal sa.

„Harry? Harry?“

Nepamätala sa presne, čo sa stalo potom. Zjavil sa Anders a vybral jej z ruky pištoľ. Odviedol ju na druhý koniec miestnosti, vošli traja muži v sivých kombinézach s dlhým plastickým puzdrom na nosidlách. Otvorili to puzdro; znútra bolo vyložené zvláštnou žltou izoláciou. Zdvihli Bensonovo telo – zbadala, že si dávajú pozor, aby si kombinézy nepošpinili jeho krvou – a vložili ho do puzdra. Zavreli ho a zamkli špeciálnymi zámkami. Dvaja z nich ho potom odviezli preč. Tretí začal chodiť po miestnosti s Geigerovým počítačom, ktorý nahlas prskal. Ten zvuk jej pripomenul nazlostenú opicu. Chlapík podišiel k Rossovej. Za sivou prilbou so skleným priezorom mu nevidela tvár, lebo sklo sa celkom zahmlilo.

„Mali by ste z tohto priestoru odísť,“ povedal ten muž.

Anders ju objal okolo pliec. Rozplakala sa.

BIBLIOGRAFIA

Všeobecné publikácie

Apter, Michael J.: *Počítačová simulácia správania sa* (The Computer Simulation of Behavior). New York, Harper Colophon 1971.

Bruner, Jerome: *O poznaní. Eseje pre ľavú ruku* (On Knowing, Essays for the Left Hand). Cambridge, Harvard University Press 1962.

Calder, Nigel: *Ľudská myseľ* (The Mind of Man). New York, Viking 1970.

Delgado, J. M. R.: *Fyzická kontrola duše: Smerovanie k psijchocivilizovanej spoločnosti* (Physical Control of the Mind: Toward a Psychocivilized Society). New York, Harper & Row 1968.

Koestler, A.: *Duch v stroji* (The Ghost in the Machine). New York, Macmillan 1967.

London, P.: *Kontrola správania sa* (Behavior Control). Harper & Row 1969; brož. vyd. Perennial 1971.

Wiener, N.: *Využívanie ľudských bytostí ľuďmi: Kybernetika a spoločnosť* (The Human Use of Human Beings: Cybernetics and Society). Boston, Houghton Mifflin 1954; brož. vyd. Avon 1967.

Wolstenholme, G. (ed.): *Človek a jeho budúcnosť* (Man and His Future). London, Churchill 1963.

Wooldridge, D. E.: *Strojovňa mozgu* (The Machinery of Brain). New York, McGraw-Hill 1963.

Odkazy na odbornú literatúru

Adams, John E.: *Budúcnosť stereotaxickej chirurgie* (The Future of Stereotaxic Surgery). / *Am. Med. Assn.* 198/1966, s. 648-652.

Aird, R. B. a kol.: *Stavy predchádzajúce epilepsii spánkového*

laloku (Antecedents of Temporal Lobe Epilepsy). *Arch. Neurology* 16/1967, s. 67-73.

Anastasopoulos, G. a kol.: *Dočasná bulimia-anorexia a hypersexualita nasledujúca po pneumoencefalografii v prípade psychomotorickej epilepsie* (Transient Bulimia-Anorexia and Hypersexuality Following Pneumoencephalography in a Case of Psychomotor Epilepsy). */ Neuropsych.* 4/1963, s. 135-142

Bennett, A. E.: *Mentálne poruchy spojené s epilepsiou spánkového laloku* (Mental Disorders Associated with Temporal Lobe Epilepsy). *Dis. of the Nervous System* 26/1965, 5.275-280.

Bishop, M. P. a kol.: *Intrakraniálna autostimulácia u Človeka* (Intracranial Self-Stimulation in Man). *Science* 140/1963, s. 394-396.

Bloch, S.: *Etiologické aspekty psychózy schizofrenického typu pri epilepsii spánkového laloku* (Aetiological Aspects of the Schizophrenia-Like Psychosis of Temporal Lobe Epilepsy). *Med. J. Australia* 66/1969, s. 451-53.

Carleton, R. A. a kol.: *Vplyv prostredia na implantovateľné kardiostimulátory* (Environmental Influences on Implantable Cardiac Pacemakers). */ Med. Assn.* 190/1964, s. 938-940.

Chase, R. A. a kol.: *Iktálne rečové automatizmy a nadávky: Štúdie o kontrole reči sluchovou spätnou väzbou* (Ictal Speech Automatisms and Swearing: Studies on the Auditory Feedback Control of Speech). */ Nervous and Mental Disease* 144/1967, s. 406-420.

Crandall, P. H. a kol.: *Klinické aplikácie štúdií o stereotakticky implantovaných elektródach pri epilepsii spánkového laloku* (Clinical Applications of Studies on Stereotactically Implanted Electrodes in Temporal-Lobe Epilepsy). *J. Neurosurgery* 20/1964, s. 827-840.

Delgado, J. M. R. a kol.: *Intracerebrálna rádiostimulácia a záznam voľne pohyblivých pacientov* (Intracerebral Radio Stimulation and Recording in Completely Free Patients). *J. Nervous and Mental Disease* 147/1968, s. 329-340.

Duffy, J. C. a kol.: *Psychická a somatická interakcia pri psychomotorickej epilepsii* (Psychic and Somatic Interactions in Psychomotor Epilepsy). *Psychosomatics* 7/1966, s. 353-356,

Ellinwood, E. H., ml.: *Amfetamínová psychóza: teoretické implikácie* (Amphetamine Psychosis: Theoretical Implications). *International J. of Neuropsych.* 4/1968, s. 45-54.

Falconer, M. A.: *Problémy v neurochirurgii: 1. Epilepsia spánkového laloku* (Problems in Neurosurgery: 1. Temporal Lobe Epilepsy). *Trans. Med. Soc. London* 82/1967, s. 111-126.

Falconer, M. A.: *Chirurgická liečba epilepsie spánkového laloku* (Surgical Treatment of Temporal Lobe Epilepsy). *New Zealand Med. J.* 66/1964, s. 539-542.

Falconer, M. A. a kol.: *Epilepsia spánkového laloku ako dôsledok vzdialených lézií: dva prípady, priaznivo ovplyvnené operáciou* (Temporal Lobe Epilepsy Due to Distant Lesions: Two Cases Relieved by Operation). *Brain* 85/1961, s. 521-534.

Fenton, G. W. a kol.: *Vražda, epilepsia spánkového laloku a depresia: Kazuistika* (Homicide, Temporal Lobe Epilepsy and Depression: A Case Report). *Brit. J. Psychiatry* 111/1965 s. 304-306.

Fenyés, I. a kol.: *Spánkové epilepsie s hlboko uloženými epileptogénnymi ohniskami: pooperačný priebeh* (Temporal Epilepsies with Deepseated Epileptogenic Foci:

Postoperative Course). *Archives of Neurology* 4/1964, s. 559-571.

Glaser, G. H.: *Problém psychózy pacientov s psychomotorickou epilepsiou spánkového laloku* (The Problem of Psychosis in Psychomotor Temporal Lobe Epileptics). *Epilepsia* 5/1964, s. 271-278.

Green, J. R.: *Temporálna lobektómia so špeciálnym zameraním na výber epileptických pacientov* (Temporal Lobectomy, with Special Reference to Selection of Epileptic Patients). *J. Neurosurg.* 26/1966, s. 584-593.

Greenberg, R. a kol.: *Spánkové stereotypy pri epilepsii spánkového laloku* (Sleep Patterns in Temporal Lobe Epilepsy). *Comprehensive Psychiatry* 9/1968, s. 194-199.

Hierons, R. a kol.: *Impotencia pacientov s léziami spánkového laloku* (Impotence in Patients with Temporal Lobe Lesions). *Lancet* 2/1966, s. 761-763. u

Holowach, J. a kol.: *Psychomotorické záchvaty v detstve, klinická štúdia 120 prípadov* (Psychomotor Seizures in Childhood, a Clinical

Study of 120 Cases). *Pediatrics* 59/1961, s. 339-345.

Hommes, O. R.: *Psychomotorická epilepsia: neurologický prístup k hystérii* (Psychomotor Epilepsy: A Neurological Approach to Hysteria). *Psychiat. Nenrol. Neurochir.* 67/1964, s. 497-519.

Hunter, R. a kol.: *Epilepsia spánkového laloku po dlhodobom transvestizme a fetišizme: Kazuistika* (Temporal Lobe Epilepsy Supervening on Longstanding Transvestism and Fetishism: A Case Report). *Epilepsia* 4/1963, s. 60-65.

Kenna, J. C. a kol.: *Depersonalizácia pri epilepsii spánkového laloku a organických psychózach* (Depersonalization in Temporal Lobe Epilepsy and the Organic Psychoses), *Brit. J. Psychiatry* 11/1965, s. 293-299.

Knapp, D. E. a kol.: *Nukleárne zdroje elektrického prúdu pre biomedicínske aplikácie*. Zborník materiálov zo 4. medziodvetvovej technickej konferencie o premene energie, Washington, D.C., 22.9.-26.9.1969 (Nuclear Electric Power Sources for Biomedical Applications. *Proceedings of the Fourth Intersociety Energy Conversion Engineering Conference, Washington, D.C., September 22-26, 1969*). New York, American Institute of Chemical Engineers 1969, s. 101-106.

Kolarsky, A. a kol.: *Sexuálna úchylka u muža: spojitosť s raným poškodením spánkového laloku* (Male Sexual Deviation: Association with Early Temporal Lobe Damage). *Arch. Gen. Psychiat.* 17/1967, s. 735-743.

Norman, J. C. a kol.: *Implantovateľné kardiostimulátory napájané z nukleárneho zdroja* (Implantable Nuclear-Powered Cardiac Pacemakers). *New Eng. J. Med.* 283/1971, s. 1203-1206.

Pickers, B. A. a kol.: *Porucha riadeného kardiostimulátora a interferencia monitorovacích zariadení vysielaním rádiových frekvencií* (Inhibition of a Demand Pacemaker and Interference with Monitoring Equipment by RadioFrequency Transmissions). *Brit. Med. j.* 2/1969, s. 504-506.

Rand, R. W. a kol.: *Chronická stereotaktická implantácia hĺbkových elektród pre psychomotorickú epilepsiu* (Chronic Stereotactic Implantation of Depth Electrodes for Psychomotor Epilepsy). *Acta Neurochirurgica* 11/1968, s. 609-630.

Reiher, J. a kol.: *Kombinovaná elektroencefalografia a sonoencefalografia pri epilepsii spánkového laloku* (Combined Electroencephalography and Sonoencephalography in Temporal Lobe Epilepsy). *Neurology* 19/1969, s. 157-159.

Roth, M. a kol.: *Epilepsia spánkového laloku a fóbický úzkostne-depersonalizačný syndróm* (Temporal Lobe Epilepsy and the Phobic Anxiety-Depersonalization Syndrome). *Comprehensive Psychiatry* 3/1963, ss. 130-151, 215-226.

Serafetinides, E. A. a kol.: *Niektoré pozorovania porúch pamäti po temporálnej lobektómii pre epilepsiu* (Some Observations on Memory Impairment After Temporal Lobectomy for Epilepsy). *J. Neurol. Neurosurg. Psychiat.* 25/1962, s. 251-255.

Serafetinides, E. A.: *Agresivita pacientov s epilepsiou spánkového laloku a jej vzťah k mozgovej dysfunkcii a faktorom prostredia* (Aggressiveness in Temporal Lobe Epileptics and Its Relation to Cerebral Dysfunction and Environmental Factors). *Epilepsia* 6/1965, s. 33-42.

Serafetinides, E. A. a kol.: *Účinky temporálnej lobektómie na epileptických pacientov trpiacich psychózou* (The Effects of i Temporal Lobectomy in Epileptic Patients with Psychosis). *J. Ment. Sci.* 108/1962, s. 584-593.

Slotnick, D. L.: *Najrýchlejší počítač* (The Fastest Computer). *Sci. Am.* 224/1971, s. 76-78.

Stevens, J. R.: *Psychiatrické súvislosti psychomotorickej epilepsie* (Psychiatric Implications of Psychomotor Epilepsy). *Arch. Gen. Psych.* 14/1966, s. 461-471.

Stevenson, H. G.: *Psychomotorická epilepsia združená s kriminálnym správaním* (Psychomotor Epilepsy Associated with Criminal Behavior). *Med. J. Australia* 60/1963, s. 784-785.

Strobo, R. J. a kol.: *Mechanizmy záchvatov vyvolaných spánkovým lalokom* (Mechanisms in Temporal Lobe Seizures). *Arch. Neurology* 5/1961, s. 48-57.

Walker, E. A.: *Temporálna lobektómia* (Temporal Lobectomy). *J. Neurosurgery* 26/1966, s. 642-649.

Weiss, A. A.: *Psychodiagnostické sledovanie ôsmich prípadov temporálnych lobektómie* (Psychodiagnostic Follow-Up of Eight

Cases of Temporal Lobectomy). *Israel Ann. Psychiat.* 3-4/1962, s. 259-266.

Yatteau, R. R: *Radarom spôsobené zlyhanie riadeného kardiostimnlátora* (Radar-Induced Failure of a Demand Pacemaker). *New Eng. J. Med.* 283/1971, s 1447-1448. !

ČLOVEK TERMINÁL

Z anglického originálu The Terminal Man (Ballantine Books,
a division of Random House, Inc , New York 1993)
preložil Hviezdoslav Herman

Redigovala Eva Kleknerová

Fotografia na obálke Tony Stone Images

Obálku naľahla Viera Fabianova

Technická redaktorka Renáta Hrabušicka

Vydalo vydavateľstvo Ikar, a s , Bratislava v roku **1997**
ako svoju 378 publikáciu

Zalomené do strán ITEM, spol s r o , Bratislava

Vytlačili Tlačiarne BB, spol s r o , Banská Bystrica

TS13

ISBN 80-7118-367-9